શ્રી વિજયભુવનતિલકસૂરીશ્વર જૈન ગ્રંથમાલા

લબ્ધિ-ભુવનતિલકસૂરીશ્વર સદ્ગુરુભ્યો નમ

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર

ભાગ-૧

(સં છાયા ગુજરાતી ભાવાર્થ સાથે)

— ભાવાનુવાદક —

પૂજ્યપાદ ગચ્છાધિપતિ પૂ આચાર્યદેવેશ
શ્રીમદ્વિજયભુવનતિલકસૂરીશ્વરજી મ ના પટ્ટધર
પૂ આ દેવ શ્રીમદ્વિજયભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મ

*

— સહાયકો —

પૂ આ દેવ શ્રીમદ્વિજયભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી
મહારાજના સદુપદેશથી

શ્રી જૈન શ્વે મૂ પૂ સંઘ — છાપી
શ્રુતજ્ઞાનપિપાસુ મહાનુભાવો — રાણીબેન્નુર
શ્રી જૈન શ્વે મૂ પૂ સંઘ — બીજાપુર
શ્રી જૈન શ્વે મૂ પૂ સંઘ — ચિકમગલુર

: પ્રકાશક-પ્રાપ્તિસ્થાન :

ભુવન-ભદ્રંકર સાહિત્ય પ્રચાર કેન્દ્ર

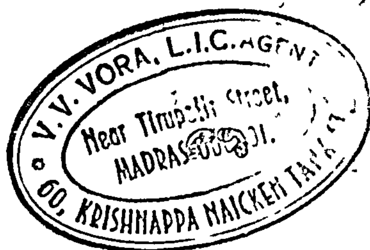
વી. વી. વોરા

૬૦, કૃષ્ણપ્પા નાયકન સ્ટ્રીટ,

મદ્રાસ-૬૦૦૦૦૧

સૂચના –

પ્રકાશકને રૂપિયા ૧-૫૦ ના સ્ટેમ્પ મોકલવાથી પુસ્તક ભેટ મળશે

વી. સં : ૨૫૦૨

વિ. સં. : ૨૦૩૨

લબ્ધિ સં : ૧૫

– પ્રાપ્તિસ્થાન –

લબ્ધિ-ભુવન જૈન સાહિત્ય સદન

મુ છાણી

જિ. વડોદરા, (ગુજરાત)

– મુદ્રક –

લબ્ધિ પ્રિન્ટર્સ

ધનજીગરાવાળી શેરી, કણબીવાડ,

ભાવનગર.

માનવંતા સહાયકો

૩૦૦૦) શ્રી છાણી જૈન સંઘ — છાણી
૧૦૦૦) શ્રી બીજાપુર શ્વે. મૂ. જૈન સંઘ — બીજાપુર
૧૦૦૦) શ્રી વિક્રમગઢ શ્વે. મૂ. જૈન સંઘ — વિક્રમગઢ

५०१) शा [illegible]जी Co रतनचंदजी [illegible] [illegible]
२०१) शा मोहनलालजी सेतमलजी
१०१) शा पन्नालालजी [illegible]लालजी
१०१) शा चुनीलालजी प्रकाशकुमार
१११) शा पन्नालालजी केशरीमलजी
१०१) शा पुनमचंदजी चुनीलालजी ”
१०१) शा श्री कमला टेक्सटाईल्स ”
१०१) शा श्री शीतल टेक्सटाईल्स ”
१०१) शा धनमलजी पुखराजजी ”
१०१) शा रूपचंदजी हिन्दुमलजी ”
१०१) शा [illegible]जी चुनीलालजी ”
१०१) शा मोहनलालजी रतनचंदजी ”

ઉક્ત મહાનુભાવોએ આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં સાથ આપ્યો છે [illegible] જ્ઞાનની અપૂર્વ ભક્તિ બતાવી છે [illegible] તેઓને ધન્યવાદ આપીએ છીએ

—પ્રકાશક

વિષયાનુક્રમણિકા

—x—

પૂ૦ આ.દેવ શ્રીમદ્ ભુવનતિલકસૂરીશ્વરજી મહારાજ

પૂ૦ આ દેવ શ્રીમદ્ ભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મહારાજ

અમારી સંસ્થાના સદા ઉત્કર્ષને ચાહના પરોપકારી ભદ્રપ્રકૃતિ પરમ પૂજ્ય આચાર્યદેવ **શ્રીમદ્વિજયભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મહારાજ** શ્રીએ પણ આ ગ્રંથના બન્ને ભાગોને ફરીથી તૈયાર ને સુંદર બનાવી કરી આપેલ છે જેથી તેઓશ્રીના ઉપકારના આ વર્ણન કરીએ તેઓશ્રીની અમી દૃષ્ટિ સદૈવ સંસ્થા પર વરસતી રહે, એજ વંદના સાથે અરજ કરીએ છીએ .. .

પુસ્તક પ્રકાશન આદિ કાર્યમાં સહયોગ આપનાર પૂ૦ પંન્યાસજી **મહારાજ પુણ્યવિજયજીગણિવરને** પણ કેમ વીસરાય તેઓશ્રી સંસ્થાના પ્રકાશનો પ્રત્યે આત્મિકભાવે સુંદર સહકાર આપતા જ રહે છે. તેઓશ્રીને પણ વંદના કરી આનંદ અનુભવીએ છીએ..

પુસ્તક પ્રકાશનમા આર્થિક સહયોગદાતા શ્રુતપ્રેમી મહાનુભાવો તથા શ્રુતધર્મરાગીક સંઘની સહર્ષ નોંધ લેતા તેમની શ્રુતધર્મપ્રતિ ભક્તિની અનુમોદના કરી આભાર માનીએ છીએ જેઓ આવી રીતે સમ્યગ્જ્ઞાનની ભક્તિ કરતા રહી આત્માની સાચી દશા કેવલજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે.

પુસ્તકને જલ્દી શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રીતે પ્રકાશન કરવામા ના **'લબ્ધિ પ્રિન્ટર્સ'** ની સેવા આ તકે કેમ ભૂલાય તેમની મહેનત વગર આવુ સુંદર પ્રકાશન ન જ થાત.. ....

અંતમાં સૂત્રના અધિકારી સાધુ–સાધ્વી આ અધ્યયનોને ભણી–ભણાવી કર્મનિર્જરા કરી આત્મકલ્યાણ સાધે, એજ શુભ પ્રાર્થના.

—પ્રકાશક

દાવાનળથી બળેલા જીવોને પૂર્ણ શીતલતાનું તે કોઈ સ્થાન હોય, તો તે અગાધ અને અવ્યાબાધ એક મોક્ષ જ છે- જેમ આકાશી આકાશ પ્રદર્શિત કરે છે સંસારસાગરમાં બૂડતા પ્રાણિઓને તરવાનું સ્થિર અને શાશ્વત સ્થલ મુક્તિ જ છે-જેમ નિમિત્ત નિર્દેશ કરે છે : સંસાર રૂપી કેદખાનામાં-પરતંત્ર બેડીમાં માત્ર દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખને જ અનુભવતા જીવોને માત્ર સુખ, સુખ અને સુખમય સ્થાન મોક્ષ જ છે-એવું પ્રતિપાદન કરે છે.

માનવજન્મ મેળવ્યો અને સાથે સાથે જન્મ પણ જૈનધર્મના ઘરમાં પુણ્યપ્રભાવે થયો. વળી શ્રી જિનશાસનની ઓળખ થઈ, તેમ જ તે પ્રત્યે અવિચલ શ્રદ્ધા જન્મી અને પાપસ્થાનકોનો પરિત્યાગ કરીને વ્રતધારી બનવાની સુભાવના-લતા વિકસી. વ્રતગ્રહણ કર્યા પછી સંયમ જીવનને પુષ્ટ કરવાનું, સંયમી જીવનને સાર્થક બનાવવાનું અને સંયમી જીવનની ઉચ્ચ કક્ષાએ પહોંચાડવાનું રસાયણ કહો કે પ્રબલ અવલંબન કહો તો તે સ્વાધ્યાય જ છે. માનવોને જીવવા માટે જેમ પાણી પ્રકાશ અને પવનની આવશ્યકતા રહે છે તેમ સંસારત્યાગી સંયમધરોને સંયમજીવનને જીવંત અને મનને ઉજ્જ્વલ રાખવા માટે આહાર કહો કે જડીબુટ્ટી કહો. તો તે આત્મકલ્યાણ સાધનાર શ્રી વીતરાગદેવની વાણીથી ઓતપ્રોત સુશાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય જ આધાર છે. એક ઉક્તિ છે કે-" **स्वाध्यायहीनो यति** " જેમ વસ્ત્ર વગરનો માનવ નગ્નાટી જેવો કહેવાય છે, તેમ સ્વાધ્યાયવિહુણો યતિ-સંયમી પણ સંયમજીવનને બદતર બનાવી દે છે, પતનના પંથે પરવરે છે. ઈન્દ્રિયોના ચંચલ તુરંગોની લગામ, મનમર્કટને સ્વેચ્છાનુકૂલ વર્તાવવાની શૃંખલા, વચનબળને નિરવદ્ય અને પુણ્ય રૂપ સિદ્ધ બનાવવાનું યંત્ર અને કાયાની કંપનીનો ભરચક નફો મેળવવાની સુદૃઢ સીઝન જો કોઈ હોય, તો શાસ્ત્રકારો સ્વાધ્યાયને જ ઉત્તમ અને અનુપમ ઉપાય રૂપે દર્શાવે છે. મનને કાંઈ ને કાંઈ મનન જોઈએ છીએ. પછી ભલે એને

[illegible]ભાવનાનુ [illegible] મળે કે સુભાવનાનું [illegible] મેળ [illegible] દુર્ભાવનાન
[illegible] વાનનમાં [illegible] અને [illegible] એની આનાવર્તી પાવક [illegible]
[illegible] કરી મૂકે છે વાસનાના [illegible] વનમાં [illegible]
[illegible] પડી તેવીશ વિરોના વિવરોમાં તે [illegible] કરે છે આ [illegible]
[illegible] એવુ [illegible] છે કે—તેનો કાબુ તો [illegible] પણ તેનાથી [illegible]
[illegible]ગાન-પરેશાન થઈને पतन्ति नरकेऽशुचौ અથવા [illegible]
[illegible] ઉચ બોચારો [illegible] પડે.

આ [illegible] ઉર્ધ્વીકરણ [illegible] મન [illegible]
[illegible], પાવક [illegible] પેદા થતી વાસનાને [illegible] બનાવવી
[illegible] પ્રતિદિન મનને સ્વાધ્યાય-સુધા [illegible] પાનથી [illegible]
[illegible] ઉચિત છે.

[illegible] ઉચ્ચ અર્વાચીનના [illegible]
[illegible] ભગવાન [illegible] બ આગમ [illegible]
[illegible] અનાદિ [illegible] સિદ્ધિ-સિદ્ધિના [illegible]
[illegible]-પથના પ્રવાસી બનતા [illegible]
[illegible] નિમ [illegible]
પવન [illegible] ચક્ર પાસન [illegible] કીર્તના [illegible]
પવિત્રાત્માના વિવાદ [illegible] આચારસારની પવિત્રતા [illegible]
[illegible] ભરાય [illegible]
[illegible] જરૂર [illegible]
[illegible] શુદ્ધિ કરવા માટે સ્વાધ્યાય-સુધારા [illegible]
[illegible] નવપલ્લવિત [illegible] નવજીવન [illegible]
[illegible] પ્રતિક્ષણ [illegible]
[illegible] પવિત્ર [illegible]

સ્વાધ્યાય, તેના વિષયો, તેનુ પરિજ્ઞાન અને ચિન્તન અનિવાર્ય અંગ રહેવું જ જોઈએ પરિણામે તે સંયમી નિરતિચાર સંયમનુ પવિત્ર પાલન કરીને, કર્મબંધનને બાળીને અને મોક્ષમાર્ગને જલદી મેળવીને, આત્યંતિક અને એકાન્તિક સુખનો શાશ્વત ભોક્તા બને છે

શ્રી સર્વજ્ઞ ભગવંતોએ નિર્મલ કેવલજ્ઞાન દ્વારા વિશ્વના જંતુઓને સત્ય, પરિપૂર્ણ અને અનંત જ્ઞાન દર્શાવ્યુ છે, તેમ જ તે જ્ઞાન શ્રી ગણધર ભગવંતોએ સ્વસ્મૃતિમા અંકિત કરીને સૂત્ર-આગમ રૂપે ગુંથ્યુ છે ચરમ તીર્થપતિ શ્રી મહાવીર ભગવાનનુ ભગવદ્ જ્ઞાન આજે જે આગમોમા મળે છે, તે શ્રી ગણધર ભગવંતોએ પરમ કૃપાથી શાસ્ત્રોમા ગોઠવ્યુ તે જ છે. શ્રી વીતરાગદેવનુ જ્ઞાન જે કોઈ પણ આગમમા ગુંથેલુ હોય, તે સર્વ સ્વાધ્યાય યોગ્ય જ છે. તે જ્ઞાનનું ચિંતન અને પરિશીલન આત્માને સ્થિર-સ્વભાવી બનાવે જ છે. આત્માનુ સાચુ દર્શન કરાવવાને એ સમર્થ જ હોય છે

સર્વ જીવોને સરલતાથી સ્વાધ્યાય યોગ્ય અને રસભરપૂર તેમ જ વૈરાગ્ય, અધ્યાત્મ તથા ત્યાગથી તરબોળ વર્તમાનકાળમા ' શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ' ઘણુ જ પ્રચલિત અને પ્રસિદ્ધ છે શ્રી વીર ભગવંતના પવિત્ર શાસનમાં નવદીક્ષિત સંયમીને જીવનની સ્થિરતા, દૃઢતા તથા રસમયતા અર્થે શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર જ પ્રથમ ભણાવવામા આવતુ હતું સૂત્રાધ્યયનના નિમિત્તને મેળવીને ભવ્યાત્માઓ અણીશુદ્ધ ચારિત્રનુ પાલન કરી સ્વશુદ્ધિ મેળવતા હતા. શ્રી વીર પ્રભુની અંતિમ વાણી રૂપ આ છત્રીશ અધ્યયનોથી શોભિત શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અનેકોને સ્વાધ્યાયથી ઉપકારજનક બની રહ્યું છે પ્રત્યેક અધ્યયનોમાં આધ્યાત્મિક જીવનની રસધારા સમા રસિક અને બોધોત્પાદક અનેક વિષયોનુ વિશદ વિવેચન છે મૂલ પ્રાકૃત ભાષામા સંકલિત છે અને એ સૂત્ર ઉપર અનેક મહાપુરુષોની વિદ્વદ્ભોગ્ય અનેક ટીકાઓ રચાયેલી છે

જેમાં વાદિવેતાલ પૂ૦ શ્રી શાન્તિસૂરિજી મ૦ કૃતની ટીકા તેમજ [illegible] સર્વ શ્રુતોના જ્ઞાનની સાથે જૈન શ્રુતનું દિગ્દર્શન કરવા માટે [illegible] જેવી છે. આમ તો આ ગ્રન્થ કથાનુયોગમાં પ્રવિષ્ટ છે પ[illegible] અનેક ગંભીર્ય વિષયોની વાણી તે [illegible] [illegible] અ[illegible] [illegible] અધ્યયન કરનારને વિદિત જ છે.

સજ્જાય સમા તવો નત્થિ ' શ્રી જૈનશાસનમાં સ્વાધ્યાયને [illegible] કહ્યો છે. સ્વાધ્યાય સમાન અન્ય તપ નથી. [illegible] શ્રી જિ[illegible] [illegible]વનક્રમનો સ્વાધ્યાય [illegible] [illegible] છે તપ ધરતા [illegible] સ્વાધ્યાય [illegible] [illegible] કરવા [illegible] સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્વાધ્યાયમાં [illegible] [illegible] એ દેવોનું સુખ પણ [illegible] [illegible] [illegible] સ્વાધ્યાય [illegible] છે. આ [illegible] [illegible] આ[illegible] [illegible] સાધુ-સાધ્વી ભગવંત [illegible] [illegible] સ્વાધ્યાય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્વાધ્યાય નહિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ ગ્રન્થ પ્રથમ [illegible] નહિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

આ સ્વાધ્યાય-રુચિ[illegible] સાથે [illegible] શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સાથે [illegible] [illegible] [illegible] પ્રાકૃત [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પૂ૦ [illegible] વિજયનન્દિ[illegible] મહારાજ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રને સ્વ-સ્વાધ્યાયનું એક મુખ્ય અંગ બનાવ્યું હતું, એટલું જ નહિ પણ આ મૂલ સૂત્રને કંઠસ્થ કર્યું હતું અને કહેવાય છે કે રાત્રિના વિહાર વેદનાવશના અવસરે તેઓશ્રીએ પોતાના આત્માને આ જ સૂત્રના રટણથી સ્થિર પ્રશાન્ત રાખ્યો હતો,-એમ અનુશ્રુત-સિદ્ધો જાણવામાં રહ્યા છે એટલે આ ગ્રન્થનું ગુજરાતીભાષાન્તર જ્યારે સભાથી નીકળે છે, ત્યારે એ પુન્યપુરુષનું સ્મરણ સાહજિક જ થઈ આવે છે

આ ગ્રન્થનો અનુવાદ ગુર્જરગિરામાં પં૦ પન્યાસજી શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી ગણિવરે કર્યો છે તેઓશ્રીએ આ ગ્રન્થની શુદ્ધિ અને સરલતા માટે ખૂબ જ લક્ષ્ય રાખવા ઉપરાન્ત વાચકોને તે સમજવામાં ક્લિષ્ટતાની નજરે તેની ખાસ કાળજી રાખેલ છે

આ ગ્રન્થની પ્રસ્તાવના જો કે અહીં અપૂર્ણ થાય છે, પરન્તુ આ ગ્રન્થ જ એવો છે કે-એની પ્રસ્તાવના માટે સોના ઉપર ટોળ ચઢાવવા જેવું છે, છતા પણ શિષ્ટાચાર સચવાય એ હેતુથી ટૂંક સંશોધન કરવામા આવ્યું છે

આ ગ્રન્થમુદ્રણમાં જે મહાશયોએ જ્ઞાનભક્તિ અર્થે સદ્વ્યય કરીને પોતાની ઉદારતા દાખવી છે, તે અનુમોદના પાત્ર છે.

—અતિથિ.

(પ્રથમાવૃત્તિમાથી)

* શુદ્ધિ પત્રક *

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ
आनुपूर्वी	आनुपूर्वी	૧	૧૦
पाद	पदि	૨	૧૮
आचार्या	आचार्यादि	૪	૭
सहत	समर्थ	૪	૧૪
पुज्याद्	पुज्यपाद्	૭	૧૫
पदाय	पदार्थ	૭	૨૨
पुद्गल	पुद्गल	૮	૨૩
पाञ्जलि	प्राञ्जलि	૮	૨૨
महौषधा	महौषधा	૧૨	૭
छिन्नाशिम	अष्टगणिम	૧૩	૧
तस्यान्	न स्यात्	૧૫	૨
विध्यानपेद्	विध्यापयेत्	૧૫	૧૦
नहीं	नहीं	૧૫	૧૮
प्रमध्द	प्रमद	૫૦	૬
पवाई	पवाई	૫૪	૧
गुरु	गुरु	૫૭	૧
वस	वर्ष	૬૧	૭
ગામડા	ગાડા	૬૧	૯
जुगम	जुगपुर्व	૬૨	૨૩
एकराधि	एकराधि	૬૪	૧૮
क्याकारी	कृपाकारी	૭૬	૪
वणापुवि	तातापुवि	૮૧	૨૦
वणकता	कल्पकता	૮૬	૧૫
वंदिव	वंदिये	૮૪	૧

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું	પંક્તિ
ટપાગ્યોયાના	ટપાગ્યાગાના	૨૪૮	૭
શ્રૂપા	શુશ્રૂપા	૨૪૮	૧૦
वीजानि	बीजानि	૨૪૮	૧૫
એકેન્દ્રિ	એકેન્દ્રિય	૨૪૮	૧૮
अपोज्जति	अपोज्झति	૨૪૯	૧૫
विकृतिः	विकृती	૨૫૨	૧
આચાર્યનોઃ	આચાર્યને	૨૫૨	૧૯
मस्सीति	मस्मीति	૨૫૭	૧૩
दुला	दुलो	૨૫૭	૧૨
तत्तम्	ततम्	૨૫૮	૧૭
पहेपाच	परपाच	૨૬૫	૧૮
प्रतिक्रमाति	प्रतिक्रमामि	૨૬૬	૨૦
दुस्मरिलं	दुस्मरिल	૨૬૮	૧૮
परिचिज्ज	परिचिच	૨૭૩	૧૫
आणठ्ठा	अणठ्ठ	૨૭૪	૨
प्रसाद	પ્રાસાદ	૧૭૮	૨૨
જ્યાર	જ્યારે	૧૭૮	૧૫
विकेसा	विकलेमा	૧૮૧	૧૯
तुहग्गे	तुडंगे	૧૯૬	૧
पक्क	पक्व	૧૯૭	૧૯
नतशः	नं तशः	૧૯૮	૪
महावं	महावन	"	૧૬
યાનમાં	ધ્યાનમાં	૨૦૪	૫
निगतः	निर्गतः	૨૦૮	૧૨
मियापुते	मियापुत्रे	૨૧૧	૧૬

સૂચનાઃ–શુદ્ધિપત્રકની શુદ્ધિઓ સુધારીને પછી જ ગાથાઓ વાંચવી.

वर्तमानशासननायक श्रीमन्महावीराय नमः
सूरि आत्म-कमल-लब्धि-भुवनतिलक सद्गुरुभ्यो नमः

શ્રી
ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર

મૂલ-ગાથા, સંસ્કૃત-છાયા, ગુજરાતી-ભાવાર્થસહિત

શ્રી વિનયશ્રુતઅધ્યયન-૧

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
विणयं पाउकरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥

संयोगाद् विप्रमुक्तस्य अनगारस्य भिक्षोः ।
विनयं प्रादुष्करिष्यामि आनुपूर्व्या शृणुत मे ॥१॥

દ્રવ્ય ભાવસંયોગથી સર્વથા રહિત અને દ્રવ્ય ભાવ ઘરથી રહિત એવા સાધુના વિનયને પ્રગટ કરીશ. ક્રમસર મારા તરફથી કહેવાતા વિનયને તમે સાંભળો.' (૧)

आणाणिद्देसकरे, गुरूणमुववायकारए ।
इंगियागारसंपण्णे, से विणीए त्ति वुच्चइ ॥ २ ॥

आज्ञा निर्देशकरः, गुरूणामुपपातकारकः ।
इङ्गिताकारसम्पन्नः, स विनीत इत्युच्यते ॥ २ ॥

આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞાના પાલન કરનારા, ગુરુની પાસે રહેનારા, આંખના ઇશારા આદિ, દિશાનું અવલોકન આદિ આકારરૂપ ચેષ્ટાના જ્ઞાતા જે શિષ્ય આદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ વિનીત કહે છે. (૨)

आणाऽणिद्देसकरे, गुरूणमणुववायकारए ।
पडिणीए असंबुद्धे, अविणीए त्ति वुच्चइ ॥ ३ ॥

आज्ञाऽनिर्देशकरो, गुरूणामनुपपातकारकः ।
प्रत्यनीकोऽसंबुद्धः, अविनीत इत्युच्यते ॥ ३ ॥

ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન નહી કરનારા, ગુરુની પાસે નહીં રહેનારા, ગુરુથી સદા પ્રતિકુલ વર્તનારા, તત્ત્વના અજ્ઞાતા, જે શિષ્યાદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ, અવિનીત કહે છે. (૩)

जहा सुणी पूइकण्णी, निक्कसिज्जइ सव्वसो ।
एवं दुस्सील पडिणीए मुहरी निक्कसिज्जइ ॥ ४ ॥

यथा शुनी पूतिकर्णी, निष्कास्यते सर्वतः ।
एवं दुःशीलः प्रत्यनीकः, मुखरी निष्कास्यते ॥ ४ ॥

જેમ સડેલા કાનોવાળી કુતરી સઘળા સ્થાનોથી હાંકી કાઢવામાં આવે છે. તેમ કુશીલ, પ્રતિકૂલવર્તી, વાચાલ, અવિનીત શિષ્યાદિ કુલ-ગણ-સંઘ વિ. માંથી બહિષ્કૃત કરવામાં આવે છે. (૪)

कणकुंडगं चइत्ताणं, विट्ठं भुंजइ सूयरो।
एवं सीलं चइत्ताणं, दुस्सीले रमइ मिए ॥ ५ ॥

कणकुण्डकं त्यक्त्वा तु विष्ठां भुङ्क्ते शूकरः।
एवं शीलं त्यक्त्वा तु दुःशीले रमते मृगः ॥ ५ ॥

જેમ ભુંડ, ચોખા વિગેરેના ઉત્તમ ભોજનથી ભરપૂર થાળને છાંડી વિષ્ટા ખાય છે તેમ અવિનીત શીલને છાંડી દુઃશીલમાં રમે છે જેમ ગીતથી મૃગ વિનાશને પામે છે તેમ આ અવિનીત અધોગતિને પામે છે. અવિવેકી થઈ દુરાચારનું સેવન કરે છે (૫)

सुणियाऽभावं साणस्स, सूयरस्स नरस्स य।
विणए ठविज्ज अप्पाणं, इच्छंतो हियमप्पणो ॥ ६ ॥

श्रुत्वाऽभावं शुनः शूकरस्य नरस्य च
विनये स्थापयेद् आत्मानम् इच्छन् हितमात्मनः ॥ ६ ॥

કૂતરી શૂકરરૂપ દૃષ્ટાંત અને દાષ્ટાંતિક જે અવિનીત શિષ્યના સર્વથી હાનિ કારકરૂપ અભાવને જાણી આત્માની હિતેચ્છુ શિષ્યે પોતાના આત્માને વિનયધર્મમાં સ્થાપિત કરવો જોઈએ (૬)

तम्हा विणयमेसिज्जा, सीलं पडिलभे जओ।
बुद्धपुत्ते नियागट्ठी न, निक्कसिज्जइ कण्हुई ॥ ७ ॥

तस्माद् विनयमेषयेत् शीलं प्रतिलभेत यतः
बुद्धपुत्रो नियागार्थी न निष्कास्यते कुतश्चित् ॥ ७ ॥

તેથી વિનયધર્મનું પાલન કરવું જેથી શીલધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે આ શીલવાળો આચાર્યાદિનો પુત્ર વા ગુરુપુત્ર

अनाश्रया. स्थूलवचसः कुशीलाः मृदुमपि चण्डं प्रकुर्वन्ति शिष्याः।
चित्तानुगा लघु दाक्ष्योपेताः, प्रसादयेयुः ते हु दुराशयमपि॥१३॥

ગુરુવચનને નહીં માનનારા, વિચાર્યા વગર બોલનારા સ્વચ્છંદાચારી શિષ્યો, શાન્ત ગુરુને ક્રોધવાળા બનાવે છે. ગુરુની આજ્ઞામાં રહેલા ગુરુની મનોવૃત્તિને જાણનારા હોઈ- ચતુર હોઈ વિલંબ વગર કાર્ય કરનારા શિષ્યોએ ક્રોધવાળા ગુરુને પણ પ્રસન્ન-શાન્ત કરવા જોઈએ. (૧૩)

नापुट्ठो वागरे किंचि, पुट्ठो वा नालियं वए।
कोहं असच्चं कुव्विज्जा, धारिज्जा पियमप्पियं ॥१४॥

नापृष्टो व्यागृणीयात् किंचित्, पृष्टो वा नालीकं वदेत ।
क्रोधम असत्यं कुर्वीत, धारयेत प्रियमप्रियम ॥१४॥

ગુરુના પૂછયા સીવાય કાંઈ બોલે નહીં. ગુરુ પૂછે તો જુઠું બોલે નહીં, પેદા થયેલ ક્રોધને દબાવી દેવો જોઈએ. નિંદા કે સ્તુતિવાળા વચનમાં રાગ-દ્વેષ ન કરવો જોઈએ. (૧૪)

अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्दमो ।
अप्पा दन्तो सुही होइ, अस्सिं लोए परत्थ य ॥१५॥

आत्मा एव दमितव्यः आत्मा हु खलु दुर्दमः ।
आत्मा दान्त सुखी भवति, अस्मिन् लोके परत्र च ॥१५॥

આત્માનો-મનનો રાગ-દ્વેષના ત્યાગપૂર્વક વિજય કરવો જોઈએ. કેમકે આત્મવિજય દુષ્કર છે. મનોવિજેતા, આલોકમાં, પરલોકમાં સુખી થાય છે. (૧૫)

वरं मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य ।
माऽहं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि य ॥१६॥

वर मे अप्पा दन्तो संजमेण तवेण य।
माहं परेहि दम्मन्तो बन्धणेहि वहेहि य ॥१६॥
वरं मयात्मा दान्तः संयमेन तपसा च।
माऽहं परैर्दमितः बन्धनैर्वधैश्च ॥१६॥

સંયમ તપ દ્વારા આત્માનો, મનનો વિજય કરવો નહિ તો બીજાઓ દ્વારા બંધનો વધો વગેરે દુખિત ન બની જાઉં (૧)

पडिणीय च बुद्धाण, वाया अदुव कम्मुणा।
आवी वा जइ वा रहस्से, नेव कुज्जा कयाइ वि ॥१७॥
प्रत्यनीकं च बुद्धानां वाचा अथवा कर्मणा।
आविर्वा यदि वा रहसि नैव कुर्यात् कदाचिदपि ॥१७॥
વચનથી કે કર્મથી જન સમક્ષ કે એકાંતમાં કદી પણ આચાર્ય વિના પ્રતિ પ્રતિકૂલ કરણી નહીં કરવી જોઈએ (૧૭)

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ।
न जुंजे ऊरुणा ऊरुं, सयणे नो पडिस्सुणे ॥१८॥
न पक्षतो न पुरतो नैव कृत्यानां पृष्ठतः।
न युञ्ज्याद् ऊरुणा ऊरुं शयने वा प्रतिशृणुयात् ॥१८॥
વંદનીય ગુરુ આદિ પ્રતિ પ બે આગળ કે પાછળ સાથળથી સાથળ લગાડીને ન બેસવું જોઈએ શયનાસનમાં રહીને જ તેમના જવાબ ન આપવા જોઈએ (૧૮)

नेव पल्हत्थियं कुज्जा, पक्खपिंडं च संजए।
पाए पसारिए वावि, न चिट्ठे गुरुणन्तिए ॥१९॥
नैव पर्यस्तिकां कुर्यात् पक्षपिण्डं च संयतः।
पादौ प्रसार्य वापि न तिष्ठेद् गुरूणामन्तिके ॥१९॥
સાધુ ગુરુ આદિની પાસે પગ ઉપર પગ ન ચ...

બનેલા, મોક્ષાર્થી વિનીત, ગચ્છાદિથી બહિષ્કૃત બનતો નથી. પરંતુ સર્વત્ર મુખ્ય જ ગણાય છે. (૭)

निसंते सियाऽमुहरी, बुद्धाणं अंतिए सया।
अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा, निरट्ठाणि उ वज्जए ॥८॥

निशान्तः स्यात् अमुखरः बुद्धानाम् अन्तिके सदा।
अर्थयुक्तानि शिक्षेत निरर्थानि तु वर्जयेत् ॥८॥

ઉપશાન્ત બની પ્રિયવાણી બનવું જોઈએ. આચાર્યાદિની પાસેથી સૂત્ર-અર્થરૂપ જિનાગમનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. નિરર્થક-અન્ય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ ન કરવો જોઈએ, જેથી વિનયની સાધના થાય છે. (૮)

अणुसासिओ न कुप्पिज्जा, खंतिं सेविज्ज पंडिए।
खुड्डेहिं सह संसग्गं, हासं कीडं च वज्जए ॥९॥

अनुशिष्टो न कुप्येत, क्षान्तिं सेवेत पण्डितः।
क्षुद्रैः सह संसर्गं, हासं कीडां च वर्जयेत् ॥९॥

ગુરુઓ દ્વારા કઠોર વચનોથી પણ શિક્ષા મેળવનારે શિક્ષા આપનારા ઉપર ક્રોધ ન કરવો જોઈએ. પણ બુદ્ધિમાને તે સહન કરવાં, સ્વચ્છંદી-ક્ષુદ્ર સાધુઓની સોબત છોડવી. તથા હાસ્ય-ક્રીડાનો ત્યાગ કરવો, જેથી શિક્ષણની સાધના સધાય છે. (૯)

मा य चण्डालियं कासी, बहुयं मा य आलवे।
कालेण य अहिज्जित्ता, तओ झाइज्ज एगओ ॥१०॥

मा च चण्डालीकं कार्षीद्, बहुकं मा च आलपेत्।
कालेन चाधीत्य, ततो ध्यायेत् एककः ॥१०॥

હે શિષ્યો ! તમે ક્રોધ વિ થી બોલાયેલા અસત્યવચનને ની પણ છુપાવો નહી ! પરંતુ યથાશાસ્ત્ર અધ્યયન કરી શુદ્ધ પ્રદેશમા એકલા ધ્યાન-ચિંતન કરો ! આ પ્રમાણે કત ની વિધિ, અને ની નિષેધ કહેલો છે (૧૦)

आहच्च चण्डालियं कट्टु, न निण्हविज्ज कयाइवि ।
कडं कडेत्ति भासेज्जा, अकडं नो कडेत्ति य ॥११॥

कदाचित् चण्डालीकं कृत्वा न निह्नुवीत कदाचिदपि ।
कृतं कृतमिति भाषेत अकृतं नो कृतमिति च ॥११॥

કદાચ ક્રોધ વિ થી બોલાયેલા અસત્યવચનને કદી પણ છુપાવો નહી ! હું જુઠ્ઠું બોલ્યો છું એમ બોલો ! હું જુઠ્ઠું નથી બોલ્યો એમ ન બોલો ! અસત્ય ન બોલ્યા હોય તો હું જુઠ્ઠું બોલ્યો છું એમ ન બોલો (૧૧)

मा गलियस्सेव कसं, वयणमिच्छे पुणो पुणो ।
कसं व दट्ठुमाइन्ने, पावगं परिवज्जए ॥१२॥

मा गल्यश्व इव कशां वचनम् इच्छेत् पुनः पुनः ।
कशाम् इव दृष्ट्वा आकीर्णः पापकं परिवर्जयेत् ॥१२॥

જેમ અવિનીત ઘોડો ચાબુકના પ્રહાર સિવાય પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્તિ કરતો નથી તેમ કુશિષ્યે પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિની બાબતમા વારંવાર ગુરુવચનની અપેક્ષા નહીં કરવી. જેમ જાતવાન ઘોડા ચાબુકને જોતાં જ અવિનયને છોડે છે તેમ વિનીત શિષ્યે ગુરુના આકાર જોઈ પાપરૂપ અનુષ્ઠાન છોડી દેવું (૧૨)

अणासवा थूलवया कुसीला, मिउं पि चण्डं पकरंति सीसा ।
चित्ताणुया लहु दक्खोववेया, पसायए ते हु दुरासयं पि ॥१३॥

अनाश्रवाः स्थूलवचसः कुशीलाः मृदुमपि चण्डं प्रकुर्वन्ति शिष्याः ।
चित्तानुगा लघु दाक्ष्योपपेताः, प्रसादयेयुः ते हु दुराशयमपि ॥१३॥

ગુરુવચનને નહીં માનનારા. વિચાર્યા વગર બોલનારા સ્વચ્છંદાચારી શિષ્યો. શાન્ત ગુરુને કોપવાળા બનાવે છે. ગુરુની આજ્ઞામા રહેલા ગુરુની સમાધિને ચાહનારા કોઈ-ચતુર કોઈ વિલંબ વગર કાર્ય કરનારા શિષ્યોએ કોપવાળા ગુરુને પણ પ્રસન્ન-શાન્ત કરવા જોઈએ. (૧૩)

नापुट्ठो वागरे किंचि, पुट्ठो वा नालियं वए ।
कोहं असच्चं कुव्विज्जा, धारिज्जा पियमप्पियं ॥१४॥

नापृष्टो व्यागृणीयात् न किंचन, पृष्टो वा नालीकं वदेत् ।
'क्रोधम् असत्यं' कुर्वीत, धारयेत् प्रियमप्रियम् ॥१४॥

ગુરુના પૂછ્યા સીવાય કાંઈ બોલે નહીં. ગુરુ પૂછે તો જૂઠું બોલે નહીં, પેદા થયેલ ક્રોધને દબાવી દેવો જોઈએ. નિંદા કે સ્તુતિવાળા વચનમા રાગ-દ્વેષ ન કરવો જોઈએ. (૧૪)

अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्दमो ।
अप्पा दन्तो सुही होइ, अस्सिं लोए परत्थ य ॥१५॥

आत्मा एव दमितव्यः आत्मा हु खलु दुर्दमः ।
आत्मा दान्तः सुखी भवति, अस्मिन् लोके परत्र च ॥१५॥

આત્માનો-મનનો રાગ-દ્વેષના ત્યાગપૂર્વક વિજય કરવો જોઈએ. કેમકે આત્મવિજય દુષ્કર છે. મનોવિજેતા. આલોકમાં. પરલોકમાં સુખી થાય છે. (૧૫)

वरं मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य ।
माऽहं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि य ॥१६॥

वरं मे आत्मा दान्तः संयमेन तपसा च ।
माहं परैर्दमितो बन्धनैर्वधैश्च ॥१६॥

સંયમ, તપ દ્વારા મારા શરીર, મનનો વિજય કરવો શ્રેય છે તેમ કરવાથી દુઃખી થતો નથી. બંધનો વધાથી દમિત ન બની શકું (૧૬)

पडिणीयं च बुद्धाणं, वाया अदुव कम्मुणा ।
आवी वा जइ वा रहस्से, नेव कुज्जा कयाइ वि ॥१७॥

प्रत्यनीकं च बुद्धानां, वाचा अथवा कर्मणा ।
आविर्वा यदि वा रहसि नैव कुर्यात् कदाचिदपि ॥१७॥

વચનથી કે કર્મથી જન સમક્ષ કે એકાન્તમાં કદી પણ આચાર્ય વિના પ્રતિ પ્રતિકૂળ કરણી ન કરવી જોઈએ (૧૭)

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ ।
न जुंजे ऊरुणा ऊरुं, सयणे नो पडिस्सुणे ॥१८॥

न पक्षतो न पुरतः नैव कृत्यानां पृष्ठतः ।
न युञ्ज्याद् ऊरुणा ऊरुं शयने नो प्रतिशृणुयात् ॥१८॥

વંદનીય ગુરુ આદિ પ્રતિ પડખે, આગળ કે પાછળ સાથળથી સાથળ લગાડીને ન બેસવું જોઈએ. શયનાસનમાં સુતા કે બેઠા જવાબ ન આપવા જોઈએ (૧૮)

नेव पल्हत्थियं कुज्जा, पक्खपिंडं च संजए ।
पाए पसारिए वावि, न चिट्ठे गुरुणंतिए ॥१९॥

नैव पर्यस्तिकां कुर्यात् पक्षपिण्डं च संयतः ।
पादौ प्रसार्य वापि न तिष्ठेद् गुरूणामन्तिके ॥१९॥

સાધુ ગુરુ આદિની પાસે પગ ઉપર પગ ન ચડે

समरेसु अगारेसु, संधीसु य महापहे ।
एगो एगित्थिए सद्धिं, नेव चिट्ठे न संलवे ॥ २६ ॥

समरेषु अगारेषु, सन्धिषु च महापथे ।
एकः एकस्त्रिया सार्धं, नैव तिष्ठेन्न संलपेत् ॥२६॥

લુહારની કોડ વિ. સમસ્ત નીચ સ્થાનોમાં, બે ઘરોના અંતરાળમાં, રાજમાર્ગમાં, એકલા સાધુએ, એકલી સ્ત્રીની સાથે ઉભા ન રહેવું તથા તેની સાથે બોલવું નહીં. (૨૬)

जं मे बुद्धाऽणुसासंति, सीएण फरुसेण वा ।
मम लाभो त्ति पेहाए, पयओ तं पडिस्सुणे ॥ २७ ॥

यन्मां बुद्धा अनुशासन्ति, शीतेन परुषेण वा ।
मम लाभ इति प्रेक्षया, प्रयतस्तत् प्रतिशृणुयात् ॥२७॥

જે મને ગુરુ મહારાજ, આલ્હાદક કે કઠોર વચનથી શિક્ષણ આપે છે, તે મારા હિતમાંજ છે. આવી વિશિષ્ટ બુદ્ધિ રાખી પ્રયત્નવાન શિષ્યે, તે શિક્ષાનો સ્વીકાર કરવો જોઇએ. (૨૭)

अणुसासणमोवायं, दुक्कडस्स य चोयणं ।
हियं तं मन्नए पन्नो, वेस्सं होइ-असाहुणो ॥ २८ ॥

अनुशासनमौपायं, दुष्कृतस्य च चोदनम् ।
हित तत् मन्यते प्राज्ञः, द्वेष्यं भवति असाधोः ॥२८॥

કોમલ, કઠોર ભાષણયુક્ત, ગુરુનું શિક્ષાવાક્ય, દુષ્કૃતના નિવારણાર્થે કરેલી ગુરુની પ્રેરણાને, બુદ્ધિમાન શિષ્ય, હિતકારી તરીકે સ્વીકારે છે. પણ અવિનીત શિષ્ય. અહિતકારી માને છે. (૨૮)

हियं विगयभया बुद्धा, फरुसं पि अणुसासणं ।
वेस्सं तं होइ मूढाणं, खंतिसोहिकरं पयं ॥२९॥

हितं विगतभया बुद्धाः परुषमपि अनुशासनम् ।
द्वेष्यं तत् भवति मूढानां क्षान्तिशोधिकरं पदम् ॥२९॥

નિર્ભય તત્ત્વજ્ઞાની શિષ્યો, ગુરુના કઠોર શિક્ષાવચનને પણ હિત કરનાર માને છે. ક્ષમા અને બુદ્ધિકારક જ્ઞાનાદિ ગુણોના સ્થાનરૂપ ગુરુનું તે જ શિક્ષાવચન, અવિવેકી શિષ્ય માટે દ્વેષરૂપ બને છે (૨૯)

आसणे उवचिट्ठिज्जा, अणुच्चे अकुए थिरे ।
अप्पुट्ठाई निरुट्ठाई, निसीइज्जऽप्पकुक्कुए ॥३०॥

आसने उपतिष्ठेत् अनुच्चे अकुचे स्थिरे ।
अल्पोत्थायी निरुत्थायी, निषीदेत् अल्पकौकुच्यः ॥३०॥

નરમ પાયાવાળા, નહીં હાલવાવાળા, અવાજ વિનાના, નહીં કરતા એવા ઘણાકાળમાં પાટ વિ. રૂપ તથા [illegible] પાદપુ [illegible] આસનથી નીચા આસનમાં બેસવું જોઈએ પરંતુ વારંવાર કારણ વગર ન ઉઠવું તથા હાથ પગ આદિ નું અશુભ સંચાલન ન કરવું (૩૦)

कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडिक्कमे ।
अकालं च विवज्जित्ता, काले कालं समायरे ॥३१॥

कालेन निष्क्रामेत् भिक्षुः कालेन च प्रतिक्रामेत् ।
अकालं च विवर्ज्य काले कालं समाचरेत् ॥३१॥

સાધુ કાળમાં ગોચરી માટે નીકળે અને પાછા આવે તેમ ક્રિયાના અસમયને ત્યાગી યોગ્ય સમયે તે તે ક્રિયા ઉચિત પદ્ધતિથી ક્રિયા કરે (૩૧)

परिवाडीए न चिट्ठेज्जा, भिक्खू दत्तेसणं चरे।
पडिरूवेण एसित्ता, मियं कालेण भक्खए ॥३२॥

परिपाट्यां न तिष्ठेत्, भिक्षुः दत्तैषणां चरेत्।
प्रतिरूपेण एषित्वा, मितं कालेन भक्षयेत् ॥ ३२ ॥

મુનિ, જમતા લોકોની પંગતમાં ન ઊભો રહે. તથા ચિરંતન મુનિના પ્રતીકરૂપ મુનિવેશના કારણે કલ્પાપૂર્વક અર્થાત એષણાગ્રહણનું ધ્યાન રાખી શુદ્ધ ગોચરી લાવી આગમમાં કહેલ સમયાનુસારે પરિમિત ભોજન કરે. (૩૨)

नाइदूरमणासन्ने नन्नेसिं चक्खुफासओ।
एगो चिट्ठेज्ज भत्तट्ठं, लंघिआ तं नाइक्कमे ॥३३॥

नातिदूरमनासन्ने, नान्येषां चक्षुःस्पर्शतः।
एकस्तिष्ठेद् भक्तार्थं, उल्लंघ्य तं नातिक्रामेत ॥३३॥

ગોચરી માટે ગયેલ સાધુ, ઘણે દૂર કે અતિ સમિપમાં, ગૃહસ્થની નજર પડે એ રીતે ન ઉભો રહે. પરંતુ એકલો એકાંતમાં ઉભો રહે. પહેલા ભિક્ષા માટે ગયેલ ભિક્ષુ જ્યાં સુધી બહાર ન નીકળે ત્યાં સુધી ભિક્ષા માટે ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ ન કરે. (૩૩)

नाइउच्चे न नीए वा, नासण्णे नाइदूरओ।
फासुयं परकडं पिंडं, पडिगाहिज्ज संजए ॥ ३४ ॥

नात्युच्चे न नीचे वा, नासन्ने नातिदूरतः।
प्रासुकं परकृतं पिण्डं, प्रतिगृह्णीयात् संयतः ॥ ३४ ॥

ઘરની ઉપરની ભૂમિ ઉપર ચડી, કે ભોંયરા વિ.માં રહી, તથા અતિ નજીક કે અતિદૂર રહી, સાધુ નિર્દોષ તથા ગૃહસ્થે પોતાના નિમિત્તે બનાવેલ આહાર ન સ્વીકારે. આ ગ્રહણૈષણાની વિધિ જાણવી. (૩૪)

अप्पपाणेऽप्पबीयम्मि, पडिच्छन्नम्मि संवुडे ।
समयं संजए भुंजे, जयं अपरिसाडियं ॥३५॥

अल्पप्राणेऽल्पबीजे प्रतिच्छन्ने संवृते ।
समकं संयतो भुञ्जीत, यतमानोऽपरिशाटितम् ॥३५॥

ત્રસ, સ્થાવર રહિત ઉપર આચ્છાદિત ચારે બાજુથી ભીંતો વિગેરેથી આવૃત્ત સ્થાનમાં અન્ય મુનિઓની સાથે ચબચબ આદિ અવાજને નહીં કરતો, હાથ કે મુખથી એક પણ અન્નનો કણ નીચે ન પડે તે રીતે આહાર કરે આ ભોજનની વિધિ જાણવી (૩૫)

सुकडे त्ति सुपक्के त्ति, सुच्छिन्ने सुहडे मडे ।
सुणिट्ठिए सुलट्ठे त्ति, सावज्जं वज्जए मुणी ॥३६॥

सुकृतमिति सुपक्वमिति सुच्छिन्नं सुहृतं मृतम् ।
सुनिष्ठितं सुलष्टमिति सावद्यं वर्जयेन्मुनिः ॥३६॥

અન્ન વિ સારું બનાવ્યું છે ઘેબર વિ ઘીમાં સારી રીતે પકવવામાં આવ્યા છે, શાક વિ સારા સુધાર્યો છે શાક વિ માંથી કડવાશ આદિ સારી રીતે દૂર કરેલ છે લાડવા વિ માં સારું ઘી સમાવ્યું છે સરસ સ્વાદિષ્ટ રસોઈ બનાવી છે આહ્લાદક બનાવી છે ઇત્યાદિ સાવદ્ય વચનને મુનિ ન બોલે! (૩૬)

रमए पंडिए सासं, हयं भद्दं व वाहए ।
बालं सम्मइ सासंतो, गलियस्सं व वाहए ॥३७॥

रमते पण्डितान् शासन् हयं भद्रमिव वाहकः ।
बालं श्राम्यति शासन् गल्यश्वमिव वाहकः

વિનીત શિષ્યોને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખુશ થાય છે. દા.ત. જેમ ઉત્તમ જાતિના ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખુશ થાય છે. અવિનીત શિષ્યને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખિન્ન બને છે. દા.ત. જેમ અવિનીત ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખિન્ન થાય છે. (૩૭)

खड्डुया मे चवेडा मे, अक्कोसा य वहा य मे ।
कल्लाणमणुसासंतो, पावदिट्ठि त्ति मन्नइ ॥३८॥

खट्टुका मे चपेटा मे, आक्रोशाश्च वधाश्च मे ।
कल्याणमनुशासत्तं पापदृष्टिरिति मन्यते ॥३८॥

ટકોર, થપ્પડ, કઠોર વચનો, દંડાના ઘા વિ. મને જ ગુરુ મહારાજ આપે છે. આમ અવિનીત શિષ્ય. હિતકારી શિક્ષણ આપનાર ગુરુને પાપ, બુદ્ધિવાળા તરીકે માને છે. અથવા કુશિષ્ય, ગુરુવચનને ખડ ડુક આદિ રૂપ માને છે. (૩૮)

पुत्तो मे भायणाइत्ति, साहू कल्लाण मन्नइ ।
पावदिट्ठि उ अप्पाणं, सासं दासेति मन्नइ ॥३९॥

पुत्रो मे भ्राता ज्ञाति रितिः, साधु कल्याणं मन्यते ।
पापदृष्टिस्तु आत्मानं, शास्यमानं दास इति मन्यते ॥३९॥

મને પુત્ર, ભાઇ, સ્વજનની માફક માની ગુરુ સારું શિક્ષણ આપે છે એમ વિનીત શિષ્ય માને છે. જ્યારે અવિનીત–પાપદૃષ્ટિ, આ ગુરુ, શિક્ષા આપતાં મને દાસ ગણે છે એમ માને છે. (૩૯)

न कोपए आयरियं, अप्पाणं पि न कोवए ।
बुद्धोवघाई न सिया, न सिया तोत्तगवेसए ॥४०॥

न कोपयेत् आचार्यम्, आत्मानमपि न कोपयेत्।
बुद्धोपघाती न स्यात् न स्यात् तोत्त्रगवेषक ॥४०॥

વિનીત, આચાર્ય વિ ને કોપિત ન કરે, શિક્ષા દેતા પોતે કોપિત ન થાય, કદાચ ક્રોધાવેશ આવે તો પણ આચાર્ય વિ નો ઉપઘાતી ન થાય અને યાદિ દરણુગભિત વચનો શું આ ગુરુને કહું એવો વિચાર સરખો ન કરે (૪૦)

आयरियं कुवियं नच्चा, पत्तिएण पसायए।
विज्झविज्ज पंजली उडो, वएज्ज न पुणुत्ति य ॥४१॥

आचार्य कुपितं ज्ञात्वा, प्रीतिकेन प्रसादयेत्।
विध्यापयेत् प्राञ्जलिपुट वदेन्न पुनरिति च ॥४१॥

આચાર્ય વિ કુપિત થયા છે એમ જાણ્યા બાદ પ્રીતિ-પ્રતીતિકારક વાક્યથી આચાર્ય વિ ને પ્રસન્ન કરે બે હાથ જોડી, હે સ્વામિન્! હવે પછી આવી ભૂલ નહીં કરું એમ બોલી ગુરુને શાન્ત કરે (૪૧)

धम्मज्जियं च ववहारं, बुद्धेहायरियं सया।
तमायरंतो ववहारं, गरहं नाभिगच्छइ ॥४२॥

धर्मार्जितं व्यवहारं बुद्धैः आचरितं सदा।
तमाचरन् व्यवहारं गर्हां नाभिगच्छति ॥४२॥

સમાધિ ધર્મ દ્વારા ઉપાર્જિત તત્ત્વજ્ઞાની દ્વારા સદાચરિત સાધુવ્યવહારને આચરનાર સાધુ આ અવિનીત છે એવી નિન્દાને કદી પામતો નથી જેથી ગુરુના કોપને કારણ નહીં મળતું (૪૨)

मणोगयं वक्कगयं, जाणित्तायरियस्स उ।
तं परिगिज्झ वायाए, कम्मुणा उववायए ॥४३॥

मनोगतं वाक्यगतं, ज्ञात्वा आचार्यस्य तु ।
तत् परिगृह्य वाचा, कर्मणा उपपादयेत् ॥४३॥

બુદ્ધિમાન શિષ્યો મન-વચન-કાયાગત, ગુરુના કાર્યને જાણી, હું કાર્ય કરું છું એમ વાણીથી બોલી કાર્ય કરે. જેથી ગુરુની સેવા બજાવી કહેવાય. (૪૩)

वित्ते अचोइए निच्चं, खिप्पं हवइ सुचोइए ।
जहोवइट्ठं सुकयं, किच्चाइं कुव्वइ सया ॥४४॥

वित्तः अनोदितः नित्यं, क्षिप्रं भवति सुनोदितः ।
यथोपदिष्टं सुकृतं, कृत्यानि करोति सदा ॥४४॥

વિનયથી પ્રસિદ્ધ શિષ્ય, પ્રેરણા વગર જ દરેક સમયે ગુરુકાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. જો પ્રેરણા થાય તો તરત જ યથોચિત કાર્ય બને છે. ગુરુના ઉપદેશ મુજબ, હંમેશાં સારી રીતે કાર્યો બજાવે છે. (૪૪)

नच्चा नमइ मेहावी, लोए कित्ती से जायए ।
हवइ किच्चाण सरणं, भूयाणं जगई जहा ॥४५॥

ज्ञात्वा नमति मेधावी, लोके कीर्तिस्तस्य जायते ।
भवति कृत्यानां शरणं, भूतानां जगती यथा ॥४५॥

જે ઉપરોક્ત અર્થ જાણી તે તે કાર્ય કરવામાં નમ્ર ઉદ્યત, મર્યાદાવર્તી થાય છે તેથી 'આનો જન્મ સફલ છે,' 'આ સંસારસાગર તરી ગયો' આવી કીર્તિ લોકમાં પ્રગટે છે. જેમ પૃથ્વી પ્રાણીઓના આધારભૂત છે તેમ આ પુણ્ય ક્રિયાઓનો આધાર બને છે. (૪૫)

पुज्जा जस्स पसीयंति, संबुद्धा पुव्वसंथुया ।
पसन्ना लाभइस्संति, विउलं अट्ठियं सुयम् ॥४६॥

पूज्या यस्य प्रसीदन्ति संबुद्धा पूर्वसंस्तुता ।
प्रसन्ना लम्भयिष्यन्ति, विपुलं आर्थिकं श्रुतम् ॥४६॥

જે શિષ્યના ઉપર આચાર્ય વિ પૂજ્યો પ્રસન્ન થાય છે તેને સમ્યક્ તત્ત્વજ્ઞાની, પૂર્વપરિચિત, પ્રસન્ન ગુરુઓ, તો કાલિક શ્રુતનો, પરંપરાએ મોક્ષનો લાભ કરાવનારા થાય છે (૪૬)

स पुज्जसत्थे सुविणीयसंसए, मणोरुई चिट्ठइ कम्मसंपया ।
तवो समायारि समाहिसंवुडे, महज्जुई पंचवयाइं
पालिया ॥ ४७ ॥

स पूज्यशास्त्र सुविनीतसंशय मनोरुचिस्तिष्ठति कर्मसंपदा ।
तप समाचारी समाधिसंवृत महाद्युति पञ्च व्रतानि पालयित्वा
॥ ४७ ॥

તે શિષ્ય, પૂજ્યશાસ્ત્રવાળો, સંશયવગરનો, ગુરુના મનને અનુસરનારો સાધુસમાચારીની સમૃદ્ધિથી સંપન્ન રહે છે તથા તપનું આચરણ અને સમાધિથી સંવરવાળો બની, પાંચ મહાવ્રત પાળી, મોટી તપસ્તેજમયી કાન્તિવાળો બને છે (૪૭)

स देवगंधव्वमणुस्सपूइए, चइत्तु देहं मलपंकपुव्वयं ।
सिद्धे वा हवइ सासए, देवे वा अप्परए महिड्ढिए—
त्ति बेमि ॥ ४८ ॥

स देवगन्धर्वमनुष्यपूजित त्यक्त्वा देहं मलपङ्कपूर्वकम् ।
सिद्धो वा भवति शाश्वत देवो वा अल्परजा महर्द्धिक इति
ब्रवीमि । ४८ ।

તે વિનીત શિષ્ય વૈમાનિક જ્યોતિષી ભવનપતિ વ્યંતર નિ શ્રી તથા ગાત નિ મનુષ્યોથી પૂજિત થઈને, શુક્રશોણિતરૂપ પ્રથમ કારણજન્ય આ ઔદારિક શરીરને છોડી શાશ્વત સિદ્ધ બને છે. જો સિદ્ધ ન બને તો થોડામાં મહર્દ્ધિક વૈમાનિક દેવ બને છે

આ પ્રમાણે વિનયશ્રુત નામનું અધ્યયન તીર્થંકર ગણધર વિ. ના ઉપદેશથી મેં તારી આગળ કહ્યું. એમ સુધર્માસ્વામી, જંબુસ્વામીને કહે છે.

પહેલું વિનયશ્રુતાધ્યયન સંપૂર્ણ

श्री परीषहाध्ययन—२

सुअं मे आउसं तेणं भगवया एवमक्खायं, इह खलु बावीसं परीसहा, समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ, जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खा यरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो न विहणेज्जा ॥ १ ॥

श्रुतं मे आयुष्मन् ! तेन भगवता एवमाख्यातं इह खलु द्वाविंशतिः परीषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टः नो विहन्येत ॥ १ ॥

અર્થ—ભગવાન સુધર્માસ્વામી જંબુસ્વામીને કહે છે, કે હે આયુષ્મન જંબુ ! તે ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ [illegible] પ્રકારથી જે કહ્યું [illegible] તે મેં સાંભળ્યું [illegible] જિનપ્રવચનમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપ [illegible] બાવીસ પરીષહો ઉપદેશ્યા [illegible] પરીષહો [illegible] સાંભળીને જાણીને વારંવાર અભ્યાસથી પરિચિત [illegible] [illegible] જીતીને ભિક્ષા માટે [illegible] પરીષહોથી [illegible] [illegible] કોઈથી બાધા ન પડે (૧)

कयरे ते खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ जे भिक्खू सोच्चा णच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो णो विहणेज्जा ॥२॥

कतरे ते खलु द्वाविंशतिः परिषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टः नो विहन्येत ॥ २ ॥

प्रश्न–શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવેલા જે બાવીશ પરીષહોને ભિક્ષુ સાંભળી, જાણી, પરિચિત કરી, જીતીને ભિક્ષા માટે જતાં પરિષહોથી આક્રાંત બનેલો સંયમમાર્ગથી ચલિત ન બને, તે પરિષહોના નામ કયા કયા છે? (૨)

इमे ते खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ, जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विनिहन्नेज्जा ॥ ३ ॥

इमे ते खलु द्वाविंशतिः परीषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिता, यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो नो विनिहन्येत ॥ ३ ॥

ઉત્તર–જે બાવીશ પરીષહો, શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવ્યા છે. તે પરીષહોને ભિક્ષુ સાભળી, જાણી, પરિચિત કરી, જીતીને ભિક્ષા માટે જતાં પરીષહોથી સ્પૃષ્ટ બનેલો મોક્ષમાર્ગથી અચ્યુત બને (૩)

तं जहा—दिगिंछापरीसहे १, पिवासापरीसहे २, सीयपरीसहे ३, उसिणपरीसहे ४, दंसमसयपरीसहे ५, अचेलपरीसहे ६, अरइपरीसहे ७, इत्थीपरीसहे ८, चरियापरीसहे ९, निसीहियापरीसहे १०, सिज्जापरीसहे ११, अक्कोसपरीसहे १२, वहपरीसहे, १३, जायणापरीसहे १४, अलाभपरीसहे १५ रोगपरीसहे १६, तणफासपरीसहे १७, जल्लपरीसहे १८ सक्कारपुरक्कारपरीसहे, १९ पन्नापरीसहे २०, अन्नाणपरीसहे २१, दंसणपरीसहे २२ ॥ ४ ॥

तद्यथा—क्षुधापरीषह १, पिपासापरीषह २ शीतपरीषह ३, उष्णपरीषह ४, दंशमशकपरीषह ५ अचेलपरीषह ६ अरतिपरीषह ७ स्त्रीपरीषह ८ चर्यापरीषह ९, नैषेधिकीपरीषह १०, शय्यापरीषह। ११ आक्रोशपरीषह १२, वधपरीषह १३ याचनापरीषह १४ अलाभपरीषह १५, रोगपरीषह १६, तृणस्पर्शपरीषह। १७ जल्लपरीषह १८, सत्कारपुरस्कारपरीषह १९, प्रज्ञापरीषह २०, अज्ञानपरीषह। २१, दर्शनपरीषह २२ ॥ ४ ॥

તે આ પ્રમાણે—(૧) ક્ષુધા પરીષહ (૨) તૃષા પરીષહ (૩) શીત પરીષહ (૪) ઉષ્ણ પરીષહ (૫) દંશમશક પરીષહ (૬) અચેલ પરીષહ (૭) અરતિ પરીષહ (૮) સ્ત્રી પરીષહ (૯) ચર્યા પરીષહ (૧૦) નૈષેધિકી પરીષહ (૧૧) શય્યા પરીષહ (૧૨) આક્રોશ પરીષહ (૧૩) વધ પરીષહ (૧૪) યાચના પરીષહ (૧૫) અલાભ પરીષહ (૧૬) રોગ પરીષહ (૧૭) તૃણ પરીષહ (૧૮) મલ પરીષહ (૧૯)

સત્કારપુરસ્કાર પરીષહ (૨૦) પ્રજ્ઞા પરીષહ (૨૧) અજ્ઞાન પરીષહ (૨૨) દર્શન પરીષહ. (૪)

परीसहाणं पविभत्ती, कासवेणं पवेइआ ।
तं भे उदाहरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥ १ ॥

परीषहाणां प्रविभक्तिः काश्यपेन प्रवेदिता ।
तां भवतां उदाहरिष्यामि. आनुपूर्व्या शृणुत मे ॥ १ ॥

અર્થ–પૂર્વોક્ત પરીષહોનો વિભાગ, જે ભગવાન મહાવીરસ્વામી કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવ્યો છે, તે વિભાગને હે શિષ્યો ! તમારી આગળ હું કમસર બતાવું છું, માટે તમે સાંભળો. (૧–૪૯)

दिगिंछा परिगए देहे, तवस्सी भिक्खू थामवं ।
न छिंदे न छिंदावए, न पए न पयावए ॥ २ ॥

क्षुधापरिगते देहे, तपस्वी भिक्षुः स्थामवान् ।
न छिन्द्यात् न छेदयेत्, न पचेत् न पाचयेत् ॥ २ ॥

અર્થ–ક્ષુધા સમાન કોઈ વેદના નથી, માટે પહેલાં ભૂખ પરીષહને કહે છે કે, તપસ્વી, સંયમબલી મુનિ, શરીરમા ભૂખ લાગવા છતાંય, ફલ વિ.ને પોતે ન તોડે કે તોડાવે તથા પોતે ન પકાવે કે પકાવડાવે તથા તોડનાર કે પકાવનારની ન અનુમોદના કરે એ પ્રમાણે ન ખરીદે, ખરીદાવે કે ખરીદનારની ન અનુમોદના કરે. અર્થાત્ ભુખ્યો સાધુ નવ કોટી શુદ્ધ જ આહારને સ્વીકારે. (૨–૫૦)

कालीपव्वंगसंकासे, किसे धमणिसंतए ।
मायन्ने असणपाणस्स, अदीणमणसो चरे ॥ ३ ॥

कालीपर्वाङ्गसंकाशः, कृशो धमनिसंततः ।
मात्रज्ञोऽशनपानस्य अदीनमनाश्चरेत् ॥ ३ ॥

અર્થ—કાકજંઘા નામની વનસ્પતિના પર્વ જેવા અંગવાળો અને એવો કૃશ શરીરવાળો, નસોથી વ્યાપ્ત, આવી દશાવાળો પણ અશન-પાનના પરિમાણનો જ્ઞાતા, ચિત્તની આકુળતા રહિતનો બની, સાધુ સંયમમાર્ગમાં વિચરે (૩-૫૧)

तओ पुट्ठो पिवासाए, दोगुंछी लज्जसंजए ।
सीओदगं न सेविज्जा, वियडस्सेसणं चरे ॥ ४ ॥
ततः स्पृष्टः पिपासया, जुगुप्सी लज्जासंयतः ।
शीतोदकं न सेवेत, विकृतस्यैषणां चरेत् ॥ ४ ॥

અર્થ—ભૂખ પરીષહના બાદ તરસથી પીડાતા મુનિ, અનાચાર પ્રતિ તિરસ્કારવાળો, સંયમમાં [illegible] પ્રયત્નશીલ સચિત્ત જળનું સેવન ન કરે, પરંતુ અગ્નિ વિગેરેથી અચિત્ત બનેલ જળની ગવેષણા કરે (૪-૫૨)

छिन्नावाएसु पंथेसु, आउरे सुपिवासिए ।
परिसुक्कमुहादीणे, तं तितिक्खे परीसहं ॥ ५ ॥
छिन्नापातेषु पथिषु, आतुरः सुपिपासितः ।
परिशुष्कमुखादीनः, तं तितिक्षेत परीषहम् ॥ ५ ॥

અર્થ—જન વગરના માર્ગોમાં જતાં અત્યંત આકુળ પીડાવાળો, અત્યંત તરસ્યો મુખ સુકાવાથી [illegible] અને અદીન મનવાળો તૃષા પરીષહ સહન કરે (૫-૫૩)

चरंतं विरयं लूहं, सीयं फुसइ एगया ।
नाइवेलं मुणी गच्छे, सोच्चाणं जिणसासणं ॥ ६ ॥

चरन्तं विरतं रूक्षं, शीतं स्पृशति एकदा ।
नातिवेलं मुनिर्गच्छेत्, श्रुत्वा खलु जिनशासनम् ॥ ६ ॥

અર્થ-મોક્ષમાર્ગમાં કે ગ્રામાનુગ્રામ વિચરનાર, સર્વવિરતિવાળા, લુખા શરીરવાળા મુનિને, શીતકાલમાં ઠંડી લાગે ત્યારે જિનાગમને સાંભળી (જીવ અને શરીર જુદાં છે. વિ) સ્વાધ્યાય વિ. સમયનું ઉલ્લંઘન કરી, શીતભયથી બીજા સ્થાનમાં ન જાય. (૬-૫૪)

न मे निवारणं अत्थि, छवित्ताणं न विज्जइ ।
अहं तु अग्गिं सेवामि, इइ भिक्खू न चिंतए ॥ ७ ॥

न मे निवारणं अस्ति, छवित्राणं न विद्यते ।
अहं तु अग्निं सेवे, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत ॥ ७ ॥

અર્થ-ઠંડા પવન વિ થી બચાવી શકે તેવા મકાન વિ. નથી, શરીર ઉપર ઓઢવા કંબલ, વસ્ત્ર વિ. નથી. તો હું ઠંડી દૂર કરવા અગ્નિ સેવું, એવો વિચાર પણ ભિક્ષુ ન કરે. (૭-૫૫)

उसिणप्परिआवेणं, परिदाहेण तज्जिए ।
घिंसु वा परिआवेणं, सायं नो परिदेवए ॥ ८ ॥

उष्णपरितापेन, परिदाहेन तर्जितः ।
ग्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥ ८ ॥

અર્થ-ગરમ રેતી વિ.ના પરિતાપથી, પરસેવો મેલ રૂપ બહારના તથા અંદરના તરસાથી થયેલ દાહથી અત્યંત પીડિત તથા ગ્રીષ્મ વિ.માં સૂર્યકિરણોએ કરેલ પથી પીડિત મુનિ, સુખના પ્રતિ 'હા ! ક્યારે ચન્દ્ર,

ચંદન વિ સુખના હેતુઓ મનથી પણ પ્રાર્થે નહિ (૮-૫૬)

उण्हाहितत्तो मेहावी सिणाणं नो वि पत्थए।
गायं नो परिसिंचेज्जा, न वीएज्जा य अप्पयं ॥९॥

उष्णाभितप्तो मेधावी, स्नानं नापि प्रार्थयेत्।
गात्रं नो परिषिञ्चेत न वीजयेच्च आत्मानम् ॥९॥

અર્થ - ગરમીથી પીડાયેલા, મર્યાદાવર્તી મુનિ, સ્નાનની અભિલાષા ન કરે, પોતાના શરીર ઉપર થોડું પાણી છાંટી ભીનું ન કરે, વીંઝણા વિગેરે વડે પણ હવા ન નાખે (૯-૫૭)

पुट्ठो य दंसमसएहिं, समरे व महामुणी।
नागो संगामसीसे वा, सूरो अभिहणे परं ॥१०॥

स्पृष्टश्च दंशमशकैः सम एव महामुनिः।
नागः संग्रामशीर्षे वा, शूरोऽभिहन्यात् परम् ॥१०॥

અર્થ - ડાંસ-મચ્છર પ્રત્યે સમાન વિચારવાળા મહામુનિ ડાંસ-મચ્છર-જુ-આદિ વિગેરે પીડા થવા છતાં યુદ્ધના મોખરે પરાક્રમી હાથી જેમ શત્રુ પર વિજય મેળવે (૧૦-૫૮)

न संतसे न वारेज्जा मणं पि न पओसए।
उवेहे न हणे पाणे भुंजंते मंससोणियं ॥११॥

न संत्रसेत् न वारयेत्, मनोऽपि न प्रदूषयेत्।
उपेक्षेत न हन्यात् प्राणिनः भुञ्जानान् मांसशोणितम् ॥११॥

અર્થ-મુનિ, ડાંસ વિ.થી ઉદ્વેગ ન પામે, ડાંસ વિ.ને ન હટાવે, મનને દુષ્ટ ન કરે, મધ્યસ્થ ભાવથી જુએ. તેથી જ માંસ-લોહીને ખાનારા જીવોને ન હણે. (૧૧-૫૯)

परिजुन्नेहिं वत्थेहिं, होक्खामि त्ति अचेलए।
अदुवा सचेलए, होक्खं इति भिक्खू न चिंतए ॥१२॥

परिजीर्णैर्वस्त्रैः, भविष्यामि इति अचेलकः ।
अथवा सचेलको भविष्यामि, इति भिक्षुः न चिन्तयेत ॥१२॥

અર્થ-જુનાં વસ્ત્રોથી અલ્પ કિંમ પહેરનાર હોઈ, હું અચેલક થઈશ, એવો વિચાર ન કરે અથવા જીર્ણ વસ્ત્રવાળો મને જોઈ, કોઈ એક શ્રાવક સુંદર વસ્ત્રો આપશે એટલે હું સચેલક થઈશ, એવો વિચાર ન કરે. (૧૨-૬૦)

एगया अचेलओ होइ, सचेले आवि एगया।
एअं धम्महिअं नच्चा, नाणी नो परिदेवए ॥ १३ ॥

एकदा अचेलको भवति, सचेलश्चापि एकदा ।
एतद् धर्महितं ज्ञात्वा, ज्ञानी नो परिदेवेत ॥ १३ ॥

અર્થ-એક વખતે-જિનકલ્પાદિ અવસ્થામાં સર્વથા વસ્ત્રના અભાવથી કે જુનાં વસ્ત્રથી અચેલક થાય છે. એક વખતે-સ્થવિરકલ્પાદિ અવસ્થામા સચેલક પણ થાય છે આ બે અવસ્થામા અચેલકત્વ તથા સચેલકત્વ, ધર્મમાં ઉપકારક જાણી, જ્ઞાની કોઇ પણ અવસ્થામાં વિષાદ ન કરે. (૧૩-૬૧)

गामाणुगामं रीअंतं, अणगारं अकिंचणं ।
अरई अणुप्पविसे, तं तितिक्खे परीसहं ॥ १४ ॥

ग्रामानुग्रामं रीयमाणं अनगारम् अकिञ्चनम् ।
अरति अनुप्रविशेत्, । तितिक्षेत परीषहम् ॥ १४ ॥

અર્થ—ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા અપરિગ્રહી સાધુને જો મનમાં સંયમની અરુચિ પણ થાય તો આ અરતિ રૂપ પરીષહ સહન કરીને સંયમની અરુચિને મનમાંથી હટાવવી (૧૪-૧૦)

अरइं पिट्ठओ किच्चा विरए आयरक्खिए ।
धम्मारामे निरारम्भे, उवसन्ते मुणी चरे ॥ १५ ॥

अरतिं पृष्ठतः कृत्वा, विरत आत्मरक्षितः ।
धर्मारामे निरारम्भ, उपशान्तो मुनिश्चरेत् ॥ १५ ॥

અર્થ—વિરતિવાળો, અપ્રમાદ વિરતી આત્માના રક્ષક, 'આ ધર્મમાં વિઘ્નરૂપ છે'—એવી રીતે અરતિના તિરસ્કાર કરી ધર્મમાં રતિવાળા અને નિરારંભી ઉપશાન્ત બની મુનિ નિરંતર ધર્મ આરાધનામાં વિચરે (૧૫-૧૧)

संगो एस मणुस्साणं, जाओ लोगंमि इत्थिओ ।
जस्स एया परिन्नाया, सुकडं तस्स सामण्णं ॥ १६ ॥

सङ्ग एष मनुष्याणां याः लोके स्त्रियः ।
यस्य एताः परिज्ञाताः, सुकृतं तस्य श्रामण्यम् ॥ १६ ॥

અર્થ—[illegible]
[illegible]
[illegible] (૧૬-૧૨)

एयमादाय मेहावी, पंकभूआ उ इत्थिओ ।
नो ताहिं विणिहन्नेज्जा, चरेज्जत्तगवेसए ॥ १७ ॥

एतमादाय मेधावी, पङ्कभूताः स्त्रियः ।
नो ताभिर्विनिहन्यात्, चरेदात्मगवेषकः ॥ १७ ॥

અર્થ-પૂર્વે કહેલી બાબતને બુદ્ધિપૂર્વક સ્વીકારી, મુક્તિપંથગામી મુનિઓને માટે વિઘ્નકર કે મલિનતાનો હેતુ હોઈ, 'આ સ્ત્રીઓ કાદવ સરખી છે' એવો નિશ્ચય કરી, આ સ્ત્રીઓ મારફત સંયમજીવનધ્વંસ દ્વારા આત્માની હિંસાથી બચે; આત્મચિંતનપરાયણ બની ધર્માનુષ્ઠાનનું સેવન કરે. (૧૭-૬૫)

एग एव चरे लाढे, अभिभूअ परीसहे ।
गामे वा नगरे वावि, निगमे वा रायहाणिए ॥ १८ ॥

एक एव चरेत् लाढः, अभिभूय परीषहान् ।
ग्रामे वा नगरे वाऽपि, निगमे वा राजधान्याम् ॥ १८ ॥

અર્થ-શુદ્ધ આહારથી પોતાનો નિર્વાહ કરનાર મુનિ, રાગ વિ.થી રહિત બની, ભૂખ વિ. પરીષહોને જીતીને, ગામ અગર નગરે, વેપારી જનોનો વાસ-નિગમમાં, રાજધાની વિ.માં અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરે. (૧૮-૬૬)

असमाणो चरे भिक्खू, नेव कुज्जा परिग्गहं ।
असंसत्तो गिहत्थेहिं, अणिकेओ परिव्वए ॥ १९ ॥

असमानश्चरेद् भिक्षुः, नैव कुर्यात् परिग्रहम् ।
असंसक्तो गृहस्थै, अनिकेतः परिव्रजेत् ॥ १९ ॥

અર્થ-પ [illegible] રહિત હોવાથી ગૃહસ્થોથી, અનિયત વિહાર વિગેરેથી અન્ય તીર્થિઓથી વિલક્ષણ સાધુ, ગામ વિગેરેમાં મમતા રૂપ પરિગ્રહ ન કરે, ગૃહસ્થોની સાથે [illegible] (૧૯)

सुसाणे सुन्नगारे वा, रुक्खमूले व एगओ ।
अकुक्कुओ निसीएज्जा, न य वित्तासए परं ॥२०॥

श्मशाने शून्यागारे वा वृक्षमूले वा एककः ।
अकुक्कुचो निषीदेत् न च वित्रासयेत् परम् ॥२०॥

અર્થ-મુનિ સ્મશાનમાં, સૂના ઘરમાં, [illegible] સ્વભાવથી [illegible] બીજાને ભય ન ઉપજાવે (૨૦-૨૦)

तत्थ से चिट्ठमाणस्स, उवसग्गाभिधारए ।
संकाभीओ न गच्छेज्जा, उट्ठित्ता अन्नमासणं ॥२१॥

तत्र तस्य तिष्ठतः उपसर्गानभिधारयेत् ।
शङ्काभीतो न गच्छेत्, उत्थायान्यदासनम् ॥२१॥

અર્થ-ત્યાં રહેલ સાધુ પોતાના ઉપર આવતા [illegible] ઉપસર્ગો [illegible] સહન કરે, [illegible] (૨૧-૨૧)

उच्चावयाहिं सिज्जाहिं, तवस्सी भिक्खु थामवं ।
नाइवेलं विहन्नेज्जा, पावदिट्ठी विहन्नई ॥२२॥

उच्चावचाभिः शय्याभिः तपस्वी भिक्षुः स्थामवान् ।
नातिवेलं विहन्यात् पापदृष्टिर्विहन्यते ॥२२॥

અર્થ—ઉગ્રગમાદિ સહન પ્રતિ સામર્થ્યવાળા, તપસ્વી મુનિ, ઉંચા-નીચા સ્થાનો મળવા છતાં વેલાનું ઉલ્લંઘન કરી, અહીં હું શીતાદિથી ઘેરાયો છું—એમ વિચારી બીજા સ્થાનમાં ન જાય; કારણ કે પાપબુદ્ધિવાળો ઉંચું સ્થાન મળતા રાગ તથા નીચું સ્થાન મળતાં દ્વેષ નહીં કરવાની સમતા રૂપ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે. અર્થાત્ મુનિ સમતાપૂર્વક શય્યા પરીષહને સહન કરે. (૨૨-૭૦)

पइरिक्कमुवस्सयं लद्धुं, कल्लाणं अदुव पावगं ।
किमेगराइं करिस्सइ, एवं तत्थऽहियासए ॥ २३ ॥

प्रतिरिक्तमुपाश्रयं लब्ध्वा, कल्याणं अथवा पापकम् ।
किमेकरात्र करिष्यति, एवं तत्राध्यासीत ॥२३॥

અર્થ—સ્ત્રી વિ.થી રહિત સુખદ કે દુઃખદ ઉપાશ્રય મેળવીને એક રાત્રિ સુધી કે કેટલીક રાત્રિ સુધી રહેનાર, સમતાપૂવક હર્ષ કે ખેદ ધારણ કર્યા સિવાય તે વસતિમાં રહે. (૨૩-૭૧)

अक्कोसिज्ज परो भिक्खूं, न तेसिं पडिसंजले ।
सरिसो होइ वालाणं, तम्हा भिक्खू न संजले ॥२४॥

आक्रोशेत् परो भिक्षुं, न तस्मै प्रतिसंज्वलेत् ।
सद्दशो भवति वालानां, तस्माद् भिक्षुर्न संज्वलेत् ॥२४॥

અર્થ—જો કોઈ બીજો, સાધુનું ખરાબ વચનોથી અપમાન કરે, તો સાધુ તેના ઉપર ક્રોધવળો તેના જેવો ન બને; કેમ કે તે અજ્ઞાની સરખો બને છે. તેથી ભિક્ષુ જ્વલિત ન બને. (૨૪-૭૨)

सोच्चाणं फरुसा भासा, दारुणा गामकंटगा ।
तुसिणीओ उवेहेज्जा, न ताओ मणसी करे ॥२५॥

श्रुत्वा खलु परुषा भाषा, दारुणा ग्रामकण्टकाः ।
तूष्णीक उपेक्षेत, न ता मनसि कुर्यात् ॥२५॥

અર્થ—અયત દુઃખકારી, મર્મવેધી કઠોર વચનોને સાંભળી, મુનિ મૌન ધારી તેની ઉપેક્ષા કરે. તે વચનોને મનમાં અવકાશ ન આપે, અર્થાત્ તે સાંભળી [illegible] (૨૫-૭૩)

हओ न संजले भिक्खू, मणं पि न पओसए ।
तितिक्खं परमं नच्चा, भिक्खुधम्मं विचिंतए ॥२६॥

हतो न संज्वलेद् भिक्षुः, मनोऽपि न प्रदूषयेत् ।
तितिक्षां परमां ज्ञात्वा, भिक्षुधर्मं विचिन्तयेत् ॥२६॥

અર્થ—લાકડી વિગેરેથી તાડિત થતા સાધુ [illegible] મનને દૂષિત ન કરે, ક્ષમાને ધર્મનું [illegible] જાણી ક્ષમામૂલક ભિક્ષુધર્મનું ચિંતન કરે. (૨૬-૭૪)

समणं संजयं दंतं, हणेज्जा कोवि कत्थई ।
नत्थि जीवस्स नासु त्ति, एवं पेहेज्ज संजए ॥२७॥

श्रमणं संयतं दान्तं, हन्यात् कोऽपि कुत्रचित् ।
नास्ति जीवस्य नाश इति, एवं प्रेक्षेत संयतः ॥२७॥

અર્થ—ઇન્દ્રિય-મનોવિજેતા, તપસ્વી [illegible] કોઈ ક્યાંક હણે, તો ગામ વિગેરેમાં [illegible] સાધુ [illegible] ભાવના કરી કે [illegible] આત્મા [illegible] પરંતુ શરીરનો જ નાશ થાય છે. (૨૭-૭૫)

दुक्करं खलु भो निच्चं, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सव्वं से जाइअं होइ, नत्थि किंचि अजाइअं ॥ २८ ॥

दुष्करं खलु भो ! नित्यं, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्वं तस्य याचितं भवति, नास्ति किंचिद् अयाचितम् ॥२८॥

અર્થ–હે જંબૂ ! ચોક્કસ અનગારી ભિક્ષુને જીવે ત્યાં સુધી આહાર–ઉપકરણ વિ. સમસ્ત વસ્તુ યાચિત જ હોય છે, કોઇ પણ ચીજ અયાચિત નથી હોતી. અતએવ નિરુપકારી મુનિને વસ્તુની યાચના કરવી કઠિન હોઇ યાચના પણ એક પરીષહ છે. (૨૮–૭૬)

गोअरग्गपविट्ठस्स, पाणी नो सुप्पसारए ।
सेओ अगारवासोत्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥२९॥

गोचराग्रप्रविष्टस्य, पाणिः नो सुप्रसारकः ।
श्रेयान् अगारवास इति, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ २९ ॥

અર્થ–ગોચરી વ્હોરવા નીકળેલા મુનિએ 'હું ગૃહસ્થી ઉપર કાંઈ ઉપકાર કરતો નથી, તો તેની આગળ હાથ કેવી રીતે પ્રસારૂં ? એના કરતાં ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકારવો ઉચિત છે'– આવો વિચાર નહીં કરવો, કેમ કે ગૃહવાસ બહુ સાવદ્ય છે. એટલે ગૃહવાસ શ્રેયસ્કર કેવી રીતે ? (૨૯–૭૭)

परेसु घासमेसेज्जा, भोयणे परिनिट्ठिए ।
लद्धे पिंडे अलद्धे वा, नाणुतप्पेज्ज पंडिए ॥ ३० ॥

परेषु ग्रासं एषयत्, भोजने परिनिष्ठिते ।
लब्धे पिण्डे अलब्धे वा, नानुतप्येत संयतः ॥ ३० ॥

અર્થ–ભ્રમરની પદ્ધતિથી ભોજનવેલામાં આહારની

નેષણા કરે અનિષ્ટ કે ... આહારનો લાભ અથવા અપ્રાપ્તિ થતાં સાધુએ પશ્ચાત્તાપ ન કરવો. (૩૦-૩૧)

अज्जेवाहं न लब्भामि, अवि लाभो सुए सिया ।
जो एवं पडिसंचिक्खे, अलाभो तं न तज्जए ॥ ३१ ॥

अद्यैवाहं न लभे, अपि लाभः श्वः स्यात् ।
य एवं प्रतिसमीक्षते, अलाभस्तं न तर्जयेत् ॥ ३१ ॥

અર્થ–જો આજે મને આહારનો લાભ નથી થયો પણ આવતી કાલે થશે, આ પ્રમાણે જે વિચારે છે તેને અલાભ પરિષહ સંતાપિત કરતો નથી (૩૧-૩૧)

नच्चा उप्पइयं दुक्खं, वेयणाए दुहट्टिए ।
अदीणो ठावए पन्नं, पुट्ठो तत्थऽहियासए ॥ ३२ ॥

ज्ञात्वोत्पतितं दुःखं, वेदनया दुःखार्दितः ।
अदीनः स्थापयेत् प्रज्ञां, स्पृष्टस्तत्राधिसहेत ॥ ३२ ॥

અર્થ–દુઃખ ઉત્પન્ન થયેલું જાણીને, વેદનાથી પીડિત થયેલ સાધુ દીનતા રહિત બની, દુઃખના સમયે પણ બુદ્ધિને સ્થિર રાખે ... પ્રાપ્ત થયેલ દુઃખને સહન કરે (૩૨-૩૨)

तेगिच्छं नाभिनंदिज्जा, संचिक्खत्तगवेसए ।
एयं खु तस्स सामण्णं, जं न कुज्जा न कारवे ॥ ३३ ॥

चिकित्सां नाभिनन्देत, संतिष्ठेतात्मगवेषकः ।
एतत्खलु तस्य श्रामण्यं, यन्न कुर्यान्न कारयेत् ॥ ३३ ॥

અર્થ-જિનકલ્પિક મુનિની અંગભૂત—ચારિત્ર રૂપ આત્માની, તેના વિરોધી—વિઘ્નોના રક્ષણ દ્વારા સંરક્ષણ કરનાર રોગ પ્રતિકારરૂપ ચિકિત્સા ન કરે, કરાવે કે અનુમોદે, પરંતુ સમાધિપૂર્વક સહે. આ શ્રમણપણું તેને હોય છે. સ્થવીર-કલ્પિક મુનિઓ તો પુષ્ટ આલંબનને ધ્યાનમાં રાખી જયણાથી ચિકિત્સા કરે, કરાવે પણ છે. (૩૩-૮૧)

अचेलगस्स लूहस्स, संजयस्स तवस्सिणो ।
तणेसु सयमाणस्स, होज्जा गायविराहणा ॥ ३४ ॥

अचेलकस्य रूक्षस्य, संयतस्य तपस्विनः ।
तृणेषु शयानस्य, भवति गात्रविराधना ॥ ३४ ॥

અર્થ-લુખા-કૃશ શરીરવાળા તપસ્વી, દર્ભ વગેરેમાં સુનાર કે બેસનાર, અચેલક સંયતને શરીરમાં તૃણસ્પર્શજન્ય પીડાના સહન દ્વારા તૃણસ્પર્શ પરીષહવિજય પ્રાપ્ત થાય છે. (૩૪-૮૨)

आयवस्स निवाएणं, अउला हवइ वेयणा ।
एअं नच्चा न सेवंति, तंतुजं तणतज्जिआ ॥ ३५ ॥

आतपस्य निपातेन, अतुला भवति वेदना ।
एवं ज्ञात्वा न सेवन्ते, तन्तुज तृणतर्जिता ॥ ३५ ॥

અર્થ-ઘાસ-તડકાના પડવાથી મોટી વેદના થાય તો પણ, કર્મક્ષયના અર્થી, દર્ભ વગેરેથી પીડિત મુનિ, વસ્ત્ર-કંબલને નહીં સ્વીકારી, આર્ત્તધ્યાનને નહીં કરતાં તૃણસ્પર્શ પરિષહને જીતે છે. (૩૫-૮૩)

किलिन्नगाए मेहावी, पंकेण व रएण वा ।
घिंसु वा परितावेण, सायं नो परिदेवए ॥३६॥
क्लिन्नगात्रो मेधावी, पङ्केन वा रजसा वा ।
ग्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥ ३६ ॥

અર્થ—સ્નાનના ત્યાગરૂપ મર્યાદાવાળા મુનિ ગ્રીષ્મ [illegible] તાપથી પ[illegible] ને પરસેવાથી પલળેલ મેલથી [illegible] શરીર બનવા છતાં, 'કેવી રીતે કે ક્યારે મને [illegible] સુખ થશે' એવો પ્રલાપ-વિલાપ ન કરે. (૩૬-૮૪)

वेएज्ज निज्जरापेही, आरियं धम्मणुत्तरं ।
जाव सरीरभेओ त्ति, जल्लं काएण धारए ॥ ३७ ॥
वेदयेत् निर्जरापेक्षी, आर्यं धर्ममनुत्तरम् ।
यावत् शरीरभेद इति जल्लं कायेन धारयेत् ॥ ३७ ॥

અર્થ—આત્યન્તિક કર્મક્ષયના અભિલાષી, [illegible] મય સર્વોત્તમ શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મને પામેલા મુનિ, [illegible] અવસાન સુધી શરીર દ્વારા મેલ[illegible] ધારી [illegible] પરીષહ [illegible]ને (૩૭-૮૫)

अभिवायणमब्भुट्ठाणं, सामी कुज्जा निमंतणं ।
जे ताइं पडिसेवंति, न तेसिं पीहए मुणी ॥३८॥
अभिवादनमभ्युत्थानं स्वामी कुर्यात् निमन्त्रणम् ।
ये तानि प्रतिसेवन्ते, न तेभ्यः स्पृहयेत् मुनिः ॥ ३८ ॥

અર્થ—રાજા વગેરે વન્દન-સ્તવન અભ્યુત્થાન કે આમં[illegible] [illegible] માટેનું આમંત્રણ કરે, તો પણ મુનિ [illegible]

અભિવાદન વગેરેની સ્પૃહા ન કરે અર્થાત્ સત્કાર વગેરેનો વિચાર મનમાં ન કરે. (૩૮-૮૬)

अणुक्कसाई अप्पिच्छे, अन्नाएसी अलोलुए।
रसेसु नाणुगिज्झिज्जा, नाणुतप्पेज्ज पण्णवं ॥ ३९ ॥

अणुकषायी अल्पेच्छः, अज्ञातैषी अलोलुपः।
रसेषु नानुगृध्येत्, नानुतप्येत् प्रज्ञावान् ॥ ३९ ॥

અર્થ-નમસ્કાર વગેરે નહીં કરનાર પ્રત્યે ક્રોધ ન કરે અથવા સત્કાર વગેરે થતાં અહંકારી ન બને, તેમજ તે માટે માયા કે તેમાં આસક્તિ ન કરે; ધર્મોપકરણની જ માત્ર ઇચ્છાવાળો, જાતિ વગેરેથી અજ્ઞાત બની આહારનો ગવેષક, રસના રસમાં લંપટતા વગરનો બની, મધુર વગેરે રસોની આશા ન સેવે તથા વિવેકવાળી બુદ્ધિનો ધણી બનેલો બીજાઓને સત્કારાતા જોઈ પશ્ચાત્તાપ ન કરે. (૩૯-૮૭)

से अ णूणं मए पुव्वं, कम्माऽणाणफला कडा।
जेणाहं नाभिजाणामि, पुट्ठो केणइ कण्हुई ॥ ४० ॥
अह पच्छा उइज्जंति, कम्माऽणाणफला कडा।
एवमासासि अप्पाणं, णच्चा कम्मविवागयं ॥ ४१ ॥

अथ नूनं मया पूर्वं, कर्माणि अज्ञानफलानि कृतानि।
येनाहं नाभिजानामि, पृष्टः केनचित् कस्मिंश्चित् ॥ ४० ॥
अथ पश्चाद् उदीर्यन्ते, कर्माणि अज्ञानफलानि कृतानि।
एवमाश्वासयात्मानं, ज्ञात्वा कर्मविपाककम् ॥४१॥ युग्मम् ॥

અર્થ-ચોક્કસ મેં પહેલાં જ્ઞાનનિંદા વગેરે કારણોથી અજ્ઞાનફલક જ્ઞાનાવરણીય કર્મો કર્યાં છે, કે જેથી કોઈએ

અને ઈત્યાદિ પુછેલ વસ્તુનો પ્રશ્ન કર્યો હોવા છતાં હું જવાબ આપી શક્તો નથી. બાંધેલા જ્ઞાનાવરણીય કર્મો અબાધાકાળ પછી દ્રવ્ય વગેરે નિમિત્તથી ઉદયમાં આવે છે-અનુક્રમથી ફળ આપે છે, માટે તેના નાશ માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, ન કે વિષાદ. આ પ્રમાણે કર્મનો વિચિત્ર વિપાક જાણી આત્માને સ્વસ્થ કરે, મુંઝાયમાન ન થાય. અર્થાત્ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન જ્ઞાન ઉત્પત્તિમાં ગર્વ ન કરે। (૪૦-૪૧) (૮૮-૮૯)

निरट्ठगंमि विरओ, मेहुणाओ सुसंवुडो ।
जो सक्खं नाभिजाणामि, धम्मं कल्लाण पावगं ॥४२॥

निरर्थके अहं विरतः, मैथुनात् सुसंवृतः ।
यः साक्षात् नाभिजानामि धर्मं कल्याणं पापकम् ॥४२॥

અર્થ-નકામા હું મૈથુનથી વિરામ પામ્યો, ઈંદ્રિય-મનના સંવરથી સંવૃત થયો છું, છતાં હું સાક્ષાત્ રૂપ ધર્મ-પુણ્યબંધ કે પાપ કલ્યાણરૂપ જાણી શકતો નથી આ પ્રમાણેના અજ્ઞાનના પરિષહનો વિચાર ભિક્ષુ ન કરે (૪૨-૯૦)

तवोवहाणमादाय, पडिमं पडिवज्जओ ।
एवं पि विहरओ मे, छउमं न नियट्टइ ॥४३॥

तप-उपधानमादाय प्रतिमां प्रतिपद्यमानस्य ।
एवमपि विहरतो मे छद्म न निवर्तते ॥४३॥

અર્થ-ભદ્ર આચરણ કરીને તપ આચરણ રૂપ આચરણ કરી ઉપધાન આચરી ભિક્ષુપ્રતિમા આદિ કરી પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરવા છતાં વિશેષ ...

અપ્રતિબંધરૂપે વિચરવા છતાં જ્ઞાનાવરણીય વગેરે કર્મ દૂર ન થાય, તો પણ 'આ કષ્ટક્રિયાથી શું?' આવો સંકલ્પ ન કરે. (૪૩-૯૧)

नत्थि नूणं परे लोए, इड्ढी वा वि तवस्सिणो ।
अदुवा वंचिओम्हित्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥४४॥

नास्ति नूनं परो लोकः, ऋद्धिर्वाऽपि तपस्विनः ।
अथवा वञ्चितोऽस्मीति, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ ४४ ॥

અર્થ–ચોક્કસ પરલોક નથી, અથવા તપસ્વી એવા મને તપોમાહાત્મ્યરૂપ ઋદ્ધિ નથી કે હું ભોગોથી ઠગાયો છું, એવો સાધુ વિચાર ન કરે. (૪૪-૯૨)

अभू जिणा अत्थि जिणा, अदुवा वि भविस्सई ।
मुसं ते एव माहंसु, इइ भिक्खू न चिंतए ॥ ४५ ॥

अभूवन् जिना सन्ति जिना, अथवाऽपि भविष्यन्ति ।
मृषा ते एवमाहु, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ ४५ ॥

અર્થ–કેવલીઓ ભૂતકાલમાં થયા છે, વર્તમાનકાલમાં મહાવિદેહમાં છે અથવા ભવિષ્યકાલમાં ભરત વગેરેમાં થશે, એવું પણ તે યથાર્થવાદીઓ, પૂર્વોક્ત પ્રકારથી અસત્ય કહે છે, એવો વિચાર ભિક્ષુ ન કરે, કેમ કે અનુમાન વગેરે પ્રમાણોથી સર્વજ્ઞની સિદ્ધિ સિદ્ધ છે. અથવા કેવલીઓએ જે પરલોક વગેરે કહ્યુ છે, તે અસત્ય છે એવો વિચાર ન કરે. અર્થાત્ જિન કે જિનકથિત વસ્તુ ત્રૈકાલિક સત્ય છે એમ વિચારે (૪૫-૯૩)

एए परीसहा सव्वे, कासवेण पवेइआ ।
जे भिक्खू ण विहण्णिज्जा, पुट्ठो केणइ कण्हुइ ॥४६॥ त्तिबेमि ॥

एते परीषहाः सर्वे, काश्यपेन प्रवेदिताः ।
यान् भिक्षुर्न विहन्येत, स्पृष्टः केनापि कस्मिंश्चित् ॥४६॥
इति ब्रवीमि ॥

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત તમામ પરિષહો કાશ્યપગોત્રી ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીએ કહેલ છે જે આ પરિષહો જાણી, અભ્યાસથી મન એક પરિષહથી બાધિત થયા છતા, સાધુ ગમે તે દેશ-કાળમા પરિષહોથી હારે નહીં, પરન્તુ જીતવાને ઇચ્છે આ પ્રમાણે હું કહું છું. (૪૬-૪૬)

॥ બીજું શ્રી પરીષહાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી ચતુરંગીય અધ્યયન—૩

चत्तारि परमंगाणि, दुल्लहाणीह जंतुणो ।
माणुसत्तं सुई सद्धा, संजमम्मि अ वीरिअं ॥ १ ॥

चत्वारि परमाङ्गानि, दुर्लभानि इह जन्तोः ।
मानुषत्वं श्रुतिः श्रद्धा, संयमे च वीर्यम् ॥ १ ॥

અર્થ—આ સંસારમાં પ્રાણીને, ધર્મના ચાર મુખ્ય કારણો—જેમ કે [1]મનુષ્યજન્મ, [2]ધર્મનું શ્રવણ, [3]ધર્મની શ્રદ્ધા, [4]સંયમના વિષે સામર્થ્ય, દુર્લભ છે. (૧—૯૫)

समावन्ना ण संसारे, नाणागुत्तासु जाइसु ।
कम्मा नाणाविहा कट्टु, पुढो विस्संभआ पया ॥२॥

समापन्नाः खलु संसारे, नानागोत्रासु जातिषु ।
कर्माणि नानाविधानि कृत्वा, पृथक् विश्वभृत प्रजाः ॥२॥

અર્થ—સંસારમાં, નાનાવિધ નામવાળી ક્ષત્રિય વગેરે જાતિઓમાં જન્મેલ જનસમૂહ, નાનાવિધ કર્મો કરી—કર્માધીન બની જુદા જુદા આકાશના પ્રત્યેક પ્રદેશોમાં જન્માદિ દ્વારા ફરે છે. અર્થાત્ મનુષ્યજન્મ મેળવીને પણ પોતે કરેલ કર્મના પ્રભાવથી બીજી ગતિઓમા ભટકનાર જનસમૂહને ફરીથી મનુષ્યજન્મ દુર્લભ બની જાય છે. (૨—૯૬)

અર્થ–જેમ ક્ષત્રિયો સુવર્ણ વગેરે ભોગ્ય વસ્તુઓને ભોગવવા છતાં કંટાળો ઉપજતો નથી, તેમ વિમલરૂપ ચોરાશી લાખ જીવાયોનિઓમાં ક્લિષ્ટ કર્મથી અધમ બનેલા જીવોને વારંવાર ભટકવા છતાં, 'આ સંસારભ્રમણથી ક્યારે છૂટકારો થશે' એવો ઉદ્વેગ જાગતો નથી. બરાબર છે એટલે જ સંસાર-કર્મનો ક્ષય કરવા માટે જીવો ઉદ્યમ કરતા નથી. (૫-૯૯)

कम्मसंगेहिं संमूढा, दुक्खिआ बहुवेअणा ।
अमाणुसासु जोणीसु, विणिहम्मंति पाणिणो ॥ ६ ॥

कर्मसंगैः संमूढाः, दुःखिता बहुवेदनाः ।
अमानुषीषु योनिषु, विनिहन्यन्ते प्राणिन ॥ ६ ॥

અર્થ–કર્મના સંબંધોથી અવિવેકી, દુઃખવાળા, ઘણી શારીરિક પીડાવાળા, નરક–તિર્યંચ–આભિયોગિક વગેરે દેવ-દુર્ગતિ સંબંધી યોનિઓમાં જીવો પડે છે, પરંતુ તેનાથી ઉગરી શકતા નહીં હોવાથી મનુષ્યજન્મ દુર્લભ છે. (૬–૧૦૦)

कम्माणं तु पहाणाए, आणुपुव्वि कयाइ उ ।
जीवा सोहिमणुप्पत्ता, आययंति मणुस्सयं ॥ ७ ॥

कर्मणां तु प्रहाण्या आनुपूर्व्या कदाचित्तु ।
जीवा शुद्धिमनुप्राप्ताः, आददते मनुष्यताम् ॥ ७ ॥

અર્થ–નરકગતિ વગેરેમાં લઇ જનાર અનંતાનુબંધી વગેરે કર્મોનો ક્રમથી નાશ થવાથી, કદાચિત્ ક્લિષ્ટ કર્મોથી વિનાશ રૂપ શુદ્ધિને પામેલા જીવો મનુષ્યજન્મને પામે છે. (૭–૧૦૧)

माणुस्सं विग्गहं लद्धुं, सुई धम्मस्स दुल्लहा ।
जं सुच्चा पडिवज्जंति, तवं खंतिमहिंसयं ॥ ८ ॥

मानुष्यं विग्रहं लब्ध्वा, श्रुतिर्धर्मस्य दुर्लभा ।
यं श्रुत्वा प्रतिपद्यन्ते, तपः क्षान्तिमहिंस्रताम् ॥ ८ ॥

અર્થ—મનુષ્યના શરીરને મેળવવા છતાં આગમ વગેરે શાસ્ત્રોથી ધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ છે કે જે ધર્મને સાંભળી, ભવ્યો તપ, ક્રોધ વગેરે કષાયનો વિજય, અહિંસા વગેરે વ્રતોને પામે છે (૮-૧૦૨)

आहच्च सवणं लद्धुं, सद्धा परमदुल्लहा ।
सोच्चा नेआउयं मग्गं, बहवे परिभस्सई ॥ ९ ॥

कदाचित् श्रवणं लब्ध्वा, श्रद्धा परमदुर्लभा ।
श्रुत्वा नैयायिकं मार्गं, बहवः परिभ्रश्यन्ति ॥ ९ ॥

અર્થ—કદાચ મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ થવા છતાં ધર્મરુચિરૂપ શ્રદ્ધા અત્યંત દુર્લભ છે, કેમ કે ન્યાયસંપન્ન સમ્યગ્દર્શન વગેરે મોક્ષમાર્ગને સાંભળવા છતાં ઘણા જીવો મોક્ષમાર્ગથી પડી જાય છે (૯-૧૦૩)

सुइं च लद्धुं सद्धं च, वीरियं पुण दुल्लहं ।
बहवे रोयमाणा वि, नो य णं पडिवज्जए ॥ १० ॥

श्रुतिं च लब्ध्वा श्रद्धां च, वीर्यं पुनर्दुर्लभम् ।
बहवो रोचमाना अपि, नो एनं प्रतिपद्यन्ते ॥ १० ॥

અર્થ—મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ, ધર્મની શ્રદ્ધા થવા છતાં સંયમપાલનમાં વીર્ય વિશેષ દુર્લભ છે. કેમ કે ઘણા ધર્મ શ્રદ્ધાળુ હોવા છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના ઉદયે કૃષ્ણ વગેરેની માફક સંયમને સ્વીકારી શકતા નથી (૧૦-૧૦૪)

माणुसत्तम्मि आयाओ, जो धम्मं सुच्च सद्दहे।
तवस्सी वीरिअं लद्धुं, संवुडे णिध्धुणे रयं ॥ ११ ॥

मानुषत्वे आयातो, यो धर्मं श्रुत्वा श्रद्धत्ते।
तपस्वी वीर्यं लब्ध्वा, संवृतः निर्धुनोति रजः ॥ ११ ॥

અર્થ—મનુષ્યના શરીરમાં આવેલો જે જીવ ધર્મ ઉદ્યમરૂપ વીર્ય મેળવી, આશ્રવદ્વારોને બંધ કરનારો, બંધાયેલ, અને બંધાતા કર્મરૂપ રજને સાફ કરી મુક્તિકમલાને વરે છે. (૧૧-૧૦૫)

सोही उज्जुअभूअस्स, धम्मो सुद्धस्स चिठ्ठइ।
निव्वाणं परमं जाइ, घयसित्तव्व पावए ॥ १२ ॥

शुद्धि ऋजुभूतस्य, धर्मः शुद्धस्य तिष्ठति।
निर्वाणं परमं याति, घृतसिक्त इव पावकः ॥ १२ ॥

અર્થ—મનુષ્યજન્મ વિગેરે મેળવી મુક્તિ તરફ પ્રગતિ કરનાર સરલ આત્માને કષાયની કાલિમાના નાશરૂપ શુદ્ધિ હોય છે, શુદ્ધ ક્ષમાદિ ધર્મ નિશ્ચલરૂપે રહે છે. તે આત્મા અહીં ઘીથી સીંચાયેલ અગ્નિની માફક તપસ્તેજથી જાજ્વલ્યમાન બનેલો, ઉત્કૃષ્ટ જીવન્મુક્તિરૂપ નિર્વાણનો અનુભવ કરે છે. (૧૨-૧૦૬)

विगिंच कम्मुणो हेउं, जसं संचिणु खंतिए।
पाढवं सरीरं हिच्चा, उड्ढं पक्कमई दिसं ॥ १३ ॥

विवेचय कर्मण हेतुं, यश संचिनु क्षान्त्या।
पार्थिव शरीरं हित्वा, ऊर्ध्वां प्रक्रामति दिशम् ॥ १३ ॥

अहाउग ।

उज्झया ॥ १०, ॥

जया ।

। नमि ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

निरूप यथानुक्रम ।

युद्धस्या ॥ १० ॥

प्रतिपद्य ।

यति शास्यत इति

प्रयोमि ॥ ८ ॥ युग्मम् ॥

[illegible] अनुपम [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] पूर्वोक्त अनुसार [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(११३-११४)

समाप्तं सम्पूर्णं ॥

શ્રી પ્રમાદાપ્રમાદાધ્યયન–૪

असंखयं जीविय मा पमायए, जरोवणीअस्स हु नत्थि ताणं।
एवं विआणाहि जणे पमत्ते, किं नु विहिंसा अजया गहिंति॥१॥

असंस्कृतं जीवितं मा प्रमादीः, जरोपनीतस्य हु नास्ति त्राणम्।
एवं विजानीहि जनाः प्रमत्ताः, किं नु विहिंस्रा अयता
ग्रहीष्यन्ति॥ १ ॥

અર્થ–આ આયુષ્ય, સેંકડો પ્રયત્નોથી વધારી કે તૂટેલું તે સાંધી શકાતું નથી. તેથી ચાર અંગો મેળવ્યા પછી પ્રમાદ ન કરો! જો પ્રમાદ કરશો તો ફરીથી ચાર અંગો દુર્લભ છે. વળી ઘરડાને ઘડપણ દૂર કરનાર શરણુ નથી અથવા ઘરડો ધર્મ કરી શકતો નથી, માટે ઘડપણ આવ્યા પહેલાં ધર્મ કરવામાં પ્રમાદ ન કરો. પ્રમાદી, પાપસ્થાનોને સેવનારા, વિવિધ હિંસા કરનારા જીવો, દુઃખસ્થાન નરક વગેરેના મહેમાન બને છે. કોઈ તેઓને બચાવી શકતું નથી, માટે ધર્મમાં પ્રમાદ ન કરો. (૧–૧૧૫)

जे पावकम्मेहि धणं मणूसा, समाययंती अमइं गहाय।
पहाय ते पासपयट्टिए नरे, वेराणुबद्धा नरयं उविंति॥२॥

ये पापकर्मभि धनं मनुष्या, समाददते अमतिं गृहीत्वा।
प्रहाय ते पाशप्रवृत्ता नराः, वैरानुबद्धा नरकं उपयान्ति ॥२॥

અર્થ—જે મનુષ્યો ધનની મહત્તાનો નિશ્ચય કરી પાપકર્મો કરી ધન કમાય છે, તે સ્ત્રીપાશમાં બંધાયેલા પુરુષો ધનને છોડી, વૈરની પરંપરાવાળા નરકમાં [illegible] પ્રતિ પ્રસ્થાન કરે છે (૨-૧૧૬)

तेणे जहा संधिमुहे गहीए, सकम्मुणा किच्चइ पावकारी।
एवं पया पेच्च इहं च लोए, कडाण कम्माण न मुक्खु अत्थि ॥३॥

स्तेनो यथा सन्धिमुखे गृहीतः, स्वकर्मणा कृत्यते पापकारी।
एवं प्रजा प्रेत्य इह च लोके, कृतानां कर्मणां न मोक्षोऽस्ति ॥३॥

અર્થ—જેમ પાપ કરનાર ચોર, ખાતર પાડતાં ખાતરના મુખ પાસે પકડાઈ જતાં તેને રક્ષકો કાપી-મારી નાખે છે તેમ જીવ, આ લોક-પરલોકમાં પોતે કરેલ-કર્મ [illegible] કરેલ વિવિધ બાધાઓથી પીડાય છે, કેમ કે, કરેલા કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી (૩-૧૧૭)

संसारमावण्ण परस्स अट्ठा, साहारणं जं च करेइ कम्मं।
कम्मस्स ते तस्स उ वेयकाले, न बंधवा बंधवयं उवेंति ॥४॥

संसारमापन्नः परस्य अर्थाय साधारणं यच्च करोति कर्म।
कर्मणस्ते तस्य तु वेदकाले न बान्धवा बान्धवतामुपयन्ति ॥४॥

અર્થ—ઉત્પન્ન [illegible] યોનિમાં ભ્રમણ કરતા [illegible] પામેલા જીવ, 'પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે બીજાઓ માટે અથવા [illegible] નિમિત્તે ખેતી વગેરે કર્મ કરે છે, પણ તે કર્મ [illegible]

૪

કાલમાં સ્વજનો બંધુતા બતાવતા નથી. અર્થાત્ તે કર્મ તો પોતાને એકલાનેજ ભોગવવાં પડે છે. (૪-૧૧૮)

वित्तेण ताणं न लभे पमत्तो, इमम्मि लोए अदुवा परत्थ
दीवप्पणट्ठे व अणंतमोहे, णेआउअं दट्ठुमदट्ठुमेव ॥५॥

वित्तेन त्राणं न लभते प्रमत्तः, अस्मिन्ल्लोके अथवा परत्र।
दीपप्रणष्ट इव अनन्तमोहः, नैयायिकं दृष्ट्वा अदृष्ट्वैव ॥५॥

અર્થ–પ્રમાદમાં ફસેલા જીવને આ જન્મમાં કે પરભવમાં ધન, પોતે કરેલ કર્મોથી રક્ષણ આપતું નથી. જેમ દીવાના બૂઝાઈ જવાથી જોયેલી વસ્તુ નહીં જોયેલી જ બની જાય છે; તેમ મિથ્યાજ્ઞાનરૂપ કે દ્રવ્યાદિ–મોહરૂપ અનંત–મોહ વાળો, સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપ મોક્ષમાર્ગ મેળવનારો છતાં નહીં મેળવનારો જ બની જાય છે. અર્થાત્ ફક્ત ધન, સ્વરક્ષક નથી બનતું, એટલું જ નહીં પણ મુશ્કેલીથી મેળવેલ રક્ષણ હેતુ સમ્યગ્દર્શન વગેરેનો પણ વિનાશ કરે છે. (૫–૧૧૯)

सुत्तेसु आवी पडिबुद्धजीवी, न वीससे पंडिअ आसुपन्ने।
घोरा मुहुत्ता अबलं शरीरं, भारंडपक्खीव चरऽपमत्तो ॥६॥

सुप्तेषु चापि प्रतिबुद्धजीवी, न विश्वसेत् पण्डित आशुप्रज्ञः।
घोरा मुहूर्ता अबलं शरीरं, भारण्डपक्षीव चरेदप्रमत्त ॥६॥

અર્થ—ઘણા લોકો દ્રવ્યભાવથી સુષુપ્ત છતાં, વિવેકી જીવ ત્યાં સુધી દ્રવ્યભાવથી જાગૃતિવાળો રહે છે કે–મુહૂર્ત્ત, દિવસ વગેરે કાલવિશેષો, નિરંતર પણ પ્રાણાપહારી હોઈ ભયંકર છે. વળી મૃત્યુદાયી મુહૂર્ત્ત વગેરેને દૂર કરવાને કે

તત્ત્વોને શરીર અસમર્થ છે માટે શીઘ્ર પ્રનાવાળા પતિને 'બહુજનના આદરભાવને પામેલા પ્રમાદો અનર્થકારી નથી' -એમ માની પ્રમાદોમા વિશ્વાસ ન રાખવો જોઈએ વાસ્તજ ભારંડપક્ષીની માફક અપ્રમત્ત બની વિચરવુ જોઈએ (૬-૧૨૦)

चरे पयाइं परिसंकमाणो, जं किंचि पासं इह मन्नमाणो ।
लाभंतरे जीविअ वूहइत्ता, पच्छा परिन्नाय मलावधंसी ॥७॥

चरेत् पदानि परिशङ्कमानः, यत् किंचित् पाशं इह मन्यमानः ।
लाभान्तरे जीवितं बृंहयित्वा, पश्चात् परिज्ञाय मलापध्वंसी ॥७॥

અર્થ—જે કાંઈ દુર્ધ્યાન વગેરે પ્રમાદસ્થાનને જાળની માફક બંધ હેતુ માનતા, સંયમની વિરાધના ન થાય એ રીતે મુનિએ ચાલવુ જોઈએ સમ્યગ્દર્શન વગેરે ગુણોના લાભ સુધી જીવનનુ પ્રાણ-સંવર્ધન કરી, પછી વિશિષ્ટ ગુણ નિર્જરા, ધર્મધ્યાન વગેરે લાભ થવા અશક્ય છે, એમ જાણી ભક્તપ્રત્યાખ્યાનપૂર્વક સર્વથા જીવનનિરપેક્ષ થઈ કર્મમલનો નાશ કરનાર થવુ જોઈએ (૭-૧૨૧)

छंदं निरोहेण उवेइ मोक्खं, आसे जहा सिक्खियवम्मधारी ।
पुव्वाइं वासाइं चरेऽप्पमत्तो, तम्हा मुणी खिप्पमुवेइ मोक्खं ॥८॥

छन्दोनिरोधेन उपैति मोक्षं अश्वो यथा शिक्षितवर्मधारी ।
पूर्वाणि वर्षाणि चरन्नप्रमत्तः, तस्मात् मुनिः क्षिप्रमुपैति मोक्षम् ॥८॥

અર્થ—જેમ ઘોડો કેળવાયેલો બખ્તરધારી વિજય પામે છે તેમ મુનિ પૂર્વભવના અભ્યાસથી, સ્વચ્છંદતાનો નિરોધ કરી અપ્રમાદી બની, સંયમધારી થઈ મોક્ષ પામે છે તેથી સ્વચ્છંદ

છોડી પ્રમાદ ત્યાગના આચરણથી મુનિ મુક્તિને મેળવે છે. વાસ્તે હે મુનિ! પૂર્ણ વર્ષો સુધી પણ અપ્રમત્ત બની વિચરજે. (૮-૧૨૨)

स पुव्वमेवं न लभेज्ज पच्छा, एसोवमा सासयवाइआणं ।
विसीअई सीढिले आउअम्मि, कालोवणीए सरीरस्स भेए ॥९॥

स पूर्वमेवं न लभेत पश्चात्, एषोपमा शाश्वतवादिनाम् ।
विषीदति शिथिले आयुषि, कालोपनीते शरीरस्य भेदे ॥९॥

અર્થ—જે પહેલેથીજ અપ્રમત્ત ન હોય તે અંત્યકાલે પણ પૂર્વની જેમ અપ્રમાદને ન પામી શકે. 'અમે પછીથી ધર્મ કરીશું.'—આવી ધારણા, કદાચ નિરુપક્રમ આયુષ્યવાળા હોઇ પોતાને શાશ્વત તરીકે માન્યતાવાળાઓને યુક્ત થાય, પણ પાણીના પરપોટા જેવા આયુષ્યવાળાઓ તો ઉત્તરકાલમાં ખેદ પામે છે. આત્મપ્રદેશોને છોડનાર, આયુષ્ય થાય કે મૃત્યુના આવ્યા પહેલાં, શરીરથી છૂટા થતાં પહેલાં આત્માએ પ્રમાદનો પરિહાર કરવો જોઈએ. (૯—૧૨૩)

खिप्पं न सक्केइ विवेगमेउं, तम्हा समुट्ठाय पहाय कामे ।
समेच्च लोगं समया महेसी, अप्पाणरक्खी व चरऽप्पमत्तो ॥१०॥

क्षिप्रं न शक्नोति विवेकमेतुं, तस्मात् समुत्थाय प्रहाय कामान् ।
समेत्य लोकं समतया महर्षिः, आत्मरक्षीव चराप्रमत्तः ॥१०॥

અર્થ—તત્કાલ સર્વ સંગત્યાગ કે કષાયત્યાગરૂપ વિવેક પામી શકતો નથી, માટે 'હું પછીથી ધર્મ કરીશ.'—આવા આલસના ત્યાગપૂર્વક ઉદ્યમ કરી, કામભોગોને છોડી, પ્રાણી-

અનુકૂળરૂપ લોભના તરફ અપ્રમત્તદૃષ્ટિ રાખી, મોક્ષાભિલાષી બની, દુર્ગતિગમન વગેરેથી આત્માને બચાવી, અપ્રમત્તપણે પ્રગતિ સાધવી જોઈએ (૧૦-૧૨૪)

मुहुं मुहुं मोहगुणे जयंतं, अणेगरूवा समणं चरंतं ।
फासा फुसंती असमंजसं च, न तेसु भिक्खू मणसा पउस्से ॥११॥

मुहुर्मुहुर्मोहगुणान् जयन्तम्, अनेकरूपाः श्रमणं चरन्तम् ।
स्पर्शाः स्पृशन्ति असमञ्जसं च,
न तेषु भिक्षुर्मनसा प्रद्विष्येत् ॥११॥

અર્થ—વારંવાર મોહક શબ્દ વગેરેને જીતનાર સંયમમાર્ગમાં વિચરનાર મુનિ, વિવિધ પ્રકારવાળા પ્રતિકૂળ શબ્દ વગેરે વિષયોની ઉપસ્થિતિમાં મનથી પણ દ્વેષ ન કરે, અર્થાત્ જેમ અનુકૂળ વિષયોમાં રાગ ન કરે તેમ અનિષ્ટ વિષયોમાં દ્વેષ ન કરે (૧૧-૧૨૫)

मंदा य फासा बहुलोहणिज्जा, तहप्पगारेसु मणं न कुज्जा ।
रक्खिज्ज कोहं विणइज्ज माणं,
मायं न सेविज्ज पहिज्ज लोहं ॥१२॥

मन्दाश्च स्पर्शा बहुलोभनीयाः, तथाप्रकारेषु मनो न कुर्यात् ।
रक्षेत् क्रोधं विनयेत् मानं,
मायां न सेवेत प्रजह्यात् लोभम् ॥१२॥

અર્થ—વિવેકીને અવિવેકી બનાવનાર ચિત્તાકર્ષક કોમળ સ્પર્શ-મધુર રસ વગેરેમાં મુનિ મન મૂકે નહીં. ક્રોધને વારે, અહંકારને દૂર કરે, માયાનો નાશ અને આસક્તિ છોડે (૧૨-૧૨૬)

जे संखया तुच्छ परप्पवाई, ते पिज्जदोसाणुगया परज्झा ।
एए अहम्मे त्ति दुगुंछमाणो,
कंखे गुणे जाव सरीरभेओ त्ति बेमि ॥१३॥

ये संस्कृताः तुच्छाः परप्रवादिनः, ते प्रेमद्वेषानुगताः परवशाः ।
एते अधर्माः इति जुगुप्समानः,
काङ्क्षेद् गुणान् यावत् शरीरभेदः इति ब्रवीमि ॥१३॥

અર્થ—જે ખોટા બુદ્ધિવાળાઓ, તત્ત્વને નહીં જાણનારા અને યથેચ્છ બોલનારા કોઈ તુચ્છ પરતીર્થિકો છે, તે અનંતાનુબંધી રાગ-દ્વેષવાળા જાણવા. આ, તથાવિધ રાગ-દ્વેષવાળા, અધર્મના હેતુ હોઈ અધર્મ છે એમ તેના સ્વરૂપને સમજી, તેઓની નિંદાના પરિહારપૂર્વક, મરણ સુધી, જિન-આગમમાં કહેલ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર વગેરે ગુણોની અભિલાષા, મુનિ કરે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું. (૧૩-૧૨૭)

॥ ચોથું શ્રી પ્રમાદાપ્રમાદાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી અકામમરણીયાધ્યયન–૫

अण्णवंसि महोहंसि, एगे तिण्णे दुरुत्तरे ।
तत्थ एगे महापन्ने, इमं पण्हमुदाहरे ॥ १ ॥

अर्णवे महौघे एकस्तीर्णः दुरुत्तरे ।
तत्र एकः महाप्राज्ञः, इमं प्रश्नम् उदाहरेत् ॥ १ ॥

અર્થ—જન્મપરંપરાના પ્રવાહવાળા, દુઃખે ઉતરી શકાય–દુસ્તર, સમુદ્ર જેવા અપાર સંસારમાં, ઘણા જીવો રહિત એકલા કાંઠે આવી પહોંચ્યા થાય છે. એવા મહાપ્રજ્ઞાવાળા–કેવલજ્ઞાનવાળા પરમાત્માએ એકવાર, દુસ્તર સંસારમાં, વિશિષ્ટ સભામાં, આ હવે પછી કહેવાના પૂછવા યોગ્ય વિષયના પ્રશ્નનું સમાધાન કહેલ છે (૧-૧૨૮)

संतिमे य दुवे ठाणा, अक्खाया मारणंतिया ।
अकाममरणं चेव, सकाममरणं तहा ॥ २ ॥

स्तः इमे च द्वे स्थाने आख्याते मारणान्तिके ।
अकाममरणं चैव सकाममरणं तथा ॥ २ ॥

અર્થ—મરણ સમયે થયેલ (મારણાન્તિક) આ બે સ્થાનો ભગવંતોએ કહેલ છે (૧) અકામમરણ (૨) સકામમરણ.
(૨-૧૨૯)

बालाणं अकामं तु, मरणं असइं भवे ।
पंडियाणं सकामं तु, उक्कोसेण सइं भवे ॥ ३ ॥

बालानां अकामं तु, मरणं असकृद् भवेत् ।
पण्डितानां सकामं तु, उत्कर्षेण सकृद् भवेत् ॥ ३ ॥

અર્થ—સત-અસત વિવેક વગરના બાલ જીવોને અકામમરણ વારંવાર થાય છે પંડિત-ચારિત્રવંતોને સકામમરણ હોય છે. ઉત્કૃષ્ટ રીતે કેવલીને સકામમરણ એક વાર અને જઘન્ય અપેક્ષાએ બાકીના ચારિત્રવંતોને સાત કે આઠ વાર હોય છે. (૩-૧૩૦)

तत्थिमं पढमं ठाणं, महावीरेण देसियं ।
कामगिद्धे जहाबाले, भिसं कूराइं कुव्वई ॥ ४ ॥

तत्रेदं प्रथमं स्थानं, महावीरेण देशितम् ।
कामगृद्धो यथा बालः, भृशं क्रूराणि करोति ॥ ४ ॥

અર્થ—ત્યાં મરણના બે સ્થાનો પૈકી આ કહેવાતું પહેલું સ્થાન, ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે-ઇચ્છાવાળો કે વિષયાસક્ત અવિવેકી બાલ જીવ, અત્યંત જીવહિંસા વગેરે ક્રૂર કર્મો, શરીરાદિની શક્તિ હોય તો શક્તિથી કરે છે, અશક્તિ હોય તો મનથી પણ તંદુલ-મત્સ્યની માફક કરે છે. તે ક્રૂર કર્મો કરી મરવાની ઇચ્છા વગર જ મરે છે. (૪-૧૩૧)

जे गिद्धे कामभोएसु, एगे कूडाय गच्छइ ।
न मे दिट्ठे परे लोए, चक्खुदिट्ठा इमा रई ॥ ५ ॥

यो गृद्धः कामभोगेषु एकः कूटाय गच्छति ।
न मया दृष्टः परो लोकः, चक्षुर्दृष्टा इयं रतिः ॥ ५ ॥

અર્થ—જે કામભોગોમાં લંપટ કોઈ અત્યંત ક્રૂર કર્મો કરનાર, અસત્ય ભાષણ વગેરે ભાવ-બંધનમાં આવેલા બાલ છે કે-" ગત-આગામી જન્મરૂપ પરલોક મેં જોયો નથી, વિષયોની આનંદમાની મોજ નજરે જોયેલ છે, તો જોયેલાનો ત્યાગ અને નહીં જોયેલાની યાચના કરી મારી જાતને કેમ ઠગું ?" (૫-૧૪૨)

हत्थागया इमे कामा, कालिया जे अणागया ।
को जाणइ परे लोए, अत्थि वा नत्थि वा पुणो ॥ ६ ॥

हस्तागता इमे कामाः, कालिकाश्च अनागताः ।
को जानाति परो लोकः, अस्ति वा नास्ति वा पुनः ॥ ६ ॥

અર્થ—આ પ્રત્યક્ષ રૂપ અનુભવના સ્વાધીન હસ્તગત થયેલ કામભોગો છે, પરંતુ ભવિષ્યમાં થનારા કામભોગો અનિશ્ચિત કાળવાળા છે કોણ જાણે પરલોક છે કે નહિ? અર્થાત્ સંદેહવાળો પરલોક, હાથે છતા કોણ પ્રત્યક્ષ કામભોગોને છોડી ભવિષ્યના કામભોગો માટે પ્રયત્ન કરે? આવા અકામમરણવાળા બાલ જીવોના અભિપ્રાય હોય છે. (૬-૧૪૪)

जणेण सद्धिं होक्खामि, इइ बाले पगब्भई ।
कामभोगाणुराएणं केसं संपडिवज्जई ॥ ७ ॥

जनेन सार्धं भविष्यामि इति बालः प्रगल्भते ।
कामभोगानुरागेण क्लेशं संप्रतिपद्यते ॥ ७ ॥

અર્થ— [illegible] કે ના હું [illegible] [illegible] બાલ જીવ આ [illegible] નષ્ટ થયેલ [illegible] ધારણ કરે છે. અનંત [illegible] કામભોગના પ્રચંડ અનુરાગથી [illegible] નાશ કરનાર, [illegible] આ લોક પરલોકમાં અનંત દુઃખોને પામે છે. (૭-૧૩૪)

तओ से दंडं समारभइ, तसेसु थावरेसु य।
अट्ठाए य अणट्ठाए, भूयग्गामं विहिंसई ॥८॥

ततः स दण्डं समारभते, त्रसेषु स्थावरेषु च।
अर्थाय च अनर्थाय, भूतग्रामं विहिनस्ति ॥ ८ ॥

અર્થ—તે બાલ જીવ, કામભોગના તીવ્ર અનુરાગથી ધીટ્ઠો બનેલો, બેઇન્દ્રિય વગેરે ત્રસ જીવો, પૃથ્વી વગેરે સ્થાવર જીવો પ્રત્યે સાર્થક-નિરર્થક મન-વચન-કાયાથી દુઃખદાયી અશુભ પ્રયોગો કરે છે; એટલું જ નહીં પરંતુ પ્રાણી-સમુદાયની અનેક પ્રકારે હિંસા કરે છે (૮-૧૩૫)

हिंसे बाले मुसावाई, माइल्ले पिसुणे सढे।
भुंजमाणे सुरं मसं, सेयमेयंति मन्नइ ॥ ९ ॥

हिंस्रः बालो मृषावादी, मायावी पिशुन शठ।
भुञ्जान सुरां मांसं, श्रेय एतदिति मन्यते ॥९॥

અર્થ—વળી આ બાલ જીવ હિંસક, મૂર્ખ, અસત્યવાદી, કપટી, બીજાના દોષોને પ્રગટ કરનાર, વેષપલ્ટો કરી પોતાને જુદા સ્વરૂપમાં દર્શાવનાર, દારૂડીયો અને માંસભોજી બની પાછો માને છે કે–'હું બહુ સારૂં કરી રહ્યો છું'–તેવું બોલે છે. (૯-૧૩૬)

कायसा वयसा मत्ते, वित्ते गिद्धे य इत्थिसु ।
दुहओ मलं संचिणइ, सिसुणागु व्व मट्टियं ॥ १० ॥

कायेन वचसा मत्तो, वित्ते गृद्धश्च स्त्रीषु ।
द्विधा मलं संचिनोति, शिशुनाग इव मृत्तिकाम् ॥ १० ॥

અર્થ—મન-વચન-કાયાથી મદોન્મત્ત ધન તેમજ સ્ત્રીઓમાં આસક્ત બની તીવ્ર રાગ-દ્વેષથી આઠ પ્રકારના ચીકણાં કર્મ બાંધે છે જે શિશુનાગ, માટીને [illegible] બહારથી માટીથી અને ચીકણું થઈ રહેવાથી અંદરથી પણ માટીથી ખરડાયેલ હોય છે તથા તેના [illegible] રૂપના [illegible] માટી સુકાતા [illegible] થાય છે તેમ બાલ જીવ ચીકણાં કર્મ બાંધી [illegible] થાય છે (૧૦-૧૪૭)

तओ पुट्ठो आयंकेणं, गिलाणो परितप्पई ।
पभीओ परलोगस्स, कम्माणुप्पेही अप्पणो ॥ ११ ॥

ततः स्पृष्ट आतङ्केन ग्लानः परितप्यते ।
प्रभीतः परलोकात् कर्मानुप्रेक्षी आत्मनः ॥ ११ ॥

અર્થ—[illegible]

सुया मे नरए ठाणा, असीलाणं च जा गई ।
बालाणं कूरकम्माणं, पगाढा जत्थ वेयणा ॥ १२ ॥

श्रुतानि मे नरके स्थानानि, अशीलानां च या गतिः ।
बालानां क्रूरकर्मणां, प्रगाढाः यत्र वेदनाः ॥ १२ ॥

અર્થ—મેં નરકમાં કુંભી, વૈતરણી વગેરે સ્થાનો સાંભળ્યાં છે; વળી દુરાચારી જીવોની નરક વગેરે ગતિ થાય છે એ પણ સાંભળ્યું છે. તથા જે નરકાદિ ગતિમાં ક્રુર કર્મવાળા અજ્ઞાની જીવોને ઉત્કૃષ્ટ શીત–ઉષ્ણ વગેરે વેદનાઓ થાય છે એ પણ સાંભળ્યું છે તથાવિધ ક્રિયાવાળા મારી તેવી જ ગતિ થશે-એમ પરિતાપ કરે છે. (૧૨–૧૩૯)

तत्थोववाइयं ठाणं, जहा मे तमणुस्सुयं ।
अहाकम्मेहिं गच्छन्तो, सो पच्छा परितप्पइ ॥ १३ ॥

तत्रौपपातिकं स्थानं, यथा मे तदनुश्रुतम् ।
यथाकर्मभिर्गच्छन्, स पश्चात् परितप्यते ॥ १३ ॥

અર્થ—તે નરકોમા ઔપપાતિક જન્મ હોવાથી અંતર્મુહૂર્ત પછી તરત જ મહાવેદનાનો ઉદય ચાલુ થાય છે. અવિરત વેદના પલ્યોપમ–સાગરોપમ કે જેટલું આયુષ્ય હોય તેના છેડા સુધી રહે છે. અહીં અકાલમૃત્યુ નથી. આવું આવું ગુરુ પાસેથી સાંભળેલું વિચારતો તે બાલ જીવ, કર્મના અનુસારે તે પ્રકારના સ્થાનમાં જતો પસ્તાવો કરે છે કે–'દુષ્ટકર્મકારી મને ધિક્કાર હો ! હવે હું કમનશીબ શું કરું ?' (૧૩–૧૪૦)

जहा सागडिओ जाणं, समं हिच्चा महापहं ।
विसमं मग्गमोइण्णो, अक्खे भग्गंमि सोयइ ॥ १४ ॥
एवं धम्मं, विउक्कम्म, अहम्मं पडिवज्जिया ।
बाले मच्चुमुहं पत्ते, अक्खे भग्गे व सोयइ ॥१५॥ युग्मम् ॥

यथा शाकटिको जानन्, समं हित्वा महापथम् ।
विषमं मार्गमवतीर्णः, अक्षे भग्ने शोचति ॥ १४॥
एवं धर्मं व्युत्क्रम्य अधर्मं प्रतिपद्य ।
बालो मृत्युमुखं प्राप्तः अक्षे भग्न इव शोचति ॥ १५ ॥युग्मम्॥

અર્થ—જેમ ગાડાવાળો, કાંકરા વગેરે વગરના સમ માર્ગને જાણવા છતાં રાજમાર્ગને છોડી, ખાડા-ટેકરાવાળા વિષમ માર્ગે જાય છે તો ખાડા ટેકરામાં પડવાને કારણે ધરી તૂટી જતાં શોક કરે છે કે- મને ધિક્કાર છે, કેમ કુમાર્ગને હું કબૂલ રાખ્યો ?' તેમ બાળ અજ્ઞાની આત્મા ગતાગત રૂપ ધર્મનું ઉલ્લંઘન કરી હિંસા વગેરે અધર્મને સ્વીકારી બાળ જીવ, મૃત્યુના મુખમાં આવતાં આયુષ્ય રૂપી ધરી તૂટી જતાં ગાડાવાળાની માફક પસ્તાવો કરે છે કે- મેં આ શું કર્યું ? (૧૪+૧૫ ૧૪૦+૧૪૧)

तओ से मरणंतम्मि बाले संतस्सई भया ।
अकाममरणं मरइ, धुत्ते वा कलिणा जिए ॥ १६ ॥

ततः स मरणान्ते बालः संत्रस्यति भयात् ।
अकाममरणेन म्रियते धूर्त इव कलिना जितः ॥ १६ ॥

અર્થ—ત્યારબાદ તે મરણ સમયે [illegible]

[illegible] નરકયોનિમાં જવાનું. [illegible] (૧૬-૧૪૨)

एयं अकाममरणं, बालाणं तु पवेइयं ।
एत्तो सकाममरणं, पंडिआणं सुणेह मे ॥ १७ ॥

एतद् अकाममरणं, बालानां तु प्रवेदितम् ।
इतः सकाममरणं, पंडितानां शृणुत मे ॥ १७ ॥

અર્થ—આ અકામમરણ બાલ જીવોને હોય છે, એમ શ્રી તીર્થંકર વગેરે ભગવંતોએ કહેલ છે. હવે પછી પંડિતોને સકામમરણ હોય છે, આ વિષયને મારી પાસેથી તમે સાંભળો. (૧૭-૧૪૩)

मरणं पि सपुण्णाणं, जहा मे तमणुस्सयं ।
विप्पसण्ण—मणाघायं, संजयाण वुसीमओ ॥ १८ ॥

मरणमपि सपुण्यानां, यथा मे यदनुश्रुतम् ।
विप्रसन्नमनाघातं, संयतानां वश्यवताम् ॥ १८ ॥

અર્થ—પુણ્યશાલી, ચારિત્રધારી અને ઇન્દ્રિયવિજેતા જીવોનું મરણ પણ જે પૂર્વોક્ત પંડિતમરણ છે, તે વિવિધ ભાવના વગેરે પ્રકારોથી પ્રસન્ન ચિત્ત સંબંધી મરણ પણ વિપ્રસન્ન, તથા વિશિષ્ટ યતના હોવાથી પર પ્રાણીઓને પીડા નહીં હોવાથી તથા વિધિપૂર્વક શરીરની સંલેખના કરેલ હોઈ આત્માનો આઘાત નહીં હોવાથી આઘાત વગરનું હોય છે. (૧૮-૧૪૪)

ण इमं सव्वेसु भिक्खुसु, न इमं सव्वेसु गारिसु ।
नाणासीला अगारत्था, विसमसीला य भिक्खुणो ॥

नइ सव्वेसु भिक्खुसु, नेइ सव्वेसु अगारिसु ।
नाणासीला अगारत्था, विसमसीला य भिक्खुणो ॥ १९ ॥

અર્થ—આ પંડિતમરણ, સમસ્ત સાધુઓમાં કે સમસ્ત ગૃહસ્થોમાં હોતું નથી, પરંતુ કેટલાક પુણ્યશાળી ભાવસાધુઓ તથા અવિરતિ પરિણામવાળા ગૃહસ્થોને મળે છે. અર્થાત્ અનેક પ્રકારના આચારવાળી દૃષ્ટિ હોવાથી નાનાશીલ ગૃહસ્થો કહેવાય છે અને નિરતિચાર, પૂર્ણ શુદ્ધ ચારિત્રવાળા સર્વ સાધુઓ નથી હોતા એટલે વિષમ આચારવાળા સાધુઓ હોય છે એથી તમામનું સકામમરણ નથી કહેવાતું (૧૯-૧૪૫)

संति एगेहिं भिक्खूहिं, गारत्था संजमुत्तरा ।
गारत्थेहि अ सव्वेहिं, साहवो संजमुत्तरा ॥ २० ॥

सन्ति एकेभ्यः भिक्षुभ्यः अगारस्थाः संयमोत्तराः ।
अगारस्थेभ्यश्च सर्वेभ्यः साधवः संयमोत्तराः ॥ २० ॥

અર્થ—કુતીર્થિક ભિક્ષુઓ કરતાં સંયમમાં ગૃહસ્થો ... પ્રધાન છે અને સમગ્ર ગૃહસ્થો કરતાં સંપૂર્ણ સંયમવાળા સાધુઓ ઉત્તમ છે. (૨૦-૧૪૬)

चीराजिणं नगिणिणं, जडी संघाडी मुंडिणं ।
एयाइं पि न तायंति, दुस्सीलं परियागयं ॥ २१ ॥

चीराजिनं नाग्न्यं जटित्वं संघाटी मुण्डत्वम् ।
एतान्यपि न त्रायन्ते दुःशीलं पर्यायगतम् ॥ २१ ॥

અર્થ [illegible]

[illegible] પ્રક્રિયા [illegible], ભિક્ષાપાત્રના [illegible] પામે [illegible] દુર્ગતિથી બચાવી શકત [illegible] નથી. (૨૧-૧૪૭)

पिंडोलए व दुस्सीले, नरगाओ न मुच्चई ।
भिक्खाए वा गिहत्थे वा, सुव्वए कम्मई दिवं ॥२२॥

पिण्डावलगो वा दुःशीलः, नरकान्न मुच्यते ।
भिक्षाको वा गृहस्थो वा, सुव्रतः क्रामति दिवम् ॥२२॥

અર્થ—ભિક્ષાવૃત્તિથી નિર્વાહ કરનાર પણ દુષ્ટ આચારવાળો નરકગમનથી બચી શકતો નથી. ભિક્ષુક હોય કે ગૃહસ્થ, પણ શુદ્ધ ભાવપૂર્વક શીલપાલન રૂપ વ્રતનો ધારક સુવ્રતી દેવલોકમાં જાય છે. જો કે મુખ્ય વૃત્તિથી વ્રતપાલન મુક્તિનું કારણ છે, પણ જઘન્યની અપેક્ષાએ દેવલોકની પ્રાપ્તિ કહેલ છે. (૨૨-૧૪૮)

अगारि सामाइयंगाइं, सड्ढी काएण फासए ।
पोसहं दुहओ पक्खं, एगरायं न हावए ॥ २३ ॥

अगारी सामायिकाङ्गानि, श्रद्धी कायेन स्पृशति ।
पौषधं द्वयोरपि पक्षयोः, एकरात्रि न हापयेत् ॥ २३ ॥

અર્થ—ગૃહસ્થના સમ્યક્ત્વ રૂપ સામાયિકના નિઃશંકતા વગેરે, શ્રુતરૂપ સામાયિકના કાલમાં અધ્યયન વગેરે અને દેશ વિરતિરૂપ સામાયિકના અણુવ્રતો વગેરે અંગોને શ્રદ્ધાવાળો મન-વચન-કાયાથી આરાધે છે. તથા બન્ને પક્ષની ચૌદશ-પુનમ વગેરે તિથિઓમાં આહાર વગેરે રૂપ પૌષધ, ફક્ત રાતનો પણ

ન છોડે અર્થાત્ દિવસ અને રાતનો છે, પણ [illegible] દીર્ઘ દિવસના ન બની શકે તો રાત્રિના અવશ્ય પૌષધ કરે (૨૩-૧૪૯)

एवं सिक्खासमावन्ने, गिहवासे वि सुव्वए ।
मुच्चई छविपव्वाओ, गच्छे जक्खसलोगयं ॥ २४ ॥
एवं शिक्षासमापन्नः, गृहवासेऽपि सुव्रतः ।
मुच्यते छविपर्वणः, गच्छेद् यक्षसलोकताम् ॥ २४ ॥

અર્થ—આ પ્રમાણે વ્રત રૂપ શિક્ષાથી યુક્ત ગૃહસ્થ પણ ભવનપતિ, જ્યોતિષ્ક [illegible] વૈમાનિક દેવ થાય છે અહીં પંડિતમરણના અવસરે બાલપંડિત મરણ પણ કહેલ છે. (૨૪-૧૫૦)

अह जे संवुडे भिक्खू, दोण्हं अन्नयरे सिया ।
सव्वदुक्खप्पहीणे वा, देवे वावि महड्ढिए ॥ २५ ॥
अथ यः संवृतो भिक्षुः, द्वयोरन्यतरः स्यात् ।
सर्वदुःखप्रहीणो वा देवो वाऽपि महर्द्धिकः ॥ २५ ॥

અર્થ—[illegible] આ [illegible] આ બેમાંથી (૧) [illegible] (૨) [illegible] વૈમાનિક દેવ થાય છે. (૨૫-૧૫૧)

उत्तराइं विमोहाइं, जुइमन्ताणुपुव्वसो ।
समाइण्णाइं जक्खेहिं, आवासाइं जसंसिणो ॥ २६ ॥
उत्तराः विमोहाः द्युतिमन्तोऽनुपूर्वशः ।
समाकीर्णा यक्षैः आवासा यशस्विनः ॥ २६ ॥

૫

અર્થ— [illegible] અનુત્તરવિમાન નામવાળા, [illegible] વિમાન, [illegible] સૌધર્મ [illegible] વિમાન, વગેરે [illegible] દેવોથી [illegible] પૂર્વોક્ત [illegible] દેવો વસે છે. (૨[illegible]-૧[illegible])

दीहाउया इड्ढिमंता, समिद्धा कामरूविणो।
अहुणोववन्नसंकासा, भुज्जो अच्चिमालिप्पभा ॥ २८ ॥

दीर्घायुष ऋद्धिमन्तः, समृद्धाः कामरूपिणः ।
अधुनोपपन्नसंकाशाः, भूयोऽर्चिमालिप्रभाः ॥ २७ ॥

અર્થ—લાંબા આયુષ્યવાળા, રત્નાદિ સંપત્તિસંપન્ન, અત્યંત દીપ્તિમાન, ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપ બનાવનાર અને અનુત્તરમાં આયુષ્ય પર્યંત વર્ણ-કાન્તિ વગેરે સમાન જ રહે છે એટલે તત્કાલ ઉત્પન્ન દેવ સરખા અને ઘણા સૂર્યોની સરખી પ્રભાવાળા દેવો અનુત્તર વિમાનમા હોય છે. (૨૭-૧૫૩)

ताणि ठाणाणि गच्छंति, सिक्खित्ता संजमं तवं ।
भिक्खाए वा गिहत्थे वा, जे संति परिनिव्वुआ ॥२८॥

तानि स्थानानि गच्छन्ति, शिक्षित्वा संयमं तप ।
भिक्षादा वा गृहस्था वा, ये सन्ति परिनिर्वृताः ॥ २८ ॥

અર્થ—સંયમ અને તપનુ આરાધન કરી, કષાયની આગને બૂઝવી, પરમ શાંતરસને પામનારા સાધુ કે ગૃહસ્થ પૂર્વોક્ત આવાસરૂપ સ્થાનને પામે છે. (૨૮-૧૫૪)

तेसिं सोच्चा सपुज्जाणं, संजयाण वुसीमओ ।
न संतसंति मरणंते, सीलवंता बहुस्सुआ ॥ २९ ॥

तेषां श्रुत्वा सत्पूज्यानां, संयतानां वश्यवताम् ।
न संत्रस्यन्ति मरणान्ते, शीलवन्तो बहुश्रुताः ॥ २९ ॥

અર્થ—ઇન્દ્ર વગેરેના પૂજ્ય, ઇન્દ્રિયોના વિજેતા સંયમધારી પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળા સાધુઓની પૂર્વોક્ત સ્થાનની પ્રાપ્તિ સાંભળીને, મરણનો અંત આવે છતે ચારિત્રવંત, આગમવચનશ્રવણથી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા [illegible] પામતા નથી (૨૯-૧૫૫)

तुलिआ विसेसमादाय दयाधम्मस्स खंतिए ।
विप्पसीएज्ज मेहावी, तहाभूएण अप्पणा ॥ ३० ॥

तोलयित्वा विशेषमादाय दयाधर्मस्य क्षान्त्या ।
विप्रसीदेत् मेधावी तथाभूतेन आत्मना ॥ ३० ॥

અર્થ—બાલમરણ અને પંડિતમરણની [illegible] પંડિતમરણની અને દયાધર્મની ક્ષમાપૂર્વક [illegible] કરી [illegible] તેમ [illegible] પણ [illegible] (૩૦-૧૫૬)

तओ काले अभिप्पेए सड्ढी तालिसमंतिए ।
विणएज्ज लोमहरिसं, भेयं देहस्स कंखए ॥ ३१ ॥

ततः काले अभिप्रेते श्राद्धी तादृशमन्तिके ।
विनयेत् लोमहर्षं भेदं देहस्य काङ्क्षेत् ॥ ३१ ॥

અર્થ—[illegible] ઉપરાંત બાદ જ્યારે [illegible] કામ [illegible], તે [illegible] મરણકાલ આવે છતે, [illegible] શુશ્રૂષાથી [illegible] થયેલ [illegible] કરે. [illegible] ના વિનાશની [illegible] ન કરે. (૩૧-૧૫૭)

अह कालम्मि संपत्ते, आघायाय समुस्सयं ।
सकाममरणं मरइ, तिण्हमण्णयरं मुणि त्ति बेमि ॥३२॥

अथ काले संप्राप्ते, आघाताय समुच्छ्रयम् ।
सकाममरणं म्रियते,
त्रयाणामन्यतरं मुनिरिति ब्रवीमि ॥ ३२ ॥

અર્થ—મરણકાલ પ્રાપ્ત થયે છતે, અભ્યંતર કાર્મણ અને બાહ્ય ઔદારિક શરીરનો સંલેખના વગેરે ક્રમથી વિનાશ માટે ૧ ભક્તપરિજ્ઞા, ૨ ઈંગિની, ૩ પાદપોપગમન રૂપ એ ત્રણમાંથી ગમે તે એક સકામમરણે મુનિ અંતિમ મરણ પામે છે (૩૨-૧૫૮)

॥ પાંચમું અકામમરણીયાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

श्री क्षुल्लकनिर्ग्रन्थीयाध्ययन–६

जावंतविज्जा पुरिसा, सव्वे ते दुक्खसंभवा ।
लुप्पन्ति बहुसो मूढा, संसारंमि अणंतए ॥ १ ॥

यावन्तोऽविद्याः पुरुषाः, सर्वे ते दुःखसम्भवाः ।
लुप्यन्ते बहुशो मूढाः संसारेऽनन्तके ॥ १ ॥

અર્થ—તત્વજ્ઞાન વગરના જેટલા પુરુષો છે [illegible] અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થવાવાળા, વિવેક વગરના [illegible] વાર દરિદ્રતા [illegible] પીડિત થાય છે (૧–૧૫)

समिक्ख पंडिए तम्हा, पासजाईपहे बहू ।
अप्पणा सच्चमेसिज्जा, मित्तिं भूएसु कप्पए ॥ २ ॥

समीक्ष्य पण्डितस्तस्मात् पाशजातिपथान् बहून् ।
आत्मना सत्यमेषयेत्, मैत्रीं भूतेषु कल्पयेत् ॥ २ ॥

અર્થ—[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] સ્થિર કરે [illegible]

माया पिया ण्हुसा भाया, भज्जा पुत्ता य ओरसा।
नालं ते मम ताणाय, लुप्पंतस्स सकम्मुणा ॥ ३ ॥

माता पिता स्नुषा भ्राता, भार्या पुत्राश्च औरसाः।
नालं ते मम त्राणाय, लुप्यमानस्य स्वकर्मणा ॥ ३ ॥

અર્થ—સ્વકર્મથી પીડાતા મને માતા-પિતા-પુત્રવધૂ ભાઈ-ભાર્યા-પોતાનાથી પેદા થયેલ પુત્રો વગેરે સંબંધીઓ બચાવવા સમર્થ થતા નથી. (૩-૧૬૧)

एअमट्ठं सपेहाए, पासे समिअदंसणे।
छिंद गेहिं सिणेहं च, न कंखे पुव्वसंथवं ॥ ४ ॥

एतमर्थं स्वप्रेक्षया, पश्येत् समितदर्शनः।
छिन्द्यात् गृद्धिं स्नेहं च, न काङ्क्षेत् पूर्वसंस्तवम् ॥ ४ ॥

અર્થ—સમ્યગ્દૃષ્ટિ વિવેકી, પૂર્વોક્ત અર્થને સ્વબુદ્ધિમાં ધારણ કરે! વિષયોની આસક્તિ અને સ્નેહરાગને છેદી દે! પૂર્વના સંબંધનું સ્મરણ ન કરે! કેમ કે-અહીં કે પરલોકમાં દુઃખના ટાણે ધર્મ સિવાય કોઈ રક્ષક નથી. (૪-૧૬૨)

गवासं मणिकुंडलं, पसवो दासपोरुसं।
सव्वमेअं चइत्ता णं, कामरूवी भविस्ससि ॥ ५ ॥

गवाश्वं मणिकुंडलं, पशवो दासपौरुषम्।
सर्वमेतत् त्यक्त्वा खलु, कामरूपी भविष्यसि ॥ ५ ॥

અર્થ—ગાય, ઘોડા, સુવર્ણ વગેરેના ભૂષણો, ઘેટા વગેરે પશુધન, નોકર વગેરે પુરુષનો સમુદાય. તેમજ પૂર્વોક્ત

[illegible] છોડી, પ્રથમ [illegible] દેવ થઈશ (૫-૧૬૩)

थावरं जंगमं चेव, धणं धन्नं उवक्खरं ।
पच्चमाणस्स कम्मेहिं, नालं दुक्खाओ मोयणे ॥ ६ ॥

स्थावरं जङ्गमं चैव, धनं धान्यमुपस्करम् ।
पच्यमानस्य कर्मभिः, नालं दुःखाद् मोचने ॥ ६ ॥

અર્થ—ઘર વગેરે સ્થાવર, [illegible] જંગમ ધન [illegible] ધાન્ય [illegible] કર્મથી પીડાતા [illegible] દુઃખ [illegible] છોડાવવા સમર્થ થતું નથી (૬-૧૬૪)

अज्झत्थं सव्वओ सव्वं, दिस्स पाणे पियायए ।
न हणे पाणिणो पाणे, भयवेराओ उवरए ॥ ७ ॥

अध्यात्मं सर्वतः सर्वं, दृष्ट्वा प्राणान् प्रियात्मकान् ।
न हन्यात् प्राणिनः प्राणान्, भयवैराद् उपरतः ॥ ७ ॥

અર્થ—મનાગત, [illegible] સુખ [illegible] પ્રિય વગેરે સ્વરૂપ જાણી [illegible] પ્રિય હોય છે [illegible] ભય વગેરેના [illegible] પ્રાણિઓના પ્રાણ નહિ [illegible] (૭-૧૬૫)

आदाणं नरयं दिस्स, नायएज्ज तणामवि ।
दोगुंछी अप्पणो पाए, दिन्नं भुंजेज्ज भोयणं ॥ ८ ॥

आदानं नरकं दृष्ट्वा, नाददीत तृणमपि ।
जुगुप्सी आत्मनः पात्रे दत्तं भुञ्जीत भोजनम् ॥ ८

અર્થ— [illegible], [illegible] કરે ! [illegible] છે, [illegible] કરે. (૮–૧૬૬)

इहमेगे उ मन्नंति, अपच्चक्खाय पावगं ।
आयरियं विदित्ताणं, सव्वदुक्खा विमुच्चइ ॥ ९ ॥

इह एके तु मन्यन्ते, अप्रत्याख्याय पापकम् ।
आचारिकं विदित्वा खलु, सर्वदुःखेभ्यो विमुच्यते ॥ ९ ॥

અર્થ—આ જગતમાં કેટલાક જૈનેતરો માને છે કે-પોતપોતાના આચારના અનુષ્ઠાનમાત્રનું જ્ઞાન બરોબર કરી, તે જ્ઞાનમાત્રથી જીવ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે. (૯–૧૬૭)

भणंता अकरिंता य, बंधमोक्खपइण्णिणो ।
वायाविरिअमेत्तेणं, समासासंति अप्पयं ॥ १० ॥

भणन्त अकुर्वन्तश्च, बन्धमोक्षप्रतिज्ञिनः ।
वाग्वीर्यमात्रेण, समाश्वासयन्ति आत्मानम् ॥ १० ॥

અર્થ—ફક્ત જ્ઞાન જ મુક્તિનું કારણ છે-એમ બોલનાર અને મુક્તિના ઉપાયને અમલી નહિ કરનારા, બંધ-મોક્ષ છે-એમ બોલનારા જ છે, પરંતુ મોક્ષના કારણભૂત પચ્ચક્ખાણ-તપ-વ્રત વગેરેને ઉડાવનારા 'જ્ઞાનથી જ અમે મુક્તિમાં જઈશું '-એમ ફક્ત બોલીને આત્માને આશ્વાસન આપે છે. (૧૦–૧૬૮)

ण चित्ता तायए भासा, कओ विज्जाणुसासणं ।
विसण्णा पावकम्मेहिं, बाला पंडियमाणिणो ॥ ११ ॥

न चित्रा त्रायते भाषा, कुतो विद्यानुशासनम् ।
विषण्णाः पापकर्मभिः, बालाः पण्डितमानिनः ॥ ११ ॥

અર્થ—નાના પ્રકારની, વચન રૂપ પ્રા... પાપોથી બચાવના થતી નથી ... વિદ્યાનુ શિક્ષણ તો ... [illegible] (૧૧–૧૧)

जे केइ सरीरे सत्ता, वण्णे रूवे य सव्वसो ।
मणसा कायवक्केणं, सव्वे ते दुक्खसंभवा ॥ १२ ॥

ये केचित् शरीरे सक्ताः, वर्णे रूपे च सर्वशः ।
मनसा कायवाक्येन, सर्वे ते दुःखसम्भवाः ॥ १२ ॥

અર્થ—જે કોઈ શરીરના વિષયમાં ... [illegible] ... દુઃખી થાય છે (૧૨–૧૨)

आवन्ना दीहमद्धाणं, संसारम्मि अणंतए ।
तम्हा सव्वदिसं पस्स, अप्पमत्तो परिव्वए ॥ १३ ॥

आपन्ना दीर्घमध्वानं, संसारे अनन्तके ।
तस्मात् सर्वदिशः पश्यन्, अप्रमत्तः परिव्रजेत् ॥ १३ ॥

અર્થ — આ પ્રમાણે આ મોક્ષમાર્ગના શત્રુઓ, અનંત સંસારમાં, [illegible] અન્ય અન્ય ભવભ્રમણરૂપ માર્ગને પામેલા દુઃખી થાય છે. તેથી પૃથ્વીકાય વગેરે અઢાર ભેદ વાળી જીવનિકાયોને જાણનારો બની, જેમ એકેન્દ્રિય વગેરેની વિરાધના ન થાય અને તેમાં જન્મ ન થાય, તેવી રીતે અપ્રમત્ત બની સંયમમાર્ગમાં હે સુશિષ્ય! તું વિચરજે! (૧૩-૧૭૧)

बहिआ उड्ढमादाय, नावकंखे कयाइवि।
पुव्वकम्मक्खयट्ठाए, इमं देहं समुद्धरे ॥ १४ ॥

बहि ऊर्ध्वमादाय, नावकाङ्क्षेत् कदाचिदपि ।
पूर्वकर्मक्षयार्थं, इमं देहं समुद्धरेत् ॥ १४ ॥

અર્થ—સંસારથી પર મોક્ષના ઉદ્દેશનો નિશ્ચય કરી કદાચિત્ પણ વિષયવાંછા ન કરે! પૂર્વકૃત કર્મોના ક્ષય માટે ઉચિત આહાર વગેરેથી આ દેહનું પાલન કરે! (૧૪-૧૭૨)

विगिंच कम्मुणो हेउं, कालकंखी परिव्वए ।
मायं पिंडस्स पाणस्स, कडं लद्धूण भक्खए ॥ १५ ॥

विविच्य कर्मणो हेतुं, कालकाङ्क्षी परिव्रजेत् ।
मात्रां पिण्डस्य पानस्य, कृतां लब्ध्वा भक्षयेत् ॥ १५ ॥

અર્થ—કર્મના ઉપાદાન કારણ મિથ્યાત્વ વગેરેનો ત્યાગ કરી, અનુષ્ઠાનના કાલની ઇચ્છાવાળો સંયમમાં વિચરે! જેટલાથી સંયમનો નિર્વાહ થાય, તેટલો ગૃહસ્થોએ

પોતાના માટે કરેલ આહાર-પાણી એવી અનાસક્તિપૂર્વક આહાર કરે। (૧૫-૧૭૩)

सन्निहिं च न कुव्विज्जा, लेवमायाए संजए।
पक्खी पत्तं समादाय, निरवेक्खो परिव्वए ॥१६॥

सन्निधिं च न कुर्यात् लेपमात्रया संयतः।
पक्षी पत्रं समादाय, निरपेक्षः परिव्रजेत् ॥१६॥

અર્થ—સાધુ, પાત્રામાં લેપ લાગેલો રહે તેટલો પણ બીજે દિવસ ભોજન માટે આહાર વિગેરેની સ્થાપના ન કરે। પક્ષીની માફક પાત્રા, ઉપકરણ વગેરેનું ગ્રહણ કરનાર અપેક્ષા વગરનો સંયમમાં વિચરે (૧૬-૧૭૪)

एसणासमिओ लज्जू, गामे अनियओ चरे।
अप्पमत्तो पमत्तेहिं, पिंडवायं गवेसए ॥१७॥

एषणासमितो लज्जावान्, ग्रामे अनियतश्चरेत्।
अप्रमत्तः प्रमत्तेभ्यः, पिण्डपातं गवेषयेत् ॥१७॥

અર્થ—ગોચરીની શુદ્ધિમાં ઉપયોગવાળો ... ગામ નગરોમાં કાયમ વાસ નહિ કરનારો વિચરે ... અપ્રમાદી રહી ગૃહસ્થોના ઘરોમાં પિંડની ગવેષણા કરે (૧૭-૧૭૫)

एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी अणुत्तरदंसी अणुत्तरनाणदंसणधरे।
अरहा नायपुत्ते भगवं वेसालिए वियाहिए ॥१८॥

एवं स उदाहृतवान् अनुत्तरज्ञानी
अनुत्तरदर्शी अनुत्तरज्ञानदर्शनधरः

अर्हन् ज्ञातपुत्रः भगवान् वैशालिकः,
व्याख्याता इति ब्रवीमि ॥ १८ ॥

અર્થ — અનુત્તરજ્ઞાની, અનુત્તરદર્શી, ઉત્તમની અપેક્ષાએ એવી અને અખંડરૂપ જ્ઞાન દર્શનધારી, તીર્થંકર વૈશાલિક ભગવાન સિદ્ધાર્થનંદન તે શ્રી વર્ધમાન જિનેશ્વરસ્વામીએ, આ પ્રકારે સામાન્યપણામાં ધર્મનું કથન કરેલ છે; એમ હે જંબૂ! હું કહું છું. (૧૮-૧૭૬)

॥ છઠ્ઠું શ્રી ક્ષુલ્લકનિર્ગ્રંથીયાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી ઉરભ્રીયાધ્યયન—૭

जहाऽऽएसं समुद्दिस्स, कोइ पोसिज्ज एलयं ।
ओयणं जवसं दिज्जा, पोसिज्जावि सयंगणे ॥ १ ॥

यथाऽऽदेशं समुद्दिश्य, कोऽपि पोषयेद् एडकम् ।
ओदनं यवसं दद्यात्, पोषयेदपि स्वकाङ्गणे ॥ १ ॥

અર્થ—કોઈ એક આદેશમાં [illegible]
પોતાના ઘરના આંગણામાં, [illegible]
[illegible] વગેરે [illegible] ખવરાવીને પોષે છે (૧ ૧[illegible])

तओ से पुट्ठे परिवूढे, जायमेए महोदरे ।
पीणिए विउले देहे, आएसं परिकंखए ॥ २ ॥

ततः स पुष्टः परिवृढः जातमेदा महोदरः ।
प्रीणितः विपुले देहे आदेशं परिकाङ्क्षति ॥ २ ॥

અર્થ— [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

जाव न एइ आएसे, ताव जीवइ से दुही ।
अह पत्तंमि आएसे, सीसं छित्तूण भुज्जइ ॥ ३ ॥

यावन्न एति आदेशः, तावज्जीवति सोऽदुःखी ।
अथ प्राप्ते आदेशे, शिरश्छित्त्वा भुज्यते ॥ ३ ॥

અર્થ—જ્યાં સુધી મહેમાન ઘેર આવતો નથી ત્યાં સુધી તે ઘેટું દુઃખ વગરનું (અથવા આગામી દુઃખથી દુઃખી) જીવે છે. જ્યારે મહેમાન ઘેર આવે છે ત્યારે તેનું મસ્તક છેદી, તેનું તૈયાર કરેલું માંસ મહેમાન સાથે ઘરના માલિક વડે ખવાય છે. (૩-૧૭૯)

जहा खलु से उरब्भे, आएसाए समीहिए ।
एवं बाले अहम्मिट्ठे, ईहए नरयाउयं ॥ ४ ॥

यथा खलु स उरभ्र, आदेशाय समीहित ।
एवं बाल अधर्मिष्ठः, ईहते नरकायुष्कम् ॥ ४ ॥

અર્થ—જેમ પૂર્વોકત સ્વરૂપવાળો ઘેટો મહેમાન માટે નિર્ધારિત કરાયેલો મહેમાનને ચાહે છે, તેવી રીતે અત્યંત અધર્મી બાલ જીવ નરકના અનુકૂલ આચરણ કરી નરકના જીવનને ચાહે છે. (૪-૧૮૦)

हिंसे बाले मुसावाई, अद्धाणंमि विलोवए ।
अन्न दत्तहरे तेणे, माई कन्नु हरे सढे ॥ ५ ॥

इत्थी विसयगिद्धे अ, महारंभपरिग्गहे ।
भुंजमाणे सुर मंसं, परिवूढे परं दमे ॥६॥

अयकक्करभोई अ, तुंदिल्ले चियलोहिए ।
आउअं नरए कंखे, जहाएसं व एलए ॥७॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

हिंस्रो बालो मृषावादी, अध्वनि विलोपकः ।
अन्यादत्तहरः स्तेनः, मायी कन्नुहरः शठः ॥ ॥
स्त्री विषयगृद्धश्च, महारम्भपरिग्रहः ।
भुञ्जानः सुरां मांसं, परिवृढः परन्दमः ॥६॥
अजकर्करभोजी च, तुन्दिलश्चितलोहितः ।
आयुर्नरके काङ्क्षति, यथाऽऽदेशमिव एडकः ॥७॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

અર્થ—સ્વભાવથી હિંસક, અજ્ઞાની અસત્યવાદી માર્ગમાં જતા જનોને લૂંટનારા, બીજાએ [illegible] આપેલી ચીજોને લેનારો, ચોરી કરીને જીવનારો [illegible] માયાવાળો [illegible] વસ્તુઓને હરવા [illegible] વિચારક, વાંકા આચારવાળો, સ્ત્રી અને વિષયોમાં આસક્ત મોટા આરંભ અને પરિગ્રહવાળો, દારૂ અને માંસ [illegible] વાળો, [illegible] બીજાને દમનારો [illegible] પકાવેલ માંસને ખાનારો [illegible] પૂર્વોક્ત [illegible] (૫ ગી ૭ ૧૮૧ થી ૧૮૩)

आसणं सयणं जाणं वित्तं कामे अ भुंजिआ ।
दुस्साहडं धणं हिच्चा बहुं संचिणिआ रयं ॥

तओ कम्मगुरू जंतू, पच्चुप्पन्नपरायणे ।
अय व्व आगयाएसे, मरणंतमि सोयई ॥९॥ युग्मम् ॥

आसनं शयनं यानं, वित्तं कामान् भुक्त्वा ।
दुःसंहृतं धनं हित्वा, बहु संचित्य रजः ॥ ८ ॥
ततः कर्मगुरुर्जन्तुः, प्रत्युत्पन्नपरायणः ।
अज इव आगते आदेशे, मरणान्ते शोचति ॥ ९ ॥ युग्मम् ॥

અર્થ—સિંહાસન વિ. આસન, પલંગ વિ. શયન, રથ વિ વાહન, સોનુ વિ. ધન, શબ્દ વિ. કામભોગોને ભોગવી, દુઃખે ભેગું કરેલું ધન, જુગાર વિ.માં વાપરીને, આઠ પ્રકારનું કર્મ ઉપાર્જીને, ભારેકર્મી જીવ, નાસ્તિક મતના અનુસારે પરલોકનિરપેક્ષ માત્ર વર્તમાનમાં પરાયણ, જેમ ઘેટો મહેમાન આવતાં શોક કરે છે, તેમ અવસાનના અવસરે શોક કરે છે. (૮+૯, ૧૮૪+૧૮૫)

तओ आउ परिक्खीणे, चुआ देहा विहिंसगा ।
आसुरियं दिसं बाला, गच्छंति अवसा तमं ॥१०॥
तत आयुषि परिक्षीणे, च्युता देहान् विहिंसकाः ।
आसुरीं दिशं बालाः, गच्छन्ति अवशास्तमाम् ॥ १० ॥

અર્થ—શોક કર્યા બાદ વિવિધ પ્રકારોથી પ્રાણિહિંસક શરીરથી છૂટો થયેલ બાલ જીવ, આયુષ્યનો નાશ થયે છત્તે પરવશ બનેલો, અંધકારવાળી નરકગતિમાં જાય છે. (૧૦-૧૮૬)

जहा कागणिए हेउं, सहस्सं हारए नरो ।
तहं अवग्गं भुच्चा, राया रज्जं तु हारए ॥ ११ ॥

यथा काकिण्या हेतोः सहस्रं हारयेत् नरः ।
अपथ्यं आम्रकं भुक्त्वा, राजा राज्यं तु हारयेत् ॥११॥

अर्थ-जेम एक रुपियाना एंशीमा भाग रूप [illegible] खातर, एक हजार सोनामहोरोने मनुष्य हारी जाय छे तथा जेम अपथ्य करीने [illegible] राज्यने हारी जाय छे (११-१८०)

एवं माणुस्सगा कामा, देवकामाण अंतिए ।
सहस्सगुणिआ भुज्जो, आउ कामा य दिव्विआ ॥१२॥

एवं मानुष्यकाः कामाः, देवकामानामन्तिके ।
सहस्रगुणिता भूयः आयुः कामाश्च दिव्यकाः ॥१२॥

अर्थ- आ मनुष्यना कामभोगो देवोना कामभोगो [illegible] काकिणी अने केरी जेवा छे. मनुष्यना आयुष्य [illegible] भागानी अपेक्षाए [illegible] हजार-गुणा दिव्य कामभोगो [illegible] सोनामहोर [illegible] (१६-१८८)

अणेगवासानउआ, जा सा पण्णवओ ठिई ।
जाणि जीअंति दुम्मेहा ऊणे वाससयाउए ॥१३॥

अनेकवर्षनयुतानि [illegible] स्थितिः ।
यानि जीयन्ते दुर्मेधसः ऊने वर्षशतायुषि ॥१३॥

अर्थ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] કામભોગોમાં [illegible] પાણી. ધર્મ નહિ. [illegible] [illegible] - [illegible] કામભોગોને [illegible] [illegible] છે. (૧૩-૧૮૯)

जहा य तिन्नि वणिआ, मूलं घित्तूण निग्गया।
एगोऽत्थ लहई लाभं, एगो मूलेण आगओ ॥१४॥
एगो मूलंपि हारित्ता, आगओ तत्थ वाणिओ।
ववहारे उवमा एसा, एवं धम्मे विआणह ॥१५॥ युग्मम्॥

यथा च त्रयो वाणिजाः, मूलं गृहीत्वा निर्गताः।
एकोऽत्र लभते लाभं, एको मूलेनागतः ॥ १४ ॥
एको मूलमपि हारयित्वा, आगतस्तत्र वाणिजः।
व्यवहारे उपमा एषा, एवं धर्मे विजानीत ॥१५॥ युग्मम् ॥

અર્થ–જેમ ત્રણ વેપારીઓ, મૂલ ધન લઈને વેપાર માટે પરદેશ ગયા. તેમાં પહેલો જે વ્યાપારકલામાં કુશલ હતો તે ખૂબ નફો મેળવી, બીજો વ્યાપારમાં મધ્યમ હતો તે ઘરેથી જેટલું લાવેલો તેટલું જ મૂલ ધન લઈ. ત્રીજો જુગાર વિ.નો વ્યસની-પ્રમાદી હતો તે મૂલ ધન હારી પોતાને ઘેર પાછા આવ્યા. (૧૪+૧૫, ૧૯૦+૧૯૧)

माणुसत्तं भवे मूलं, लाभो देवगई भवे।
मूलच्छेएण जीवाणं, नरगतिरिक्खत्तणं धुवं ॥१६॥

मानुषत्वं भवेत् मूलं, लाभो देवगतिर्भवेत्।
मूलच्छेदेन जीवानां, नरकतिर्यक्त्वं ध्रुवम् ॥ १६ ॥

અર્થ–તેવી રીતે જીવવ્યાપારીને સ્વર્ગાદિ ઉત્તરોત્તર લાભનું કારણ મૂલ ધન સમાન મનુષ્યપણું છે લાભના સ્થાનમાં દેવપણાની પ્રાપ્તિ સમજવી તથા મનુષ્ય-

[illegible] ગતિની પ્રાપ્તિ સમજવી (૧૫-૧૬)

दुहओ गई बालस्स, आवई वहमूलिया ।
देवत्तं माणुसत्तं च, जं जिए लोलयासढे ॥१७॥

द्विधा गतिर्बालस्य आपद् वधमूलिका ।
देवत्वं मानुषत्वं च, यज्जितो लोलताशठः ॥१७॥

અર્થ–[illegible]
(૧૭-૧૭)

तओ जिए सई होइ दुविहं दुग्गइं गए ।
दुल्लहा तस्स उम्मज्जा, अद्धाए सुचिरादवि ॥१८॥

ततो जितः सदा भवति द्विविधां दुर्गतिं गतः ।
दुर्लभा तस्य उन्मज्जा अद्धायां सुचिरादपि ॥१८॥

અર્થ–[illegible]
(૧૮-૧૮)

एवं जिअं सपेहाए, तुलिआ बालं च पंडिअं ।
मूलिअं ते पवेसंति, माणुसिं जोणिमिंति जे ॥१९॥

एवं जितं संप्रेक्ष्य, तुलयित्वा बालं च पण्डितम् ।
मौलिकं ते प्रविशन्ति, मानुषीं योनिमायान्ति ये ॥१९॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત પ્રકારવાળા બાલ જીવને જોઈ, ગુણ-દોષનો તથા બાલ અને પંડિતનો વિચાર કરી, મૂલ-ધનરક્ષક વેપારી જેવા જીવો મનુષ્યાયુષ્ય બાંધીને મનુષ્ય-ગતિમા જન્મ લે છે. (૧૯-૧૯૫)

वेमायाहिं सिक्खाहिं, जे नरा गिहिसुव्वया ।
उविंति माणुसं जोणिं, कम्मसच्चा हु पाणिणो ॥२०॥

विमात्राभिः शिक्षाभिः, ये नरा गृहिसुव्रताः ।
उपयान्ति मानुषी योनिं, कर्मसत्याः खलु प्राणिनः ॥२०॥

અર્થ-જે જીવો, ગૃહસ્થી હોવા છતાં સત્પુરૂષના વ્રતવાળાઓ, વિવિધ પરિણામવાળું ભદ્રકપણુ, વિનીતપણુ. દયા-ઈર્ષ્યારહિતપણું વિ. શિક્ષાઓથી મનુષ્યયોનિને પામે છે; કેમ કે-અવશ્ય ફળ દેનાર કર્મવાળા પ્રાણીઓ હોય છે. (૨૦-૧૯૬)

जसिं तु विउला सिक्खा, मूलिअं ते अइत्थिआ ।
सीलवंता सविसेसा, अदीणा जंति देवयं ॥२१॥

येषां तु विपुला शिक्षा, मौलिकं ते अतिक्रम्य ।
शीलवन्तः सविशेषाः, अदीना यान्ति देवताम् ॥२१॥

અર્થ-જેઓની પાસે વિશાલ ગ્રહણ અને આસેવન

રૂપ શિખા છે, તેઓ મૂલ ધન રૂપ મનુષ્યપણું ઉપરાંત [illegible] વિ રૂપ જીવનતો અને ઉત્તરોત્તર ગુણપ્રાપ્તિ રૂપ વિશેષલાભવાળા બની દીનતા રહિત દેવગતિને પામે છે (૧-૧૯-૩)

एवमदीणवं भिक्खुं, अगारिं च वियाणिया ।
कहं नु जिच्चमेलिक्खं, जिच्चमाणो न संविदे ॥२०॥

एवमदीनवन्तं भिक्षुं, अगारिणं च विज्ञाय ।
कथं नु जीयेत ईदृक्षं जीयमानो न संविद्यात् ॥ २० ॥

અર્થ–પૂર્વોક્ત લાભવાળા દીનતા વગરના [illegible] અને સાધુને વિશેષરૂપ જાણી આવા રૂપવાળા વિ[illegible] રૂપ લાભ શા માટે ખોવો? શું આવા લાભને [illegible] નથી? જાણું જ છે માટે આવા પ્રયત્ન [illegible] જેથી લાભ હારી ન જવાય (-૧૮)

जहा कुसग्गे उदगं, समुद्देण समं मिणे ।
एवं माणुस्सगा कामा, देवकामाण अंतिए ॥२३॥

यथा कुशाग्रे उदकं समुद्रेण समं मिनुयात् ।
एवं मानुष्यकाः कामाः देवकामानामन्तिके ॥ २३ ॥

અર્થ [illegible] સમુદ્રના [illegible] ની સરખામણી [illegible] મનુષ્યના કામભોગો [illegible] છે (૧ ૧ ૧ ૦)

कुसग्गमित्ता इमे कामा संनिरुद्धम्मि आउए ।
कस्स हेउं पुरा काउं जोगक्खेमं न संविदे ॥

[illegible]

[illegible] ॥२४॥

અર્થ [illegible] કરેલા છે અને [illegible] કરેલાં છે, તો [illegible] પ્રાપ્ત થયેલ ધર્મની પ્રાપ્તિ રૂપ યોગને તથા પ્રાપ્ત થયેલ ધર્મના પાલન રૂપ ક્ષેમને જાણતો નથી ? અર્થાત્ ભોગાસક્તિથી યોગ-ક્ષેમને જાણતો નથી (૨૪-૨૦૦)

इह कामा निअट्टस्स, अत्तट्ठे अवरज्झई ।
सोच्चा नेआउयं मग्गं, जं भुज्जो परिभस्सइ ॥२५॥

इह कामानिवृत्तस्य, आत्मार्थः अपराध्यति ।
श्रुत्वा 'नैयायिकं' मार्गं, यद् भूयः परिभ्रश्यति ॥२५॥

અર્થ–મનુષ્યપણું કે જૈનધર્મ મળવા છતાં કામ ભોગોથી નહિ અટકનારને સ્વર્ગ વિ. આત્માર્થ નષ્ટ થાય છે, કેમ કે–જીવ રત્નત્રયી રૂપ મોક્ષમાર્ગ સાંભળવા કે મેળવવા છતાં ગુરૂકર્મના કારણે આત્માર્થથી કે મુક્તિ-માર્ગથી પડે છે. (૨૫-૨૦૧)

इह कामनिअट्टस्स, अत्तट्ठे नावरज्झई ।
पूईदेहनिरोहेणं, भवे देवेत्ति मे सुअं ॥२६॥

इह कामनिवृत्तस्य, आत्मार्थः नापराध्यति ।
पूतिदेहनिरोधेन, भवति देवः इति मे श्रुतम् ॥२६॥

અર્થ–મનુષ્યપણું કે જૈનશાસન પ્રાપ્ત થયે છતે

જે કામભોગોથી અટકે છે તેનો સ્વ[illegible] નિ[illegible] આ માથ[illegible] નાશ થતા નથી મરણ કે-લઘુકર્મી જીવ ઔદારિક શરીર [illegible] મરણ બાદ વૈમાનિક દેવ અથવા સિદ્ધ બને [illegible] આ [illegible] મનુ[illegible] ભગવાનની આજ્ઞા [illegible] ([illegible]–)

इड्ढी जुई जसो वण्णो, आउं सुहमणुत्तरं ।
भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु, तत्थ से उववज्जइ ॥२७॥

ऋद्धिर्द्युतिर्यशो वर्णः आयुः सुखमनुत्तमम् ।
भूयो यत्र मनुष्येषु तत्र स उपपद्यते ॥ २७ ॥

અર્થ–અલ્પ[illegible] ઋદ્ધિ–ધનધાન્યાદિ–પ્રસિદ્ધિ–[illegible] [illegible] વિ[illegible] આયુ–આયુષ્ય અને [illegible] વિષયોની પ્રાપ્તિ [illegible] જે મનુષ્ય[illegible] [illegible] [illegible] (ધર્માદિ) જન્મ [illegible] (૭૭–૨૦૪)

बालस्स पस्स बालत्तं, अहम्मं पडिवज्जिया ।
चिच्चा धम्मं अहम्मिट्ठे, नरएसु उववज्जइ ॥ २८॥

बालस्य पश्य बालत्वं अधर्मं प्रतिपद्य
त्यक्त्वा धर्मं अधार्मिकः, नरकेषु उपपद्यते [illegible]

અર્થ–મૂર્ખનું અજ્ઞાનપણું [illegible] કે વિષય[illegible] [illegible] રૂપ અધર્મને [illegible] તથા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અધર્મિષ્ઠ [illegible] દુર્ગતિ[illegible] [illegible] [illegible]
(૨૮ [illegible])

धीरस्स पस्स धीरत्तं सव्वधम्माणुवत्तिणो ।
चिच्चा अधम्मं धम्मिट्ठे देवेसु उववज्जइ ।

धीरस्य पश्य धीरत्वं, सर्वधर्मानुवर्तिनः ।
त्यक्त्वा अधर्मं धर्मिष्ठः, देवेषूपपद्यते ॥२९॥

અર્થ – ધૈર્યવાન્ ધીરના ધૈર્યને જુઓ કે જેઓ નિ. સર્વ ધર્મોને અનુસરી આચરણ કરનારો, ધર્માત્મા રૂપ અધર્મને છોડી, ધર્મિષ્ઠ રૂપ, દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૯–૨૦૫)

तुलिआ णं बालभावं, अबालं चेव पंडिए ।
चइऊण बालभावं, अबालं सेवए मुणि त्तिबेमि ॥३०॥

तोलयित्वा बालभावं, अबालं चैव पण्डितः ।
त्यक्त्वा बालभावं, सेवते मुनिरिति ब्रवीमि ॥३०॥

અર્થ–પ્રેક્ષાવાન તત્ત્વજ્ઞાની મુનિ, બાલપણાની અને પંડિતપણાની તુલના કરી, બાલભાવને છોડી પંડિતપણાનું સેવન કરે છે. હે જંબૂ! આ પ્રમાણે હું કહું છું. (૩૦–૨૦૬)

॥ સાતમું શ્રી ઉરભ્રીયાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

श्री કાપિલીયાધ્યયન–૮

अधुवे असासयम्मि, संसारम्मि दुक्खपउराए ।
किं नाम होज्ज तं कम्मयं, जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ॥१॥

अध्रुवेऽशाश्वते संसारे दुःखप्रचुरके ।
किं नाम भवेत्तत्कर्मकं येनाहं दुर्गतिं न गच्छेयम् ॥१॥

અર્થ–અસ્થિર અનિત્ય તેમજ ઘણા શારીરિક માનસિક દુઃખોથી ભરપૂર સંસારમાં જે અનુષ્ઠાનથી દુર્ગતિમાં ન જવું એવું કોઈ અનુષ્ઠાન છે? (૧-૮

विजहित्तु पुव्वसंजोगं, न सिणेहं कहिंचि कुव्वेज्जा ।
असिणेह सिणेहकरेहिं, दोसपओसेहिं मुच्चए भिक्खू ॥ ॥

विहाय पूर्वसंयोगं न स्नेहं क्वचिदपि कुर्वीत
अस्नेहः स्नेहकरेषु दोषप्रदोषैर्मुच्यते भिक्षुः ।

અર્થ–માતા પિ [illegible]
[illegible] આદિ–આભ્યંતર [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (૨-૮)

सो नाणदंसणसमग्गो, हियनिस्सेसाए सव्वजीवाणं ।
तेसिं विमोक्खणट्ठाए, भासइ मुणिवरो विगयमोहो ॥३॥

स च ज्ञानदर्शनसमग्रः, हितनिःश्रेयसाय सर्वजीवानाम् ।
तेषां विमोक्षणार्थाय, भाषते मुनिवरो विगतमोहः ॥ ३ ॥

અર્થ—કેવળજ્ઞાન-દર્શનથી યુક્ત અને મોહરહિત મુનિવર ભગવાન કપિલ, સર્વ જીવોના તથા તસ્કર પાંચસો ચોરોના હિતકારી મોક્ષ માટે કહે છે. (૩-૨૦૯)

सव्वं गंथं कलहं च, विप्पजहे तहाविहं भिक्खू ।
सव्वेसु कामजाएसु, पासमाणो न लिप्पई ताई ॥४॥

सर्वं ग्रन्थं कलहं च, विप्रजह्यात् तथाविधं भिक्षुः ।
सर्वेषु कामजातेषु, पश्यन् न लिप्यते त्रायी ॥ ४ ॥

અર્થ—કર્મબંધ કરનારા સઘળાં પરિગ્રહ-કષાયોને સાધુ છોડી દે! શબ્દ વિ. વિષયોને દોષદૃષ્ટિથી જોતો. કર્મોથી આત્મરક્ષક મુનિ લેપાતો નથી. (૪-૨૧૦)

भोगामिसदोसविसन्ने, हियनिस्सेअसबुद्धिविवज्जत्थे ।
बाले य मंदिए मूढे, बज्झई मच्छिआ व खेलम्मि ॥५॥

भोगामिषदोषविषण्णः, हितनिःश्रेयसबुद्धिविपर्यस्तः ।
बालश्च मन्दः मूढः, बध्यते मक्षिकेव खेले ॥ ५ ॥

અર્થ—ભોગોમાં ડૂબેલો, મોક્ષની બુદ્ધિ વગરનો, અજ્ઞાની, ધર્મકરણી કરવામાં આળસુ અને મોહથી આકુલ મનવાળો જીવ, કફમાં માખીની જેમ કર્મથી લેપાય છે. (૫-૨૧૧)

दुपरिच्चया इमे कामा, नो सुजहा अधीरपुरिसेहिं ।
अह सन्ति सुव्वया साहू, जे तरन्ति अतरं वणिया व ॥ ६ ॥

दुष्परित्यजा इमे कामा नो सुहाना अधीरपुरुषैः ।
अथ सन्ति सुव्रताः साधवः ये तरन्त्यतरं वणिज इव ॥ ६ ॥

અર્થ- [illegible]

समणा मु एगे वयमाणा, पाणवहं मिया अयाणन्ता ।
मन्दा निरयं गच्छन्ति, बाला पावियाहिं दिट्ठीहिं ॥ ७ ॥

श्रमणाः स्म एके वदमानाः प्राणवधं मृगा अजानन्तः ।
मन्दा निरयं गच्छन्ति बालाः पापिकाभिर्दृष्टिभिः ॥ ७ ॥

અર્થ- [illegible]

न हु पाणवहं अणुजाणे, मुच्चेज्ज कयाइ सव्वदुक्खाणं ।
एवारिएहिं अक्खायं, जेहिं इमो साहुधम्मो पण्णत्तो ॥

[illegible]

અર્થ–પ્રાણીહિંસા વિ. પાપોને કરનાર, કરાવનાર કે અનુમોદનાર તેઓ કોઈ પણ કાળમાં સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થતા નથી. અહિંસા વિ. ધર્મવાળા શ્રમણો જ સંસારને તરી જાય છે. આમ તીર્થંકર વિ. આર્યોએ કથન કરેલ છે. કેમ કે–આ આર્યો જ અહિંસા વિ. ધર્મની પ્રરૂપણા કરનાર છે. (૮–૨૧૪)

पाणे अ नाइवाएज्जा, से समिए त्ति वुच्चई ताई ।
तओ से पावयं कम्मं, निज्जाइ उदगं व थलाओ ॥९॥

प्राणांश्च नातिपातयेत, स समित इत्युच्यते त्रायी ।
ततोऽथ पापकं कर्मः, निर्याति उदकमिव स्थलात ॥ ९ ॥

અર્થ–હિંસા વિ.ને સર્વથા નહિ કરનાર, કરાવનાર કે અનુમોદનાર જૈન શ્રમણો જ પાંચ સમિતિથી યુક્ત ષડ્જીવનિકાયના રક્ષક હોય છે. તેથી જ જેમ ઉચી–મજબુત જમીન ઉપરથી પાણી એકદમ ઢળી જાય છે, તેમ તેઓમાંથી અશુભ કર્મ નીકળી જાય છે (૯–૨૧૫)

जगनिस्सिहिं भूएहिं, तसनामेहिं थावरेहिं च ।
नो तेसिमारभे दंडं, मणसा वयसा कायसा चेव ॥१०॥

जगन्निश्रितेपु भूतेपु, त्रसनामसु स्थावरेपु च ।
नो तेषु आरभेत दण्ड', मनसा वचसा कायेन चैव ॥१०॥

અર્થ–લોકમાં રહેલ સમસ્ત પ્રાણીઓમાં ત્રસનામ-કર્મના ઉદયવાળા બેઈન્દ્રિય વિ. જીવોની તથા પૃથ્વીકાય વિ. સ્થાવર જીવોની મન–વચન–કાયાથી હિંસા ન કરે ! (૧૦–૨૧૬)

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible], [illegible] न [illegible] [illegible] ॥ [illegible]॥

[illegible]

અર્થ—[illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]

અર્થ—[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]

કે સ્વપ્નશાસ્ત્ર, અંગસ્ફુરણરૂપ અથવા ૐ હ્રીં વિ. અક્ષરોની સ્થાપના રૂપ અંગવિદ્યા વિ. મિથ્યા શ્રુતનો ગમે તે એક કે સમસ્તનો પ્રયોગ કરે છે, તે સાધુઓ કહેવાતા નથી-એમ આચાર્યોએ કહેલ છે. (૧૩-૨૧૯)

इह जीविअं अनिअमेत्ता, पब्भट्ठा समाहिजोएहिं ॥
ते कामभोगरसगिद्धा, उववज्जंति आसुरे काए ॥१४॥

इह जीवितमनियम्य, प्रभ्रष्टाः समाधियोगेभ्यः ।
ते कामभोगरसगृद्धाः, उपपद्यन्ते आसुरे काये ॥१४॥

અર્થ-આ જન્મમાં જીવનને તપ વિ.થી નિયંત્રિત નહિ કરવાથી, શુભ મન-વચન-કાયાના યોગથી અત્યંત ભ્રષ્ટ થયેલા અને કામભોગો તેમજ રસોમાં આસક્ત બનેલા, તે લક્ષણાદિ શાસ્ત્રોનો દુરૂપયોગ કરનારા, કાંઈક કષ્ટાનુષ્ઠાન કરતા હોવા છતા સંયમવિરાધનાથી અસુરોમાં જ પેદા થાય છે. (૧૪-૨૨૦)

तत्तोऽवि उव्वट्टित्ता, संसारं बहुं अणु परिअडंति ।
बहुकम्मलेवलित्ताणं, बोही होई सुदुल्लहो तेसिं ॥१५॥

ततोऽपि उद्वृत्य, संसारं बहुं अनु पर्यटन्ति ।
बहुकर्मलेपलिप्तानां, बोधिर्भवति सुदुर्लभः तेषाम् ॥१५॥

અર્થ-અસુર નિકાયમાંથી ચ્યવીને તેઓ, સંસારમાં ઘણા કાળ સુધી પર્યટન કરશે, વળી ઘણા કર્મના લેપથી લેપાયેલા તે જીવોને બોધિની પ્રાપ્તિ અત્યંત દુર્લભ થઈ જાય છે, માટે સાધુઓએ ઉત્તરગુણની વિરાધનાથી બચવું જોઇએ. (૧૫-૨૨૧)

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥

[illegible]

રાગથી જેવી સ્ત્રીઓની અભિલાષા ન કરવી, કારણ કે-તે સ્ત્રીઓ આકર્ષક, વિશ્વાસજનક, મધુર-પ્રિય વચનોથી કુલીન પુરૂષને લોભાવી અનેક ક્રીડાઓથી દાસની માફક બનાવી વિલાસ કરે છે (૧૮-૨૨૪)

नारीसु नो पगिज्झिज्जा, इत्थी विप्पजहे अणगारे ।
धम्मं च पेसलं नच्चा, तत्थ ठविज्ज भिक्खू अप्पाणं ॥१९॥

नारीषु नो प्रगृह्णीत, स्त्रियः विप्रजह्यात् अनगारः ।
धर्मं च पेशलं ज्ञात्वा, तत्र स्थापयेद् भिक्षुरात्मानम् ॥१९॥

અર્થ-સાધુ, સ્ત્રીઓની તરફ અનુરાગનો પ્રારંભ પણ ન કરે! સ્ત્રીઓથી સર્વથા દૂર રહે! તેમજ એકાન્તે હિતકારી બ્રહ્મચર્ય વિ. રૂપ ધર્મને જ અહીં અને પરલોકમાં અત્યંત સુંદર જાણી તેમા જ પોતાના જીવને રાખે! (૧૯-૨૨૫)

इति एस धम्मे अक्खाए, कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं ।
तरिहिंति जे काहिंति, तेहिं आराहिआ दुवे लोग त्तिबेमि ॥२०॥

इति एष धर्म आख्यातः, कपिलेन च विशुद्धप्रज्ञेन ।
तरिष्यन्ति ये करिष्यन्ति,
तैराराधितौ द्वौ लोकौ इति ब्रवीमि ॥२०॥

અર્થ-નિર્મલ જ્ઞાનસપન્ન કપિલ કેવલીએ આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત મુનિધર્મ કહેલ છે. જે મનુષ્યો આ ધર્મની આરાધના કરશે તેઓ સંસારસાગરને તરી જશે, તેમજ આ જન્મમાં મહાજનપૂજ્ય બની પરલોકમા સ્વર્ગ-મોક્ષ વિ.ની પ્રાપ્તિ કરનારા થશે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું. (૨૦-૨૨૬)

॥ આઠમું શ્રી કપીલાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી નમિપ્રવ્રજ્યાધ્યયન-૯

चइऊण देवलोगाओ, उववन्नो माणुसम्मि लोगम्मि ।
उवसंतमोहणिज्जो, सरइ पोराणिअं जाइं ॥१॥

[illegible]
[illegible] ॥१॥

અર્થ—[illegible]
[illegible] (૧)

जाइं सरित्तु भयवं, [illegible] ।
पुत्तं ठवित्तु रज्जे, अभिणिक्खमई नमी राया ॥२॥

[illegible]
[illegible]

[illegible] (૨)

सो देवलोगसरिसे, अंतेउरवरगओ वरे भोए ।
भुंजित्तु नमी राया, बुद्धो भोगे परिच्चयई ॥३॥

स देवलोकसदृशान्, अन्तः पुरवरगतो वरान् भोगान् ।
भुक्त्वा नमी राजा, बुद्धो भोगान् परित्यजति ॥३॥

અર્થ–દેવલોકમાં રહેલ ભોગો જેવા પ્રધાન ભોગોને ઉત્તમ અંતઃપુરમાં રહેલા, ભોગવી, વિશિષ્ટ તત્ત્વજ્ઞાની નમિ રાજા તે ભોગોનો પરિત્યાગ કરે છે. (૩–૨૨૯)

मिहिलं सपुरजणवयं, बलमोरोहं च परिअणं सव्वं ।
चिच्चा अभिनिक्खंतो, एगंतमहिट्ठिओ भयवं ॥४॥

मिथिलां सपुरजनपदां, बलमवरोधं च परिजनं सर्वम् ।
त्यक्त्वा अभिनिष्क्रान्तः, एकान्तमधिष्ठितो भगवान् ॥४॥

અર્થ–અન્ય નગરો અને જનપદ સહિત મિથિલા નગરી, ચતુરંગી સેના, અન્તઃપુર, પરિવાર અર્થાત્ સર્વ સંગનો ત્યાગ કરી, દ્રવ્યથી નિર્જન વન વિ. રૂપ અને ભાવથી હું એકલો જ છું,–આવા નિશ્ચયરૂપ એકાન્તમાં દીક્ષિત થયેલ નમિ રાજર્ષિ રહેલ છે. (૪–૨૩૦)

कोलाहलगसंभूयं, आसी मिहिलाइ पव्वयंतम्मि ।
तइआ रायरिसिम्मि, नमिम्मि अभिणिक्खमंतम्मि ॥५॥

कोलाहलकसम्भूतं, आसीत् मिथिलायां प्रव्रजति ।
तदा राजर्षौ नमौ, अभिनिष्क्रामति ॥५॥

અર્થ–જ્યારે નમિ રાજર્ષિએ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી, ત્યારે મિથિલા નગરીમાં સઘળે ઠેકાણે વિલાપ, કકળાટ વિ.નો કોલાહલ મચી ગયો. (૫–૨૩૧)

अब्भुट्ठियं रायरिसिं, पव्वज्जाठाणमुत्तमं ।
सक्को माहणरूवेण, इमं वयणमब्बवी ॥६॥

अभ्युत्थितं राजर्षिं, प्रव्रज्यास्थानमुत्तमम् ।
शक्रो ब्राह्मणरूपेण, इदं वचनमब्रवीत् ॥

[illegible]

किं णु भो अज्ज मिहिलाए, कोलाहलगसंकुला ।
सुव्वंति दारुणा सद्दा, पासाएसु गिहेसु य ॥७॥

किं नु भो अद्य मिथिलायां कोलाहलकसंकुलाः ।
श्रूयन्ते दारुणाः शब्दाः प्रासादेषु गृहेषु च ॥

[illegible]

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ॥८॥

एतमर्थं निशम्य हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमी राजर्षिः देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥

[illegible]

નિમિત્ત માટે [illegible] નમિ રાજર્ષિ, આ પ્રમાણે ઇન્દ્રને જવાબ રૂપે કહેવા લાગ્યા. (૮-૨૩૪)

मिहिलाए चेइए वच्छे, सीयच्छाए मणोरमे ।
पत्तपुप्फफलोवेए, बहूणं बहुगुणे सया ॥ ९ ॥

मिथिलायां चैत्ये वृक्षः, शीतच्छायो मनोरमः ।
पत्रपुष्पफलोपेतः, बहूनां बहुगुणः सदा ॥९॥

અર્થ-મિથિલાનગરીના ઉદ્યાનમાં શીતલ છાયાવાળું, પાંદડાં-ફૂલ-ફળવાળું, મનોરમ નામનું અને ફલ વિ.થી પક્ષી વિ.ને સદા અત્યંત ઉપકારક વૃક્ષ છે. (૯-૨૩૫)

वाएण हीरमाणम्मि, चेइअम्मि मणोरमे ।
दुहिआ असरणा अत्ता, एए कंदंति भो ! खगा ॥१०॥

वातेन ह्रीयमाणे, चैत्ये मनोरमे ।
दुःखिता अशरणा आर्त्ता, एते क्रन्दन्ति भोः ! खगाः ॥१०॥

અર્થ-હે બ્રાહ્મણ ! ઉદ્યાનમાં રહેલ મનોરમ વૃક્ષ પ્રચંડ આંધીના ઝપાટાથી પડી જવાથી, દુ:ખવાળા, રક્ષણ વગરના અને પીડિત થયેલા આ પક્ષીઓ કરુણ કંદન કરે છે, અર્થાત્ આ તમામ લોકો સ્વાર્થ જવાથી રડે છે. તેમાં મારું અભિનિષ્ક્રમણ હેતુ-કારણ નથી. (૧૦-૨૩૬)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ॥११॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥ ११ ॥

[illegible]

અર્થ–હે ઇન્દ્ર ! અમે સુખે રહીએ છીએ અને જીવીએ છીએ. કોઈ પરવસ્તુ જરા પણ મારી નથી. 'હું પોતે મારો છું, મારું કાંઈ નથી.' અર્થાત્ અંતઃપુર વિ. મારું છે જ નહિ, કે જેથી રક્ષણયોગ્ય બને ! એથી જ મિથિલા નગરી બળવા છતાં એમાંનું જરા પણ મારું બળતું નથી. (૧૪–૨૪૦)

चत्तपुत्तकलत्तस्स, निव्वावारस्स भिक्खुणो ।
पिअं ण विज्जई किंचि, अप्पिअंपि ण विज्जई ॥१५॥

त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, निर्व्यापारस्य भिक्षोः ।
प्रियं न विद्यते किंचित, अप्रियमपि न विद्यते ॥१५॥

અર્થ–સ્ત્રી, પુત્ર વિ.ના ત્યાગ કરનાર, પાપવ્યાપાર માત્રના પરિહારી ભિક્ષુને કોઇ ચીજ પ્રિય કે અપ્રિય હોતી નથી, સકલ વસ્તુમાં સમભાવ હોય છે. (૧૫–૨૪૧)

बहुं खु मुणिणो भद्दं, अणगारस्स भिक्खूणो ।
सव्वओ विप्पमुक्कस्स, एगंतमणुपस्सओ ॥१६॥

बहु खलु मुनेर्भद्रं, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्वतो विप्रमुक्तस्य, एकान्तमनुपश्यतः ॥१६॥

અર્થ–બહાર અને અંદરના પરિગ્રહો વિ. વગરના, હું એકલો જ છું–એવા સિદ્ધાન્તને વળગી રહેનાર, તેમજ ઘર વગરના, નિર્દોષ આહાર કરનાર મુનિને ચોક્કસ અહીં ઘણું સુખ છે. (૧૬–૨૪૨)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ॥१७॥

एतमर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितः।
ततो नमिं राजर्षिं देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥१७॥

अर्थ—[illegible]
[illegible] नमि राजर्षि [illegible]
नमि राजर्षि [illegible] (१७)

पागारं कारइत्ता णं, गोपुरट्टालगाणि य।
उस्सूलगसयग्घीओ, तओ गच्छसि खत्तिया ॥१८॥

प्राकारं कारयित्वा खलु गोपुराट्टालकानि च।
उत्सूलकशतघ्नीः ततो गच्छ क्षत्रिय ॥

अर्थ—[illegible]
[illegible]
[illegible] (१८)

एयमट्ठं निसामित्ता, हेऊकारणचोइओ।
तओ नमी रायरिसी, देविन्दं इणमब्बवी ॥

एतमर्थं निशम्य हेतुकारणनोदितः
ततो नमिः राजर्षिः देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥

अर्थ—[illegible]
[illegible]
[illegible] (१९)

सद्धं च नगरं किच्चा तवसंवरमग्गलं
खंतिं निउणपागारं तिगुत्तं दुप्पधंसयं ॥

धणुं परक्कमं किच्चा, जीवं च इरियं सया ।
धिइं च केअणं किच्चा, सच्चेण पलिमंथए ॥२१॥ युग्मम्॥

श्रद्धां च नगरं कृत्वा, तपः संवरमर्गलाम् ।
क्षान्तिनिपुणप्राकारं, त्रिगुप्तं दुष्प्रधर्षकम् ॥२०॥
धनुः पराक्रमं कृत्वा, जीवां च ईर्यां सदा ।
धृतिं च केतनं कृत्वा, सत्येन परिबध्नीयात् ॥२१॥ युग्मम्॥

અર્થ—તત્વરુચિરૂપ શ્રદ્ધાને નગર અને પ્રશમ વિ.ને મુખ્ય દરવાજો તથા આશ્રવનિરોધરૂપ સંવરને આંકળો-કમાડ, ક્ષમારૂપ સમર્થ કિલ્લાને અને તેમાં મનગુપ્તિ વિ. ત્રણ ગુપ્તિરૂપ અટ્ટાલક-બાંગ્રો-તોપો બનાવી, જીવના વીર્યોલ્લાસરૂપ પરાક્રમ નામનુ ધનુષ્ય, અને એમાં ઈર્યા-સમિતિ વિ. સમિતિરૂપ દોરી તથા ધૈર્ય નામની ધનુષ્યના મધ્યમાં લાકડાની મૂઠ બનાવીને, તેને સત્યરૂપ દોરાથી બાંધવી જોઈએ. (૨૦+૨૧, ૨૪૬+૨૪૭)

तवनारायजुत्तेण, भित्तूण कम्मकंचुअं ।
मुणी विगढसंगामो, भवाओ परिमुच्चई ॥२२॥
तपोनाराचयुक्तेन, भित्त्वा कर्मकञ्चुकम् ।
मुनिर्विगतसंग्रामो, भवात् परिमुच्यते ॥२२॥

અર્થ—તપના બાણુથી યુક્ત પરાક્રમ રૂપી ધનુષ્ય-વડે કર્મના કંચુક(બખ્તર)ને ભેદી, મુનિ, સંગ્રામવિજેતા બની સંસારથી મુક્ત બને છે. (૨૨-૨૪૮)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमीं रायरिसीं, देविंदो इणमब्बवी ॥२३॥

[illegible]

અર્થ—ગમનના સંશયવાળો માર્ગમાં ઘર કરે છે. ગમનના નિશ્ચયવાળો તે નથી કરતો. જ્યાં જવાની ઈચ્છા હોય ત્યાં જ જઈ તે આશ્રય કરે છે. અમારે મુક્તિપદમાં જવાની ઈચ્છા છે, માટે દુન્યવી ઘર નબનાવતાં મુક્તિધામ-રૂપ આશ્રય બનાવવા અમે પ્રવૃત્તિશીલ છીએ. (૨૬-૨૫૨)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ।
तओ नमीं रायरिसीं, देविंदो इणमब्ववी ॥२७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः।
ततो नमीं राजर्षि, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥२७॥

અર્થ—આ પ્રમાણે નમિ રાજર્ષિએ કહેલ સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ દેવેન્દ્ર નીચે જણાવેલ બાબતને પૂછે છે. (૨૭-૨૫૩)

आमोसे लोमहारे अ, गंठिभेए अ तक्करे।
नगरस्स खेमं काऊणं, तओ गच्छसि खत्तिआ! ॥२८॥

आमोषान् लोमहारांश्च, ग्रन्थिभेदांश्च तस्करान्।
नगरस्य क्षेमं कृत्वा, ततो गच्छ क्षत्रिय! ॥२८॥

અર્થ—ધનવંતને મારીને કે માર્યા વગર ચોરી કરનારા ચોરોને, ખીસ્સાકાતરૂઓને અને હંમેશાં ચોરીનો ધંધો કરનારાઓને બહાર કાઢી મૂકીને, નગરનું ક્ષેમ કરીને, પછીથી તમો હે ક્ષત્રિય! અભિનિષ્ક્રમણ કરજો, કેમ કે-આ તમારો રાજધર્મ છે. (૨૮-૨૫૪)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्ववी ॥२९॥

[illegible]

जे केइ पत्थिवा तुब्भं, न नमंति नराहिवा !
वसे ते ठावइत्ता णं, तओ गच्छसि खत्तिआ ! ॥३२॥

ये केचित् पार्थिवास्तुभ्यं, नानमन्ति नराधिप ! ।
वशे तान् स्थापयित्वा खलु, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥३२॥

અર્થ–જે કેટલાક રાજાઓ નમતા નથી તેઓને વશ કરીને, પછી હે ક્ષત્રિય ! તમે જાજો. અર્થાત્ જે સમર્થ રાજા હોય છે તે નહીં નમતા રાજાઓને નમાવે છે. આપ તો સમર્થ છો. (૩૨–૨૫૮)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ॥३३॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदित ।
ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥३३॥

અર્થ–આ પૂર્વોક્ત અર્થને સાંભળી, હેતુ–કારણથી પ્રેરિત થયેલ નમિ રાજર્ષિ દેવેન્દ્રને નીચે દર્શાવેલ કહે છે (૩૩–૨૫૯)

जो सहस्सं सहस्साणं, संगामे दुज्जए जिणे ।
एगं जिणिज्ज अप्पाणं, एस से परमो जओ ॥३४॥

ये सहस्रं सहस्राणां, संग्रामे दुर्जये जयेत् ।
एकं जयेदात्मानं, एष तस्य परमो जयः ॥ ३४ ॥

અર્થ–જે દુર્જય સંગ્રામમાં દશ લાખ સુભટોને જીતે છે, તે જો વિષય–કષાયમાં પ્રવૃત્ત અતિ દુર્જય એવા એક આત્માને જીતે, તો તે વિજેતાનો દશ લાખ સુભટોના વિજય કરતાં પરમ વિજય છે. (૩૪–૨૬૦)

अप्पाणमेव जुज्झाहि, किं ते जुज्झेण बज्झओ ।
अप्पाणमेवमप्पाणं, जइत्ता सुहमेहए ॥३५॥

आत्मनैव युध्यस्व किं ते युद्धेन बाह्यतः
आत्मानमेवात्मानं जित्वा सुखमेधते ।

[illegible]
(३५ [illegible])

पंचिंदियाणि कोहं, माणं मायं तहेव लोहं च ।
दुज्जयं चेव अप्पाणं, सव्वमप्पे जिए जियं ॥३६॥

पञ्चेन्द्रियाणि क्रोधो मानो माया तथैव लोभश्च
दुर्जयं चैवात्मानं सर्वमात्मनि जिते जितम् ॥

[illegible]

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ॥३७॥

[illegible]

[illegible]

પ્રેરિત થયેલ ઇન્દ્ર, નમિ રાજર્ષિના રાગ અને દ્વેષના અભાવનો નિશ્ચય કરી, જિનધર્મની સ્થિરતાની પરીક્ષા માટે નીચે મુજબ નમિ રાજર્ષિને પૂછે છે. (૩૭-૨૬૩)

जइत्ता विउले जन्ने, भोइत्ता समणमाहणे ।
दच्चा भुच्चा य जिट्ठा य, तओ गच्छसि खत्तिया ॥३८॥

याजयित्वा विपुलान यज्ञान्, भोजयित्वा श्रमणब्राह्मणान ।
दत्त्वा भुक्त्वा च इष्ट्वा च, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥३८॥

અર્થ-હે ક્ષત્રિય ! મોટા યજ્ઞો કરાવી, શાક્ય વિ. શ્રમણો-બ્રાહ્મણોને જમાડી. બ્રાહ્મણ વિ.ને દક્ષિણામાં ગાય વિ.નુ દાન આપી, મનોહર શબ્દ વિ.ને ભોગવી અને સ્વયં યજ્ઞો કરી, પછી આપ દીક્ષા લેજો. (૩૮-૨૬૪)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्ववी ॥३९॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥ ३९ ॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત વિષય સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ નમિ રાજર્ષિ દેવેન્દ્રને નીચે મુજબ જવાબ આપે છે. (૩૯-૨૬૫)

जो सहस्सं सहस्साणं, मासे मासे गवं दए ।
तस्सावि संजमो सेओ, अदिंतस्सावि किंचणं ॥४०॥

यः सहस्रं सहस्राणां, मासे मासे गवां दद्यात् ।
तस्यापि संयमः श्रेयान्, अददतोऽपि किंचन ॥४०॥

[illegible]

[illegible] [illegible], [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमि राजर्षि देवेन्द्रं इदमब्रवीत ॥ ४३ ॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત વાત સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ નમિ રાજર્ષિ ઈન્દ્રને નીચે મુજબ જવાબ આપે છે. (૪૩-૨૬૯)

मासे मासे उ जो बालो, कुसग्गेणं तु भुंजए ।
न सो सुअक्खायधम्मस्स, कलं अग्घइ सीलसिं ॥४४॥

मासे मासे तु यो बालः, कुशाग्रेण तु भुङ्क्ते ।
न स स्वाख्यातधर्मस्य, कलामर्हति षोडशीम ॥४४॥

અર્થ-જે કોઈ અવિવેકી, એક એક માસમાં દાભના અગ્રભાગ જેટલો આહાર કરે છે તેવા પ્રકારનો ઘોર તપસ્વી, તીર્થંકરપ્રણીત સર્વસાવદ્યત્યાગ રૂપ મુનિધર્મના સોલમા ભાગ સરખો પણ ન થાય! જેથી પ્રભુએ મુખ્યતયા મુનિધર્મ કહેલ છે, નહિ કે ગૃહસ્થાશ્રમ! તેથી દીક્ષારૂપ આશ્રમ શ્રેયસ્કર છે. (૪૪-૨૭૦)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ॥४५॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्रः इदमब्रवीत् ॥४५॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત જવાબ સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત બનેલ ઈન્દ્ર નીરાગતાની પરીક્ષા માટે નમિ રાજર્ષિને નીચેની બાબત પૂછે છે. (૪૫-૨૭૧)

પર્વતો કદાચ મળી જાય, તો પણ તૃષ્ણાતુર મનુષ્યને થોડો પણ સંતોષ થતો નથી. કારણ કે-ઈચ્છા આકાશ જેટલી અનંત છે. (૪૮-૨૭૪)

पुढवी साली जवा चेव, हिरण्णं पसुभिस्सह ।
पडिपुण्णं नालमेगस्स, इइ विज्जा तवं चरे ॥४९॥

पृथ्वी शाल्यः यवाश्चैव, हिरण्यं पशुभिः सह ।
प्रतिपूर्णं नालमेकस्य, इति विदित्वा तपश्चरेत् ॥४९॥

અર્થ-ભૂમિ, લાલ ડાંગર વિ. ડાંગરની જાતિ, જવ વિ. ધાન્ય, સોનું વિ. અને ગાય વિ. પશુધનની સાથે સઘળુંય એક જંતુને ઈચ્છાપૂર્તિ માટે સદા શક્તિમાન થતું નથી. આ પ્રમાણે જાણીને અનશન વિ. બાર પ્રકારના તપનું આચરણ કરવું જોઈએ. (૪૯-૨૭૫)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ॥५०॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्रः इदमब्रवीत् ॥५०॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત જવાબ સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ દેવેન્દ્ર નમિ રાજર્ષિને નીચે જણાવેલ વિષય પૂછે છે. (૫૦-૨૭૬)

अच्छेरगमब्भुदए, भोए चयसि पत्थिवा ।
असंते कामे पत्थेसि, संकप्पेण विहन्नसि ! ॥५१॥

आश्चर्यमद्भुतकान्, भोगान् त्यजसि पार्थिव ! ।
असतः कामान् प्रार्थयसि, संकल्पेन विहन्यसे ॥५१॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अहे वयइ कोहेणं, माणेणं अहमा गई।
माया गई पडिग्घाओ, लोहाओ दुहओ भयं ॥५४॥

अधो व्रजन्ति क्रोधेन, मानेन अधमा गतिः।
मायया गतिप्रतिघातो, लोभाद्भयतो भयम ॥५४॥

અર્થ-ક્રોધથી નરકગતિ, માનથી નીચગતિ, માયાથી સુગતિનો નાશ અને લોભથી આ લોક-પરલોકનો ભય થાય છે. અર્થાત્ કામભોગોની કામનાથી ક્રોધ વિ. થાય છે, તો તેથી દુર્ગતિ કેમ નહીં? (૫૪-૨૮૦)

अवउज्झिऊण माहणरूवं, विउरुव्विऊण इंदत्तं।
वंदइ अभित्थुणंतो, इमाहिं महुराहिं वग्गूहिं ॥५५॥

अपोह्य ब्राह्मणरूपं, विकृत्य इन्द्रत्वम।
वन्दते अभिष्टुवन, इमाभिर्मधुराभिः वाग्भिः ॥५५॥

અર્થ-હવે દેવેન્દ્ર, બ્રાહ્મણરૂપને છોડી, ઇન્દ્રરૂપ બનાવી, આ નીચે કહેવાતી મનોહર વાણીથી સ્તુતિ કરતો નમસ્કાર કરે છે. (૫૫-૨૮૧)

अहो ते निज्जिओ कोहो, अहो ते माणो पराजिओ।
अहो ते निरक्किया माया, अहो! ते लोहो वसीकओ ॥५६॥

अहो! त्वया निर्जितः क्रोधः, अहो ते मानः पराजितः।
अहो ते निराकृता माया, अहो ते लोभो वशीकृतः ॥५६।

અર્થ-આશ્ચર્ય છે કે-તમે ક્રોધને જીતી લીધો. માનને હરાવી દીધો, માયાનુ નિરાકરણ કર્યું અને લોભ પોતાને આધીન કર્યો છે. (૫૬-૨૮૨)

अहो! ते अज्जवं साहु, अहो ते साहु मद्दवं ।
अहो ते उत्तमा खंती, अहो ते मुत्ति उत्तमा ॥५७॥

अहो! त आर्जवं साधु अहो! त साधु मार्दवम्।
अहो! त उत्तमा क्षान्ति अहो! त मुक्तिरुत्तमा ॥५७॥

અર્થ-અહો કેવી સરસ આપની સરલતા છે! અહો, આપની નમ્રતા અપૂર્વ છે! અહો આપની ક્ષમા અલૌકિક છે! અહો, આપનો સંતોષ અસાધારણ છે! (૫૭-૨૮૩)

इहऽसि उत्तमो भंते!, पेच्चा होहिसि उत्तमो।
लोगुत्तमुत्तमं ठाणं, सिद्धिं गच्छसि नीरओ ॥५८॥

इह असि उत्तमो भदन्त! पश्चात्, भविष्यसि उत्तम ।
लोकोत्तमोत्तमं स्थानं, सिद्धिं गच्छसि नीरजाः ॥५८॥

અર્થ-હે પૂજ્ય! આપ ઉત્તમ ગુણુન્વિત હોઈ આ લોકમા ઉત્તમ છો અને પરલોકમા ઉત્તમ બનશો અહીં કર્મરહિત બનીને લોકના ઉત્તમોત્તમ સ્થાનરૂપ મુક્તિમા જશો (૫૮-૨૮૪)

एवं अभित्थुणंतो, रायरिसिं उत्तमाइ सद्धाए ।
पयाहिणं कुणंतो, पुणो पुणो वंदए सक्को ॥५९॥

एवमभिष्टुवन्, राजर्षि उत्तमया श्रद्धया।
प्रदक्षिणां कुर्वन् पुनः पुनर्वन्दते शक्रः ॥५९॥

અર્થ-આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત સ્તુતિ કરતો શક્રેન્દ્ર નમિ રાજર્ષિને ઉત્તમ શ્રદ્ધાથી પ્રદક્ષિણા દેતો વારંવાર પ્રણામ કરે છે (૫૯-૨૮૫)

तो वंदिऊण पाए, चक्कं-कुस-लक्खणे मुणिवरस्स।
आगासेणुप्पइओ, ललिअचवलकुंडलकिरीडी ॥६०॥

ततो वन्दित्वा पादौ, चक्राङ्कुशलक्षणौ मुनिवरस्य।
आकाशेनोत्पतितः, ललितचपलकुण्डलकिरीटी ॥ ६० ॥

અર્થ–ત્યાર બાદ નમિ રાજર્ષિ-મુનિવરના ચક્ર-અંકુશના લક્ષણવંતા ચરણોમાં વંદના કરીને, વિલાસવાળા હોવાથી લલિત તથા ચંચલ હોવાથી ચપલ કુંડલવાળો અને મુકુટધારી ઇન્દ્ર, આકાશમાર્ગે-દેવલોક ભણી રવાના થઈ ગયા. (૬૦-૨૮૬)

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ।
चइऊण गेहं वइदेही, सामन्ने पज्जुवट्ठिओ ॥६१॥

नमिर्नमयति आत्मानं, साक्षात् शक्रेण नोदितः।
त्यक्त्वा गेहं विदेही, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥ ६१ ॥

અર્થ–નમિ રાજર્ષિની પ્રત્યક્ષ થઈને ઇન્દ્રે સ્તુતિ કરવા છતાં, વિદેહ દેશના અધીશ્વર નમિ રાજર્ષિ, ગર્વિત નહિ બનતા આત્માને સ્વ-સ્વરૂપ પ્રતિ નમાવનાર બને છે. તેઓ રાજધાનીનો ત્યાગ કરી સંયમની સાધનામાં ઉજમાળ થયા, પરંતુ ઇન્દ્રની પ્રેરણાથી ધર્મથી ખસ્યા નહીં. (૬૧-૨૮૭)

एवं करिंति संबुद्धा, पंडिआ पविअक्खणा।
विणिअट्टंति भोगेसु, जहा से नमी रायरिसी त्तिबेमि ॥६२॥

एवं कुर्वन्ति संबुद्धाः, पण्डिताः प्रविचक्षणाः।
विनिवर्तन्ते भोगेषु, यथा स नमी राजर्षिः इति ब्रवीमि ॥६२॥

અર્થ-આ પ્રમાણે જેમ નમિ રાજર્ષિ સ્વધર્મમા નિશ્ચલતાવાળા થયા તેમ તત્ત્વજ્ઞાની ગીતાર્થ અભ્યાસના અતિશયથી ક્રિયામા નિપુણ બીજા મુનિઓ પણ ભોગોથી વિરામ પામનારા થાય છે આ પ્રમાણે હે જબૂ! હુ કહુ છુ (૬-૨૮૮)

॥ નવમુ શ્રી નમિપ્રવ્રજ્યાધ્યયન સપૂર્ણ ॥

શ્રી દ્રુમપત્રકાધ્યયન–૧૦

दुमपत्तए पंडुरए जहा, निवडइ राइगणाण अच्चए ।
एवं मणुयाण जीविअं, समयं गोअम! मा पमायए ॥१॥

द्रुमपत्रकं पाण्डुरकं यथा, निपतति रात्रिगणानामत्यये ।
एवं मनुजानां जीवितं, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥१॥

અર્થ–જેમ વૃક્ષનું પાન, શ્વેતવર્ણી–પરિપકવ બની વૃક્ષ ઉપરથી તૂટીને નીચે ખરી પડે છે. તેમ રાત્રિ–દિવસોના સમૂહો વ્યતીત થતાં, સ્થિતિ ખલાસ થતાં કે અધ્યવસાય વિ.થી કરાયેલ ઉપક્રમથી મનુષ્યોનું જીવન (જોબન) નાટક સમાપ્ત થાય છે. માટે હે ગૌતમ! ધર્મસાધનમાં એક સમયનો પ્રમાદ પણ અકરણીય છે. (૧–૨૮૯)

कुसग्गे जह ओसबिंदुए, थोवं चिट्ठइ लंबमाणए ।
एवं मणुआण जीवियं, समयं गोयम! मा पमायए ॥२॥

कुशाग्रे यथा अवश्यायबिन्दुकः, स्तोकं तिष्ठति लम्बमानकः ।
एवं मनुजानां जीवितं, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२॥

અર્થ–જેમ દાભની અણી ઉપર પડેલું ઝાકળનું બિંદુ થોડા સમય સુધી રહે છે, તેમ મનુષ્યોનુ આયુષ્ય અલ્પ-

ગતીન છે માટે હે ગૌતમ! એક સમય પણ ધમ સાધનામા પ્રમા કરવો નહીં (૨-૨૮૦)

इइ इत्तरिअम्मि आउए, जीविअए बहुपच्चवायए ।
विहुणाहि रय पुरकड, समय गोयम ! मा पमायए ॥३॥

इति इत्वरे आयुषि जीवितके बहुप्रत्यपायके ।
विधुनीहि रजः पुराकृत समय गौतम ! मा प्रमादयः ॥३॥

અર્થ-આ પ્રમાણે વૃક્ષપત્રની જેમ કે જલબિંદુની જેમ ઘણા પ્રત્યપાયવાળુ નિરૂપક્રમ કે સોપક્રમ મનુષ્યાયુષ્ય અલ્પકાલીન-અનિત્ય જાણી પૂર્વકૃત કર્મરૂપી રજને દૂર કરવી જોઇએ માટે હે ગૌતમ! એક સમય પણ પ્રમાદ ન કરશો (૩-૨૮૧)

दुल्लहे खलु माणुसे भवे चिरकालेण वि सव्वपाणिण ।
गाढा य विवाग कम्मुणो, समय गोयम ! मा पमायए ॥४॥

दुर्लभ खलु मानुषो भव चिरकालेनापि सर्वप्राणिनाम् ।
गाढाश्च विपाकाः कर्मणा समय गौतम ! मा प्रमादये ॥४॥

અર્થ-પુણ્યશૂન્ય સર્વ જીવોને લાબા ગાળે પણ ફરીથી મનુષ્યજન્મ પામવો દુલભ છે કેમ કે-નરગતિ વિઘાતક પ્રકૃતિરૂપ કર્મોના ઉદયોનો વિનાશ કરવો અશકય છ તેથી હે ગૌતમ! એક સમયના પ્રમાદને અવકાશ ન આપો ! (૪-૨૯૨)

पुढवीकायमइगओ, उक्कोस जीवो उ सवसे ।
काल सखाइअ, समय गोयम ! मा पमायए ।५॥

आउक्कायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईयं, समयं गोयम! मा पमायए ॥६॥
तेउक्कायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईअं, समयं गोयम! मा पमायए ॥७॥
वाउक्कायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालं संखाईअं, समयं गोयम! मा पमायए ॥८॥
—चतुर्भिःकलापकम् ॥

पृथिवीकायमतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत् ।
कालं संख्यातीतं, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥५॥
अप्कायमतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत ।
कालं संख्यातीत , समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥६॥
तेजस्कायमतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत ।
कालं संख्यातीतं, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥७॥
वायुकायमतिगतं, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत् ।
कालं संख्यातीतं, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥८॥
—चतुर्भिःकलापकम् ॥

અર્થ—પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય તેમ જ વાયુ-કાયમાં ગયેલ જીવ, ઉત્કર્ષથી અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીરૂપ કાલ પર્યંત રહે છે. આ ચારની આટલી ઉત્કૃષ્ટિ સ્વકાયસ્થિતિ છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરશો નહીં. (૫ થી ૮, ૨૯૩ થી ૨૯૬)

वणस्सइकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालमणंतं दुरंतं, समयं गोयम! मा पमायए ॥९॥

वनस्पतिकायमतिगत, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
कालमनन्तं दुरन्तं, समयं गौतम ! मा प्रमादय ॥ ९ ॥

અર્થ-આથી જ વનસ્પતિકાયમાં ગયેલ જીવ અનંત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીરૂપ અનંતકાળ સુધી રહે છે વળી આ અનંત દુરંત છે, તેમ જ આ જીવો અત્યંત અલ્પ ચેતનવાળા હોઈ ત્યાંથી નીકળવાને પણ પ્રાય વિશિષ્ટ મનુષ્ય વિ ભવ દુર્લભ થાય છે માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરવો નહીં (૯-૨૮૭)

बेइंदियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१०॥

तेइंदियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥११॥

चेउरिंदियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
कालं संखिज्जसन्नियं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१२॥
-त्रिभिर्विशेषकम् ॥

द्वीन्द्रियकायमतिगत, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
कालं संख्येयसंज्ञितं, समयं गौतम ! मा प्रमादय ॥१०॥
त्रीन्द्रियकायमतिगत, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
कालं संख्येयसंज्ञितं, समयं गौतम ! मा प्रमादय ॥११॥
चतुरिन्द्रियकायमतिगत उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
कालं संख्येयसंज्ञितं समयं गौतम ! मा प्रमादय ॥१२॥
-त्रिभिर्विशेषकम् ॥

અર્થ-બે ઇન્દ્રિયવાળા (સ્પર્શન-રસના) વણ

ઇન્દ્રિયવાળા (પહેલા બે, નાક) અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા (પહેલા ત્રણ, આંખ) કાયમાં ગયેલ જીવ, સંખ્યાત સતત વર્ષરૂપ સંખ્યાતા કાલ સુધી ઉત્કર્ષથી રહે છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનોય પ્રમાદ આવવા દેશો નહીં. (૧૦ થી ૧૨, ૨૯૮ થી ૩૦૦)

पंचिंदियकायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
सत्तट्ठभवग्गहणे, समयं गोयम! मा पमायए ॥१३॥

पञ्चेन्द्रियकायमतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
सप्ताष्टभवग्रहणानि, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥१३॥

અર્થ–પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા (ઉપરના ચાર, કર્ણ) તિર્યંચોની અને મનુષ્યોની કાયમાં ગયેલ જીવ, સંખ્યાત આયુષ્યમાં સાત અને અસંખ્યાત આયુષ્યમા આઠમો–એમ સાત કે આઠ ભવ સુધી ઉત્કર્ષથી રહે છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરવા જેવો નથી. (૧૩–૩૦૧)

देवे नेरइए अइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे।
इक्किक्क भवग्गहणे, समयं गोयम! मा पमायए ॥१४॥

देवान् नैरयिकानतिगतः, उत्कर्षतो जीवस्तु संवसेत्।
एकैकभवग्रहणं, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥१४॥

અર્થ–દેવગતિ અને નરકગતિમા ગયેલ જીવ, વધારેમાં વધારે એક ભવ સુધી રહે છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૪–૩૦૨)

एवं भवसंसारे, संसरइ सुहासुहेहिं कम्मेहिं।
जीवो पमायबहुलो, समयं गोयम! मा पमायए ॥१५॥

एव भवसंसारे, संसरति शुभाशुभैः कर्मभिः ।
जीवः प्रमादबहुल: समयं गौतम ! मा प्रमादये ॥१५॥

અર્થ-આ પ્રમાણે તિર્યચ વિ. જન્મોરૂપી સંસારમાં પૃથ્વીમય વિ. ભવના હેતુરૂપ શુભાશુભ કર્મોથી જીવ પર્યટન કરે છે જીવ પ્રમાદની પ્રચુરતાવાળો હોવાથી કર્મો બાંધે છે અને સંસારપ્રવાસી બને છે માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ પણ વર્જનીય છે (૧૫-૩૦૩)

लध्धूणवि माणुसत्तण, आरिअत्त पुणरवि दुल्लह ।
बहव दसुआ मिलक्खुआ, समय गोयम ! मा पमायए ॥१६॥

लब्ध्वाऽपि मानुषत्व, आर्यत्व पुनरपि दुर्लभम् ।
बहवो दस्यवः म्लेच्छाः, समय गौतम ! मा प्रमादय ॥१६॥

અર્થ-કદાચ મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ થતા છતા મગધ વિ. આર્યદેશમા ઉત્પત્તિરૂપ આર્યપણુ મળવું ઘણું દુર્લભ છે કેમ કે-ધર્માધર્મ-ભક્ષ્યાભક્ષ્ય વિના જ્ઞાન-વિવેક વગરના પશુ સમાન અનાર્ય દેશોમાં મનુષ્યજન્મ મેળવ્યા પછી, કોઈ પણ ધર્મપુરુષાર્થ સાધી શકતો નથી અર્થાત્ ચોર અને મ્લેચ્છ તરીકે પ્રખ્યાત થાય છે માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં (૧૬-૩૦૪)

लध्धूणवि आरिअत्तण, अहीणपचिंदिअया हु दुल्लहा ।
विगलिंदिअया हु दीसई, समय गोयम ! मा पमायए ॥१७॥

लब्ध्वाऽपि आर्यत्व, अहीनपञ्चेन्द्रियता हु दुर्लभा ।
विकलेन्द्रियता हु दृश्यते, समय गौतम ! मा प्रमादये ॥१७॥

અર્થ-આ પ્રમાણે આર્યપણુ મળવા છતા, કોઈ પણ

[illegible] રોગ વગેરેની પરિપૂર્ણ પાંચેય ઇન્દ્રિયોની પ્રાપ્તિ દુર્લભ જ છે. કારણ કે-જન્મ થયા પછી પણ રોગ વિના કારણે મનુષ્યોમાં ઇન્દ્રિયોની વિકલતા દેખાય છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનોય પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૭-૩૦૫)

अहीणपंचेंदिअत्तं पि से लहे, उत्तमधम्मसुई उ दुल्लहा।
कुतित्थिनिसेवए जणे, समयं गोयम! मा पमायए ॥१८॥

अहीनपञ्चेन्द्रियतामपि स लभेत,
उत्तमधर्मश्रुतिस्तु दुर्लभा।
कुतीर्थिनिषेवको जनः,
समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥१८॥

અર્થ-મહા પુણ્યે પંચેન્દ્રિયની પટુતા પ્રાણીને પ્રાપ્ત થવા છતાં, તત્ત્વશ્રવણરૂપ ઉત્તમ ધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ જ છે. કેમ-કે કુતીર્થિક-કુગુરૂની સેવામા સદાપરાયણ જનતાને જૈનધર્મના તત્ત્વોનુ શ્રવણ દુર્લભ બને છે. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૮-૩૦૬)

लध्धूणवि उत्तमं सुईं, सद्दहणा पुणरवि दुल्लहा।
मिच्छत्तनिसेवए जणे, समयं गोयम! मा पमायए ॥१९॥

लब्ध्वाऽपि उत्तमां श्रुतिं, श्रद्धा पुनरपि दुर्लभा।
मिथ्यात्वनिषेवको जनः, समयं गौतम! मा प्रमादये ॥१९॥

અર્થ-ઉત્તમ ધર્મનુ શ્રવણ થવા છતાં તત્ત્વરુચિ-રૂપ શ્રદ્ધા દુર્લભ છે, કેમ કે-અનાદિ ભવનો અભ્યાસ અને કર્મની ગુરૂતાથી પ્રાયઃ મિથ્યાત્વમાં પ્રવૃત્તિ હોઈ, જન,

અનાત્વને તત્ત્વ તરીકે માને છે તેથી હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ હેય જ છે (૧૯-૩૦૭)

धम्मपि हु सद्दहतया, दुल्लहया, काएण फासया।
इह कामगुणेसु मुच्छिआ, समय गोयम। मा पमायए ॥२०॥

धर्ममपि हु श्रद्दधतोऽपि दुर्लभका कायेन स्पर्शका।
इह कामगुणेषु मूर्च्छिता समय गौतम! मा प्रमादय ॥२०॥

અર્થ-જીવો ધર્મની શ્રદ્ધા કરવાવાળા છતા તે ધર્મની સાધના કરનારા દુર્લભ હોય છે કારણ કે-તેઓ આ જગતમા ગાઢ રીતે વિષયાગ્નિમા ગળાડુબ ડૂબેલા હોવાથી ધર્મસામગ્રી મળવા છતા ધર્મ આરાધના નથી માટે હે ગૌતમ! એક સમયના પ્રમાદનુ પણ અવલંબન લઈશ નહીં (૨૦-૩૦૮)

परिजूरइ त सरीरय, केसा पाडुरया हवति ते।
से सोअबले अ हायई, समय गोयम! मा पमायए ॥२१॥
परिजूरइ त सरीरय, केसा पाडुरया हवति ते।
से चक्खुबले अ हायइ, समय गोयम! मा पमायए ॥२२॥
परिजूरइ त सरीरय, केसा पाडुरया हवति ते।
से घाणबले अ हायई, समय गोयम! मा पमायए ॥२३॥
परिजूरइ त सरीरय, केसा पाडुरया हवति ते।
से जिब्भबले अ हायइ, समय गोयम! मा पमायए ॥२४॥
परिजूरइ त सरीरय, केसा पाडुरया हवति ते।
से फासबले अ हायइ, समय गोयम! मा पमायए ॥२५॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पंडुरया हवंति ते।
से सव्वबले य हायई, समयं गोयम! मा पमायए ॥२६॥
–षड्भिःकुलकम् ॥

परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तत् श्रोत्रबलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२१॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तत् चक्षुर्बलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२२॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तद् घ्राणबलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२३॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तद् जिह्वाबलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२४॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तत् स्पर्शबलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२५॥
परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते।
तत् सर्वबलं च हीयते, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२६॥
–षड्भिःकुलकम् ॥

અર્થ–હે ગૌતમ! ત્હારૂં શરીર વૃદ્ધાવસ્થાથી જર્જરિત થતું જાય છે. તે પહેલાં જનમન–નયનને હરનારા–અત્યંત ભ્રમર જેવા કાળા ત્હારા વાળ હતા, તે ઉમર થવાથી સફેદ થવા માંડ્યા છે. તે કારણથી કાનનું બલ, આંખનું બલ, નાસિકાનું બલ, જીભનું બલ અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બલ; અર્થાત્ સાંભળવાની, જોવાની, સુંઘવાની, ચાખવાની અને અડકવાની શક્તિ તથા હાથ–પગ વિ. અવયવોની પોતપોતાના વ્યાપારની શક્તિ જરાના કારણે નષ્ટ થતી

જાય છે માટે ઇંદ્રિય વિની વિદ્યમાન શક્તિ હોયે છતે ધર્માંરાધનમા એક સમયનો પણ પ્રમા૦ કરશો નહિ (૨૧ ૧-૨૦- થી ૩૬૪)

अरइगंड विसूइआ, आयंका विविहा फुसंति ते।
विहडइ विद्धंसइ ते सरीरयं, समयं गोयम! मा पमायए ॥२७॥

अरतिगण्डं विसूचिका आतङ्का विविधाः स्पृशन्ति त।
विपतति विध्वंस्यति ते शरीरकं समयं गौतम!
मा प्रमादयः ॥२७॥

અર્થ-વાત વિકૃતી પે। વગેરે ચિત્તના ઉદ્વેગરૂપ અ તિ ગડગુમડ વિરૂપ ગડુ ના, વિશિષ્ટ અજીર્ણરૂપ વિસૂચિકા રોગ, તત્કાળ મૃત્યુ કરનારા માથાના શૂળ વિ રોગો તેમજ બીજા વિવિધ રોગો તારા શરીરને અડકે છે જેથી શરીર શક્તિહીન બને છ અને આગળ જતા આખરે શરીર જીવરહિત બની નીચે પડી જાય છે માટે જ્યા સુધી જરા કે રોગોનુ આક્રમણ નથી થયુ તે પહેલા શરીર દ્વારા ધર્માંરાધનમા હે ગૌતમ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરશો નહીં જો કે શ્રી ગૌતમસ્વામીના શરીરમા જરા કે રોગો સંભવિત નથી છતા તેમની નિશ્રામા રહેલ સમગ્ર શિષ્યોના પ્રતિબોધ માટેનુ આ કથન સમજવુ (૨૭-૩૬૫)

वोच्छिंद सिणेहमप्पणो, कुमुअं सारइअं वा पाणियं।
से सव्वसिणेहवज्जिए, समयं गोयम! मा पमायए ॥२८॥

व्युच्छिन्धि स्नेहमात्मन कुमुद शारद वा पानीयम्।
अथ सर्वस्नेहवर्जित समयं गौतम! मा प्रमादयः ॥२८॥

અર્થ-હે ગૌતમ! મારા વિષે રહેલ સ્નેહનો તુ

પરિત્યાગ કર! જેમ ચંદ્રવિકાસી કમલ (કુમુદ) પડેલ જલમગ્ન છતાં શરત્કાલના જલને છોડી ઉંચે રહે છે, તેમ તું પણ મારા સ્નેહને છોડી વીતરાગ બન! માટે તે વીતરાગતા ખાતર એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૨૮-૩૧૬)

चिच्चा धणं च भारिअं, पव्वईओ हि सि अणगारिअं।
मा वंतं पुणोवि आविए, समयं गोयम! मा पमायए॥२९॥

त्यक्त्वा खलु धनं च भार्यां,
प्रव्रजितो हि असि अनगारिताम्।
मा वान्तं पुनरपि आपिबेः,
समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥२९॥

અર્થ–ચતુષ્પદ વિ.રૂપ ધન અને ભાર્યાને છોડી મુનિપણાને પામનાર તું બન્યો છે. હવે વમન–ત્યાગ કરેલ સાંસારિક વિષયોના સેવન તરફ મનને વળવા દેવાનું નથી. માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ અકરણીય છે. (૨૯–૩૧૭)

अवउज्झिअ मित्तबंधवं, विउलं चेव धणोहसंचयं।
मा तं बिइअं गवेसए, समयं गोयम! मा पमायए ॥३०॥

अपोह्य मित्रबान्धवं, विपुलं चैव धनौघसंचयम्।
मा तद् द्वितीयं गवेषय, समयं गौतम! मा प्रमादये. ॥३०॥

અર્થ–મિત્રો, બાંધવો, કનક વિ. સમુદાયના ભંડાર વિ. પદાર્થોનો ત્યાગ કરી, હવે પછી બીજા મિત્ર વિ.ની ઈચ્છા કરો નહીં, કેમ કે-ફરીથી તેની ઈચ્છા કરવી તે તો વમન કરેલું ખાવા બરાબર છે. માટે હે ગૌતમ! સ્વીકૃત

શ્રામણ્યના પાલનમા એક સમયનો પ્રમાદ કરશો નહીં (૩૦-૩૧૮)

न हु जिणे अज्ज दिस्सई, बहुमए दिस्सई मग्गदेसिए ।
संपइ नेआउए पहे, समयं गोयम! मा पमायए ॥३१॥

नैव जिनोऽद्य दृश्यते, बहुमतो दृश्यते मार्गदेशितः ।
सम्प्रति नैयायिके पथि समयं गौतम! मा प्रमादयः ॥३१॥

અર્થ—જો કે હાલમા શ્રી અરિહંતદેવ વિદ્યમાન નથી છતા તેઓશ્રીએ કહેલો બહુમત-જ્ઞાનાદિરૂપ મોક્ષમાર્ગ દેખાય છે, અને આવો માર્ગ સર્વજ્ઞ સિવાય અસંભવિત છે આ પ્રમાણે સુનિશ્ચિત મનવાળા ભવિષ્યમા થનારા ભવ્યો પ્રમાદ ન કરે! માટે હમણા હુ છુ તો ન્યાયયુક્ત મોક્ષમાર્ગમા હે ગૌતમ! કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિના સહાયને છોડી એક સમયનો પ્રમાદ ન કરીશ (૩૧-૩૧૯)

अवसोहिय कण्टगापहं, ओइण्णोऽसि पहं महालयं ।
गच्छसि मग्गं विसोहिया, समयं गोयम! मा पमायए ॥३२॥

अवशोध्य कण्टकपथं, अवतीर्णोऽसि पन्थानं महालयम् ।
गच्छसि मार्गं विशोध्य समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥३२॥

અર્થ—જૈનેતર દર્શનરૂપ ભાવકંટકોથી આકુલ માર્ગનો પરિહાર કરી, સમ્યગ્દર્શન વિ ભાવમાર્ગમા તમે પ્રવેશ કર્યો છે, એટલુ જ નહીં પણ તે માર્ગનો નિશ્ચય કરી આ માર્ગ પ્રાપ્તિ કરી રહ્યા છો માટે આ ચાલતી સતત સાધનામા હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરશો નહીં (૩૨-૩૨૦)

अवले जहा भारवाहए, मा मग्गे विसमेऽवगाहिआ।
पच्छा पच्छाणुतावए, समयं गोयम! मा पमायए ॥३३॥
अबलो यथा भारवाहकः, मा मार्गं विषममवगाह्य।
पश्चात् पश्चादनुतापकः, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥३३॥

અર્થ–જેમ બળ વગરનો અને ભાર વહન કરનારો, વિષમ માર્ગમાં પ્રવેશ કરીને, લીધેલા ભારનો ત્યાગ કરનારો પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરે છે. તેમ તું પણ પ્રમાદાધીન થઈને સંયમરૂપ ભારનો પરિત્યાગ કરી પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરવાનો વખત ન આવવા દઈશ. તેથી હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૩૩–૩૨૧)

तिन्नो हु सि अण्णवं महं, किं पुण चिट्ठसि तीरमागओ?।
अभितुरं पारंगमित्तए, समयं गोयम! मा पमायए ॥३४॥
तीर्णः खल्वसि अर्णवं महान्तं,
किं पुनस्तिष्ठसि तीरमागतः।
अभित्वरस्व पारं गन्तुं,
समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥३४॥

અર્થ–સાગર જેવા મોટા સંસારને તો તું લગભગ તરી ગયો છે. તીરને પ્રાપ્ત કર્યાબાદ આરાધનામાં ઉદાસીનતા ભજવી ઉચિત નથી, પણ મુક્તિપદ પામવા માટે ત્વરા કરવી યુક્ત છે. તેથી હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરવો યુક્ત નથી. (૩૪–૩૨૨)

अकलेवरसेणिमुस्सिआ, सिद्धिं गोअम! लोअं गच्छसि।
खेमं च सिवं अणुत्तरं, समयं गोयम! मा पमायए ॥३५॥
अकलेवरश्रेणिं उच्छ्रित्य, सिद्धिं गौतम! लोकं गच्छसि।
क्षेमं च शिवमणुत्तरं, समयं गौतम! मा प्रमादयेः ॥३५॥

અર્થ-અશરીરી-સિદ્ધ બનવાની ઉત્તરોત્તર શુભ અધ્યવસાયરૂપ ક્ષપકશ્રેણીને ઉત્તરોત્તર સંયમસ્થાનની પ્રાપ્તિ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી હે ગૌતમ! સર્વદા અભય-સમસ્ત ઉપદ્રવ-રહિત-સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ નામના લોકને તું પામીશ માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરીશ નહીં (૩૫-૩૨૩)

बुध्ध परिनिव्वुडे चरे, गाम गए नगरे व संजए ।
संतिमग्गं च वूहए, समयं गोयम! मा पमायए ॥३६॥
बुद्ध परिनिर्वृतश्चरेः ग्राम गतो नगरे वा संयत ।
शान्तिमार्ग च बृहयेः समय गौतम! मा प्रमादय ॥३६॥

અર્થ-હેય વિ વિભાગના જ્ઞાતા કષાયની અગ્નિ શાન્ત થવાથી શીતીભૂત બનીને ગામ વિભાગ નગરના સ્થળે સંયમનું સેવન કરો! સંયમી બનેલા ભવ્યજનોને ઉપદેશ આપી મુક્તિમાર્ગની તમે વૃદ્ધિ કરો! માટે હે ગૌતમ! એક સમયનો પ્રમાદ કરશો નહિ (૩૬-૩૨૪)

बुद्धस्य निसम्म भासिअं, सुकहियमट्ठपदोवसोहिअं ।
रागं दोसं च छिंदिआ, सिद्धिं गइं गए भयवं गोयमे त्तिबेमि ॥३७॥
बुद्धस्य निशम्य भाषित,
सुकथितमर्थपदोपशोभितम् ।
राग द्वेष च छित्वा
सिद्धि गति गता भगवान् गौतम इति ब्रवीमि ॥३७॥

અર્થ-કેવલજ્ઞાની ભગવાન શ્રી વર્ધમાનસ્વામીની દૃષ્ટાન્ત-ઉપમા વિગેરેથી ભરપૂર અને અર્થપ્રધાન પદોથી અલંકૃત વાણી સાંભળીને તથા રાગ-દ્વેષને છેદીને, પ્રથમ ગણધરભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામી સિદ્ધિગતિમાં પધાર્યા આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું (૩૭-૩૨૫)

॥ દશમું શ્રી દ્રુમપત્રમધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી બહુશ્રુતપૂજાધ્યયન-૧૧

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
आयारं पाउक्करिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥१॥

संयोगाद् विप्रमुक्तस्य, अनगारस्य भिक्षोः ।
आचारं प्रादुष्करिष्यामि, आनुपूर्व्या शृणुत मे ॥१॥

અર્થ-સર્વથા સંયોગથી રહિત અનગાર સાધુના બહુશ્રુત પૂજારૂપ ઉચિત વિધિ-આચારને ક્રમસર હું પ્રગટ કરીશ. આ મારી પાસેથી પ્રગટ થતા આચારને ધ્યાનથી સાંભળો ! (૧-૩૨૬)

जे आवि होइ निव्विज्जे, थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
अभिक्खणं उल्लवई, अविणिए अबहुस्सुए ॥२॥

यश्चापि भवति निर्विद्य, स्तब्धो लुब्ध. अनिग्रहः ।
अभीक्ष्णमुल्लपति, अविनीतः अबहुश्रुत: ॥२॥

અર્થ-સમ્યગ્શાસ્ત્રના જ્ઞાન વગરનો, અહંકારી, રસ વિ. વિષયોમાં આસક્ત, ઇન્દ્રિય-મનના નિગ્રહ વગરનો, વારંવાર શાસ્ત્રમર્યાદા બહાર જેમ-તેમ બોલનાર અને વિનય વગરનો અબહુશ્રુત કહેવાય છે. (૨-૩૨૭)

अह पचहिं ठाणेहिं जेहिं, सिक्खा न लब्भइ ।
थम्भा कोहा पमाएण, रोगेणाऽऽलस्सएण य ॥३॥
अथ पञ्चभि स्थानैर्य, शिक्षा न लभ्यते ।
स्तम्भात्क्रोधात् प्रमादेन, रोगेणाऽऽलस्यकेन च ॥३॥

અર્થ–અભિમાન ક્રોધ મદ્ય વિ પ્રમાદથી કુષ્ઠ વિ રોગથી ઉત્સાહના અભાવરૂપ આળસથી અર્થાત્ આ પાંચેય પ્રકારોથી જે અબહુશ્રુતો ગ્રહણ-આસેવનરૂપ શિક્ષા મેળવી શકતા નથી તેથી તેઓને અબહુશ્રુતપણું પ્રાપ્ત થાય છે (૩-૩૨૮)

अह अट्ठहिं ठाणेहिं, सिक्खासीलेत्ति वुच्चइ ।
अहस्सिरे सयादन्ते, ण य मम्ममुदाहरे ॥४॥
णासीले ण विसीले, ण सिआ अइलोलुए ।
अकोहणे सच्चरए, सिक्खासीलत्ति वुच्चइ ॥५॥ युग्मम् ॥
अथाष्टभि स्थानै, शिक्षाशील इत्युच्यते ।
अहसिता सदा दान्ता न च मर्मोदाहरेत् ॥४॥
नाशीलो न विशीलो न स्यादतिलोलुपः ।
अक्रोधन सत्यरत शिक्षाशील इत्युच्यते ॥५॥ युग्मम् ॥

અર્થ–હવે આઠ પ્રકારથી જિન વિધી શિક્ષાશીલ બહુશ્રુત કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે સમજવા (૧) નિમિત્ત હોય કે નહીં પરંતુ જે હસતો જ નથી (૨) હમેશા ઇંદ્રિય-મનનો નિગ્રહ કરનારો (૩) બીજાની અપભ્રાજના તથા મર્મનુ ઉચ્ચારણ નહીં કરનાર (૪) સર્વથા શીલ વગરનો નહીં, (૫) અતિચારોથી મલિન વ્રત વાળનો ( )

અત્યંત રસલંપટતા વગરનો, (૭) ક્ષમાવાળો, અને (૮) સત્ય વચનમાં આસક્ત. આ આઠ ગુણવાળો શિક્ષાશીલ કહેવાય છે. (૪+૫, ૩૨૯+૩૩૦)

अह चउद्दसहिं ठाणेहिं, वट्टमाणो उ संजए ।
अविणीए वुच्चइ सो उ, निव्वाणं च न गच्छइ ॥ ६ ॥
अभिक्खणं कोही भवइ, पबंधं च पकुव्वइ ।
मित्तिज्जमाणो वमइ, सुअं लद्धूण मज्जइ ॥ ७ ॥
अवि पावपरिक्खेवी, अवि मित्तेसु कुप्पइ ।
सुप्पियस्सावि मित्तस्स, रहे भासइ पावगं ॥ ८ ॥
पइण्णवाई दुहिले, थद्धे लुद्धे अनिग्गहे ।
असंविभागी अवियत्ते, अविणीएत्ति वुच्चइ ॥ ९ ॥
—चतुर्भिःकलापकम् ॥

अथ चतुर्दशसु स्थानेषु, वर्तमानस्तु संयतः ।
अविनीत उच्यते स तु, निर्वाणं च न गच्छति ॥ ६ ॥
अभीक्ष्णं क्रोधी भवति, प्रबन्धं च प्रकरोति ।
मित्रायमाणो वमति, श्रुतं लब्ध्वा माद्यति ॥ ७ ॥
अपि पापपरिक्षेपी, अपि मित्रेभ्यः कुप्यति ।
सुप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि भाषते पापकम् ॥ ८ ॥
प्रतिज्ञावादी द्रुहिलः, स्तब्धः लुब्धः अनिग्रहः ।
असंविभागी अप्रीतिकः, अविनीत इत्युच्यते ॥ ९ ॥
—चतुर्भिः कलापकम् ॥

અર્થ—હવે પછી કહેવાતા ચૌદ સ્થાનોમાં વર્તતો

મુનિ અવિનીત કહેવાય છે અને તે અવિનીત મુનિ નિર્વાણપદને પામી શકતો નથી (૧) કારણ હોય કે નહિ પરંતુ વારંવાર ક્રોધ કરનારો (૨) અનેક સાન્ત્વનો મળવા છતા કોપને અવિચ્છિન્ન રાખનારો (૩) પહેલા મિત્રતા બાંધી પાછળથી તોડી નાખનારો (૪) આગમજ્ઞાન મેળવવા છતા જ્ઞાનથી અભિમાન કરનારો (૫) આચાર્ય વિગેરેના છિદ્રો શોધી નિંદા કરનારો (૬) મિત્રજન ઉપર પણ કોપ કરનારો (૭) અત્યંત વલ્લભ પણ મિત્રની સમક્ષ પ્રિય બોલે અને પરોક્ષમા આ વિરાધક છે-અતિચાર સેવનાર છે-એમ તેના દોષને પ્રગટ કરનારો (૮) આ આમ જ છે-એ પ્રમાણેના એકાંતવાદરૂપ પ્રતિજ્ઞાથી બોલનારો અથવા સંબંધ વગરનું બોલનારો (૯) મિત્રનું પણ અપમાન કરનારો, (૧૦) હું તપસ્વી છું' ઇત્યાદિ અહંકારવાળો (૧૧) ભોજનમા અત્યંત રસવાળો (૧૨) વિષયોનો ગુલામ (૧૩) અત્યંત આસક્તિના કારણે મનોહર આહાર વિ મેળવી બીજાને થોડું પણ નહીં આપનારો અને (૧૪) દર્શન અને સંભાષણ દ્વારા સૌનો અળખામણો બનેલો આ પૂર્વોક્ત ચૌદ દોષવાળો અવિનીત મુનિ કહેવાય છે (૬ થી ૯ ૩૩૧ થી ૩૩૪)

अह पन्नरसहिं ठाणेहिं, सुविणीएत्ति वुच्चइ ।
नीआवत्ती अचवले, अमाइ अकुऊहले ॥१०॥
अप्पं च अहिक्खिवइ, पबंधं च न कुव्वइ ।
मित्तिज्जमाणो भयइ, सुअं लद्धुं न मज्जइ ॥११॥

न य पावपरिक्खेवी, न य मित्तेसु कुप्पई ।
अप्पिअस्सावि मित्तस्स, रहे कल्लाण भासइ ॥१२॥

कलहडमरवज्जए, बुद्धे अ अभिजाइए ।
हिरिमं पडिसंलीणे, सुविणीएत्ति वुच्चइ ॥१३॥

—चतुर्भिःकलापकम् ॥

अथ पञ्चदशभिः स्थानैः, सुविनीत इत्युच्यते ।
नीचवर्ती अचपलः, अमायी अकुतूहलः ॥१०॥
अल्पं च अधिक्षिपति, प्रबन्धं च न करोति ।
मित्रायमाणो भजति, श्रुतं लब्ध्वा न माद्यति ॥११॥
न च पापपरिक्षेपी, न च मित्रेभ्यः कुप्यति ।
अप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि कल्याणं भाषते ॥१२॥
कलहडमरवर्जकः, बुद्धश्च अभिजातिगः ।
ह्रीमान प्रतिसंलीन, सुविनीत इत्युच्यते ॥१३॥
—चतुर्भिःकलापकम् ॥

અર્થ–હવે સુવિનીત મુનિના પંદર સ્થાનો કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે. (૧) ગુરૂજન પ્રતિ નમ્ર વૃત્તિવાળો, (૨) ગતિ, સ્થાન, ભાષા અને ભાવની અપેક્ષાએ ચપલતા વગરનો, (૩) મનોહર આહાર વિ. મળવા છતા ગુરૂજનને નહીં ઠગનારો, (૪) કૌતુક વિ. જોવાની તત્પરતા વગરનો, (૫) કોઇનો પણ તિરસ્કાર નહીં કરનારો, (૬) કોપને કાયમ નહીં રાખનારો, (૭) મિત્ર વગેરે ઉપકારીના ઉપકારને નહીં ભૂલનાર અર્થાત્ પ્રત્યુપકાર વાળે પણ અપકાર નહીં કરનારો, (૮) આગમજ્ઞાન મેળવી તેનાથી

અભિમાન નહીં કરનારો, (૯) આશય વિના છિદ્રો નહીં જોનારો (૧૦) અપરાધી એવા મિત્રો ઉપર પણ ક્રોધ નહીં કરનારો । (૧૧) મિત્ર તરીકે સ્વીકારેલો મિત્ર ને કડો અપકાર કરે તો પણ તેના એક પણ કરેલા ઉપકારને યાદ કરી પરોક્ષમા તેના દોષ નહીં બોલનારો (૧૨) ચુગલખોરી અને હાથોહાથથી માનમાતીરૂપ યુદ્ધને વર્જનારો (૧૩) જાતિવાન બળદની માફક ઉપાડેલા ભારના નિર્વાહ પૂર્વક કુલીનતાવાળો (૧૪) લજ્જાશીલ અર્થાત્ મન મલિન થવા જેવા અકાર્ય નહીં કરનારો અને (૧૫) ગુરુની કે બીજાની પાસે રહેનારો એટલે કે-કાર્ય સિવાય ત્યાંથી નહિ જનારો આ ઉપરના ગુણોથી અલંકૃત મુનિ સુવિનીત કહેવાય છે (૧૦ થી ૧૩ ૩૧૫ થી ૩૧૮)

वसे गुरुकुले निच्चं, जोगवं उवहाणवं ।
पियंकरे पियंवाई, से सिक्खं लद्धुमरिहइ ॥१४॥

वसन् गुरुकुले नित्यं, योगवानुपधानवान् ।
प्रियकरः प्रियवादी, स शिक्षां लब्धुमर्हति ॥१४॥

અર્થ—હમેશા યાવજ્જીવ સુધી ગુરુની આજ્ઞામા જે રહેનારો તે વિનીત મુનિ, ધર્મના વ્યાપારવાળો અંગ વિના અધ્યયનમા આયંબીલ વિ તપરૂપ ઉપધાનવાળો અપ્રિય કરનાર પ્રત્યે પ્રિય કરનારો અને અપ્રિય બોલનાર પ્રત્યે પ્રિય બોલનારો, શાસ્ત્રાર્થનુ ગ્રહણ તથા તેની આરાધના રૂપ આસેવન પરિણામવાળો બને છે, બીજો નહીં (૧૪-૩૧૯)

जहा संखम्मि पयं निहियं, दुहओ वि विरायइ।
एवं बहुस्सुए भिक्खू, धम्मो कित्ती तहा सुयं ॥१५॥

यथा शङ्खे पयो निहितं, द्विधापि विराजते।
एवं बहुश्रुते भिक्षौ, धर्मः कीर्त्तिस्तथा श्रुतम् ॥१५॥

અર્થ-જેમ શંખમાં રહેલું દૂધ પોતાની શ્વેતતા અને શંખની ઉજ્જ્વલતા-એમ બન્ને પ્રકારે સુંદર શોભે છે અર્થાત્ શંખસ્થ દૂધ મલિન, ખાટું તથા નીચે પડવા જેવું થતું નથી, તેમ વિનીત બહુશ્રુત મુનિમાં મુનિધર્મ-કીર્તિ-જિનાગમ બરાબર વિશિષ્ટ શોભે છે અર્થાત્ બહુ-શ્રુતસ્થ ધર્માદિ, મલિન, વિપરીત કે હાનિવાળા થતાં નથી. (૧૫-૩૨૦)

जहा से कंबोआणं, आइन्ने कंथए सिआ।
आसे जवेण पवरे, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१६॥

यथा स कम्बोजानामाकीर्ण, कन्थकः स्यात्।
अश्वो जवेन प्रवरः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥१६॥

અર્થ-જેમ કંબોજ દેશના ઘોડાઓમાં ગુણ-જાતિ-વાન કંથક નામનો ઘોડો પ્રધાનરૂપે પ્રસિદ્ધ છે, જે વેગની અપેક્ષાએ પ્રધાન અશ્વ હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ સકલ સાધુઓમાં પ્રધાન ગણાય છે. (૧૬-૩૨૧)

जहाऽऽइण्णसमारूढे, सूरे दढपरक्कमे।
उभओ नंदिघोसेणं, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१७॥

यथाऽऽकीर्णसमारूढः, शूरो दृढपराक्रमः।
उभयतो नन्दिघोषेण, एवं भवति बहुश्रुतः ॥१७॥

અર્થ-જેમ પ્રધાન ઘોડા ઉપર સમારૂઢ થયેલ યોદ્ધો, પરાક્રમથી તથા ડાબી અને જમણી બાજુએ બાર પ્રકારના વાજિંત્રોના નાદથી શોભે છે તેમ બહુશ્રુત, જિનાગમરૂપ અશ્વ ઉપર આરૂઢ થયેલ તથા રાત-દિવસ સ્વાધ્યાયરૂપ નાદથી અભિમાની પરવાદીઓને જોવા છતા પરાજિત ન થતા, નીડર બનેલ તેઓના પ્રતિ જય કરવામા સમર્થ થાય છે (૧૭-૩૨૨)

जहा करेणुपरिकिन्ने, कुंजरे सट्ठिहायणे ।
बलवंते अप्पडिहए, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१८॥

यथा करेणुपरिकीर्णः कुञ्जरः षष्टिहायनः ।
बलवानप्रतिहतः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥१८॥

અર્થ-જેમ હાથીણીઓથી પરિવરેલ સાઈઠ વર્ષનો હાથી બલવાન અને મદોન્મત બીજા હાથીઓથી અજિત રહે છે, તેમ વિવિધ બુદ્ધિ-વિદ્યાઓથી અલંકૃત બહુશ્રુત મુનિ સ્થિર મતિવાળો હોઈ બલવાન અને પરવાદીઓથી અપ્રતિહત હોય છે (૧૮-૩૨૩)

जहा से तिक्खसिंगे, जायक्खंधे विरायइ ।
वसहे जूहाहिवई, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१९॥

यथा स तीक्ष्णशृङ्गो, जातस्कन्धो विराजते ।
वृषभो यूथाधिपतिः एवं भवति बहुश्रुतः ॥१९॥

અર્થ-જેમ તીક્ષ્ણ શિંગડાવાળો અને બલિષ્ઠ ખાંધવાળો વૃષભ યૂથાધિપતિ તરીકે દીપે છે, તેમ બહુશ્રુત

[illegible] (૧૯-૩૨૪)

जहा से तिक्खदाढे, उदग्गे दुप्पहंसए ।
सीहे मियाण पवरे, एवं भवइ बहुस्सुए ॥ २० ॥

यथा स तीक्ष्णदंष्ट्रः, उदग्रो दुष्प्रधर्षकः ।
सिंहो मृगाणां प्रवरः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥ २० ॥

અર્થ-જેમ તીક્ષ્ણ દાઢોવાળો અને ઉત્કટ વનરાજ કેસરીસિંહ, બીજાઓના પરાભવથી અશક્ય બનેલ જંગલી જંતુઓનો આગેવાન થાય છે, તેમ બહુશ્રુત, પરપક્ષના ભેદક યુક્તિ તીક્ષ્ણ દાઢા સમાન તથા નૈગમ વિ. નયો અને પ્રતિભા વિ. ગુણોની ઉત્કટતાથી પરવાદીઓથી અજેય હોય છે. એટલુ જ નહીં પરંતુ મૃગ સમાન અન્ય તીર્થિકોમા પરમ શ્રેષ્ઠજ ગણાય છે. (૨૦-૩૨૫)

जहा से वासुदेवे, संखचक्कगदाधरे ।
अप्पडिहयबले जोहे, एवं भवइ बहुस्सुए ॥ २१ ॥

यथा स वासुदेवः, शङ्खचक्रगदाधरः ।
अप्रतिहतबलो योध, एवं भवति बहुश्रुत ॥ २१ ॥

અર્થ-જેમ વાસુદેવ, પાંચજન્ય શંખ, સુદર્શન ચક્ર તથા કૌમોદિકી ગદાને ધારણ કરનાર અને અસ્ખલિત સામર્થ્યવાળો હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ, સ્વાભાવિક

પ્રતિભાના બળવાળો અને બીજી બાજુ શંખ-ચક્ર-ગદા સમાન સમ્યગ્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રથી અલંકૃત બનેલ યોદ્ધો, કર્મવૈરીને જીતવા સમર્થ બને છે (૨૧-૩૨૦)

जहा से चाउरंते, चक्कवट्टी महिड्ढिए ।
चउद्दसरयणाहिवई, एवं भवइ बहुस्सुए ॥२२॥

यथा स चातुरन्तः चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
चतुर्दशरत्नाधिपतिः एवं भवति बहुश्रुतः ॥२२॥

અર્થ—જેમ હાથી-ઘોડા-રથ-મનુષ્યરૂપ ચતુરંગી સેનાથી શત્રુના વિનાશરૂપ અંતને કરનાર પૃથ્વીના અંતનો અધિપતિ ચક્રવર્તી દિવ્ય લક્ષ્મીવાળો ચૌદ રત્નોનો અધિપતિ હોય છે, તેમ દાન વિ. ચાર પ્રકારના ધર્મોથી કર્મશત્રુનો અંત કરનાર આમર્ષ ઔષધિ વિ. નોથી ઋદ્ધિવાળા ચૌદ રત્નો સમાન ચૌદ પૂર્વોનો અધિપતિ બહુશ્રુત મુનિ હોય છે (૨૨-૩૨૭)

जहा से सहस्सक्खे, वज्जपाणी पुरंदरे ।
सक्के देवाहिवई, एवं भवइ बहुस्सुए ॥२३॥

यथा स सहस्राक्षः वज्रपाणिः पुरन्दरः ।
शक्रः देवाधिपतिः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२३॥

અર્થ—જેમ દેવેન્દ્ર હજાર આંખવાળો હાથમાં વજ્રને ધારણ કરનારો અસુરોના નગરનો નાશક અને દેવોનો અધિપતિ હોય છે, તેમ બહુશ્રુત સકલ અતિશયોના ભંડાર શ્રુતજ્ઞાનથી જાણે છે પ્રશસ્ત લક્ષણવંતા હોઈ

હાથમાં વજ્રના નિશાનવાળો, [illegible] નાશી [illegible] જેવા ઘોર તપના [illegible] અને ઉત્કૃષ્ટ ક્રિયાઓની વિશિષ્ટ શક્તિવાળો [illegible] જેવો, ધર્મની દ્રઢતાના કારણે સુરોથી પૂજિત થતો હોવાથી સુરપતિ કહેવાય છે. (૨૩-૩૨૮)

जहा से तिमिरविद्धंसे, उत्तिट्ठंते दिवायरे ।
जलंते इव तेएणं, एवं भवइ बहुस्सुए ॥२४॥

यथा स तिमिरविध्वंसः, उत्तिष्ठन् दिवाकरः ।
ज्वलन्निव तेजसा, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२४॥

અર્થ-જેમ અંધકારવિનાશક ઉગતો સૂર્ય. તેજથી જાજ્વલ્યમાન હોય છે, તેમ બહુશ્રુત. અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો વિનાશક અને સંયમસ્થાનોમાં શુદ્ધ-શુદ્ધતમ વિ. અધ્યવસાયોથી ચઢતો તપતેજથી જાજ્વલ્યમાન શોભે છે. (૨૪-૩૨૯)

जहा से उडुवई चंदे, णक्खत्तपरिवारिए ।
पडिपुन्ने पुन्नमासीए, एवं भवइ बहुस्सुए ॥२५॥

यथा स उडुपतिश्चन्द्रो, नक्षत्रपरिवारितः ।
प्रतिपूर्णः पौर्णमास्याम्, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२५॥

અર્થ-જેમ પુનમનો ચંદ્ર, નક્ષત્રોથી પરિવરેલો, નક્ષત્રોનો પતિ અને સકલ કલાઓથી ખીલેલો હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ, નક્ષત્ર સમાન સાધુઓનો પતિ અને સાધુઓથી પરિવરેલો સકલ કલાઓથી યુક્ત હોઈ પૂર્ણ હોય છે. (૨૫-૩૩૦)

जहा से सामाइआण, कोट्ठागार सुरक्खिए।
णाणाधन्नपडिपुण्णे, एव भवइ बहुस्सुए ॥२६॥
यथा स सामाजिकाना कोष्ठागार सुरक्षित।
नानाधान्यप्रतिपूर्ण एव भवति बहुश्रुत ॥२६॥

અર્થ—જેમ સમૃદ્ધમા રહેનાર લોકોનો કોઠાર સુરક્ષિત થયેલ નાનાવિધ ધાન્યોથી ભરેલ હોય છે તેમ બહુશ્રુત સ્વામીઓને ઉપયોગી અનેકવિધ અ। વિશેષ વાળા વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનોથી ભરેલ સર્વથા સુરક્ષિત હોય છે (૨૬-૭૩૧)

जहा सा दुमाण पवरा, जबू णाम सुदसणा।
अणाढिअस्स देवस्स, एव भवइ बहुस्सुए ॥२७॥
यथा सा द्रुमाणा प्रवरा जम्बूर्नाम सुदर्शना।
अनादृतस्य देवस्य एव भवति बहुश्रुत ॥२७॥

અર્થ—જેમ સુદર્શના નામનુ જબૂવૃક્ષ અમૃત ફલવાળુ અને જબૂદ્વિપના અધિપતિ અનાદૃત નામના વ્યતર દેવથી અધિષ્ઠિત હોઈ સર્વ વૃક્ષોમા ઉત્તમ છે, તેમ બહુશ્રુત અમૃત ફલ સમાન શ્રુતથી યુક્ત દેવોને પણ પૂજ્ય અને શ્રેષ્ઠ વૃક્ષનાયક સર્વ સાધુઓમા પ્રવર છે (૨૭-૭૩૨)

जहा सा नईण पवरा, सलिला सागरगमा।
सीआ नीलवतपवहा, एव भवइ बहुस्सुए ॥२८॥
यथा सा नदीना प्रवरा, सलिला सागरगमा।
शीता नीलवत्प्रवहा एव भवति बहुश्रुत ॥२८॥

અર્થ—જેમ નદીઓમાં શ્રેષ્ઠ નદી, સીતા નદીની માફક [illegible] સમુદ્રને મળે છે (દા. ત. સીતા નામની નદી મેરુના ઉત્તરે નીલવંત વર્ષધર પર્વત- માંથી [illegible] નીકળી સમુદ્રને મળે છે.), તેમ બહુશ્રુત- ની સમાન અન્ય મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ, નિર્મલ જલસદૃશ શ્રુતજ્ઞાનસંપન્ન અને નીલવંત પર્વત સરખા ઉત્તમ કુલમાં જન્મેલ [illegible] મુક્તિમાં પહોંચે છે. (૨૮–333)

जहा से नगाण पवरे, सुमहं मंदरे गिरी ।
नाणोसहिपज्जलिए, एवं भवइ बहुस्सुए ॥२९॥

यथा स नगानां प्रवरः, सुमहान मन्दरो गिरिः ।
नानौषधिप्रज्वलितः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२९॥

અર્થ—જેમ પર્વતોમાં ઉત્તમ, અત્યંત મોટો અને અનેક મહિમાવંત વનસ્પતિઓથી ઉત્કૃષ્ટ દીપ્તિમાન મેરૂપર્વત હોય છે; તેમ પર્વત સમાન અન્ય સાધુઓની અપેક્ષાએ શ્રેષ્ઠ, શ્રુતના મહિમાથી અત્યંત સ્થિર અને અંધકારમાં પ્રકાશના કારણભૂત આમર્ષૌષધિ વિ. લબ્ધિઓથી યુક્ત બહુશ્રુત મુનીશ્વર હોય છે. (૨૯–૩૩૪)

जहा से सयंभुरमणे, उदही अक्खओदए ।
नाणारयणपडिपुन्ने, एवं भवइ बहुस्सुए ॥३०॥

यथा स स्वयम्भूरमणोदधिरक्षयोदकः ।
नानारत्नप्रतिपूर्णः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥३०॥

અર્થ—જેમ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર, અવિનાશી જલ- વાળો તથા મરકત વિ. અનેકવિધ રત્નોથી પરિપૂર્ણ હોય

છે, તેમ અવિનાશી સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી જળવાળો અને નાનાવિધ અતિશયોરૂપી રત્નોથી યુક્ત બહુશ્રુત મહાત્મા હોય છે (૩૦-૩૩૫)

समुद्दगंभीर समा दुरासया, अचक्किआ केणई दुप्पहंसया।
सुअस्स पुण्णा विउलस्स ताइणो, खवित्तु कम्मं गइमुत्तमं गया ।।३१।।

समुद्रगाम्भीर्यसमा दुराश्रया,
अचक्रिता केनापि दुष्प्रधर्षाः ।
श्रुतेन पूर्णा विपुलेन त्रायिणः,
क्षपयित्वा कर्म्म गतिमुत्तमां गताः ॥३१॥

અર્થ-સમુદ્રની જેમ ગંભીર, પરીષહો કે પરવાદીઓથી નહિ ડરનારા, સદા અજેય અને વિસ્તીર્ણ આગમથી પૂર્ણ બહુશ્રુતો સ્વ-પરરક્ષક જ્ઞાનાવરણ વિ. કર્મોને ખપાવી મુક્તિરૂપી ઉત્તમ ગતિને પામ્યા છે પામે છે અને પામશે (૩૧-૩૩૬)

तम्हा सुअमहिट्ठिज्जा, उत्तमट्ठगवेसए ।
जेणप्पाणं परं चेव, सिद्धिं संपाउणिज्जासि त्तिबेमि ।।३२।।

तस्मात् श्रुतमधितिष्ठेदुत्तमार्थगवेषकः ।
येनात्मानं परं चैव, सिद्धिं सम्प्रापयेत् इति ब्रवीमि ॥३२॥

અર્થ-બહુશ્રુતના આવા ગુણો છે આથી મોક્ષાર્થીએ અધ્યયન વિ. દ્વારા આગમનો આશ્રય કરવો જોઈએ, અને આ રીતિએ આગમનો આશ્રય કરવાથી પોતે મોક્ષને પામે છે અને બીજાને પણ મોક્ષ પમાડે છે એમ હે જંબૂ! હું કહું છું (૩૨-૩૩૭)

॥ અગીયારમું શ્રી બહુશ્રુતપૂજ્યાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી હરિકેશીયાધ્યયન–૧૨

सोवागकुलसंभूओ, गुणुत्तरधरो मुणी ।
हरिएसबलो नामं, आसी भिक्खू जिइंदिओ ॥१॥

श्वपाककुलसंभूतो, गुणोत्तरधरो मुनिः ।
हरिकेशबलो नाम, आसीद् भिक्षुर्जितेन्द्रियः ॥१॥

અર્થ–ચંડાલ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ, ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન વિ. ગુણોને ધારણ કરનાર અને જિતેન્દ્રિય, હરિકેશબલ નામના સાધુ હતા. (૧–૩૩૮)

हरिएसणभासाए, उच्चारे समिईसु अ ।
जओ आयाण णिक्खेवे, संजओ सुसमाहिओ ॥२॥
मणगुत्तो वयगुत्तो, कायगुत्तो जिइंदिओ ।
भिक्खट्ठा वंभइज्जम्मि, जन्नवाडमुवट्ठिओ ॥३॥ युग्मम् ॥

ईर्यैषणाभाषोच्चारसमितिषु च ।
यत आदाननिक्षेपे, संयतः सुसमाहितः ॥२॥
मनोगुप्तो वचोगुप्तः, कायगुप्तो जितेन्द्रियः ।
भिक्षार्थं ब्रह्मेज्ये, यज्ञपाट उपस्थितः ॥३॥ युग्मम् ॥

અર્થ–સમ્યક્ પ્રવૃત્તિરૂપ, ઈર્યા–ભાષા–એષણા–

આદાનનિક્ષેપ-ઉચ્ચારપ્રશ્રવણ વિ પરિષ્ઠાપનિકા નામક પાચ સમિતિઓમા જયણાવાળો સયમયુક્ત, સારી સમાધિવાળો મન-વચન-કાયાના અશુભ વ્યાપારની નિવૃત્તિ રૂપ ગુપ્તિવાળો અને ઇન્દ્રિયવિજેતા તે મુનિ ગોચરી વહોરવા માટે બ્રાહ્મણો દ્વારા જ્યા યજ્ઞ થઈ રહ્યા છે એવા યજ્ઞમડપમા આવ્યા (૨+૩, ૩૩+૩૪૦)

तं पासिऊणमेज्जन्तं, तवेण परिसोसिअं ।
पंतोवहिउवगरणं, उवहसंति अणारिआ ॥ ४ ॥

तं दृष्ट्वा आयान्तं तपसा परिशोषितम् ।
प्रान्तोपध्युपकरणं उपहसन्ति अनार्याः ॥४॥

અર્થ-છટ્ઠ વિ, તપથી કૃશ બનેલ, જીર્ણ અને મલિન હોઈ અસાર, તેમજ વસ્ત્ર પાત્ર વિ રૂપ ઔઘિકોપધિ અને દડ વિ ઔપગ્રહિક ઉપકરણવાળા, તે હરિકેશબલ મુનિને આવતા જોઈને અશિષ્ટ બ્રાહ્મણો હસે છે (૪-૩૪૧)

जाइमयपडित्थद्धा, हिंसगा अजिइंदिआ ।
अबंभचारिणो बाला, इमं वयणमब्बवी ॥ ५ ॥

जातिमदप्रतिस्तब्धा हिंसका अजितेन्द्रियाः ।
अब्रह्मचारिणो बालाः, इदं वचनमब्रुवन् ॥ ॥

અર્થ-'અમે બ્રાહ્મણો છીએ'-એવા જાતિમદથી મત્ત બનેલા પ્રાણીઓના પ્રાણોને લૂટનારા ઇંદ્રિયોને નહિ જીતનારા, મૈથુન સેવનારા અને બાલક્રીડા જેવા અગ્નિહોમ વિ યજ્ઞોમા પ્રવૃત્તિ હોવાથી બાલ એવા

બ્રાહ્મણો, આવતા મુનિને જોઈને અને હસીને નીચે જણાવેલ વચન બોલ્યા. (૫-૩૪૨)

कयरे आगच्छइ दित्तरूवे, काले विगराले फोक्कनासे ।
ओमचेलए पंसुपिसायभूए, संकरदूसं परिहरिअ कंठे ॥६॥

कतर आगच्छति दीप्तरूपः,
काळो विकरालः फोक्कनासः ।
अवमचेलकः पांशुपिशाचभूतः,
सङ्करदूष्यं परिधृत्य कण्ठे ॥६॥

અર્થ–બીભત્સ આકારવાળા, કાળા રૂપવાળા, ભયંકર, બેડોળ નાકવાળા, અધમ વસ્ત્રવાળા, શરીર ઉપર ધૂળ ઉડવાથી અથવા અસંસ્કારથી લાંબા દાઢી-નખ-રોમવાળા ભૂત જેવા દેખાવવાળા અને ઉકરડા ઉપર નાખેલ વસ્ત્ર જેવા અસાર–નિરૂપયોગી–મેલા વસ્ત્રોને પોતાના ગળે ધારણ કરેલ હરિકેશબલ મુનિને દૂરથી આવતા જોઈને, તે બ્રાહ્મણો બોલે છે કે–'આ કોણ આવી રહેલ છે?' (૬-૩૪૩)

कयरे तुमं इअ अदंसणिज्जे,
का एव आसा इहमागओसि ।
ओमचेलगा ! पंसु पिसायभूआ !,
गच्छ सलाहिकिमिहट्ठिओसि ॥७॥

कतरस्त्वमित्यदर्शनीयः,
कया वा आशया इहागतोऽसि ।
अवमचेलक ! पांशुपिशाचभूत !,
गच्छ स्खल किमिह स्थितोऽसि ॥७॥

અર્થ–તે બ્રાહ્મણો એમ મ પાને આવેલા ઉક્ત મુનિને કહે છે કે–પૂર્વોક્ત પ્રકારથી અદર્શનીય તમે કોણ છો ? કયી આશાથી આ યજ્ઞમંડપમાં તમે આવેલ છો ? અરે મેલા વસ્ત્રવાળા અને ધૂળથી ખરડાએલ પિશાચ જેવા શરીરવાળા તુ અહીંથી ચાલ્યો જા ! જલ્દી અમારી નજરથી દૂર હઠી જા ! શા માટે અહીં ઉભો છો ? (૭–૩૪૪)

जक्खो तहिं तिंदुअरुक्खवासी, अणुकंपओ तस्स महामुनिस्स।
पच्छायइत्ता नियगं सरीरं, इमाइं वयणाइं उदाहरित्था ॥८॥

यक्षस्तत्र तिन्दुकवृक्षवासी अनुकम्पकः तस्य महामुनेः ।
प्रच्छाद्य निजकं शरीरं, इमानि वचनानि उदाहरत् ॥८॥

અર્થ–આ પ્રકારે તિરસ્કાર થવા છતાં શાંતિપૂર્વક જ્યાં કાંઈ જવાબ નથી આપતા ત્યારે હરિકેશમુનિ મુનિની સાંનિધ્યમાં રહેનાર તિંદુકવૃક્ષવાસી તેમનો પરમ ભક્ત યક્ષ મુનિના શરીરમાં પ્રવેશ કરીને નીચે જણાવેલ વચનો બ્રાહ્મણોને કહે છે (૮–૩૪૫)

समणो अहं संजओ बंभयारी, विरओ धणपयणपरिग्गहाओ ।
परप्पवित्तस्स उ भिक्खकाले, अन्नस्स अट्ठा इहमागओम्हि ॥९॥

श्रमणोऽहं संयतो ब्रह्मचारी, विरतो धनपचनपरिग्रहात् ।
परप्रवृत्तस्य तु भिक्षाकाले, अन्नस्य अर्थाय इहागतोऽस्मि ॥९॥

અર્થ–ધન આહારપાક, દ્રવ્યાદિ મૂર્છાથી નિવૃત્ત બ્રહ્મચારી અને પાપવ્યાપાર માત્રથી સારી રીતિએ અટકેલ

હું આવ્યો છું. બિચારા પેટમાં ખાવા માટે નહિ, પરંતુ બીજા માટે તૈયાર કરવામાં આવેલ ભોજન લેવા માટે આ યજ્ઞમંડપમાં હું આવેલો છું. (૯-૩૪૬)

वियरिज्जइ खज्जइ भोज्जइ अ, अन्नं पभूअं भवयाणमेअं।
जाणाह मे जायणजीविणंति, सेसावसेसं लहउ तवस्सी ॥१०॥

वितीर्यते खाद्यते भुज्यते च, अन्नं प्रभूतं भवतामेतत्।
जानीत मां याचनजीविनमिति, शेषावशेषं लभतां तपस्वी ॥१०॥

અર્થ—આપ લોકોની આ, સાકર વગેરે ભોજનસામગ્રી વધુ પ્રમાણની છે. તેમાંથી તમે દીન વિગેરેને આપો છો અને તમે પણ જમો છો: તથા તમે પણ નિશ્ચિતરૂપથી સમજો કે-'હું યાચનાથી પ્રાપ્ત થયેલ ભોજનથી નિર્વાહ ચલાવું છું.' વિતરણ અને ખાધા બાદ બચેલા અંતપ્રાંત ભોજનના દાનનો લાભ મને આપી તમે પુણ્યનો લાભ ઉઠાવો! (૧૦-૩૪૭)

उवक्खडं भोअण माहणाणं, अत्तट्ठिअं सिद्धमिहेगपक्खं।
न हु वयं एरिसमन्नपाणं, दाहामु तुब्भं किमिहं ठिओ असि ।११।

उपस्कृतं भोजनं ब्राह्मणेभ्य,
आत्मार्थिकं सिद्धमिहैकपक्षम्।

न तु वयमीदृशमन्नपानं,
दास्यामस्तुभ्य किमिह स्थितोऽसि ॥११॥

અર્થ—યક્ષના કથન બાદ બ્રાહ્મણો જવાબ આપે છે કે-તૈયાર કરવામાં આવેલ અશન-પાનાદિક ભોજન બ્રાહ્મણોને પોતાના માટે જ છે, અર્થાત્ પોતે જ જમે પણ બીજાને

આપી શકે-નહિ, કેમ કે-આ ભોજન એક બ્રાહ્મણો પ
પક્ષનુ થયેલ છે આથી અમે આ ભોજન શૂદ્ર એવા તને
ન જ આપી શકીએ માટે તુ અહીં કેમ ઉભો છે ?
(૧૧-૩૪૮)

थलेसु बीआइ वेवंति कासया, तहेव निंन्नेसु अ आससाए।
एआए सद्धाए दलाहि मज्झ, आराहए पुन्नमिण खु खित्त ॥१२॥

स्थलेषु बीजानि वपन्ति कर्षका

तथैव निम्नेषु च आशसया।

एतया श्रद्धया दत्त,

मह्यमाराधयेत् पुण्यमिद खलु क्षेत्रम् ॥१२॥

અર્થ-જેમ ખેડુતો જો ઘણી વૃષ્ટિ થશે તો ઉચા ભાગોમા અને થોડી વૃષ્ટિ થશે તો નીચા ભાગોમા ફળની પ્રાપ્તિ થશે-આવી ઈચ્છાથી બન્ને સ્થળે મગ વિ બીજ વાવે છે, તેમ હે બ્રાહ્મણો! આ ખેડુતની ઈચ્છા સમાન શ્રદ્ધાથી મને આહાર વિ આપો! મને આપેલ ભોજન આપને પુણ્ય પ્રાપ્ત કરાવનાર થશે જ (૧૨-૩૪-)

खित्ताणि अम्ह विइआणि लोए, जहिं पकिन्ना विरुहति पुण्णा।
जे माहणा जाइविज्जोववेआ, ताइ तु खित्ताइ सुपेसलाइ ॥१३॥

क्षेत्राणि अस्माक विदितानि लोके

यत्र प्रकीर्णानि विरोहन्ति पुण्यानि।

ये ब्राह्मणा जातिविद्योपेतास्तानि

तु क्षेत्राणि सुपेशलानि ॥१३॥

અર્થ—[illegible] પુણ્યની પ્રાપ્તિ [illegible] જાતિરૂપ [illegible] બ્રાહ્મણો [illegible] પ્રમાણે [illegible] (૧૩—૩૫૦)

कोहो अ माणो अ वहो अ जेसिं, मोसं अदत्तं च परिग्गहो अ।
ते माहणा जाइविज्जाविहूणा, ताइं तु खेत्ताइं सुपावगाइं ॥१४॥

क्रोधश्च मानश्च वधश्च येषां,
मृषा अदत्तं च परिग्रहश्च।
ते ब्राह्मणाः जातिविद्याविहीनास्तानि,
तु क्षेत्राणि सुपापकानि ॥१४॥

અર્થ—હવે યક્ષ કહે છે કે—જેઓની પાસે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન અને પરિગ્રહ છે, એવા તે બ્રાહ્મણો જાતિ વગરના અને વિદ્યાવિહીન છે તથા તે બ્રાહ્મણરૂપ ક્ષેત્રો અત્યંત પાપરૂપ છે. (૧૪—૩૫૧)

तुब्भेत्थ भो भारहरा गिराणं, अट्ठं न जाणाह अहिज्ज वेए।
उच्चावचाइं मुणिणो चरंति, ताइं तु खेत्ताइं सुपेसलाइं ॥१५॥

यूयमऽत्र भो ! भारधरा गिरामर्थं न जानीथाधीत्य वेदान्।
उच्चावचानि मुनयश्चरन्ति, तानि तु क्षेत्राणि सुपेशलानि ॥१५॥

અર્થ—વાળી આગળ યક્ષ કહે છે કે—વેદોનો અભ્યાસ

કરવા છતા તેના વાસ્તવિક અર્થને જાણતા નહિ હોવાથી તમે માત્ર વેદ-વાણીના ભારને જ ધારણ કરનારા છો જે મુનિઓ ષડ્જીવનિકાય જીવોની રક્ષણાર્થે વિવિધ ઘરોમા ભિક્ષા માટે પર્યટન કરે છે, તે જ વેદના સાચા અર્થને જાણે છે અને તેથી જ તે મુનિરૂપ ક્ષેત્રો અત્યંત પુણ્યજનક છે (૧૫-૩૫૨)

उवज्झायाण पडिकूलभासी, पभाससे किं नु सगासि अम्ह ।
अवि एअं विणस्सउ अण्णपाणं, न य णं दाहामु तुमं नियंठा ।।१६।।

अध्यापकाना प्रतिकूलभाषी,
प्रभाषसे किं नु सकाशेऽस्माकम् ।
अप्येतद् विनश्यतु अन्नपानं,
न च त्वां दास्यामो तुभ्यं निर्ग्रन्थ ! ।।१६।।

અર્થ–આ પ્રમાણે અધ્યાપકના વચનનું ખંડન થતું જોઈ તેમના છાત્રો કહે છે કે-અમારા અધ્યાપકાની સામે તમે વિરુદ્ધ કેમ બોલો છો ? તેથી તમને ધિક્કાર છે અમારી સમક્ષ અમારા અધ્યાપકોનું અપમાન અમે કેમ સહન કરી શકીએ ? ભલે અમારું આ અન્નપાન ખરાબ થઈ જાય હે નિર્ગ્રંથ ! તમને આ અન્નપાન જરા પણ આપીશું નહિ કેમ કે-તમો અમારા ગુરુના શત્રુ છો (૧૬-૩૫૩)

समिईहिं मज्झ सुसमाहिअस्स,
गुत्तीहिं गुत्तस्स जिइंदिअस्स ।
जइ मे न दाहित्थ अहेसणिज्जं,
किमज्ज जन्नाण लहित्थ लाभम् ।।१७।।

समितिभिर्मह्यं सुसमाहिताय,
गुप्तिभिर्गुप्ताय जितेन्द्रियाय ।
यदि मे न दास्यथ एषणीयं,
किमद्य यज्ञानां लप्स्यध्वे लाभम् ॥१७॥

અર્થ–હવે યક્ષ જવાબ આપે છે કે–ઈર્યાસમિતિ વગેરે પાંચ સમિતિઓથી સારી રીતિએ સમાધિસંપન્ન, મનોગુપ્તિ વગેરે ત્રણ ગુપ્તિઓથી યુક્ત અને જિતેન્દ્રિય એવા મને, નિર્દોષ આહારને જે કારણે આપવાનો ઈન્કાર કરી રહ્યા છો, તે કારણથી આ વખતે યજ્ઞનો પુણ્યપ્રાપ્તિ-રૂપ લાભ તમો શું પામી શકશો ખરા કે? (૧૭–૩૫૪)

के इत्थ खत्ता उवजोइआ वा, अज्झावया वा सह खंडिएहिं ।
एअं खु दंडेण फलेण हंता, कंठम्मि घित्तूण खलेज्ज जो णं ॥१८॥

केऽत्र क्षत्रा उपज्योतिष्का वा,
अध्यापका वा सह खण्डिकैः ।
एवं खलु दण्डेन फलेन हत्वा,
कण्ठे गृहीत्वा स्खलयेयुर्ये खलु ॥१८॥

અર્થ–હવે અધ્યાપક પડકાર કરે છે કે–કોઈ આ યજ્ઞમંડપમાં ક્ષત્રિય જાતિના પુરૂષો, અગ્નિની પાસે રહેનાર હવન કરનારા પુરૂષો અથવા છાત્રોથી પરિવરેલા અધ્યાપકો છે? ક્ષત્રિય કે છાત્રોની સાથે મળીને કોઈ અધ્યાપક, આ નિર્ગ્રંથ સાધુને લાકડી વગેરે દંડથી, બીલફલો અથવા કુણીઓથી કે મૂઠીઓથી મારીને તેમ જ ગળચી પકડીને આ યજ્ઞમંડપમાંથી બહાર–દૂર ધકેલી મૂકે! (૧૮–૩૫૫)

अज्झावयाण वयण सुणित्ता, उद्धाइआ तत्थ बहू कुमारा।
दंडेहिं वेत्तेहिं कसेहिं चेव, समागया तं इसिं तालयंति ॥१९॥

अध्यापकानां वचनं श्रुत्वा
उद्धावितास्तत्र बहवः कुमाराः।
दण्डैर्वेत्रैः कशाभिश्चैव,
समागतास्तमृषिं ताडयन्ति ॥ १९ ॥

અર્થ–અધ્યાપકના આવા વચનને સાભળી છાત્ર વગેરે ઘણા કુમારો જોરથી દોડ્યા અને અરે! આ ઠીક રમકડું આ યુ છે'–એમ માની દડાઓ, નેતરની સોટીઓ અને ચાબુકોના કોરડાઓથી તે મુનિને પાસે આવીને માર મારે છે (૧૯–૩૫)

रण्णो तहिं कोसलिअस्स धूया, भद्दत्ति नामेण अणिंदिअंगी।
तं पासिआ संजय हम्ममाणं, कुद्धे कुमारे परिनिव्ववेइ ॥२०॥

राज्ञस्तत्र कौशलिकस्य दुहिता
भद्रेति नाम्ना अनिन्दिताङ्गी।
तं दृष्ट्वा संयतं हन्यमानं,
क्रुद्धान् कुमारान् परिनिर्वापयति ॥२०॥

અર્થ–તે યજ્ઞશાળામા કૌશલિક રાજાની વિશિષ્ટ શોભાવતી ભદ્રા નામની પુત્રી સંયમધર મુનિને કુમારો વડે માર મરાતા જોઈને કોપિત થયેલ કુમારોને શાંત કરે છે (૨૦–૩૫૭)

देवाभिओगेण निओइएणं, दिन्नामु रण्णा मणसा न झाया।
नरिंददेविंदऽभिवंदिएणं, जेणामि वंता इसिणा स एसो ॥२१॥

देवाभियोगेन नियोजितेन,
दत्तास्मि राज्ञा मनसा न ध्याता ।
नरेन्द्रदेवेन्द्राभिवन्दितेन,
येनास्मि वान्ता ऋषिणा स एषः ॥२१॥

અર્થ-તે કુમારોને શાંત કરતા તથા મુનિના પ્રભાવ અને નિઃસ્પૃહતાની પ્રશંસા કરતા ભદ્રા કહે કે-દેવના બલાત્કારને વશ બનેલા કૌશલિક રાજાએ (મારા પિતાએ) મને પહેલાં જે મુનિરાજને આપેલ હતી, પરંતુ જેમણે મને મનથી પણ ઇચ્છી નથી, તે આ જ મુનિરાજ છે. નરેન્દ્ર-દેવેન્દ્રવંદિત આ મુનિરાજે મારો ત્યાગ કરેલ છે. તેઓના ઉપર તમે જે કદર્થના આરંભી છે તે જરાય ઉચિત નથી. (૨૧-૩૫૮)

एसो हु सो उग्गतवो महप्पा,
जिइंदिओ संजओ बंभयारी ।
जो मे तया निच्छइ दिज्जमाणिं,
पिउणा सयं कोसलिएण रन्ना ॥२२॥

एष खलु स उग्रतपा महात्मा,
जितेन्द्रियः संयतो ब्रह्मचारी ।
यो मां तदा नेच्छति दीयमानां,
पित्रा स्वयं कोसलिकेन राज्ञा ॥२२॥

અર્થ-આ તે જ ઉગ્ર તપસ્વી-મહાત્મા-જિતેન્દ્રિય-સંયમધારી અને બ્રહ્મચારી છે, કે જેમણે તે વખતે સ્વયં કૌશલિક રાજાવડે અર્પણ કરાતી એવી મારી ઇચ્છા સરખી પણ કરી નહોતી. (૨૨-૩૫૯)

महाजसो एस महाणुभागो,
घोरव्वओ घोरपरक्कमो अ ।
मा एअं हीलह अहीलणिज्जं,
मा सव्वे तेएण भे णिद्दहिज्जा ॥२३॥

महायशा एष महानुभागः, घोरव्रतो घोरपराक्रमश्च ।
मैनं हीलयताहीलनीयं, मा सर्वान् तेजसा भवतो निर्धाक्षीत् ।२३।

અર્થ-મહા યશસ્વી આ મુનિ અતિશય અચિંત્ય શક્તિવાળા દુર્ધર મહાવ્રતોને ધારણ કરનાર તેમજ કષાય વગેરે શત્રુઓના જય પ્રતિ ભયંકર સામર્થ્યવાળા છે જેથી તમો આવા સન્માનનીય મુનિની હિલના કરો નહિ! જો તમે તેઓને હિલના કરી રુષ્ટ બનાવશો, તો તે મુનિ તેમના તપતેજથી તમોને બાળી મૂકશે માટે કદર્થના કરવી છોડી દો! (૨૩-૩૬૦)

एयाइं तीसे वयणाइं सुच्चा, पत्तीइ भद्दाइ सुभासिआइं ।
इसिस्स वेआवडिअट्ठयाए, जक्खा कुमारे विनिवारयंति ॥२४॥

एतानि तस्या वचनानि श्रुत्वा
पत्न्या भद्राया सुभाषितानि ।
ऋषेर्वैयावृत्त्यार्थं,
यक्षा कुमारान् विनिवारयन्ति ॥२४॥

અર્થ-રુદ્રદેવ પુરોહિતની ભાર્યા ભદ્રાના (રાજપુત્રી) સારી રીતિએ કહેવાયેલા પૂર્વોક્ત વચનોને સાંભળી ઋષિરાજની વૈયાવૃત્ય માટે યક્ષો, ઉપદ્રવ કરતા કુમારોને અટકાવે છે (૨૪-૩૬૧)

ते घोरख्वा ठिअ अंतलिक्खे,
अनुग तहिं तं जणं तालयंति ।
ते भिन्नदेहे रुहिरं वमंते,
पासित्तु भद्दा इणमाहु भुज्जो ॥२५॥

ते घोररूपा स्थिता अन्तरिक्षे,
असुरास्तत्र तं जनं ताडयन्ति ।
तान् भिन्नदेहान् रुधिरं वमतो,
दृष्ट्वा भद्रेदमाहुर्भूयः ॥२५॥

અર્થ—હવે તે ભયંકર આકારધારી યક્ષો આકાશમાં રહેવા છતાં, તે યજ્ઞમંડપમાં મુનિરાજ ઉપર ઉપદ્રવ કરનાર જનને મારે છે. યક્ષોના પ્રહારોથી કુમારોના શરીરનુ વિદારણ થયુ અને લોહી વમતા કુમારોને જોઈ ભદ્રા, નીચે જણાવેલ વચનને ફરીથી કહે છે. (૨૫–૩૬૨)

गिरिं नहेहिं खणह, अयं दंतेहिं खायह ।
जायतेअं पाएहिं हणह, जे भिक्खुं अवमन्नह ॥२६॥

गिरिं नखैः खनथ, अयो दन्तैः खादथ ।
जाततेजसं पादैः हन्यथ, ये भिक्षुमवमन्यध्वे ॥२६॥

અર્થ—જે લોકોએ આ મુનિની હિલના કરી છે, તેઓ સમજી લે કે—તમે લોકોએ પર્વતને નખો વતી ખોડવા જેવું, લોઢાને દાંતોથી ચાવવા જેવું અને જાજ્વલ્યમાન અગ્નિને પગોથી લાત મારવા જેવું કૃત્ય કરેલ છે, અર્થાત્ સાધુનું અપમાન અનર્થ ફલ આપનાર બને એમાં શંકા નથી. (૨૬–૩૬૩)

आसीविसो उग्गतवो महेसी, घोरव्वओ घोरपरक्कमो अ।
अगणिं व पक्खंद पयंगसेणा, जे भिक्खुअ भत्तकाले वहेह ।२७।

आशीविष उग्रतपा महर्षि घोरव्रतो घोरपराक्रमश्च।
अग्निमिव प्रस्कन्दथ पतङ्गसेना, य भिक्षु भक्तकाले विध्यथ ।२७।

અર્થ–આ મુનિરાજ શાપ અને અનુગ્રહ કરવામા સમર્થ આશીવિષ લબ્ધિવાળા છે, કેમ કે-તેઓ ઉગ્ર તપસ્વી, ઘોર મહાવ્રતી અને ઘોર પરાક્રમી છે આવા તપતેજવાળા મુનિને તમે લોકોએ ભોજનવેળાએ આહારદાન ન કરતા માર માર્યો છે, જેથી તમોએ અગ્નિમા પડતી પતંગીયાઓની શ્રેણી એકદમ વિનાશને નોતરે તેમ વિનાશ નોતર્યો છે, એમ કહેવુ એ અતિશયોક્તિભર્યુ નથી (૨૭-૩૯૪)

सीसेण एअं सरणं उवेह,
समागया सव्वजणेण तुम्हे।
जइ इच्छह जीविअं वा धणं वा,
लोअंपि एसो कुविओ डहेज्जा ॥२८॥

शीर्षेण एत शरण उपेत,
समागता सर्वजनेन यूयम।
यदीच्छत जीवित वा धन वा,
लोकमपि एष कुपितो दहेत् ॥२८॥

અર્થ–જો તમો તમારા જીવન અથવા ધનની સલામતી ઈચ્છતા હો તો તમારૂ કર્તવ્ય એ છે કે-અહીં મળેલા તમે બધા સર્વ જનોને સાથે લઈ, મસ્તક ઝુકાવી આ મુનિ

जक्खा हु वेआवडीअं करेन्ति,
तम्हा हु एए निहया कुमारा ॥३२॥

पूर्वं चेदानीं चानागते च,
मनःप्रद्वेषो न मे अस्ति कोऽपि।
यक्षाः खलु वैयावृत्यं कुर्वन्ति,
तस्मात्खलु एते निहताः कुमाराः ॥३२॥

અર્થ-મુનિરાજે જણાવ્યું કે-હે પુરોહિત ! પહેલાં મારા મનમાં જરા પણ દ્વેષ હતો નહીં, હમણાં નથી અને ભવિષ્યમાં થશે નહીં. તો તમને પ્રશ્ન થશે કે-આ છાત્રોની આવી સ્થિતિ કેમ થઈ? તો આનો ખુલાસો એવો છે કે-જે યક્ષલોકો મારી સેવામાં છે, તે સેવક યક્ષોએ મારી હિલના કરનાર તમારા છાત્રોને શિક્ષા કરેલ છે. એમાં મારો દ્વેષ કારણભૂત નથી. (૩૨-૩૯૯)

अत्थं च धम्मं च विआणमाणा, तुब्भे णवि कुप्पह भूइपण्णा।
तुब्भं तु पाए सरणं उवेमो, समागया सव्वजणेण अम्हे ॥३३॥

अर्थं च धर्मं च विजानन्तो,
यूयं नापि कुप्यथ भूतिप्रज्ञाः।
युष्माकं तु पादौ शरणं उपेमः,
समागताः सर्वजनेन वयम् ॥३३॥

અર્થ-હવે મુનિશ્રીના ગુણોથી આકર્ષાએલા અધ્યાપક વિ. કહે છે કે-શાસ્ત્રોના રહસ્ય, ક્ષમા વિ. અને સાધુ-ધર્મને વિશેષથી જાણનારા આપ કદી કોપ કરો જ નહીં. સર્વ મંગલ, વૃદ્ધિ અને સર્વજીવસંરક્ષણથી વિશિષ્ટ આપ

બુદ્ધિમપન્ન છો, તેથી અને બધા ભેગા થએલા સવ જનોની સાથે આપ પૂજ્યના ચરણકમલનુ શરણ સ્વીકારીએ છીએ (૩૩-૩૭૦)

अच्चेमु त महाभाग!, न ते किंचि न अच्चिमो ।
भुनाहि सालिम क्रू, नाणावंजणसंजुअं ॥३४॥

अर्चयाम त्वा महाभाग!, न तव किञ्चि न अर्चयाम ।
भुङ्क्ष्व शालिमय क्रूर, नानाव्यञ्जनसंयुतम् ॥३४॥

અર્થ-હે મહાભાગ! અમે આપની પૂજા કરીએ છીએ આપની ચરણધૂલી વિ જે કાંઈ છે તે અમારે સઘળુ પૂજ્ય છે-અપૂજનીય નથી તેમજ આ ધનમડપ માથી નાના વ્યજનરૂપ દહીં વિથી સયુક્ત ચોખાનુ ભોજન ગ્રહણ કરીને આપ આહાર કરો! (૩૪-૩૭૧)

इमं च मे अत्थि पभूयमन्नं, तं भुंजसू अम्हमणुग्गहट्ठा ।
बाढं ति पडिच्छइ भत्तपाणं, मासस्स उ पारणए महप्पा ॥३५॥

इदं च ममाऽस्ति प्रभूतमन्नं
तद् भुङ्क्ष्व अस्माकमनुग्रहार्थम् ।
बाढमिति प्रतीच्छति भक्तपानं,
मासस्यैव पारणके महात्मा ॥३५॥

અર્થ-આ પ્રત્યક્ષ દેખાતા મારા માડપ। વિ ઘણા ભોજનને અમારા ઉપર કૃપા કરીને આપ ગ્રહણ કરો વાપરો! આ પ્રમારની તેની ભક્તિ-વિનતિ કરી તે મહાત્માએ માસખમણના પારણાના દિવસે ભલે એમ

હો'-એમ કહીને, દ્રવ્યાદિથી શુદ્ધ આહારને પુરોહિત પાસેથી સ્વીકાર કર્યો. (૩૫-૩૭૨)

तहिअं गंधोदयपुप्फवासं, दिव्वा तहिं वसुहारा य वुट्ठा।
पहयाओ दुंदुहीओ सुरेहिं, आगासे अहो दाणंच घुट्ठं ॥३६॥

तत्र गन्धोदकपुष्पवर्षं, दिव्या तत्र वसुधारा च वृष्टा।
प्रहता दुन्दुभयः सुरैः, आकाशे अहो दानं च घुष्टम् ॥ ३६ ॥

અર્થ-જ્યારે મુનિશ્રીએ વહોર્યું, તે સમયે યજ્ઞ-મંડપમાં દેવોએ સુગંધીદાર જલ અને પુષ્પોનો વરસાદ વરસાવ્યો અને શ્રેષ્ઠ સોનૈયાની ધારાબંધ વૃષ્ટિ કરી, તેમ જ દુદુંભિઓ બજાવી અને આકાશમાં 'અહો દાન-અહો દાન''ની ઉદ્‌ઘોષણા કરી. (૩૬-૩૭૩)

सक्खं खु दीसइ तवोविसेसो, न दीसई जाइविसेसु कोई।
सोवागपुत्तं हरिएस साहुं, जस्सेरिसा इड्ढि महाणुभागा ॥३७॥

साक्षादेव दृश्यते तपोविशेषः,
न दृश्यते जातिविशेषः कोऽपि।
श्वपाकपुत्रं हरिकेशसाधुं,
यस्येदृशी ऋद्धिर्महानुभागा ॥ ३७ ॥

અર્થ-તે જોઈને આશ્ચર્યચકિત બનેલા બ્રાહ્મણો પણ આ પ્રમાણે બોલે છે કે-ખરેખર સાક્ષાત્ તપનું માહાત્મ્ય જ દેખાય છે, પરંતુ જાતિનું થોડું પણ માહાત્મ્ય દેખાતું નથી, કારણ કે-ચંડાલ પુત્ર હરિકેશ સાધુને તમે આંખો ખોલી જુઓ, કે જે મુનિની પાસે દેવસાન્નિધ્ય-રૂપી અત્યંત માહાત્મ્યવાળી ઋદ્ધિ છે. (૩૭-૩૭૪)

किं माहणा जोई समारभंता, उदएण सोहिं बहिआ विमग्गह।
जं मग्गहा बाहिरिअं विसोहिं, न तं सुदिट्ठं कुसला वयंति ॥३८॥

किं माहना ज्योतिः समारभमाणा,
उदकेन शोधिं बाह्यां विमार्गयथ।

यद् मार्गयथ बाह्यां विशुद्धिं
न तत् सुदृष्टं कुशला वदन्ति ॥ ३८ ॥

અર્થ–અગ્નિનો આરંભ કરી યજ્ઞને કરનારા હે બ્રાહ્મણો! શું તમે કુમ્ભ જલ દ્વારા બાહ્ય વિશુદ્ધિની ઈચ્છા કરી રહ્યા છો? જો હા તો તે ઠીક નથી, કેમ કે–તત્ત્વજ્ઞાની પુરૂષો માત્ર શરીરની શુદ્ધિરૂ બાહ્ય શુદ્ધિને મોક્ષદાયક–આત્મિક શુદ્ધિકારક કહેતા નથી (૩૮–૩૭૫)

कुसं च जूवं तणकट्ठमग्गिं, सायं च पायं उदयं फुसंता।
पाणाइ भूआइ विहेडयंता, भुज्जोवि मंदा पकरेह पावं ॥३९॥

कुशं च यूपं तृणकाष्ठमग्निं
सायं च प्रातरुदकं स्पृशन्तः।

प्राणिनो भूतान् विहेठमाना,
भूयोऽपि मन्दाः प्रकुरुथ पापम् ॥३९।

અર્થ–દર્ભ યજ્ઞસ્તંભ વીરણ વિ તૃણ કાષ્ઠ અને અગ્નિનો સંચય કરનારા, તેમજ પ્રભાતે અને સંધ્યાકાલે સ્નાન વિ ક્રિયા કરનારા બેઇંદ્રિય જીવો પૃથ્વી–અપ્–તેજસ્–વનસ્પતિકાય વિ જીવોની હિંસા કરવા દ્વારા મૂખના વાળા તમે ઉકૃષ્ટ પાપકર્મ ભેગુ કરો છો (૩–૩૭૬)

कहं चरे भिक्खु वयं जयामो, पावाइं कम्माइं पणोल्लयामो ।
अक्खाहि णो संजय जक्खपूइआ, कहं सुइट्ठं कुसला वयंति ॥४०॥

कथं चरामो भिक्षो ! वयं यजामो,
पापानि कर्माणि प्रणुदामः ।
आख्याहि नो संयत यक्षपूजित !,
कथं स्विष्टं कुशला वदन्ति ॥४०॥

અર્થ–હે ભગવાન્ ! આપ કહો કે–અમે કેવી રીતિએ યજ્ઞ માટે પ્રવૃત્તિ તથા યજ્ઞને કરીએ ?, કે જેથી પાપ કર્મોને દૂર કરી શકીએ. હે યક્ષપૂજિત !, સંયમધર ! અમે જે યજ્ઞ પ્રારંભ્યો તે તો આપે દોષિત દર્શાવ્યો, તો અમોને બીજા કોઇ યજ્ઞનો ઉપદેશ આપો ! તત્ત્વજ્ઞોને પુણ્યયજ્ઞ જે સારી રીતિએ ઇષ્ટ છે, તે કૃપા કરી દર્શાવો ! (૪૦-૩૭૭)

छज्जीवकाए असमारभंता, मोसं अदत्तं च असेवमाणा ।
परिग्गहं इत्थिओ माणमाय, एअं परिण्णाय चरंति दंता ॥४१॥

षड्जीवकायानसमारभमाणा, मृषां अदत्तं चासेवमाना ।
परिग्रहं स्त्रियो मानमायां, एतत्परिज्ञाय चरन्ति दान्ताः ॥४१॥

અર્થ–પૃથ્વીકાય વિ. ષડ્જીવનિકાયની અહિંસાનુ પાલન કરનારા તેમ જ અસત્ય અને ચોરીને નહીં આચરનારા, મૂર્ચ્છારૂપ પરિગ્રહને, સ્ત્રીઓને, માન વિ. ચાર કષાયોને અર્થાત્ આ સઘળાયને જ્ઞપરિજ્ઞાથી આ પાપનું બીજ છે–એમ જાણી, પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી છોડીને જિતેન્દ્રિય પુરૂષો યજ્ઞમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે, અર્થાત્ તત્ત્વજ્ઞ

પુરૂષો અહિંસાદિ પ્રધાન યજ્ઞમા પ્રવૃત્તિ કરવી એમ ઇચ્છે છે (૪૧-૩૭૮)

सुसंवुडा पचहिं संवरहिं, इह जीविअ अणवकंखमाणा।
वोसट्ठकाया सुइचत्तदेहा, महाजय जयइ जण्णसिट्ठं ॥४२॥

सुसंवृता पञ्चभि संवरै इह जीवितमनवकाङ्क्षमाणा ।
व्युत्सृष्टकाया शुचित्यक्तदेहा, महाजय यजन्ति यज्ञश्रेष्ठम् ।४२।

અર્થ–પ્રાણાતિપાતવિરમણ વિ પચ મહાવ્રતોરૂપ સંવરથી આશ્રવદ્વારોને સ્થગિત કરનારા આ જન્મ કે પરલોકમા અસંયમી જીવનને નહીં ઇચ્છનારા પરિષહો અને ઉપસર્ગોને સહન કરનારા હોઈ નવધા કાયાને છોડનારા તથા નિરતિચાર મહાવ્રતોના પાલક હોઈ પરમ પવિત્ર અને કાયાના સંસ્કારને છોડનારા કર્મરૂપી શત્રુઓના પરાજયરૂપ મહાજય જ્યા છે એવા યજ્ઞને સાધુપુરુષો કહે છે આથી આપ લોકો શ્રેષ્ઠ યજ્ઞને કરો કે જેથી પાપકર્મોનો જલ્દી વિધ્વંસ થાય ! (૪૨-૩૭૯)

के ते जोइ किंव ते जोइठाण,
का ते सुआ किं व ते कारिसंग ।
एहा य ते कयरा संति भिक्खू,
कयरेण होमेण हुणासि जोइं ॥४३॥

किं ते ज्योति, किं वा ते ज्योति स्थान,
काः ते स्रुचा किं वा ते करीषाङ्गम् ।
एधाश्च ते कतराः शान्तिर्भिक्षो,
कतरेण होमेन जुहोषि ज्योति ।४३॥

અર્થ–આપે જે શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ દર્શાવ્યો, તો કહો કે–આપના યજ્ઞનો અગ્નિ કેવો છે?, અગ્નિકુંડ કેવો છે?, ઘી વિ. નાખવાના સાધનરૂપ કડછી વિ. કેવા છે?, અગ્નિને પ્રદીપ્ત કરવાના સાધનરૂપ સુકા છાણના ટુકડાના સ્થાને કોણ છે?, જેથી અગ્નિ પ્રજ્વલિત થાય છે તે ઇંધનસ્વરૂપ કોણ છે?, પાપના ઉપશમમા હેતુ–અધ્યયન-પદ્ધતિરૂપ શાન્તિના સ્થાનમાં કોણ છે? અને જે વડે અગ્નિને તર્પણ કરવામા આવે છે તે આહુતિઓના સ્થાનમા કયી વસ્તુ છે? (૪૩-૩૮૦)

तवो जोई जीवो जोइठाणं, जोगा सुआ सरीरं कारिसंगं ।
कम्मे एहा संजमजोगसंती, होमं हुणामि इसिणं पसत्थं ॥४४॥

तपो ज्योतिर्जीवो ज्योतिः स्थानं,
योगा स्रुचः शरीरं करीषांगम् ।
कर्म एधाः संयमयोगाः शान्तिं,
होमेन जुहोमि ऋषीणां प्रशस्तम् ॥४४॥

અર્થ–બાહ્ય અને અભ્યંતરરૂપ બે ભેદવાળો તપ અહીં અગ્નિસ્થાને છે, કેમ કે–તે કર્મરૂપી ભાવકાષ્ઠોને બાળે છે. અગ્નિનો આધાર જીવ છે, કેમ કે–તપનો આશ્રય જીવ છે. મન–વચન–કાયાના યોગો સ્રુચાના સ્થાને છે, કેમ કે–આ યોગો દ્વારા ઘીના સ્થાનરૂપ શુભ વ્યાપાર, કે જે તપરૂપી અગ્નિને પ્રદીપન કરવામાં હેતુ છે. છાણાના સ્થાને શરીર છે, કેમ કે–શરીરથી તપ સાધ્ય બને છે., કાષ્ઠના સ્થાનમાં કર્મ છે, કેમ કે–તપથી તે ભસ્મીભૂત

થાય છે ચારિતના સ્થાને નયમત્વાપારો છ કેમ કે-તેથી સર્વ જીવોના ઉપદ્રવ-ભય દૂર કરી નાકાય છ અહિંસાના મારલે વિવેકથી પ્રગક્ષિત ઋરિ નબ રી સમ્યગ્ચારિત્ર રૂપ ઠામ-આહુતિથી વિગિષ્ટ યજ્ઞને હુ કરુ છુ (૪૪-૩૮૧)

क ते हरए क अ त मतिति थे,
वहिमि ण्हाओ व रय जहामि ।
अक्खाहि णो मजय नक्खपूइआ,
इ उामु नाउ भरओ सगास ॥४५॥

कस्मिन् ह्रदः ? किं च ते शान्ति तीर्थ ?
कस्मिन स्नात वा रज जहासि ।
आचक्ष्व ना सयतय क्षपूजित !
इच्छामा ज्ञातु भवत सकाशात् ॥४५॥

અથ-યજ્ઞની વિધિ અને સ્વરૂપ સાભળી બ્રાહ્મણો સ્નાનના સ્વરૂપને પૂછ છ કે-હે મુનિવર ! આપના મત જલાશય કયુ છ ? પાપાપશમ માટ કયુ તીર્થ છ ? અથવા કયા સ્થાનમા સ્નાન કરી પવિત્ર બનેલા આપ પુણ જેવા કર્મનો ત્યાગ કરા છા ? હે યક્ષપૂજિત સયત ! આપની પાસેથી આ સવ જાણવા સારૂ અમ ઇચ્છીએ છીએ માટે આપ કૃપા કરી અમોને કહો ! (૪૫-૩૮૨)

धम्म हरए बभ सतितित्थ,
अणाइले अत्तपसन्नलेस्स ।
जहिंसि ण्हाओ विमलो विसुद्धो,
सुसीतिभूओ पजहामि दोस ॥४६॥

धर्मः ह्रदः ब्रह्म शान्तितीर्थं,
अनाविले आत्मप्रसन्नलेश्यम् ।
यस्मिन् स्नातो विमलो विशुद्धः,
सुशीतीभूतो प्रजहामि दोषम् ॥४६॥

અર્થ–અહિંસા વિ.રૂપ ધર્મ એ જલાશય છે. શાન્તિતીર્થસ્થાન એ બ્રહ્મચર્ય છે. આ અધિકૃત શાંતિતીર્થ અત્યંત નિર્મલ હોઈ. આત્માની પ્રસન્ન-પ્રશસ્ત પીત-પદ્મ-શુક્લમાથી કોઈ એક લેશ્યાવાળું છે. આ તીર્થમાં સ્નાન કરી ભાવમલ વગરનો-કલંક વગરનો બની, રાગ વિ.ના પ્રચંડ તાપથી મુક્ત થઈ, કર્મ નામના દોષને સર્વથા હું છોડું છું. (૪૬-૩૮૩)

एअं सिणाणं कुसलेहिं दिट्ठं,
महासिणाणं इसिणं पसत्थं ।
जहिंसि णाया विमला विशुद्धा,
महारिसी उत्तमठाणं पत्तत्तिबेमि ॥४७॥

एतत् स्नानं कुशलैर्दृष्टं,
महास्नानं ऋषीणां प्रशस्तं ।
येन स्नाता विमला विशुद्धा,
महर्षय. उत्तमस्थानं प्राप्ता इति ब्रवीमि ॥४७॥

અર્થ–આ પૂર્વોક્ત સ્નાન તત્ત્વજ્ઞોએ જોએલ છે-કહેલ છે. આ જ મહાસ્નાન સકલમલાપહારી હોઈ મહર્ષિઓની પ્રશંસાને પામે છે. આ સ્નાનથી વિમલ-વિશુદ્ધ બનેલા મહર્ષિઓ મુક્તિરૂપ ઉત્તમ સ્થાનમાં ગયા છે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું. (૪૭-૩૮૪)

॥ બારમુ શ્રી હરિકેશીયાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી ચિત્રસંભૂતાધ્યયન–૧૩

जाईपराजिओ खलु, कासि नियाणं तु हत्थिणपुरंमि ।
चुलणीइ बंभदत्तो, उववन्नो पउमगुम्माओ ॥१॥

जातिपराजितः खलु अकार्षीन्निदानं तु हस्तिनापुरे ।
चुलन्यां ब्रह्मदत्त उत्पन्नः पद्मगुल्मात् ॥१॥

અર્થ–પૂર્વભવમા ચાંડાલ જાતિથી પરાજિત થયેલ સંભૂત મુનિએ હસ્તિનાપુરમા વંદનાના સમયે ચક્રવર્તીની પટરાણીના વાળના સ્પર્શજનિત સુખના અનુભવના કારણે મારા તપનુ જો કોઈ ફળ હોય તો ' હું આવતા ભવમા ચક્રવર્તી બનુ '–આવુ નિયાણું બાંધી મરણ સાધ્યુ સંભૂત મુનિ નલિનીગુલ્મ વિમાનમા દિવ્ય સુખો ભોગવી ત્યાંથી ચ્યવી બ્રહ્મરાજાની પત્ની ચુલની રાણીની કુખે બ્રહ્મદત્ત નામે પુત્ર રૂપે અવતર્યો (૧–૩–૫)

कंपिल्ले संभूओ चित्तो, पुण जाओ पुरिमतालंमि ।
सिट्ठिकुलंमि विसाले, धम्मं सोऊण पव्वइओ ॥२॥

काम्पिल्ये सम्भूतश्चित्रः पुनर्जातः पुरिमताले ।
श्रेष्ठिकुले विशाले धर्मं श्रुत्वा प्रव्रजितः ॥२॥

અર્થ-કાંપીલ્ય નામના નગરમાં પૂર્વભવના સંભૂત નામવાળો બ્રહ્મદત્ત નામે અને ચિત્રનો જીવ, પુરિમતાલ નગરમાં પુત્ર-પૌત્રાદિથી વિશાલ ધનસાર શેઠના ઘરે ગુણસાર નામે પુત્રરૂપે ઉત્પન્ન થયો. ગુણસારે ભરયુવાનીમાં તથાવિધ આચાર્યની પાસે ધર્મ સાંભળી દિક્ષાને સ્વીકારી. (૨-૩૮૬)

कंपिल्लंमि अ णयरे, समागया दोवि चित्तसंभूआ।
सुहदुक्खफलविवागं, कहंति ते इक्कमिक्कस्स ॥३॥

काम्पील्ये च नगरे, समागतौ द्वावपि चित्रसम्भूतौ।
सुखदुःखफलविपाकं, कथयतस्तौ एकैकस्य ॥ ३ ॥

અર્થ-કાંપિલ્ય નગરમાં ચિત્રનો જીવ મુનિરાજ અને સંભૂતનો જીવ બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી એ બન્ને મળ્યા. પૂર્વભવના નામથી ચિત્ર અને સંભૂત, અરસપરસ પુણ્ય અને પાપકર્મના અનુભવરૂપ સુખ-દુઃખફલના વિપાકને કહે છે. (૩-૩૮૭)

चक्कवट्टी महिड्ढीओ, बंभदत्तो महायसो।
भायरं बहुमाणेणं, इमं वयणमब्बवी ॥४॥

चक्रवर्ती महर्द्धिको, ब्रह्मदत्तो महायशाः।
भ्रातरं बहुमानेन, इदं वचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥

અર્થ-મહર્દ્ધિક-મહા યશસ્વી બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી, પૂર્વભવના મોટા ભાઈ મુનિને પ્રેમપૂર્વક નીચે જણાવેલ વિગત કહે છે. (૪-૩૮૮)

आसिमो भायरा दोवि, अन्नमन्नवसाणुगा ।
अन्नमन्नमणुरत्ता, अन्नमन्नहिएसिणो ॥ ५ ॥

आस्व भ्रातरौ द्वावपि, अन्योन्यवशानुगौ ।
अन्योन्यमनुरक्तौ, अन्योन्य हितैषिणौ ॥ ५ ॥

અર્થ-હે મુનિ! હુ અને તમે બન્ને પૂર્વભવમા પરસ્પર સગા ભાઈ, પરસ્પર એકબીજાને આધીન, પરસ્પર પરમ પ્રેમવંત અને પરસ્પર શુભાભિલાષાવાળા હતા, અર્થાત્ આપણા બંનેનુ ચિત્ત એક સરખુ હતુ (૫-૩૮)

दासा दसण्णे आसि, मिआ कालिंजरे नगे ।
हंसा मयंगतीराए, सोवागा कासिभूमिए ॥ ६ ॥

देवा य देवलोगम्मि, आसि अम्हे महिड्ढिया ।
इमा णो छट्ठिआ जाई, अन्नमन्नेण जा विणा ॥७॥ युग्मम् ॥

दासौ दशार्णे अभूव मृगौ कालिञ्जरे नगे ।
हंसौ मृतगङ्गातीरे श्वपाकौ काशीभूमौ ॥ ६ ॥
देवौ च देवलोके अभूव आवां महर्द्धिकौ ।
इयं आवयोः षष्ठिका जातिः, अन्योन्येन या विना ॥७॥
युग्मम् ॥

અર્થ-પહેલા દશાર્ણ દેશમા આપણે બંને દાસ પછી કાલિંજર નામના પર્વતમા હરણ પછી મૃતગંગા નીરે હંસ પછી કાશી દેશમા ચાંડાલ અને પછી સૌધર્મ દેવલોકમા મહર્દ્ધિક દેવ થયા હતા ત્યાર પછી આ આપણા બંનેનો જન્મ પરસ્પર સંયોગ વગરનો થયો છે (૬+૭ ૬૦+૩૯૧)

कम्मा निआणप्पगडा, तुमे राय! विचिंतिआ ।
तेसिं फलविवागेण, विप्पओगमुवागया ॥८॥

कर्माणि निदानप्रकृतानि, त्वया राजन् ! विचिन्तितानि ।
तेषां फलविपाककस्तेन, विप्रयोगमुपागतौ ॥८॥

અર્થ-હે રાજન્! તમે સંભૂત મુનિના ભવમાં વિષયાભિલાષાથી નિયાણું કરી, તેના હેતુરૂપ આર્ત્તધ્યાન કરી કર્મો બાંધ્યા. તે બાંધેલ કર્મોના ફલરૂપ વિપકાથી આપણે બંને વિખુટા પડયા છીએ. (૮-૩૯૨)

सच्चसोअप्पगडा, कम्मा मए पुरा कडा ।
ते अज्ज परिभुंजामो, किं नु चित्तोवि से तहा ॥९॥

सत्यशौचप्रकटानि, कर्माणि मया पुराकृतानि ।
तान्यद्य परिभुंजे, किं नु चित्रोऽपि तानि तथा ॥९॥

અર્થ-હે મુનિ ! સત્ય અને નિષ્કપટ અનુષ્ઠાનથી પ્રકટ શુભાનુષ્ઠાનો જે મેં પહેલાં કરેલ છે, તેથી આજે ચક્રવર્તીનું સુખ હું ભોગવું છું. ચિત્ર નામવાળા આપ તો તે સુખો ભોગવતાં નથી, કેમ કે-આપ ભિક્ષુક છો. તો શું મારી સાથે પેદા કરેલાં આપના શુભ કર્મો નિષ્ફળ ગયા ? (૯-૩૯૩)

सव्वं सुचिण्णं सफलं नराणं,
कडाण कम्माण न मुक्खु अत्थि ।
अत्थेहि कामेहि य उत्तमेहिं,
आया ममं पुण्णफलोववेए ॥१०॥

सर्व सुचीर्ण सफल नराणां,
कृतेभ्यः कर्मभ्यो न मोक्षोऽस्ति।
अर्थै कामैः उत्तमैः,
आत्मा मम पुण्यफलोपपेतः ॥ १० ॥

અર્થ-સારી રીતિએ આચરેલું સઘળું તપ વિ અનુષ્ઠાન, મનુષ્ય વિ સકલ પ્રાણીઓને ફલજનક અવશ્ય થાય છે કરેલા કર્મોનો છુટકારો ભોગવ્યા સિવાય હોઈ શકતો નથી પ્રધાન દ્રવ્યો અને પ્રધાન શબ્દ વિ કામ ભોગોથી યુક્ત મારો આત્મા પણ પુણ્યફલસંપન્ન હતો (૧૦-૩-૪)

जाणासि संभूअ महाणुभागं,
महिड्ढिअं पुण्णफलोववेअं ।
चित्तंपि जाणाहि तहेव रायं,
इड्ढी जुई तस्सवि अ प्पभूआ ॥११॥

जानासि सम्भूत! महानुभाग,
महर्द्धिकं पुण्यफलोपपन्नम्।
चित्रमपि जानीहि तथैव राजन्!
ऋद्धिर्द्युतिः तस्यापि च प्रभूता ॥११॥

અર્થ-હે સંભૂત! જે તું તારી જાતને સાતિશય નપત્તિસંપન્ન અને ચક્રવર્તી પદની પ્રાપ્તિથી પુણ્યફલયુક્ત માને છે તેમ હે રાજન્! પૂર્વજન્મના ચિત્ર નામવાળા એવા મારી પાસે પણ પુણ્યફલસંપન્ન સંપદા અને દીપ્તિ ગૃહસ્થાવસ્થામાં હતી-એમ તું સમજજે! (૧૧-૩૮૫)

વિનશ્વર ભોગોનો ત્યાગ કરી સર્વ ચારિત્રધર્મને પાલન કરવા માટે શ્રી ભાગવતી દીક્ષા ધારણ કરી ! (૨૦-૪૦૪)

इह जीविए राय असासयंमि,
धणिअं तु पुण्णाइं अकुव्वमाणो ।
से सोअइ मच्चुमुहोवणीए,
धम्मं अकाऊण परम्मि लोए ॥२१॥

इह जीयिते राजन्नशाश्यते,
अतिशयेन तु पुण्यानि अकुर्वाणः ।
स शोचति मृत्युमुखोपनीतः,
धर्ममकृत्वा परस्मिश्च लोके ॥ २१ ॥

અર્થ-અહીં મનુષ્યનું આયુષ્ય અતિશય અસ્થિર છે. વળી જ્યાં પુણ્ય કર્તવ્ય છે, ત્યાં શુભ ક્રિયાને નહીં કરનારો જીવ, મૃત્યુમુખમાં પ્રવેશ કરનાર, ધર્મ કર્યા સિવાય નરક વિ. પરલોકમાં ગયેલો શશીરાજાની માફક અસહ્ય વેદનાથી આર્ત બનેલો પશ્ચાત્તાપ કરે છે કે-'મેં મનુષ્યજન્મમાં પુણ્ય કર્યું નહીં પણ ઘોર પાપ કર્યું-ઘણું પાપ કર્યું.' (૨૧-૪૦૫)

जहेह सीहो व मिअं गहाय,
मच्चू नरं नेइ हु अंतकाले ।
न तस्स माया व पिआ व भाया,
कालंमि तम्मि सहरा भवंति ॥२२॥

यथेह सिंहो वा मृगं गृहीत्वा,
मृत्युर्नरं नयति हु अन्तकाले।
न तस्य माता वा पिता वा भ्राता,
काले तस्मिन्नंशधरा भवन्ति ॥२२॥

અર્થ—જેમ આ દુનિયામાં સિંહ, મૃગને પકડીને પરલોકમાં પહોંચાડે છે તેમ અંતકાળે મનુષ્યને મૃત્યુ પરલોકમાં પહોંચાડે છે તે વખતે માતા પિતા ભાઈ વિ. સ્વજનવર્ગ મરનારને મૃત્યુથી બચાવી શકતા નથી, અર્થાત્ પોતાના જીવનનો અંશ આપી જીવતા બનાવી શકતા નથી (૨૨-૪૦૬)

न तस्स दुक्खं विभयंति नाइओ,
न मित्तवग्गा न सुआ न बंधवा।
इक्को सयं पच्चणुहोइ दुक्खं,
कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥२३॥

न तस्य दुःखं विभजन्ते ज्ञातयः,
न मित्रवर्गा न सुता न बान्धवाः।
एकः स्वयं प्रत्यनुभवति दुःखं
कर्तारमेव अनुयाति कर्म ॥२३॥

અર્થ—મરતી વખતે મરનાર વ્યક્તિને તે કાળે પ્રાપ્ત થયેલ શારીરિક અને માનસિક દુઃખને દૂરસ્થ સ્વજનવર્ગ મિત્રવર્ગ પુત્રો અને બંધુવર્ગ વહેંચી શકતા નથી અર્થાત્ દૂર કરવામાં સમર્થ થતા નથી પરંતુ એકલો પોતે જ દુઃખને અનુભવે છે કેમ કે—કર્મ કર્તાની જ પાછળ કે સાથે જાય છે (૨૩-૪૦૭)

चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च,
खित्तं गिहं धणं धन्नं च सव्वं ।
सकम्मप्पबीओ अवसो पयाइ,
परं भवं सुन्दरं पावगं वा ॥२४॥

त्यक्त्वा द्विपदं च चतुष्पदं च,
क्षेत्रं गृहं धनं धान्यं च सर्वम् ।
स्वकर्मात्मद्वितीयः अवशो प्रयाति,
परं भवं सुन्दरं पापकं वा ॥२४॥

અર્થ–સ્ત્રી વિ. બે પગવાળાને, ચાર પગવાળા હાથી વિ.ને, ક્ષેત્રને, ઘરને, ધનને, ધાન્યને–એમ સઘળાંયને છોડીને, કર્મપરાધીન બનેલો સ્વકર્માનુસાર સ્વર્ગ વિ. સુંદર પરલોકમાં અથવા નરક વિ. ખરાબ પરલોકમાં જીવ એકલો જાય છે. (૨૪–૪૦૮)

तं इक्कगं तुच्छ शरीरगं से,
चिईगयं दहिअ उ पावगेणं ।
भज्जा य पुत्तोवि अ नायओ वा,
दायारमन्नं अणुसंकमंति ॥२५॥

तदेकक तुच्छशरीरकं तस्य,
चितिगतं दग्ध्वा तु पावकेन ।
भार्या च पुत्रोऽपि च ज्ञातयश्च,
दातारमन्यमनुसंक्रामति ॥ २५ ॥

અર્થ–તે મરનારે છોડેલા એકલા નિર્જીવ શરીરને–શબને ચિતામાં રાખી, અગ્નિથી બાળીને, સ્ત્રી, પુત્ર,

સ્વજનવર્ગ વિ પાતાના સ્વાર્થસાધક બીજા માણસોને આશ્રય લે છે મરનારને થાડા દિવસ પછી ભૂલી જાય છે (૨૫-૪૦-)

उवनिज्जइ जीविअमप्पमाय, वण्णं जरा हरइ नरस्स राय।
पचालराया वयण सुणाहि, मा कासि कम्माइं महालयाइं ॥२६॥

उपनीयते जीवितमप्रमादं वर्णं जरा हरति नरस्य राजन्।
पाञ्चालराज! वचनं शृणु, मा कार्षीः कर्माणि महालयानि॥ २६।

અર્થ-હે રાજન્! તથાવિધ કર્મો આ આયુ જીવનને પ્રમાદ વગર સમયે સમયે મરણરૂપ આવીચિમરણ કારા મૃત્યુની નજીક લઈ જાય છે વળી મનુષ્યના મનોહર કાન્તિરૂપ લાવણ્યને વૃદ્ધાવસ્થા નષ્ટ કરે છે તો હે પાંચાલ રાજા! મારૂ હિતકર વચન સાંભળો કે-તમે ખુબ મોટા પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસા વિ પાપકર્મો કરશો નહિ (૨૬-૪૧૦)

अहपि जाणामि जहह साहू, ज मे तुम साहसि वक्कमेअ।
भोगा इमे सगकरा हवंति, जे दुज्जया अज्जो! अम्हारिसेहिं।२७

अहमपि जानामि यथेह साधो!
यन्मे त्वं साधयसि वाक्यमेतत्।
भोगा इमे सङ्गकरा भवन्ति
ये दुर्जया आर्य! अस्मादृशैः ॥२७॥

અર્થ-હે સાધુ! આપે મને જે આ ઉપદેશરૂપ વચન કહ્યું તે હુ પણ સમજુ છુ પરંતુ આ પ્રત્યક્ષ ભોગો મોહ-મમતાના ઉત્પાદક હોઈ હે આર્ય! અમારા જેવાથી તે છોડી શકાય તેમ નથી (૨૭-૪૧૧)

हत्थिणपुरंमि चित्ता, दट्ठूणं नरवइं महिड्ढिअं।
कामभोगेसु गिद्धेणं, निआणमसुहं कडं ॥२८॥
तस्स मे अप्पडिकंतस्स, इमं एआरिसं फलं।
जाणमाणोवि जं धम्मं, कामभोगेसु मुच्छिओ ॥२९॥ युग्मम् ॥

हस्तिनापुरे चित्र !, दृष्ट्वा नरपतिं महर्द्धिकम्।
कामभोगेषु गृद्धेन, निदानमशुभं कृतम् ॥ २८ ॥
तस्मात् ममाप्रतिक्रान्तस्य, इदं एतादृशं फलम्।
जानन्नपि यद्धर्मं, कामभोगेषु मूर्च्छितो ॥ २९ ॥
युग्मम् ॥

અર્થ–હે પૂર્વભવના ચિત્ર મુનિ ! હસ્તિનાપુરમાં સનત્કુમાર ચોથા ચક્રવર્તીને મહર્દ્ધિક જોઈને, કામભોગાસક્ત મેં પાપાનુબંધી પાપરૂપ નિયાણું બાંધ્યુ, તે સમયે તમે મને વાર્યો પણ હું સમજીને પાછો હઠ્યા નહીં. જેમ કે–'હું ધર્મના જ્ઞાનવાળો હોવા છતાં કામભોગની આસક્તિ–મસ્તીમાં મસ્તાન બન્યો છું" તેનું આ પરિણામ છે. (૨૮+૨૯, ૪૧૨+૪૧૩)

नागो जहा पंकजलावसण्णो, दट्ठुं थलं नाभिसमेइ तीरं।
एवं वयं कामगुणेसु गिद्धा, न भिक्खुणो मग्गमणुव्वयामो ॥३०॥

नागो यथा पङ्कजलावसन्नो,
दृष्ट्वा स्थलं नाभिसमेति तीरम्।
एवं वयं कामगुणेषु गृद्धा,
न भिक्षोर्मार्गमनुव्रजामः ॥ ३० ॥

અર્થ–જેમ જલથી ભરેલા કિચડમાં ડૂબેલો હાથી

સ્થળ જેવા છતાં કિનારે આવવામાં અસમર્થ હોય છે તેમ કામભોગના રંગરાગમાં મસ્ત બનેલા અમે સાધુમાર્ગનું અનુસરણ ન કરી શકીએ (૩૦-૪૧૪)

अच्चेइ कालो तरंति राईओ,
　　　　नयावि भोगा पुरिसाण निच्चा।
उविच्च भोगा पुरिसं चयंति,
　　　　दुमं जहा खीणफलं व पक्खी ॥३१॥

अत्येति कालस्त्वरन्ते रात्रयः,
　　　　न चापि भोगाः पुरुषाणां नित्याः।
उपेत्य भोगाः पुरुषं त्यजन्ति,
　　　　द्रुमं यथा क्षीणफलं वा पक्षिणः ॥३१॥

અર્થ-આયુષ્યનો કાળ વીત્યો જાય છે તેમજ રાત્રિ અને દિવસો વેગથી ચાલ્યા જાય છે વળી પુરુષોને પ્રાપ્ત થયેલ ભોગો શાશ્વતકાલીન નથી કેમ કે-જેમ ફળ વગરના વૃક્ષને પંખીઓ છોડી દે છે તેમ પુણ્યશૂન્ય પુરુષને ભોગો છોડી દે છે (૩૧-૪૧૫)

जइ तंसि भोगे चइउं असत्तो,
　　　　अज्जाइं कम्माइं करेहि राय।
धम्मट्ठिओ सव्वपयाणुकंपी,
　　　　तो होहिसि देवो इओ विउव्वी ॥३२॥

यदि त्वमसि भोगांस्त्यक्तुमशक्तः
　　　　आर्याणि कर्माणि कुरु राजन्।
धर्मे स्थितः सर्वप्रजानुकम्पी
　　　　ततो भविष्यसि देव इतो वैक्रियी ॥३२॥

અર્થ-જો તમે ભોગત્યાગ કરવા અશક્ત છો, તો હે રાજન ! શિષ્ટ જનને ઉચિત કાર્યો કરો ! સમ્યગ્ દૃષ્ટિ વિ.ના આચારરૂપ ગૃહસ્થધર્મમાં રહી સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયાવાળા બનો ! એટલે આ પછીના ભવમાં તમે વૈક્રિયશરીરધારી વૈમાનિક દેવ બનશો. (૩૨-૪૧૬)

न तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी,
गिद्धोसि आरंभपरिग्गहेसु ।
मोहं कओ इत्तिओ विप्पलावो,
गच्छामि रायं आमंतिओसि ॥३३॥

न तव भोगान् त्यक्तुं बुद्धिः,
गृद्धोऽसि आरम्भपरिग्रहेषु ।
मोघं कृत एतावान् विप्रलापो,
गच्छामि राजन् ! आमंत्रितोऽसि ॥३३॥

અર્થ-ભોગો અને અનાર્ય કાર્યોને છોડવા માટે તમારી બુદ્ધિ જ થતી નથી તથા પાપવ્યાપારો અને સચિત્તાચિત્ત વસ્તુ સ્વીકારવામાં તમો અત્યંત આસક્ત છો. અત્યાર સુધી તમને સમજાવવા સારૂ કરેલ પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયેલ છે. તો હે રાજન્ ! તમને જણાવું છું કે-હું હવે જાઉં છું. (૩૩-૪૧૭)

पंचालरायावि अ बंभदत्तो, साहुस्स तस्सा वयणं अकाउं ।
अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे, अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो ॥३४॥

पाञ्चालराजोऽपि च ब्रह्मदत्त., साधोस्तस्य वचनमकृत्वा ।
अनुत्तरान् भुक्त्वा कामभोगान्, अनुत्तरे स नरके प्रविष्ट. ॥३४॥

અર્થ—ત્યાર બાદ પાંચાલરાજ બ્રહ્મદત્તની માફક નહીં બોધ્યો, ક્રૂરકર્મી કોઈ તે મુનિનું વચન નહીં પાળીને, સર્વોત્તમ કામભોગોને ભોગવીને અકલ્પ્ય નરકમાં એટલે સાતમી નરકના અપ્રતિષ્ઠાન નરકાવાસમાં તે નારકી તરીકે ઉત્પન્ન થયો (૩૪-૪૧૮)

चित्तो वि कामेहि विरत्तकामो, उदग्गचारित्ततवो महेसी।
अणुत्तरं संजम पालइत्ता, अणुत्तरं सिद्धिगइं गयत्तिबेमि ॥३५॥

चित्रोऽपि कामेभ्यो विरक्तकामो,
उदात्तचारित्रतपा महर्षिः ।
अनुत्तरं संयमं पालयित्वा,
अनुत्तरां सिद्धिं गतिं गतः इति ब्रवीमि ॥३५॥

અર્થ—વળી ચિત્રમહર્ષિ પણ કામભોગોની અભિલાષાથી રહિત બની પ્રધાન સર્વવિરતિરૂપ ચારિત્ર અને બાર પ્રકારના તપવાળા થયેલ સર્વોત્તમ સંયમનું પાલન કરી સર્વ લોકાકાશ ઉપર રહેલ સિદ્ધિ નામની ગતિમાં પહોંચ્યા. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું (૩૫-૪૧૯)

॥ તેરમું શ્રી ચિત્રસંભૂતાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી ઈષુકારીયાધ્યયન—૧૪

देवा भवित्ताण पुरे भवंमि, केई चुआ एगविमाणवासी ।
पुरे पुराणे इसुआर नामे, खाए समिद्धे सुरलोअरम्मे ॥१॥
सकम्मसेसेण पुराकएणं, कुलेसुदग्गेसु अ ते पसूआ ।
निव्विण्णसंसारभया जहाय, जिणिंदमग्गं सरणं पवण्णा ॥२॥
पुमत्तमागम्म कुमार दोवि, पुरोहिओ तस्स जसा य पत्ती ।
विसालकित्ती अ तहेसुआरो, राईत्थ देवी कमलावई अ ॥३॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ॥

देवा भूत्वा पूर्वभवे, केचित् च्युताः एकविमानवासिनः ।
पुरे पुराणे इषुकारनाम्नि, ख्याते समृद्धे सुरलोकरम्ये ॥१॥
स्वकर्मशेषेण पुराकृतेन, कुलेषु उदग्रेषु च ते प्रसूताः ।
निर्विण्णा संसारभयात् त्यक्त्वा, जिनेन्द्रमार्गं शरणं प्रपन्नाः ॥२॥
पुरुषत्वमागम्य कुमारौ द्वावपि, पुरोहितो तस्य यशा च पत्नी ।
विशालकीर्तिश्च तथेषुकारो, राजाऽत्र देवी कमलावती च ॥३॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ॥

અર્થ—પૂર્વભવમાં એક નલિનીગુલ્મ નામના વિમાનમાં રહેનારા કેટલાક દેવો થઈને, ત્યાંથી ચ્યવીને, જુના ઈષુકારી

નામક સમૃદ્ધ સ્વર્ગલોક સમાન રમણીય નગરમાં પૂર્વે કરેલ અને બાકી રહેલ પોતાના પુણ્યપ્રકૃતિરૂપ કર્મથી ઉચ્ચ કુળોમાં જન્મ ધારણ કરનારા સંસારભયથી ઉદ્વેગ પામી અને ભોગવિલાસ છોડી શ્રી જિનેન્દ્રમાર્ગનું શરણ લેનારા થયા. તેમાં પુત્રપણું પામનાર બન્નેએ કુમારાવસ્થામાં અને ભૃગુ નામના પુરોહિત તેની પત્ની યશા તથા વિશાળ કીર્તિવાળા ઇષુકાર રાજા તેમની પટ્ટરાણી કમલાવતી એ ચાર એ શ્રી જિનેન્દ્રમાર્ગ સ્વીકાર્યો (૧ થી ૩, ૪૦૦ થી ૪૮૮)

जाइजरामच्चुभयाभिभूआ, बहिंविहाराभिणिविट्ठचित्ता।
संसारचक्कस्स विमोक्खणट्ठा, दट्ठूण ते कामगुणे विरत्ता ॥४॥

पिअपुत्तगा दोण्णिवि माहणस्स, सकम्मसीलस्स पुरोहिअस्स।
सरित्तु पोराणिअ तत्थ जाइं, तहा सुचिण्णं तवसंजमं च ॥५॥

युग्मम् ॥

जातिजरामृत्युभयाभिभूतौ बहिर्विहाराभिनिविष्टचित्तौ।
संसारचक्रस्य विमोक्षणार्थं दृष्ट्वा कामगुणान् विरक्तौ ॥४॥

प्रियपुत्रकौ द्वावपि माहनस्य स्वकर्मशीलस्य पुरोहितस्य।
स्मृत्वा पौराणिकीं तत्र जातिं तथा सुचीर्णं तपः संयमं च ॥५॥

युग्मम् ॥

અર્થ—જન્મ-જરા-મૃત્યુના ભયથી ડરેલા અને મુક્તિમાં બદ્ધ ચિત્તવાળા, તે બન્ને કુમારો એ પુત્રોએ સંસારચક્રમાંથી છૂટવા માટે શબ્દાદિ વિષયો પ્રત્યે વૈરાગી બનેલા તે ઇષુકારપુરમાં ધન વિના અનુષ્ઠાન પરાયણ-શાંતિકર્મ કરનાર ભૃગુ નામના પુરોહિતના પ્રિય

પુત્રો, પૂર્વભવ સંબંધી પોતાની જાતને તથા આરાધેલ તપ-સંયમને યાદ કરી વિષયવાસનાથી વિરક્ત બન્યા. (૪-૫, ૪૨૩-૪૨૪)

ते कामभोगेसु असज्जमाणा, माणुस्सएसु जे आवि दिव्वा ।
मोक्खाभिकंखी अभिजायसड्ढा, तायं उवागम्म इमं उदाहु ॥६॥

तौ कामभोगेषु असजन्तौ,
मानुष्यकेषु ये चापि दिव्या ।
मोक्षाभिकांक्षिणौ अभिजातश्रद्धौ,
तातमुपागम्येदमुदाहरताम् ॥६॥

અર્થ-પુરોહિતના આ બંને કુમારો, મનુષ્યના અને દિવ્ય કામભોગોમાં રસ વગરના, મોક્ષાભિલાષી અને ઉત્પન્ન તત્ત્વની રુચિવાળા, પોતાના પિતાશ્રીની પાસે આવી તેમને નીચે જણાવેલ વચન કહે છે. (૬-૪૨૫)

असासयं दट्ठुमिमं विहारं, बहु अंतरायं न य दीहमाउं ।
तम्हा गिहंसी न रइ लभामो, आमंतयामो चरिसामु मोणं ॥७॥

अशाश्वतं दृष्ट्वा इमं विहारं,
बहवः अन्तराया न च दीर्घमायुः ।
तस्माद् गृहे न रतिं लभावहे,
आमंत्रयाव चरिष्यावो मौनम् ॥७॥

અર્થ-આ પ્રત્યક્ષ અનુભવાતી મનુષ્યપણાની સ્થિતિ, અનિત્ય, ઘણા રોગ વિ. અંતરાયોવાળી તથા દીર્ઘ આયુષ્ય વગરની જોઇને, હે તાત! અમે ગૃહસ્થાવાસમાં શાંતિ મેળવી શકતા નથી, તેથી આપની મંજુરી જોઇએ. આપની

આના મરતા જ અને સંયમનો સ્વીકાર કરવાના છીએ (૭-૪૨૬)

अह तायओ तत्थ मुणीण तेसिं, तवस्स वाघायकरं वयासि।
इमं वयं वेयविदो वयन्ति, जहा न होई असुयाण लोगो ॥८॥

अथ तातक तत्र मुन्यो तयो,
तपस व्याघातकर अवादीत।
इमा वाचा वेदविदा वदन्ति,
यथा न भवति असुतानां लोक ॥८॥

અર્થ—આ વખતે મુનિભાવને પામનાર બંને કુમારના પિતા તપ અને તમામ ધર્માનુષ્ઠાનને વ્યાઘાત પહોંચાડનાર વચન બોલ્યા કે—હે પુત્રો! વેદના વેત્તાઓ કહે છે કે—પુત્ર વગરના પુરુષોની પરલોકમાં ગતિ નથી' (૮-૪૨૭)

अहिज्ज वेए परिविस्स विप्पे, पुत्ते परिट्ठप्प गिहंसि जाया।
भोच्चाण भोए सह इत्थियाहिं, आरण्णगा होह मुणी पसत्था ॥९॥

अधीत्य वेदान परिवेष्य विप्रान,
पुत्रान परिष्ठाप्य गृहे जातौ।
भुक्त्वा भोगान सह स्त्रीभि,
आरण्यकौ भवत मुनी प्रशस्तौ ॥९॥

અર્થ—હે પુત્રો! તમે બંને વેદનું અધ્યયન કરી બ્રાહ્મણોને જમાડી પુત્રોને ગૃહસ્થાશ્રમમાં તૈયાર કરી તેઓને ભાર સોંપી તેમજ સ્ત્રીઓની સાથે ભોગોને ભોગવી પ્રશસ્ત અરણ્યવાસી તાપસમતધારી બનજો' (૯-૪૨૮)

सोयग्गिणा आयगुणिंधणेणं, मोहानिला पज्जलणाहिएणं।
संतत्तभावं परितप्पमाणं, लालप्पमाणं बहुहा बहुं च ॥१०॥

पुरोहिअं तं कमसोऽणुणिंतं, निमंतयंतं म च सुए धणेणं ।
जहक्कमं कामगुणेहिं चेव, कुमारगा ते पसमिक्ख वक्कं ॥११॥
युग्मम् ॥

शोकाग्निना आत्मगुणेन्धनेन, मोहानिलात् प्रज्वलनाधिकेन।
सन्तप्तभावं परितप्यमानं, लालप्यमानं बहुधा बहु च ॥१०॥

पुरोहितं तं क्रमेणानुनयन्तं, निमंत्रयन्तं च सुतौ धनेन।
यथाक्रमं कामगुणैश्च, कुमारकौ तौ प्रसमीक्ष्य वाक्यम् ॥११॥
युग्मम् ॥

અર્થ-અનાદિકાલના સહચારી રાગ વિ. ઇંધનવાળા, મોહરૂપી વાયુથી અધિક જલનાર, પુત્રવિયોગની કલ્પના-જન્ય શોકાગ્નિથી સંતપ્ત અંતઃકરણવાળા, એથી જ ચારેય બાજુથી દાઝેલા, અનેક વાર ઘણા વચનોને બોલનાર, પુત્રોને મનાવનાર તેમજ ધનથી અને યથાક્રમ ભોગો વિ. દ્વારા રીઝવનારા પોતાના પિતા પુરોહિતને અર્થાત્ મોહાધીન મતિવાળા પિતાને જોઈ, બન્ને કુમારો નીચે જણાવેલ વચનો કહે છે. (૧૦+૧૧, ૪૨૯+૪૩૦)

वेआ अहीआ न हवंति ताणं, भुत्ता दिआ निंति तमंतमेणं ।
जाया य पुत्ता न हवंति ताणं, को नाम ते अणुमन्निज्ज एअं ॥१२॥

वेदा अधीता न भवन्ति त्राणं,
भोजिता द्विजा नयन्ति तमस्तमायां खलु।
जाताश्च पुत्रा न भवन्ति त्राणं,
को नाम? ते अनुमन्येत एतत् ॥ १२ ॥

અર્થ-વેદોનું અધ્યયન માત્ર દુર્ગતિપતનથી બચાવી

શકતુ નથી કુમાગ પ્રરૂપક પશુવધ વિ કરનાર બ્રાહ્મણોને પાત્રબુદ્ધિથી અપેતુ ભોજન તમસ્તમા નરકમા લઈ જાય છે નરમાદિમા પડતા પ્રાણીઓનુ સરણ પેદા થયેના પુનો કરી શકતા નથી તો કોણ વિવદ્ધી પુરુષ આ પ્રકાર વેદાધ્યયન વિ ને શરણરૂપે સ્વીકારી શકે ? (૧૨-૪૩૧)

खणमित्तसुक्खा बहुकालदुक्खा,

पगामदुक्खा अनिगामसुक्खा।

संसारमोक्खस्स विपक्खभुआ,

खाणी अणत्थाण उ कामभोगा ॥१३॥

क्षणमात्रसौख्या बहुकालदुःखा,

प्रकामदुःखा अनिकामसौख्या।

संसारमोक्षस्य विपक्षभूता,

खानिरनर्थानां तु कामभोगा ॥१३॥

અર્થ-ક્ષણ માત્ર સુખ દેનાર બહુ કાળ સુધી નરક વિ ગતિઓમા દુખ દેનારા તુચ્છ સુખ આપનારા પરંતુ અત્યન્ત-અનતદુરંત દુખ આપનારા અને સંસારથી મુક્ત બનતા માટે રોકનારા-શત્રુભૂત અનર્થોની ખાણરૂપ કામભોગ છે (૧૩-૪૩૦)

परिव्वयंते अनिअत्तकाम अहो अ राओ परितप्पमाए।

अन्नप्पमत्ते धणमेसमाणे, पप्पोति मच्चु पुरिसे जरं च ॥१४॥

परिव्रजन् अनिवृत्तकाम

अह्नि च रात्रौ परितप्यमान

अन्यप्रमत्ता धनमेषयन्

प्राप्नोति मृत्यु पुरुषा जरां च ॥१४

અર્થ–વિષયભોગોની તૃષ્ણાની તૃપ્તિ વગરનો, વિષયસુખના લાભ માટે ત્યાં–ત્યાં ભટકતો, રાત–દિવસ તેની પ્રાપ્તિ માટે ચારેય બાજુથી ચિંતાની આગથી સળગતો, સ્વજનના કાર્યમાં આસક્ત ચિંતાઓ તથા વિવિધ ઉપાયોથી ધનની એષણા કરનાર પુરુષ, જરા અને મૃત્યુને પામે છે. (૧૪–૪૩૩)

इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि,
इमं च मे किच्चमिमं अकिच्चं ।
तं एवमेवं लालप्पमाणं,
हरा हरंति त्ति कहं पमाओ ? ॥ १५ ॥

इदं च मे अस्ति इदं च नास्ति,
इदं च मे कृत्यं इदमकृत्यम् ।
तं एवमेवं लालप्यमानं,
हरा· हरन्तीति कथं प्रमादः ॥१५॥

અર્થ–આ ધાન્ય વિ. મારાં છે, આ રૂપું વિ. મારાં નથી, આ ઘર વિ. કામ કરવાનાં છે અને આ આરંભેલ વેપાર વિ. કાર્યો કરવાના નથી,–આ પ્રમાણે ફોગટ બકવાદ કરનાર તે પુરૂષને, દિવસ અને રાત, આ ભવમાંથી ઉપાડી બીજા, ભવમાં લઈ જાય છે; માટે શું ધર્મમા પ્રમાદ કરવો ? (૧૫–૪૩૪)

धणं पभूअं सह इत्थिआहिं,
सयणा तहा कामगुणा पगामा ।
तवं कए तप्पवि जस्स लोओ,
तं सव्व साहीणमिहेव तुब्भं ॥१६॥

धनं प्रभूतं सह स्त्रीभि,
स्वजना तथा कामगुणा प्रकामा ।
तप कृते तप्यते यस्य लोक,
तत्सर्वं स्वाधीनमिहैव युवयो ॥१६॥

અર્થ-જે ધન વિના માટે લોક કષ્ટાનુષ્ઠાનરૂપ તપને કરે છે તે બધું તમારા બન્નેની પાસે આ ઘરમાં જ છે જેમ કે-ઘણું ધન, સ્ત્રીઓ સ્વજન વર્ગ મનોહર શબ્દ વિ. વિષયો છે તો કહો એવા ! તમો કઈ વસ્તુ મેળવવા તપસ્યામાં ઉદ્યમી બની રહ્યા છો ? (૧૬-૪૫૫)

धणेण किं धम्मधुराहिगारे,
सयणेण वा कामगुणेहि चेव ।
समणा भविस्सामु गुणोहधारी,
बहिं विहारा अभिगम्म भिक्खं ॥१७॥

धनेन किं ? धर्मधुराधिकारे
स्वजनेन वा कामगुणैश्च ।
श्रमणौ भविष्यावो गुणौघधारिणौ
बहिर्विहारावभिगम्य भिक्षाम् ॥१७॥

અર્થ-સાત્વિક પુત્રો પિતાને જવાબ કરે છે માટે ધર્મરૂપી ધુરાના પ્રસ્તાવમાં ધન સ્વજનો અને શબ્દ વિ. વિષયોનું કાંઈ પ્રયોજન નથી અમો અને ક્ષમા વિ. ગુણસમૂહને ધારણ કરનારા બહાર વિહાર કરનારા અને નિર્દોષ ભિક્ષાનો આશ્રય કરનારા શ્રમણ મુનિઓ બનીશું (૧૭-૪૫૬)

जहा य अग्गी अरणी असंतो, खीरे घयं तिल्लमहा तिल्लेसु ।
एवमेव जाया सरिरंमि सत्ता, संमुच्छई नासइ नावचिट्ठे ॥१८॥

यथा च अग्निः अरणावसन,
क्षीरे घृतं तैलमथ तिलेषु ।
एवमेव जातौ ! शरीरे सत्वाः,
सम्मूर्च्छन्ति नश्यन्ति नावतिष्ठन्ते ॥१८॥

અર્થ–હે પુત્રો ! જેમ અગ્નિ અરણિના લાકડામાં પહેલાંથી નથી હોતો, પરંતુ રગડવાથી ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. જેમ દૂધમાં ઘી અને તલમાં તેલ ઉત્પન્ન થાય છે, એજ પ્રમાણે શરીરમાં પૂર્વ અવિદ્યમાન જીવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે તથા વાદળાંના સમુદાયની માફક વિનાશ પામે છે. શરીરનો નાશ થવાથી આત્માનો (પર્યાયથી) નાશ થાય છે. (૧૮–૪૩૭)

नो इंदिअग्गिज्झो अमुत्तभावा, अमुत्तभावावि अ होइ निच्चो ।
अज्झत्थहेउं निअओऽस्स बंधो, संसारहेउं च वयंति बंधं ॥१९॥

नो इन्द्रियग्राह्य. अमूर्त्तभावाद्,
अमूर्त्तभावादपि च भवति नित्यः ।
अध्यात्महेतुः नियतोऽस्य बन्धः,
संसारहेतुं च वदन्ति बन्धम् ॥१९॥

અર્થ–આ આત્મારૂપી નહિ હોવાથી ઇંદ્રિયગ્રાહ્ય નથી, પણ અમૂર્ત્તભાવ હોવાથી આકાશની માફક નિત્ય છે. જેમ અમૂર્ત્ત એવા આકાશને મૂર્ત્ત એવા ઘટ વિ.ની સાથે સંબંધ થાય છે, તેમ આત્મસ્થ મિથ્યાત્વ વિ.ના

કારણોથી આત્માને કર્મોની સાથે સંયોગ સંબંધ નિત્ય થાય છે એ જ સંસારનો મુખ્ય હેતુ છે (૧૯-૪૩૮)

जहा वयं धम्ममजाणमाणा, पावं पुरा कम्ममकासि मोहा ।
ओरुब्भमाणा परिरक्खियंता, तं नेव भुज्जो वि समायरामो ॥२०॥

यथा वयं धर्ममजानानौ
पापं पुरा कर्माकार्ष्व मोहात् ।
अवरुध्यमानौ परिरक्ष्यमाणौ
तन्नैव भूयोऽपि समाचरावः ॥२०॥

અર્થ—જેમ અમે બંનેએ પહેલાં સમ્યક્ દર્શન વિ-રૂપ ધર્મને નહીં જાણવાથી અને તત્ત્વને નહીં જાણવાથી મોહથી પાપરૂપ કર્માનુષ્ઠાન કર્યું. ઘરમાંથી નીકળવાનું નહીં પામનારા અને નોકરોની રક્ષા નીચે રહેવા અમે હવે વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાથી મુનિઓના દર્શન વિ નહીં કરવાનું પાપકર્મ કરવાના નથી (૨૦-૪૩૯)

अब्भाहयंमि लोगंमि, सव्वओ परिवारिए ।
अमोहाहिं पडंतीहिं, गिहंसि न रइं लभे ॥२१॥

अभ्याहते लोके सर्वतः परिवारिते ।
अमोघाभिः पतन्तीभिः गृहे न रतिं लभावहे ॥२१॥

અર્થ—જેમ મૃગબંધની રૂપ વાગુરાથી ઘેરાયેલ [illegible] અમોઘ આયુધ [illegible] શિકારીઓ [illegible] પામી શકતો નથી તેમ ચારેબાજુથી [illegible] અને [illegible] ઘેરાયેલ અને [illegible] આનંદ પામી શકતા નથી (૨૧-૪૪૦)

केण अब्भाहओ लोओ, केण वा परिवारिओ।
का वा अमोहा वुत्ता, जाया चिंतापरो हुमि ॥२२॥

केन अभ्याहतो लोकः ?, केन वा परिवारितः ?,
का वा अमोघा उक्ताः ?, जातौ ! चिन्तापरः भवामि ॥२२॥

અર્થ–શિકારી સરખા કોનાથી ઘેરાયેલ લોક છે? અથવા વાગુરાના સ્થાનમાં કોણ છે? અમોઘ પ્રહરણ જેવા કોણ છે? હે પુત્રો! આ પ્રશ્નોનો તમે જવાબ આપો! હું તે જાણવા ઉત્સુક છું. (૨૨–૪૪૧)

मच्चुणब्भाहओ लोओ, जराए परिवारिओ ।
अमोहा रयणीवुत्ता, एवं ताय वियाणह ॥ २३ ॥

मृत्युनाभ्याहतो लोकः, जरया परिवारितः ।
अमोघा रजन्य उक्ताः, एवं तात! विजानीत ॥२३॥

અર્થ–શિકારી સમાન મૃત્યુથી પીડિત લોક, જાલના સ્થાનમાં જરા અવસ્થા અને અમોઘ શસ્ત્રના સ્થાનમાં રાત્રિ–દિવસો છે, કેમ કે–રાત–દિવસરૂપી શસ્ત્રોના ઘાથી પ્રાણીઓનો નાશ થતો રહે છે. હે તાત! આ પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપ સમજો. (૨૩–૪૪૨)

जा जा वच्चइ रयणी, न सा पडिनिअत्तइ ।
अहम्मं कुणमाणस्स, अहला जंति राइओ ॥२४॥

या या व्रजति रजनी, न सा प्रतिनिवर्त्तते ।
अधर्मं कुर्वतो, अफला यान्ति रात्रयः ॥२४॥

અર્થ–જે જે રાત્રિઓ અને દિવસો જાય છે, તે તે

ફરીથી પાછા આવતા નથી. અધર્મનું આચરણ કરનાર પ્રાણીઓના તે રાત્રિ-દિવસો નિષ્ફળ જાય છે. અધર્મનું કારણ ગૃહવાસ છે માટે તેનો ત્યાગ શ્રેયસ્કર છે (૨૪-૪૪૩)

जा जा वच्चइ रयणी, न सा पडिनियत्तई ।
धम्मं च कुणमाणस्स, सफला जंति राइओ ॥२५॥

या या व्रजति रजनी, न सा प्रतिनिवर्तते ।
धर्मं च कुर्वाणस्य, सफला यान्ति रात्रयः ॥२५॥

અર્થ-જે જે રાત્રિ-દિવસો જાય છે તે તે ફરીથી પાછા આવતા નથી. ધર્મનું આચરણ કરનાર પ્રાણીઓના તે રાત્રિ-દિવસો સફલ છે માટે અમારો જન્મ સફળ કરવા સારૂ અમે મન-દિક્ષા સ્વીકારીશું (૨૫-૪૪૪)

एगओ संवसित्ताणं, दुहओ सम्मत्तसंजुआ ।
पच्छा जाया गमिस्सामो, भिक्खमाणा कुले कुले ॥२६॥

एकतः संउष्य द्वये सम्यक्त्वसंयुताः ।
पश्चात् जाताः गमिष्यामो भिक्षमाणाः कुले कुले ॥२६॥

અર્થ-એક સ્થાનમાં સાથે રહીને હું અને તમે બન્ને એટલે આપણે બન્ને જણાઓ સમ્યક્ત્વ સહિત શ્રાવકપણું પહેલાં પાલન કરી પછીથી દીક્ષા લઈને ઘરે ઘરે ભિક્ષા ગ્રહણ કરનારા વિ ક્રમથી વિહાર કરનારા થઈશું (૨૬-૪૪૫)

जस्सत्थि मच्चुणा सक्खं, जस्स वत्थि पलायणं ।
जो जाणे न मरिस्सामि, सो हु कंखे सुए सिया ॥२७॥

यस्यास्ति मृत्युना सख्यं, यस्य चास्ति पलायनम् ।
यो जानाति न मरिष्यामि, स खलु काङ्क्षति श्व. स्यात् ॥२७।

અર્થ-જેની મૃત્યુની સાથે દોસ્તી છે. જે મૃત્યુથી ભીજે નાસી શકે છે તથા જે એમ જાણે છે કે- 'હું મરીશ નહીં,' તે જ પ્રાણી આ કાર્ય આવતી કાલે કરીશ-એમ ઇચ્છે કે બોલી શકે; પરંતુ જ્યાં એ શક્યતા નથી ત્યા મુલત્વી રાખ્યાના માઠાં ફળ છે-એમ વિચારી, કાલે કરવાનું આજે કરો અને આજે કરવાનું હમણાં કરો. (૨૭-૪૪૬)

अज्जेव धम्मं पडिवज्जयामो,
जहिं पवण्णा न पुणब्भवामो ।
अणागयं नेव य अत्थि किंचि,
सद्धा खमं णे विणइत्तु रागं ॥२८॥

अद्यैव धर्मं प्रतिपद्यामहे,
यं प्रपन्ना न पुनः भविष्यामः ।
अनागतं नैव चास्ति किञ्चत्,
श्रद्धा क्षमं नो व्यपनीय रागम् ॥२८॥

અર્થ-તો આજે જ અમે શ્રી ભાગવતી દીક્ષા સ્વીકારીશું. દીક્ષાને પામેલા અમે હવે ફરીથી જન્મ વિ વિભાવ પર્યાયોનો અનુભવ નહીં કરીએ. વળી આ સંસારમાં સુદર વિષયસુખ વિ. કોઈ વસ્તુ અપ્રાપ્ત નથી, કેમ કે-જીવોએ સંસારના સર્વ પદાર્થો અનંતી વાર મેળવેલ છે. આથી સ્વજન-સંબંધી સ્નેહરાગનો ત્યાગ કરીને અમોને ધર્માનુષ્ઠાન કરવા સમર્થ શ્રદ્ધા વર્તે છે. (૨૮-૪૪૭)

पहीणपुत्तस्स हु नत्थि वासो,
वासिट्ठि भिक्खायरियाइ कालो।
साहाहिं रुक्खो लहइ समाहिं,
छिन्नाहिं साहाहिं तमेव खाणुं ॥२९॥

प्रहीणपुत्रस्य हु नास्ति वासः
वासिष्ठि ! भिक्षाचर्यायाः कालः ।
शाखाभिर्वृक्षो लभते समाधिं
छिन्नाभिः शाखाभिस्तमेव स्थाणुम् ॥२९॥

અર્થ—અને પુત્રો વગર મા ઘ ... રહેવુ ઠીક નથી હે વાસિષ્ઠિ ! વસિષ્ઠ ગોત્રમા ઉત્પન્ન ! ભીક્ષાનો કાળ ... છે કેમકે—શાખાઓથી વૃક્ષો સમાધિ પા ... જ ... શાખાઓથી તે જ વૃક્ષને લોક ઠુંઠું કહે ... તેમ ... પણ આ છોકરાઓ સમાધિના હેતુઓ ... ઠુંઠા જેવો જ છુ (૫૮–૪૪૮)

पंखा विहूणोव्व जहेह पक्खी,
भिच्चविहूणोव्व रणे नरिंदे।
विवन्नसारो वणिओव्व पोए,
पहीणपुत्तोम्हि तहा अहंपि ॥ ३० ॥

पक्षविहीनो वा यथेह पक्षी
भृत्यविहीनो वा रणे नरेन्द्रः ।
विपन्नसारो वणिगिव पोते
प्रहीणपुत्रो ऽस्मि तथाहमपि ॥३०॥

અર્થ—વળી જેમ આ લોકમા પંખ વગરને પંખી

નાવ વગરના જળમાં ગજ અને જહાજ તૂટી ગયા પછી ધાન્ય વિ. દ્રવ્ય વગરના વાણીયો-વેપારી, દુઃખ પામી વિષાદ પામે છે, તેમ પુત્ર વગરનો હું દુઃખી બની ખેદ પામું છું. (૩૦-૪૪૯)

संसंभिआ कामगुणा इमे ते,
संपिंडिआ अग्गरसप्पभूआ ।
भुंजामु ता कामगुणे पगामं,
पच्छा गमिस्सामि पहाणमग्गं ॥३१॥

सुसम्भृताः कामगुणा इमे ते,
सम्पिण्डिताः अग्र्यरसाः प्रभूताः ।
भुञ्जीवहि तत कामगुणान् प्रकामं,
पश्चाद् गमिष्यावः प्रधानमार्गम् ॥३१॥

અર્થ-આપના ઘરમાં આ પ્રત્યક્ષ દેખાતા પંચેન્દ્રિય સુખદ પદાર્થો ખૂબ ખૂબ ભર્યાં પડેલ છે. વળી તે સઘળાં એક જ સ્થાનમાં ભેગાં કરી રાખેલ છે તથા મધુર રસ વિ.થી સંપન્ન અર્થાત્ શૃંગારરસના ઉત્તેજક છે. તે અલ્પ નહીં પરંતુ પ્રચુર માત્રામાં છે. આથી આ કામભોગોને આપ યથેચ્છ ભોગવો ! જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થા આવશે ત્યારે સંયમને સ્વીકારીશું. (૩૧-૪૫૦)

भुत्ता रसा भोइ ! जहाइ णे वओ,
न जीविअट्ठाए जहामि भोए ।
लाभं अलाभं च सुहं च दुक्खं,
संचिक्खमाणो चरिस्सामि मोणं ॥३२॥

भुक्ता रसा भवति ! जहाति नो वय
न जीवितार्थं प्रजहामि भोगान् ।
लाभमलाभं च सुखं च दुःखं,
समीक्षमाण चरिष्यामि मौनम् ॥३२॥

અર્થ-હે ભવતિ! બ્રાહ્મણી! મધુર કે રસો અને કામભોગો મે ખૂબ ભોગવી લીધા છે જેથી આ મારી જુવાની કે જીવન ખલાસ ન થાય તે પહેલા અમારી દીક્ષા લઈએ તે યુક્ત છે ભવાન્તરમા ભોગ પ્રાપ્ત થાય તે કારણ ખાતર હુ આ ભોગોનો ત્યાગ કરતો નથી પરન્તુ લાભ અલાભ-સુખ-દુખ વિગેરેમા સમતાભાવને ધારણ કરતા સંયમ સ્વીકારીશ (૩૨-૪૫૧)

मा हु तुमं सोयरियाण संभरे,
जुण्णो व्व हंसो पडिसोअगामी ।
भुंजाहि भोगाइं मए समाणं,
दुक्खं खु भिक्खायरिआ विहारो ॥३३॥

मा हु त्वं सोदर्याणां स्मार्षीः
जीर्ण इव हंस प्रतिस्रोतगामी
भुंक्ष्व भोगान् मया समानं
दुःखकं भिक्षाचर्या विहारः ॥३३॥

અર્થ-જેમ નદીના પ્રવાહમા પ્રતિકૂલ પ્રકારે ચાલે ઘરડો હંસ અતિ કષ્ટનો આરંભ કરવા છતા આરામ અનેક પાછળથી અનુકૂલ પ્રવાહમા દોડે છે તેમ તમે પણ અણગારને પાલન કરવામા અસમર્થ બનશે નિશ્ચય સ્વજનો

અને ભોગોને પાછા યાદ કરશો. આથી હું કહું છું કે-મારી સાથે ભોગોને ભોગવો! જુઓ કે-ભિક્ષા માટે ફરવું અને એક ગામથી બીજા ગામે વિહાર કરવો વિ. અનેક પ્રકારનું દુઃખ છે. તેથી પહેલાં વિચાર કરો અને પછી પગલું ભરો (૩૩-૪૫૨)

जहा य भोइ ! तणुअं भुअंगमा,
निम्मोअणिं हेच्च पलेइ मुत्तो ।
एमेए आया पयहंति भोए,
तेऽहं कहं नाणुगमिस्समिक्को ॥३४॥

यथा च भवति ! तनुजां भुजङ्गमो,
निर्मोचनीं हित्वा पर्येति मुक्तः ।
एवमेतौ जातौ प्रजहीतः भोगान्,
तौ अहं कथं नाऽनुगमिष्याम्येकः ? ॥३४॥

અર્થ-હે બ્રાહ્મણી! જેમ સાપ પોતાના શરીર ઉપરની કાંચળી છોડી મુક્ત બની ફરતો રહે છે અને કાંચળીને ફરીથી પણ જોતો નથી, તેમ આ આપણા બને પુત્રો ભોગોને જ્યારે છોડી રહ્યા છે તો હું પણ તેમની સાથે દીક્ષા કેમ ગ્રહણ ન કરૂં? મારે એકલાને ઘરમાં રહેવાથી શું? હું અવશ્ય દીક્ષા લઇશ અને તે પાળીશ, તેમજ સંસારમા પાછો આવવાનો નથી જ. (૩૪-૪૫૩)

छिंदित्तु जालं अबलं व रोहिआ,
मच्छा जहा कामगुणे पहाय ।
धोरेज्जसीला तवसा उदारा,
धीरा हु भिक्खायरिअं चरंति ॥३५॥

छित्त्वा जालमबलमिव रोहिता
मत्स्या यथा कामगुणान् प्रहाय ।
धौरेया शीलतपसा उदारा,
धीरा हु भिक्षाचर्यां चरन्ति ॥३५॥

અર્થ—હે બ્રાહ્મણી! જેમ રોહિત જાતિના માછલાઓ જુની યા નવી જાળને છેદીને સુખપૂર્વક વિચરે છે તેમ જાળ સમાન સુંદર વિષયભોગોને છોડી, ધુરંધર વૃષભની માફક ઉપાડેલ ભારને વહન કરનારૂપ શીલતપ ને અનશન વિગેરે તપથી શ્રેષ્ઠ બનેલ ધીર પુરુષો દીક્ષાને સ્વીકારે છે તેમ હું પણ તેમની માફક સંયમ ગ્રહણ કરીશ (૩૫-૪૫૪)

नहे व कोंचा समइक्कमंता,
तयाणि जालाणि दलित्तु हंसा ।
पलिंति पुत्ता य पईअ मज्झ,
तेहं कहं नाणुगमिस्समिक्का ॥३६॥

नभसीव क्रौञ्चाः समतिक्रामन्त
ततानि जालानि दलित्वा हंसाः
परियन्ति पुत्रौ च पतिश्च मम
तानहं कथं नानुगमिष्याम्येका ।३६।

અર્થ—જેમ ક્રૌંચ પક્ષીઓ અને હંસ વિસ્તૃત જાળાનું છેદન કરીને તે પ્રદેશોનું ઉલ્લંઘન કરતા આકાશમાં સ્વતંત્ર ઉડે છે તેમ મારા બે પુત્રો અને પતિ વિસ્તૃત જાળ સરખી વિષયાસક્તિને ત્યાગી આકાશ સમાન નિર્મળ સંયમના માર્ગે તે તે સંયમસ્થાનોનું પાલન કરવા [illegible]

તો હું એકલી તેમના સંયમમાર્ગનું કેમ અનુસરણ ન કરું? અર્થાત્ તેઓની સાથે હું પણ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીશ. (૩૬-૪૫૫)

पुरोहियं तं ससुयं सदारं,
सोच्चाऽभिणिक्खम्म पहाय भोए।
कुडुंबसारं विउलुत्तमं तं,
रायं अभिक्खं समुवाय देवी ॥३७॥

पुरोहितं तं ससुतं सदारं,
श्रुत्वाऽभिनिष्क्रम्य प्रहाय भोगान्।
कुटुम्बसारं विपुलोत्तमं तं,
राजानमभीक्ष्णं समुवाच देवी ॥३७॥

અર્થ–ઘરમાંથી નીકળી, ભોગોને છોડી, પુત્રો અને પ્રિયા સહિત પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરનાર પુરોહિત છે–એમ સાંભળી, તે પુરોહિતે છોડેલ ઉત્તમ અને પુષ્કળ ધન–ધાન્ય વિ. ગ્રહણ કરતા રાજાને કમલાવતી નામની રાણી સારી રીતિએ સમજાવવા લાગી. (૩૭-૪૫૬)

वंतासी पुरिसो रायं, न सो होइ पसंसिओ।
माहणेण परिच्चत्तं, धणं आयाउमिच्छसि ॥३८॥

वान्ताशी पुरुषो राजन्!, न स भवति प्रशंसितः।
माहनेन परित्यक्तं, धनमादातुमिच्छसि! ॥३८॥

અર્થ–હે રાજન્! વમન કરેલ–ત્યક્ત વસ્તુને ભોગવનાર પુરુષ બુદ્ધિમાનોથી પ્રશંસાપાત્ર થતો નથી. બ્રાહ્મણે

ધારેલ ધનવગેરેની આપ ઈચ્છા કરો છો માટે આપ વાન્તાશી બનો છો આપ જેવાઓને વાન્તાશી બનવું એ ઉચિત નથી (૩૮-૪૫૭)

सव्वं जगं जइ तुहं, सव्वं वावि धणं भवे ।
सव्वंपि ते अपज्जत्तं, नेव ताणाय तं तव ॥३९॥

सर्वं जगद्यदि तव, सर्वं वापि धनं भवेत् ।
सर्वमपि तेऽपर्याप्तं नैव त्राणाय तत्तव ॥३९॥

અર્થ-વળી સઘળું જગત્ અથવા સઘળું ધન જો આપને આધીન થાય તો પણ આપની ઈચ્છા પૂરવા માટે તે શક્તિમાન થતું નથી કેમ કે-આશા અનંત છે તેમજ જન્મ-મરણ વિના વિનાશરૂપ રક્ષણ માટે તે સઘળું જગત અને ધન સમર્થ નથી (૩૯-૪૫૮)

मरिहिसि रायं जया तया वा,
मणोरमे कामगुणे पहाय ।
इक्को हु धम्मो नरदेवताणं,
न विज्जइ अन्नमिहेह किंची ॥४०॥

मरिष्यसि राजन् ! यदा तदा वा
मनोरमान् कामभोगान् प्रहाय ।
एक एव धर्मो नरदेव त्राणं
न विद्यते अन्यदिहेह किंचित् ॥४०॥

અર્થ-હે રાજન્ ! જ્યારે-ત્યારે કોઈ પણ વખતે મનોહર કામભોગોને છોડી આપ અવશ્ય મરવાના છો. આપની સાથે કોઈ પણ આવશે નહીં. નર અને દેવને

इमे च बद्धाः स्पन्दन्ते, मम हस्तं आर्य ! आगताः ।
वयं च सक्ताः कामेषु, भविष्यामो यथेमे ॥ ४५ ॥

અર્થ—આ પ્રત્યક્ષ દેખાતાં વિષયો ઘણા ઘણા ઉપાયોથી સુરક્ષિત બનાવવા છતાં સ્વ-સ્વભાવે અસ્થિર છે. વળી આપના હસ્તમાં તે પ્રાપ્ત થયા છતાં, હે આર્ય ! સદાકાળ તે આપના હાથમા રહેતા નથી. પરંતુ તે વિષયોમા મોહના કારણે અંધ બનેલા, તેના ભોગવનારા આપણે પણ તે બધું છોડી એક દિવસ ઉપડી જવાના છીએ. માટે પુરોહિતની માફક આપણે પણ તેનો ત્યાગ કરીશું—એમ રાણીએ રાજાને કહ્યું. (૪૫-૪૬૪)

सामिसं कुललं दिस्स, वज्झमाणं निरामिसं ।
आमिसं सव्वमुज्झित्ता, विहरिस्सामो निरामिसा ॥४६॥

सामिषं कुललं दृष्ट्वा, बाध्यमानं निरामिषम् ।
आमिषं सर्वमुज्झित्वा, विहरिष्यामो निरामिषाः ॥४६॥

અર્થ—માસને ગ્રહણ કરનારા ગીધ અગર સમડીને બીજાં પંખીઓથી પીડાતા જોઈ અને માંસ વગરના તે ગીધ અગર સમડીને જોઈ, આસક્તિના હેતુરૂપ ધન-ધાન્યાદિ સઘળું આમિષ સરખું છોડીને અમે નિઃસંગ અપ્રતિબદ્ધ-વિહારી બનીશું. (૪૬-૪૬૫)

गिद्धोवमे उ नच्चा णं, कामे संसारवड्ढणे ।
उरगो सुवण्णपासे वा, संकमाणो तणुं चरे ॥४७॥

गृध्रोपमान् तुः ज्ञात्वा खलु, कामान् संसारवर्द्धनान् ।
उरगः सुपर्णपार्श्वे इव, शङ्कमानस्तनु चरेः ॥४७॥

અર્થ–ભવની વૃદ્ધિ કરનારા વિષયોની અભિલાષા વાળા જનોને, માંસવાળા ગીધ સરખા જાણીને [illegible] પાને ભયભ્રાન્ત [illegible] વાળા સાપની માફક યત્નાપૂર્વક ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ કરો ! જેવી રીતિએ ગરુડ સમાન વિષયોથી બાધા ન પહોંચે તેવી રીતિએ પ્રયત્નશીલ બનો ! (૪૭-૪

नागो व्व बंधणं छित्ता, अप्पणो वसहिं वए ।
एअं पत्थं महारायं, इसुआरि त्ति मे सुयं ॥४८॥

नाग इव बन्धनं छित्त्वा आत्मनो वसतिं व्रज ।
एतत् पथ्यं महाराज ! इषुकार ! इति मया श्रुतम् ।४८॥

અર્થ–જેમ હાથી બંધનરૂપ દોરડાને તોડી પોતાના સ્થાનરૂપ વિંધ્યાચલની અટવીમાં જાય છે તેમ કર્મરૂપી બંધનને છેદી શુદ્ધ જીવરૂપ આત્માના આશ્રયરૂપ મુક્તિ ગમન કરો ! હે ઇષુકાર મહારાજ ! જે જે મેં [illegible] હિતકારી વચનો કહ્યા છે તે તમામ મેં સાધુ પાસેથી [illegible] સાંભળ્યા છે (૪૮-૪૬૬)

चइत्ता विउलं रज्जं, कामभोगे अ दुच्चए ।
निव्विसया निरामिसा, निन्नेहा निप्परिग्गहा ॥४९॥

त्यक्त्वा विपुलं राज्यं कामभोगांश्च दुस्त्यजान् ।
निर्विषयौ निरामिषौ निःस्नेहौ निष्परिग्रहौ ।४९।

અર્થ–દુ બે [illegible] રાજ્ય [illegible] [illegible] વિષયરહિત [illegible] [illegible] [illegible] (૪૯-[illegible])

सम्मं धम्मं वियाणित्ता, चिच्चा कामगुणे वरे।
तवं पगिज्झ ऽहक्खायं, घोरं घोरपरक्कमा ॥५०॥

सम्यग् धर्मं विज्ञाय, त्यक्त्वा कामगुणान् वरान्।
तपः प्रगृह्य यथाख्यातं, घोरं घोरपराक्रमा ॥५०॥

અર્થ–અભિરામ કામભોગોને છોડી, શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મને જાણી, અનશન વિ. તપનો સ્વીકાર કરી, જેમ શ્રી જિનેશ્વરોએ કહેલ છે તેવા અતિ દુષ્કર અને કર્મશત્રુના જય તરફ ઘોર પરાક્રમવાળા સંયમને સ્વીકારનાર તે બંને થયા. (૫૦–૪૬૯)

एवं ते कमसो बुद्धा, सव्वे धम्मपरायणा।
जम्ममच्चुभओव्विग्गा, दुक्खस्संतगवेसिणो ॥५१॥

एवं तानि क्रमशः बुद्धानि, सर्वाणि धर्मपरायणानि।
जन्ममृत्युभयोद्विग्नानि, दुःखस्यान्तगवेषकानि ॥५१॥

અર્થ–આ પ્રકારે પૂર્વોક્ત સઘળાંય છએ છ જીવો ક્રમસર જ્ઞાની બનેલા અને જન્મ–મરણના ભયથી કંટાળેલા, સર્વથા દુઃખ માત્રનો અંત કેમ થાય–એ વાતની ગવેષણામાં લયલીન થયા. (૫૧–૪૭૦)

सासणे विगयमोहाणं, पुव्विं भावणभाविआ।
अचिरेणेव कालेणं, दुक्खस्संतमुवागया ॥५२॥

शासने विगतमोहानां, पूर्वं भावनाभावितानि।
अचिरेणैव कालेन, दुःखस्यान्तमुपागतानि ॥५२॥

અર્થ-પૂર્વેના અન્ય જન્મોમાં ધર્મભાવનારૂપ ભાવનાથી રંગાયેલા છએ જીવો શ્રી અરિહંતદેવના શાસનમાં સ્થિર બની થોડા જ સમયમાં મોક્ષે ગયા (૫૨-૪૫૨)

राया य सह देविए, माहणो अ पुरोहिओ ।
माहणी दारगा चेव, सव्वे त परिनिव्वुडत्ति बेमि ॥५३॥

राजा च सह देव्या,
ब्राह्मणश्च पुरोहितः ।
ब्राह्मणी दारकौ चैव,
सर्वाणि तानि परिनिर्वृतानि इति ब्रवीमि ॥ ५३॥

અર્થ-રાજા ઈષુકાર તેમની કમલાવતી રાણી ભૃગુ પુરોહિત તેમની પત્ની યશા બ્રાહ્મણી તથા તેમના બંને પુત્રો-આ છ જીવો મોક્ષમાં ગયા અર્થાત્ સિદ્ધ પરમાત્મા બની ગયા, એમ હે જંબૂ! હું કહું છું. (૫૩-૪૫૩)

॥ ચૌદમું શ્રી ઈષુકારીયાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી સભિક્ષુ અધ્યયન-૧૫

मोणं चरिस्सामि समेच्च धम्मं,

सहिए उज्जुकडे नियाणच्छिन्ने ।

संथवं जहिज्ज अकामकामे,

अण्णाएसी परिव्वए स भिक्खू ॥१॥

मौनं चरिष्यामि समेत्य धर्मं,

सहितो ऋजुकृतो निदानछिन्नः ।

संस्तवं जह्यादकामकामः,

अज्ञातैषी परिव्रजेत स भिक्षुः ॥१॥

અર્થ-'શ્રમણપણાનું હું પાલન કરીશ'-એવા અભિપ્રાયથી શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મને પામીને અન્ય મુનિઓની સાથે વિષય વિ.ની આસક્તિરૂપ નિયાણાને છોડી, માતા વિ.ની સાથે પરિચયનો ત્યાગ કરે ! તેમજ કામની અભિલાષા વગરનો બની, 'હું તપસ્વી છું' વિ. જણાવ્યા સિવાય આહાર વિ.ની ગવેષણા કરનારો અનિયતવિહારી બની વિચરે, તે જ ભિક્ષુ છે. (૧-૪૭૩)

राओवरयं चरिज्ज लाढे,

विरए वेअवियाऽऽयरक्खिए ।

पण्णे अभिभूय सव्वदंसी,
जे कम्हिवि न मुच्छिए स भिक्खू ॥२॥

[illegible] चरन् लाढ
विरतो वेदविदात्मरक्षित ।
प्राज्ञ अभिभूय सर्वदर्शी
य कस्मिन्नपि मूर्च्छित न भिक्षु ॥२॥

અર્થ-સંયમ અનુષ્ઠાનવાળા [illegible] પ્રધાન [illegible] અસંયમથી અટકી આત્માનું દુર્ગતિથી રક્ષણ કરનારો, સમ્યક્ત્વ વિ [illegible] લાભને [illegible] રાખનાર [illegible]-ઉપાદેયના [illegible]નવાળા આ [illegible] પરીષહ અને ઉપસર્ગોને [illegible] પ્રાણીઓને આત્માની માફક જોનારો [illegible] પદાર્થમાં મૂર્છાભાવ નહીં રાખનારો સાધુ નિરાગી અને વિહાર કરે છે। (-૪૭૪)

अक्कोसवहं विइत्तु धीरे, मुणी चरे लाढे निच्चमायगुत्ते।
अव्वग्गमणे असंपहिट्ठे, जो कसिणं अहियासए स भिक्खू ॥३॥

आक्रोशवध विदित्वा धीर
मुनिश्चरन् लाढ नित्यमात्मगुप्त
अव्यग्रमना असंप्रहृष्ट
य कृत्स्नमध्यासयेत् स भिक्षु ॥३॥

અર્થ-અસંયમસ્થાનોથી આત્માને બચાવનાર [illegible] વચનો વગેરેનો આક્રોશાદિ [illegible] [illegible] [illegible] અને વધ-તે સ્વકૃત કર્મનું ફળ [illegible] અક્ષોભ્ય અનેક મુનિ સદા [illegible] અને વધને સહન [illegible] [illegible] છે। (૪૭૫)

पंतं सयणासणं भइत्ता,
सीउण्हं विविहं च दंसमसगं ।
अव्वग्गमणे असंपहिट्ठे,
जो कसिणं अहिआसए स भिक्खू ॥४॥

प्रान्तं शयनासनं भक्त्वा,
शीतोष्णं विविधं च दंशमशकम् ।
अव्यग्रमनः असम्प्रहृष्टः,
यः कृत्स्नमध्यास्ते स भिक्षुः ॥४॥

અર્થ–અસાર શયન અને આસન વિ.નું સેવન કરી, શીત અને ઉષ્ણ તથા વિવિધ ડાંસ, મચ્છર મેળવીને મનની વ્યગ્રતા વગરના બની, ડાંસ વિ.થી રહિત સ્થાનના લાભથી પ્રસન્નચિત્ત થતા નથી તથા સમસ્ત શયનાદિ પરીષહને જે સહન કરે, તે ભિક્ષુ છે. (૪–૪૭૬)

णो सक्किअमिच्छई न पूअं,
नो विअ वंदणगं कओ पसंसं ।
से संजए सुव्वए तवस्सी,
सहिए आयगवेसए स भिक्खू ॥५॥

नो सत्कृतमिच्छति न पूजां,
नो पि च वंदनकं कुतः प्रशंसाम् ।
स संयतः सुव्रतः तपस्वी,
सहितः आत्मगवेषक स भिक्षुः ॥५॥

અર્થ–જે સત્કાર–પૂજા–વંદન વિ. ચાહતા નથી, તે સ્વગુણગાનરૂપ પ્રશંસાને તો ક્યાંથી ચાહે ? ન જ ઈચ્છે.

ન ગુપ્તાન પ્રત્યે ન્યારી બનનારા પંચમહાવ્રતધારી પ્રશાન્ત તપસ્વી, તેમજ જ્ઞાનક્રિયા સહિત જે આ માનીને ક્રમસર [illegible] ગુપ્તિની [illegible] કરતા, તે ભિક્ષુ છે. (૫-૪૭૭)

जेण पुण जहाइ जीविअं,
मोहं वा कसिणं नियच्छई नरनारिं ।
पजहे सया तवस्सी,
न य कोउहल्लं उवेइ स भिक्खू ॥८॥

येन पुनः जहाति जीवितं
मोहं वा कृत्स्नं नियच्छति नरनारि
प्रजह्यात् सदा तपस्वी
न च कुतूहलं उपैति स भिक्षुः ॥८॥

અર્થ-જે નિમિત્ત દ્વારા સંયમજીવનને [illegible] અથવા કષાય-નોકષાય વિરૂપ સમગ્ર [illegible] છે તે નિમિત્તરૂપ નર-નારીનો [illegible] તે ત્યાગ કરી જે અજ્ઞાનભાગી [illegible] વિષયો દ્વારા કુતૂહલભાવને ન પામે [illegible] આ વિના કુતૂહલભાવને ન પામે તે સાધુ છે. (૬-૪૭૮)

छिन्नं सरं भोममंतलिक्खं, सुविणं लक्खणदंडवत्थुविज्जं ।
अंगविआरं सरस्स विजयं, जो विज्जाहिं न जीवइ स भिक्खू ॥७॥

छिन्नं स्वरं भौममान्तरिक्षं
स्वप्नं लक्षणं दण्डवास्तुविद्याम् ।
अङ्गविकारं स्वरस्य विजयं
यो विद्याभिः न जीवति स भिक्षुः ॥७॥

અર્થ—વસ્ત્ર વિ.ના છેદ-વિષયક શુભાશુભ નિરૂપક વિદ્યા ને છિન્ન, સ્વર ષડ્જ સ્વરૂપને કહેનારી વિદ્યા, ભૂકંપ વિ. લક્ષણરૂપ ભૌમશાસ્ત્ર, ગંધર્વનગર વિ.રૂપ આકાશીય વિદ્યા, સ્વપ્નશાસ્ત્ર, સ્ત્રી વિ.ના લક્ષણરૂપ શાસ્ત્ર, દંડલક્ષણરૂપ કથનરૂપ શાસ્ત્ર, પ્રાસાદ વિ. ના ગુણ કહેનાર વાસ્તુશાસ્ત્ર, મસ્તકસ્ફુરણ વિ. શુભાશુભ કથનરૂપ અંગવિકાર વિદ્યા તથા દુર્ગા વિ.ના શબ્દરૂપ વિદ્યા; આવી જે વિદ્યાઓથી આજીવિકા ન ચલાવે. તે સાધુ કહેવાય છે. (૭-૩૯૬)

मंतं मूलं विविहं विज्जचिंतं,
वमणविरेअणधूमनित्तसिणाणं ।
आउरे सरणं तिगिच्छतं च,
तं परिण्णाय परिव्वए स भिक्खू ॥८॥

मंत्रं मूलं विविधां वैद्यचिन्तां,
वमनविरेचनधूमनेत्रस्नानम् ।
आतुरे स्मरणं चिकित्सतं च,
तत्परिज्ञाय परिव्रजेत् स भिक्षुः ॥ ८ ॥

અર્થ—ૐકારથી માંડી સ્વાહા પર્યંત મંત્રને. સહદેવી વિ. મૂલિકારૂપ શાસ્ત્ર, નાના પ્રકારની ઔષધી વિ.ના વ્યાપારરૂપ ચિંતા, વમનશુદ્ધિરૂપ વિરેચન, મનશિલ વિ.રૂપ ધૂમ, નેત્રસંસ્કારકરૂપ અંજન વિ., સંતાન વિ. માટે મંત્રૌષધીથી અભિષેક, રોગવાળી અવસ્થામા હા–મા વિ. રૂપે સ્મરણ કરવું અને રોગપ્રતિકારાર્થે ચિકિત્સા કરવી, આ

બધે અપરિજ્ઞાથી જાણી અને પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી છોડી જે સંયમમાર્ગમાં વિચરે છે તે જ સાધુ છે (૮-૪૮૦)

खत्तियगणउग्गरायपुत्ता,
माहण भोइय विविहा य सिप्पिणो।
नो तेसिं वयइ सिलोगपूयं,
तं परिन्नाय परिव्वए स भिक्खू ॥९॥

क्षत्रियगणोग्रराजपुत्राः
ब्राह्मणा भोगिका विविधाश्च शिल्पिनः।
नो तेषां वदति श्लोकपूजां
तं परिज्ञाय परिव्रजेत् स भिक्षुः ॥९॥

અર્થ—ક્ષત્રિયો મલ્લ કે ગણ અને ઉગ્ર કે ઉગ્રકુલના રાજકુમારો બ્રાહ્મણો ભોગિકો કે વિવિધ શિલ્પીઓ જે હોય છે તેઓની આસક્તિ આદિ છતાં આના સત્કાર-પુરસ્કાર કરો કે ન કરો નથી તેમની શ્લોક(કીર્તિ)પૂજાને આવકારતો તેને છોડી સંયમમાર્ગમાં જે વિચરે છે તે મુનિ છે (૯-૪૮૧)

गिहिणो जे पव्वइएण दिट्ठा,
अप्पव्वइएण व संथुया हविज्जा।
तेसिं इहलोइयफलट्ठा,
जो संथवं न करेइ स भिक्खू ॥१०॥

गृहिणो ये प्रव्रजितेन दृष्टाः
अप्रव्रजितेन वा संस्तुता भवेयुः
तेषामिहलौकिकफलार्थं
यः संस्तवं न करोति स भिक्षुः ॥१०॥

[illegible]

[illegible] ॥१४॥

અર્થ– [illegible] ને આયુ છે. (૧૪–૪૮૬)

वायं विविहं समिच्च लोए,
सहिए खेदाणुगए अ कोविअप्पा ।
पण्णे अभिभूअ सव्वदंसी,
उवसंते अविहेडए स भिक्खू ॥१५॥

वादं विविधं समेत्य लोके,
सहितः खेदानुगतः च कोविदात्मा ।
प्राज्ञो अभिभूय सर्वदर्शी,
उपशान्तः अविहेठकः स भिक्षुः ॥१५॥

અર્થ–લોકમાં દર્શનાંતર અભિપ્રાયરૂપ વિવિધ વાદને જ્ઞપરિજ્ઞાથી હાનિકારક જાણી, પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી છોડી, જ્ઞાન–ક્રિયાની, જિનવચનની કે મુનિઓની સાથે રહેલો સંયમસંપન્ન, શાસ્ત્રના રહસ્યને પામેલ આત્માવાળો, પ્રાજ્ઞ, પરિષહસહિષ્ણુ, સર્વ આત્માને સ્વતુલ્ય જોનારો, કષાય વગરનો અને કોઇને બાધા નહીં પહોંચાડનાર જે હોય, તે મુનિ છે. (૧૫–૪૮૭)

असिप्पजीवि अगिहे अमित्ते, जिइंदिए सव्वओ विप्पमुक्के ।
अणुक्कसाई लहुअप्पभक्खी, चिच्चा गिहं एगचरे स भिक्खू ॥१६॥

अशिल्पजीवी अगृह अमित्र
जितेन्द्रिय सर्वतः विप्रमुक्त ।
अणुकषायी लघ्वल्पभक्षी
त्यक्त्वा गृहं एकचरः स भिक्षुः ॥१६॥
इति ब्रवीमि ।

અર્થ-ચિત્ર વિ. વિજ્ઞાન દ્વારા જીવનનિર્વાહ નહીં કરનાર ઘરબારના મિત્ર-શત્રુ વિનાના ઇન્દ્રિયવિજેતા સર્વસંગરહિત, સ્વલ્પ કષાયવાળા નિસ્સાર અને અલ્પ આહાર કરનારા દ્રવ્ય-ભાવ ઘરનો ત્યાગ કરીને એકલા વિચરનારા જે હોય તે મુનિ છે આ પ્રમાણે હું કહું છું (૧૬-૪૮૮)

॥ પંદરમું શ્રી સભિક્ષુ અધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી બ્રહ્મચર્યસમાધિસ્થાનાધ્યયન—૧૬

सुयं मे आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं—इह खलु थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बंभचेरसमाहिट्ठाणा पण्णता। जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्त गुत्तिंदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा ॥१॥

श्रुतं मया आयुष्मन्! तेन भगवता एवमाख्यातम्—इह खलु स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि। यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य संयमबहुलः संवरबहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तब्रह्मचारी सदा अप्रमत्तः विहरेत् ॥१॥

અર્થ—શ્રી સુધર્માસ્વામી, શ્રી જંબૂસ્વામી પ્રત્યે કહે છે કે—હે આયુષ્મન્! તે ત્રણ લોકમાં પ્રસિદ્ધ જ્ઞાતપુત્ર તીર્થંકર શ્રી મહાવીર ભગવાને આગળ ઉપર કહેવાતા પ્રકારથી કહ્યું, તે મેં સાંભળ્યુ છે કે—આ પ્રવચનમાં નિશ્ચયથી સ્થવિર ભગવંતોએ બ્રહ્મચર્યના સમાધિસ્થાનો દશ પ્રરૂપેલા છે. તે સ્થાનો સાંભળીને ભિક્ષુ, સંયમની બહુલતાવાળો, સંવરની પ્રચુરતાવાળો, સમાધિની પ્રચુરતાવાળો, ત્રણ ગુપ્તિવાળો,

...ઇન્દ્રિયવિજેતા [illegible] બ્રહ્મચર્યધારક અને પ્રમા[illegible] [illegible]
...ની જેમ મોક્ષમાર્ગમાં વિચરે। (૧-૪૮૦)

कयरे खलु ते थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बम्भचेरसमाहिठाणा पण्णत्ता? जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिन्दिए गुत्तबम्भयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा ॥२॥

कतराणि खलु तानि स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि? यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य संयमबहुलः संवरबहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तेन्द्रियः [illegible] सदा अप्रमत्तः विहरेत् ॥ ॥

અર્થ—શ્રી જંબૂસ્વામી શ્રી સુધર્માસ્વામીને [illegible] ભગવાની આમને પૂછે છે કે—સ્થવિર ભગવંતોએ [illegible] સમાધિસ્થાનો કયા કયા કહ્યા છે? [illegible] જે સાંભળીને તથા હૃદયમાં ધારણ કરીને સાધુ [illegible] સંવરમાં [illegible] સમાધિમાં [illegible] બ્રહ્મચારી અને સદા પ્રમાદ [illegible] વિચરે। (૨-૪૮૦)

इमे खलु ते थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बम्भचेरसमाहिठाणा पण्णत्ता, जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिन्दिए गुत्तबम्भयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा ॥३॥

इमानि खलु तानि स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्य...

समाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि, यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य संयमबहुलः संवरबहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तेन्द्रियः गुप्तब्रह्मचारी सदा अप्रमत्तः विहरेत् ॥ ३ ॥

અર્થ-હે જંબૂ! સ્થવિર ભગવંતોએ બ્રહ્મચર્યના આ દશ સમાધિસ્થાનો પ્રરૂપેલા છે. જે સ્થાનો સાધુ સાંભળી, હૃદયમાં ધારી, સંયમબહુલ, સંવરબહુલ, સમાધિબહુલ, ગુપ્ત, ગુપ્તેન્દ્રિય, ગુપ્ત બ્રહ્મચારી અને સદા અપ્રમત્ત બની મોક્ષમાર્ગવિહારી બને! (૩-૪૬૧)

तं जहा विवित्ताइं सयणासणाइं सेविज्जा से निग्गंथे। नो इत्थी पसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेविता हवइ, से निग्गंथे। तं कहमिति चे आयरियाह–निग्गंथस्स खलु इत्थी पसुपंडग संसत्ताइं सयणासणाइं सेवमाणस्स बंभयारीस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पजिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपण्णत्ताओ वा धम्माओ भंसेज्जा, तम्हा नो इत्थीपसुपंडग संसत्ताइं सयणासणाइं सेविता हवइ से निग्गंथे ॥४॥

तद्यथा–विविक्तानि शयनासनानि सेवेत स निर्ग्रन्थः। नो स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि शयनासनानि सेविता भवति. स निर्ग्रन्थः। तत्कथमिति चेदाचार्य आह–निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि शयनासनानि सेवमानस्य ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् वा धर्माद्

[illegible] । तस्मात् खलु स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि [illegible] शयनासनानि सेविता भवति, स निर्ग्रन्थः ॥४॥

અર્થ–હે જંબૂ ! તે દશ સમાધિસ્થાનોમાં [illegible] [illegible] મુનિ [illegible] સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક સહિત શયન [illegible] આસન [illegible] [illegible] સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક રહિત શયન [illegible] આસન [illegible] મુનિ થતા નથી તેનું શું કારણ ? આ પ્રશ્નના [illegible] સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક સહિત શયન-આસન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મુનિ થાય. (૪ ૪ ૪)

णो इत्थीणं कहं कहित्ता हवइ से निग्गंथे । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] उम्मायं वा पाउणिज्जा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।

[illegible] कहित्ता भवति स निर्ग्रन्थः

तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणां कथां कथयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत, केवलिप्रज्ञप्तात् धर्मात् वा भ्रंशेत। तस्मात नो स्त्रीणां कथां कथयेत ॥५॥

અર્થ—હવે બીજું સમાધિસ્થાન કહે છે કે—જે સ્ત્રીઓની કથા કહેતો નથી તે મુનિ છે. તે શા માટે? તેના પ્રશ્નોત્તરમાં આચાર્યશ્રી કહે છે કે—સ્ત્રી સંબંધી—સ્ત્રીઓની આગળ કથા કરનાર બ્રહ્મચારી સાધુ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમા શંકા, અભિલાષા અને ફલસંદેહ પામનારો, તેમજ ભેદને ભોગવનારો, ઉન્માદવાળો, દીર્ઘકાલિક રાગવાળો બને તથા કેવલીકથિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય, માટે સ્ત્રીઓની કથાને મુનિ કહે નહીં. (૫–૪૯૩)

णो इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जागए विहरित्ता हवइ, से निग्गंथे। तं कहमिति चे आयरियाह—निग्गंथस्स खलु इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जागयस्स बंभचारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपण्णत्ताओ धम्माओ वा भंसिज्जा, तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जाए विहरिज्जा ॥६॥

नो स्त्रीभिः सार्द्धं सन्निषद्यागतो विहर्त्ता भवति, स निर्ग्रन्थः। तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु

नोऽभि [illegible] नक्षिणयाणस्स [illegible] [illegible] ण णाहा था [illegible] ण समुन्नान [illegible] था [illegible] [illegible] था [illegible] [illegible] था [illegible] [illegible] धम्माड था भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गंथे [illegible] [illegible] [illegible] विहरेज्जा ॥८॥

અર્થ—[illegible] [illegible] સમાધિસ્થાન [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] આસન ઉપર [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] આસન ઉપર [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] આસન ઉપર નહિ [illegible] [illegible]
[illegible] (૬-૪૪)

णो इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं [illegible] [illegible] [illegible] हवइ, से निग्गंथे। तं कहमिति चे [illegible] [illegible] [illegible] इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं [illegible] [illegible] निज्झायमाणस्स बंभयारिस्स [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वा समुप्पज्जिज्जा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा [illegible] [illegible] धम्माओ वा भंसेज्जा। तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीणं इंदियाइं मणोहराइं मणोरमाइं [illegible] [illegible] [illegible] ॥७॥

नो स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाणि आलोकयिता निध्याता भवति, स निर्ग्रन्थः। तत्कथमिति चेदाचार्य आह-निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाणि आलोकयतः निध्यायतः ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंशेत। तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाणि आलोकयेत् निध्यायेत् ॥७॥

અર્થ–ચોથું સ્થાન બતાવે છે કે–જે સ્ત્રીઓની મનોહર–આકર્ષક–મનોરમ તથા આહ્‌લાદકારક ઇન્દ્રિયોનું દર્શન, સ્મરણ તથા ચિંતન કરતો નથી તે મુનિ છે. તો કેમ? તેના જવાબરૂપે આચાર્યશ્રી કહે છે કે–આ ચોક્કસ હકીકત છે કે–સ્ત્રીઓની મનોહર અને મનોરમ ઇન્દ્રિયોનું દર્શન તથા ચિંતન કરનાર બ્રહ્મચારી નિર્ગ્રંથ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં પૂર્વોક્ત શંકા, અભિલાષા, ફલસંદેહ, ભેદ, ઉન્માદ, દીર્ઘકાલિક રોગાતંકવાળો બની, અંતે કેવલીપ્રણીત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય છે, માટે સ્ત્રીઓની મનોહર–મનોરમ ઇન્દ્રિયોને નહીં જોનારો અને તેનું ચિંતન નહીં કરનારો હોય તે જ સાધુ છે. (૭–૪૯૫)

णो इत्थीणं कुड्डंतरंसि वा दूसंतरंसि वा भित्तिंतरंसि वा कूइयसद्दं वा रुइयसद्दं वा गीयसद्दं वा हसियसद्दं वा थणियसद्दं वा कंदियसद्दं वा विलवियसद्दं वा सुणित्ता भवइ, से निग्गंथे।

અર્થ–બ્રહ્મચર્યમાં ધ્યાન રાખે કે–પાષાણની ભીંતરૂપ કુડ્યના આંતરામાં, વસ્ત્રનિર્મિત પડદાના આંતરામાં અને પાકી ઈંટ વિ.થી બનાવેલ ભીંતના આંતરામાં રહીને, સ્ત્રીઓના સુરતકાલના શબ્દો, પ્રણયકલહજન્ય રૂદનના શબ્દો, પંચમ રાગ વિ.થી આરંભેલ સંગીતના શબ્દો, હાસ્ય સહિત શબ્દો, ભોગ સમયના અસ્પષ્ટ શબ્દો, ઉચ્ચ સ્વરે રડાતા શબ્દો અને વિલાપના શબ્દોને જે સાંભળતો નથી તે સાધુ છે. તે કેમ ? તેના પ્રશ્નોત્તરમાં આચાર્યશ્રી ફરમાવે છે કે–કૂજિત શબ્દ, રૂદિત શબ્દ, ગીત શબ્દ, હસિત શબ્દ, સ્તનિત શબ્દ, કંદિત શબ્દ, અને વિલપિત શબ્દને, સાંભળનાર બ્રહ્મચારી મુનિના બ્રહ્મચર્ય વિષયમાં મુનિ, પૂર્વોક્ત શંકા, અભિલાષા, ફલસંદેહ, ભેદ, ઉન્માદ અને દીર્ઘકાલિક રોગાતંકવાળો બની, અંતે કેવલીકથિત ધર્મથી ખસી જાય છે. આથી ચોક્કસપણે સાધુએ કુડ્યના, દૂષ્યના અને ભીંતના આંતરે રહીને, કૂજિત–રૂદિત–ગીત–હસિત–સ્તનિત કંદિત અને વિલપિત શબ્દને નહીં સાભળતો મુનિ મોક્ષમાર્ગમાં વિચરે છે. (૮-૪૬૬)

णो इत्थीणं पुव्वरय' वा पुव्वकीलिय' वा अणुसरित्ता हवइ, से निग्गंथे। तं कहमिति चे आयरियाह—निग्गंथस्स खलु इत्थीणं पुव्वरयं पुव्वकीलियं अणुसरमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्माय' वा पाउणिज्जा दीहकालिय' वा

धम्माओ वा भंसेज्जा। तम्हा खलु णो निग्गंथे पणीयं आहारं आहारेज्जा ॥१०॥

नो प्रणीतमाहारमाहारयिता भवति, स निर्ग्रन्थः। तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु प्रणीतं पानभोजनमाहारयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंशेत। तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः प्रणीतमाहारमाहरेत ॥१०॥

અર્થ—સાતમું સ્થાન જણાવે છે કે—જે શ્રી વિ. સ્નિગ્ધ પદાર્થોથી ભરચક આહારને વાપરતો નથી તે મુનિ છે. એમ કેમ? આના પ્રત્યુત્તરરૂપે આચાર્યશ્રી કહે છે કે—સ્નિગ્ધ ભોજન કરનાર બ્રહ્મચારી સાધુ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં શંકા-કાંક્ષા-કલુસ દેહ-ભેદ-ઉન્માદ અને દીર્ઘ-કાલિક રોગાતંકવાળો બની, અંતે કેવલીકથિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે, માટે નિશ્ચયથી સાધુ સ્નિગ્ધ આહારનું ભોજન કરે નહીં। (૧૦-૪૯૮)

णो अइमायाए पाणभोअणं आहरेत्ता हवइ, से निग्गंथे। तं कहमिति चे आयरियाह—निग्गंथस्स खलु अइमायाए पाणभोअणं आहारेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलि-

पण्णत्ताओ धम्माओ वा भसेज्जा । तम्हा खलु णो णिग्गंथे अइमायाए पाणभोअण भुंजेज्जा ॥११॥

णो अतिमात्रया पानभोजनमाहारयिता भवति स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु अतिमात्रया पानभोजनमाहारयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत भेदं वा लभेत उन्मादं वा प्राप्नुयात् दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत् केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रश्येत् । तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः अतिमात्रया पानभोजनं भुञ्जीत ॥११॥

અર્થ—આઠમું સ્થાન બતાવે છે કે—સાધુએ [illegible] [illegible] પાનભોજનને જે [illegible] નહીં ન સાધુ [illegible] કેમ ? [illegible] ના જવાબમાં આચાર્યશ્રી કહે છે કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] બ્રહ્મચારી [illegible] [illegible] વિષયમાં શંકા-કાંક્ષા-વિચિકિત્સા [illegible] [illegible] [illegible] કાલિક રોગાતંકવાળો બની જાય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી માત્રાતિમાત્ર પાનભો [illegible] [illegible] [illegible] (૧૧-૨૫)

णो विभूसाणुवाई हवइ से णिग्गंथे । से किमाहु—[illegible] विभूसावत्तिए विभूसियसरीरे [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ वा भंसेज्जा। तम्हा खलु णो णिग्गंथे विभूसाणुवाई सिया ॥१२॥

नो विभूषानुपाती भवति स निर्ग्रन्थः। तत्कथमिति चेदाचार्य आह-विभूषावर्तिकः विभूषितशरीरः स्त्रीजनस्य अभिलषणीयो भवति। ततः खलु तस्य स्त्रीजनेन अभिलष्यमाणस्य ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्तात् धर्माद् वा भ्रंशेत। तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः विभूषानुपाती स्यात् ॥१२॥

અર્થ-નવમું સ્થાન જણાવે છે કે-શરીરની શોભાના સાધનો દ્વારા જે શરીરનો સંસ્કાર કરતો નથી તે સાધુ છે. એમ કેમ ? તો પ્રત્યુત્તરમાં આચાર્યશ્રી કહે છે કે-શરીરની શોભા કરનાર અને સ્નાન વિ.થી સુશોભિત શરીર બનાવનાર સ્ત્રીજનથી ઇચ્છનીય બને છે, તેથી સ્ત્રીજનથી અભિલપણીય બનેલ તે બ્રહ્મચારી નિર્ગ્રન્થ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમા શંકા-કાંક્ષા-ફલસ દેહ-ભેદ-ઉન્માદ અને દીર્ઘકાલિક રોગાતંકવાળો બની કેવલીકથિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ બને છે; જેથી નિશ્ચયથી સાધુ વિભૂષા કરનારો બને નહીં. (૧૨-૫૦૦)

णो सद्दरूवरसगंधफासाणुवाई हवइ, से णिग्गंथे। तं कहमिति चे आयरियाह—निग्गंथस्स खलु सद्दरूवरसगंध-फासाणुवाइस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा विति-गिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा। उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपण्ण-

गाओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु निग्गंथे नो सद्दरूवरसगंधफासाणुवाई हवइ । दसमं बंभचेरसमाहिठाणं हवइ ॥ १३ ॥

नो [illegible]गंधस्पर्शानुपाती भवति स निर्ग्रन्थः । [illegible] आह-[illegible] [illegible] [illegible]गन्धस्पर्शानुपातिना ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये [illegible] वा विचिकित्सा वा [illegible] भेद वा [illegible] वा [illegible] [illegible] वा [illegible] [illegible] [illegible] वा [illegible] । तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः [illegible]गन्धस्पर्शानुपाती भवेत् । [illegible] [illegible] भवति ॥१३॥

અથ-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી તે સાધુ [illegible] આમ કેમ ? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] બ્રહ્મચારી મુનિ બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને દીર્ઘકાલિક [illegible] [illegible] [illegible] કેવલીકથિત ધર્મથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

હવે પૂર્વોક્ત વિષયના શ્લોકોમાં [illegible] :

जं विवित्तमणाइन्नं, रहियं थीज[illegible] य ।
बंभचेरस्स रक्खट्ठा आलयं तु निसे[illegible] ॥ १ ॥

[illegible] विविक्त [illegible] रहित [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] तु [illegible] ।

અર્થ–એકાન્તરૂપ અને સ્ત્રીજન વિગેરેથી રહિત વસતિમાં જે બ્રહ્મચર્યની રક્ષાર્થે રહે છે, તે સાધુ છે. (૧–૫૦૨)

मणपल्हायजणणिं, कामरागविवड्ढणिं ।
बंभचेररओ भिक्खू, थीकहं तु विवज्जए ॥२॥

मनःप्रह्लादजननीं, कामरागविवर्धनीम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, स्त्रीकथां तु विवर्जयेत् ॥ २ ॥

અર્થ–બ્રહ્મચર્યના પાલનમાં પરાયણ મુનિ, ચિત્તને પ્રસન્ન કરનારી અને કામરાગની વિશેષથી વૃદ્ધિ કરનારી સ્ત્રી સંબંધી કથાનો પરિત્યાગ કરે! (૨–૫૦૩)

समं च संथवं थीहिं, संकहं च अभिक्खणं ।
बंभचेररओ भिक्खू, णिच्चसो परिवज्जए ॥३॥

समं च संस्तवं स्त्रीभिः, संकथां च अभीक्ष्णम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥ ३ ॥

અર્થ–બ્રહ્મચર્યપાલનમાં લીન સાધુ, સ્ત્રીઓની સાથે પરિચય, એક આસન ઉપર બેસવાનો તેમજ સ્ત્રીજન જે સ્થલે બેસેલ હોય તે સ્થાને બે ઘડી પહેલાં બેસવાનો અને વારંવાર રાગપૂર્વક વાતચીત કરવાનો સતત ત્યાગ કરે! (૩–૫૦૪)

अंगपच्चंगसंठाणं, चारुल्लवियपेहियं ।
बंभचेररओ थीणं, चक्खुगेज्झं विवज्जए ॥४॥

अङ्गप्रत्यङ्गसंस्थानं, चारूल्लपितप्रेक्षितम् ।
ब्रह्मचर्यरतः स्त्रीणां, चक्षुर्ग्राह्यं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

અર્થ—બ્રહ્મચર્યરત મુનિ સ્ત્રીઓના [illegible] તેમજ [illegible] ઉપાંગોના [illegible] મુખ તથા [illegible] જોવાના સ્ત્રીઓના [illegible] છોડી દે। (૪-૫૦૫)

कूइयं रुइयं गीयं, हसियं थणियं कन्दियं।
बम्भचेररओ थीणं, सोयगिज्झं विवज्जए ॥५॥

कूजितं रुदितं गीतं हसितं स्तनितं क्रन्दितम्।
ब्रह्मचर्यरतः स्त्रीणां श्रोत्रग्राह्यं विवर्जयेत् ॥ ॥

અર્થ—બ્રહ્મચર્ય પાલનમાં [illegible] સ્ત્રીઓના [illegible] કૂજિત ગીત-હસિત સ્તનિત [illegible] (૫-૫૦૬)

हासं किड्डं रइं दप्पं, सहसावत्तासियाणि य।
बम्भचेररओ थीणं, नाणुचिन्ते कयाइ वि ॥६॥

हास्यं क्रीडां रतिं दर्पं सहसावत्रासितानि च।
ब्रह्मचर्यरतः स्त्रीणां नानुचिन्तयेत् कदाचिदपि ॥६॥

અર્થ બ્રહ્મચર્યરત [illegible] હસવું [illegible] ક્રીડા [illegible] કરેલ [illegible] (૬-૫૦૭)

११

पणीयं भत्तपाणं तु, खिप्पं मयविवड्ढणं ।
बंभचेररओ भिक्खू, णिच्चसो परिवज्जए ॥७॥

प्रणीतं भक्तपानं तु, क्षिप्रं मदविवर्धनम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥७॥

અર્થ–બ્રહ્મચર્યાસક્ત મુનિ, શીઘ્ર કામવાસનાને જાગૃત કરનાર સ્નિગ્ધ આહાર-પાણી વિ.નો સર્વદા ત્યાગ કરે! (૭-૫૦૮)

धम्मलद्धं मियं काले, जत्तत्थं पणिहाणवं ।
नाइमत्तं तु भुंजेज्जा, बंभचेररओ सया ॥८॥

धर्मलब्धं मितं काले, यात्रार्थं प्रणिधानवान् ।
नातिमात्रं तु भुञ्जीत, ब्रह्मचर्यरतः सदा ॥८॥

અર્થ–ચિત્તની સમાધિવાળો–બ્રહ્મચર્યપાલનમાં તત્પર મુનિ, સાધુના આચાર અનુસારે મેળવેલ તથા સંયમ-નિર્વાહ ખાતર શાસ્ત્રવિહિત કાળે હંમેશાં પરિમિત આહારને આરોગે, પરંતુ તેની માત્રાનું ઉલ્લંઘન કરી આહારને કરે નહીં. (૮–૫૦૯)

विभूसं परिवज्जेज्जा, सरीरपरिमंडणं ।
बंभचेररओ भिक्खू, सिंगारत्थं न धारए ॥९॥

विभूषां परिवर्जयेत्, शरीरपरिमण्डनम् ।
ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, शृङ्गारार्थं न धारयेत् ॥९॥

અર્થ–બ્રહ્મચર્યપાલનમાં લીન સાધુ, અતિ ઉત્કૃષ્ટ વસ્ત્રપરિધાનરૂપ વિભૂષાને છોડે તથા શૃંગાર માટે શરીરની શોભારૂપ વાળ વિ.ના સંસ્કારને ધારણ ન કરે! (૯–૫૧૦)

सद्दे रूवे य गंधे य, रसे फासे तहेव य।
पंचविहे कामगुणे, निच्चसो परिवज्जए ॥१०॥

शब्दान् रूपाणि च गन्धांश्च रसान् स्पर्शांस्तथैव च
पंचविधान् कामगुणान् नित्यशः परिवर्जयेत् ॥

अर्थ – ब्रह्मचर्य पालनमां रत [illegible]
मनोहर शब्द रूप-रस-गंध स्पर्श [illegible]
रागी न बनवा, तेनो त्याग करे ([illegible])

आलओ थीजणाइण्णो, थीकहा य मणोरमा।
संथवो चेव नारीणं, तासिं इंदियदरिसणं ॥११॥
कूइयं रुइयं गीयं, हसियं भुत्तासियाणि य।
पणीयं भत्तपाणं च, अइमायं पाणभोयणं ॥१२॥
गत्तभूसणमिट्ठं च, कामभोगा य दुज्जया।
नरस्सऽत्तगवेसिस्स, विसं तालउडं जहा ॥१३॥

—[illegible]

आलयः स्त्रीजनाकीर्णः, स्त्रीकथा च मनोरमा
संस्तवश्चैव नारीणां तासामिन्द्रियदर्शनम् ॥
कूजितं रुदितं गीतं हसितं भुक्तासितानि च
प्रणीतं भक्तपानं च अतिमात्रं पानभोजनम् ॥
गात्रभूषणमिष्टं च कामभोगाश्च दुर्जयाः
नरस्यात्मगवेषिणो विषं तालपुटं यथा ॥

—[illegible]

अर्थ–स्त्री [illegible]
स्त्री साथेना [illegible]

કુજિત-ગીત-હસિત શબ્દનું શ્રવણ, ભોગવેલ ભોગોનું સ્મરણ, નિત્ય આહાર-પાણી આરોગવા, પ્રમાણ ઉપરાન્ત આહાર લેવા, સ્ત્રીઓને રુચિકારક શરીરને સુશોભિત કરવું અને દુર્જય કામભોગો, આત્માર્થી આત્મા માટે દ્રવ્ય-ભાવ જીવનનો નાશ કરનાર તાલપુટ ઝેર જેવા મહા ભયંકર છે. (૧૧ થી ૧૩, ૫૧૨ થી ૫૧૪)

दुज्जये कामभोगे य, णिच्चसो परिवज्जए ।
संकट्ठाणाणि सव्वाणि, वज्जेज्जा पणिहाणवं ॥१४॥

दुर्जयान कामभोगांश्च, नित्यशः परिवर्जयेत ।
शङ्कास्थानि सर्वाणि, वर्जयेत प्रणिधानवान ॥१४॥

અર્થ–પ્રણિધાનવાળો સાધુ, દુર્જેય કામભોગોનો સર્વદા ત્યાગ કરે! તથા શંકા વિ.ના જનક, સ્ત્રીજન વિ. સહિત દશ સ્થાનોને છોડી દે! નહીંતર જિનાજ્ઞાભંગ વિ. દોષો પેદા થાય! (૧૪–૫૧૫)

धम्मारामे चरे भिक्खू, धीइमं धम्मसारही ।
धम्मारामरए दंते, बंभचेरसमाहिए ॥१५॥

धर्मारामे चरेद् भिक्षुः, धृतिमान् धर्मसारथिः ।
धर्मारामरतो दान्तः, ब्रह्मचर्यसमाहितः ॥१५॥

અર્થ–ધૈર્યમૂર્તિ, ધર્મસારથિ, ધર્મના ઉદ્યાનમાં વિચરનારો, ઈન્દ્રિય-મનનો વિજેતા અને બ્રહ્મચર્ય-સમાધિ-સંપન્ન બની, મુનિ, શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મોદ્યાનમાં વિહાર કરનારો બને! (૧૫–૫૧૬)

देवदाणवगंधव्वा, जक्खरक्खसकिन्नरा।
बंभयारिं नमंसंति, दुक्करं जे करंति तं ॥१६॥

देवदानवगन्धर्वाः, यक्षराक्षसकिन्नराः।
ब्रह्मचारिणं नमस्यन्ति दुष्करं यः करोति तम् ॥१६॥

અર્થ—જે મો દુષ્કર બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે છે [illegible] (१६-५१०)

एस धम्मे धुवे णिच्चे, सासए जिणदेसिए।
सिद्धा सिज्झंति चाणेणं, सिज्झिस्संति तहावरे ॥१७॥

एष धर्मो ध्रुवो नित्यः शाश्वतो जिनदेशितः
सिद्धाः सिध्यन्ति चानेन सेत्स्यन्ति तथापरे ॥१७॥

અર્થ—આ [illegible] (१७-५१८)

॥ इति [illegible] श्री ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानाध्ययनं [illegible] ॥

શ્રી પાપશ્રમણીયાધ્યયન-૧૭

जे केइ उ पव्वइए नियंठे, धम्मं सुणित्ता विणयोववण्णे ।
सुदुल्लहं लहिउं बोहिलाभं, विहरेज्ज पच्छा य जहासुहं तु ॥१॥

यः कश्चित् प्रव्रजितो निर्ग्रन्थो,
धर्मं श्रुत्वा विनयोपपन्नः ।
सुदुर्लभं लब्ध्वा बोधिलाभं,
विहरेत पश्चाच्च यथासुखं तु ॥१॥

અર્થ-કોઈ એક મુમુક્ષુ ધર્મનું શ્રવણ કરી, અત્યંત દુર્લભ બોધિલાભ મેળવી અને વિનીત બની દીક્ષિત થયેલ સાધુ, દીક્ષા બાદ નિદ્રા વિ.ની પરવશતાથી શીયાલ વૃત્તિ-વાળો-સુખશીલીયો બની શિથિલાચારી બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧-૫૧૯)

सेज्जा दढा पाउरणं मे अत्थि,
उप्पज्जइ भोत्तुं तहेव पाउं ।
जाणामि जं वट्टइ आउसुत्ति,
किं नाम काहामि सुएण भंते ! ॥२॥

[illegible] मायरण [illegible]
[illegible] आर्य [illegible]
आनामि [illegible] आयुष्म[illegible]
[illegible] नाम [illegible] [illegible] ॥

અર્થ–ત્યારે [illegible] આગમના [illegible]
[illegible] ત્યારે પાપશ્રમણ [illegible]
[illegible]
[illegible]
આચાર્ય-[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]

जे [illegible], [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] पापसमणि [illegible] ॥
[illegible]
[illegible]

અર્થ–[illegible]
[illegible]
[illegible]
([illegible])

आयरिय[illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] पावसमणि [illegible] ॥
[illegible]
[illegible]

અર્થ-જ્યારે આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયે, શાસ્ત્ર ભણવાની અને વિનય-સેવા બાબતનું શિક્ષણ આપેલ હોય, ત્યારે જે જ્ઞાની બની આચાર્ય વિ.ની નિંદા કરે છે, તે સાધુ પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૪-૫૨૨)

आयरियउवज्झायाणं, सम्मं न पडितप्पइ ।
अप्पडिपूयए थद्धे, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥५॥

आचार्योपाध्यायानां, सम्यग् न परितृप्यति ।
अप्रतिपूजकः स्तब्धः, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥५॥

અર્થ-જે સાધુ, આચાર્ય વિ. ગુરૂજનની શાસ્ત્રોક્ત રીતિએ સેવા-શુશ્રૂષા કરી તેઓને પ્રસન્ન કરતો નથી અને ઉપકારી ગુરૂજનનો પ્રત્યુપકાર કરતો નથી તથા અહંકારમાં મસ્ત બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૫-૫૨૩)

सम्मद्दमाणे पाणाणि, बीयाणि हरियाणी य ।
असंजए संजयमन्नमाणो, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥६॥

संमर्दयन प्राणान्, बीजानि हरितानि च ।
असंयतः संयतं मन्यमानः, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥६॥

અર્થ-બેઇન્દ્રિ વિ. ત્રસ જીવોને, ડાંગર વિ. બીજોને, દુર્વા વિ. લીલી વનસ્પતિને અર્થાત્ સર્વ એકેન્દ્રિ જીવોને ચરણ વિ.થી પીડા પહોંચાડનાર, સંયમભાવથી વર્જિત બની રહેલ હોય, તેમ છતાં પણ પોતે પોતાને સંયત માની રહેલ હોય, તે સાધુ પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૬-૫૨૪)

संथारं फलगं पीढं, निसिज्जं पायकंबलं ।
अप्पमज्जियमारुहइ, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥७॥

संथारं फलगं पीढं निसेज्जं पायकम्बलम्
अप्पमज्जियमारुहइ, पावसमणे [illegible] ।७।

अर्थ—जे साधु शयन-आसन-पाट-[illegible]
पादभूमि-पादक [illegible] तेना [illegible]
[illegible] प्रमार्ज्या [illegible] जेथी [illegible]
छे पापी छे, ते पापश्रमण कहेवाय छे (७-५१५)

दवदवस्स चरई, पमत्ते य अभिक्खणं ।
उल्लंघणे य चण्डे य, पावसमणे त्ति वुच्चई ॥८॥

[illegible]
[illegible] पापश्रमण [illegible] ।८।

अर्थ—जे साधु [illegible]
[illegible] प्रमादि [illegible] साधुओने [illegible]
[illegible]
[illegible] (८-५१६)

पडिलेहेइ पमत्ते अवउज्झइ पायकम्बलं ।
पडिलेहणा अणाउत्ते पावसमणे त्ति वुच्चई ।९।

[illegible]
[illegible] पापश्रमण [illegible]

अर्थ—[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

पडिलेहेइ पमत्ते से, जं किंचि हु णिसामिया ।
गुरुपरिभावए णिच्चं, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥१०॥

प्रतिलेखयति प्रमत्तः सः, यत् किंचित् खलु निशम्य ।
गुरुपरिभावकः नित्यं, पापश्रमण इत्युच्यते ॥ १० ॥

અર્થ–જે સાધુ, આડી-તાડીની વાતો સાંભળતો રહીને વસ્ત્ર- પાત્ર વિ.ની પ્રતિલેખના કરે છે તથા તે પ્રમાદી બનેલો અને હંમેશાં ગુરુની આશાતના કરતો રહે છે. તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૦-૫૨૮)

बहुमायी पमुहरी,थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
असंविभागी अचियत्ते, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥११॥

बहुमायी प्रमुखरः, स्तब्धो लुब्धः अनिग्रहः ।
असंविभागी अप्रीतिकरः, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥ ११ ॥

અર્થ–જે સાધુ, પ્રચુર માયાવાળો, વધારે બકવાદ કરનારો, અહંકારી, લોભી, ઇન્દ્રિયોને વશમાં નહીં રાખ-નારો, ગ્લાન વિ. સાધુની સેવા નહીં કરનારો અને ગુરુ પ્રત્યે સદ્ભાવ નહીં રાખનારો હોય, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૧-૫૨૯)

विवायं च उदीरेइ, अधम्मे अत्तपण्णहा ।
वुग्गहे कलहे रत्ते, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥१२॥

विवादं च उदीरयति, अधर्माऽऽप्तप्रज्ञाहा ।
व्युद्ग्रहे कलहे रक्तः, पापश्रमण इत्युच्यते ॥ १२ ॥

અર્થ–જે સાધુ, શાંત થયેલ કજીયાને પ્રગટ કરે

છે, દશવિધ સાધુધર્મથી રહિત [illegible] પરિણામથી [illegible] છે તથા [illegible] વિના શુદ્ધમાં તથા વચનના [illegible] પાપશ્રમણ કહેવાય છે (૧૦-૫)

अथिरासणे कुक्कुईए, जत्थ तत्थ निसीयई ।
आसणम्मि अणाउत्ते, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१३॥

अस्थिरासनः कौकुचिकः यत्र तत्र निषीदति
आसने अनायुक्तः पापश्रमण इत्युच्यते ॥१३

અર્થ—જે સાધુ આસનની [illegible] આસનમાં ઉપયોગ [illegible] છે (૧૩-૫૩૧)

ससरक्खपाओ सुयई, सेज्जं न पडिलेहई ।
संथारए अणाउत्तो, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१४॥

ससरजस्कपादः स्वपिति शय्यां न प्रतिलेखयति
संस्तारके अनायुक्तः पापश्रमण इत्युच्यते ॥१४

અર્થ—જે સાધુ [illegible] (૧૪-૫૩૨)

दुद्धदही विगईओ, आहारेइ अभिक्खणं ।
अरए य तवोकम्मे, पावसमणि त्ति वुच्चई ॥१५॥

दुग्धदधिविकृतीः, आहारयति अभीक्ष्णम् ।
अरतश्च तपःकर्मणि, पापश्रमण इत्युच्यते ॥ १५ ॥

અર્થ–જે સાધુ, વિના કારણે વારંવાર દૂધ, દહીં વિ. આદિ વિગઈઓને વાપરે છે, એટલું જ નહીં પણ અનશન વિ. તપમાં તત્પર બનતો નથી, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૫-૫૩૩)

अत्थंतम्मि य सूरम्मि, आहारेइ अभिक्खणं ।
चोइओ पडिचोएइ, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥१६॥

अस्तान्ते च सूर्ये, आहारयति अभीक्ष्णम् ।
नोदितः प्रतिनोदयति, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥ १६ ॥

અર્થ–જે સાધુ, સૂર્યાસ્ત સુધી વારંવાર વિશેષ કારણ સિવાય આહાર વાપર્યા કરે છે, જ્યારે જ્ઞાન-ક્રિયાની બાબતમાં ગુરૂ વિ.થી પ્રેરણા થાય ત્યારે ગુરૂઓની સાથે વિવાદ કરવા લાગી જાય છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે.(૧૬-૫૩૪)

आयरियपरिच्चाइ, परपासंड' सेवए ।
गाणं गणिए दुब्भूए, पावसमणेत्ति वुच्चई ॥१७॥

आचार्यपरित्यागी, परपाषण्ड' सेवते ।
गाणङ्गणिको दुर्भूतः, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥ १७ ॥

અર્થ–જે સાધુ, આચાર્યના પરિત્યાગ કરે છે, શ્રી જિનોક્ત ધર્મ છોડી બીજા ધર્મને આચરે છે, સ્વગણ-ગચ્છને છોડી બીજા ગણમા જાય છે અને દુરાચારી હોઈ અતિ નિંદનીય બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૭-૫૩૫)

सयं गेहं परिचज्ज, परगेहंसि वावरे।
निमित्तेण य ववहरइ, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥१८॥

स्वकं गेहं परित्यज्य परगेहे व्याप्रियते।
निमित्तेन च व्यवहरति पापश्रमण इत्युच्यते ॥१८॥

અર્થ—જે સાધુ પોતાના [illegible] સાધુપણું [illegible] આરાધતો નથી [illegible] છે તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે (૧૮ પ ૬)

सन्नाइपिंडं जेमेइ, नेच्छई सामुदाणियं।
गिहिनिसिज्जं च वाहेइ, पावसमणि त्ति वुच्चइ ॥१९॥

स्वज्ञातिपिण्डं जेमति नेच्छति सामुदानिकम्।
गृहिनिषद्यां च वाहयति पापश्रमण [illegible]

અર્થ—સાધુ પોતાના [illegible] વાપરે છે, અને [illegible] નથી [illegible] ઉપર બેસે છે તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે (૧૯)

एयारिसे पंचकुसीलसंवुडे रूवंधरे मुणिपवराण हेट्ठिमे।
अयंसि लोए विसमेव गरहिए न से इहं नेव परत्थ लोए ॥२०॥

[illegible]

[illegible]

સન્ન-કુશીલ સંસક્ત-યથાછંદરૂપ પાંચ નિંદનીય કુશીલ, સાધુઓની માફક આશ્રવદ્વારોને નહીં રોકનારો, માત્ર મુનિવેષધારી અને ઉત્તમ મુનિઓની અપેક્ષાએ અત્યંત હલકી કોટિનો, આ લોકમાં ઝેરની માફક નિંદનીય બને છે. તેના બંને ભવ બગડી જાય છે, કેમ કે-અહીં તો શ્રી ચતુર્વિધ સંઘથી અનાદરણીય અને પરલોકમાં જ્ઞાનચારિત્રનો વિરાધક થવાથી સ્વર્ગ વિ.ના સુખથી વંચિત બને છે. (૨૦-૫૩૮)

जे वज्जए एए सया उ दोसे,
से सुव्वए होइ मुणीण मज्झे ।
अयंसि लोए अमयंव पूइए,
आराहए लोगमिणं तहा परं त्तिबेमि ॥२१॥

यः वर्जयति पतान सदा तु दोषान,
स सुव्रतो भवति मुनीनां मध्ये ।
अस्मिनलोके अमृतमिव पूजितः,
आराधयति लोकमिमं तथा परं इति ब्रवीमि ॥ २१ ॥

અર્થ-જે સાધુ, પૂર્વોક્ત જ્ઞાનાતિચાર વિ. દોષોનો પરિહાર હંમેશાં કરે છે, તે મુનિઓમા પ્રશસ્ત મહાવ્રતધારી કહેવાય છે; એટલું જ નહીં પરંતુ તે આ લોકમાં અમૃતની માફક શ્રી ચતુર્વિધ સંઘથી પૂજાપાત્ર બનેલો, આલોકને અને પરલોકને આરાધના દ્વારા સફલ બનાવે છે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! હું કહું છુ. (૨૧-૫૩૯)

॥ સત્તરમુ શ્રી પાપશ્રમણીયાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી સંયતાધ્યયન-૧૮

कंपिल्ले नयरे राया, उदिण्णबलवाहणे ।
नामेणं संजए नाम, मिगव्वं उवनिग्गए ॥१॥

काम्पिल्ये नगरे राजा, उदीर्णबलवाहनः ।
नाम्ना संजयो नाम मृगव्यामुपनिर्गतः ॥१॥

અર્થ-[illegible]
[illegible]
[illegible]
(૧-૫૪૦)

हयाणीए गयाणीए रहाणीए तहेव य ।
पायत्ताणीए महया, सव्वओ परिवारिए ॥२॥
मिए छुभित्ता हयगओ कंपिल्लुज्जाणकेसरे ।
भीए संते मिए तत्थ वहेइ रसमुच्छिए ॥३॥ युग्मम् ।

हयानीकेन गजानीकेन रथानीकेन तथैव च
पादातानीकेन महता सर्वतः परिवारितः
[illegible]
[illegible]

[illegible]

રથોના અને પાયદળોનાથી પરિવૃત્ત થઈને, મૃગમાંસના આસ્વાદમાં લોલુપ બનેલો, શિકાર ભણી, કાંપિલ્ય નગરના કેશર નામના ઉદ્યાનમાં પહોંચી, અશ્વોને શોભાવાળા બનાવી, ભયભીત તથા આજુબાજુ દોડવાથી ખિન્ન બનેલા કેટલાંક મૃગોનો રાજાએ શિકાર કરવા માંડ્યો. (૨+૩, ૫૪૧+૫૪૨)

अह केसरंमि उज्जाणे, अणगारे तवोधणे ।
सज्झायज्झाणसंजुत्ते, धम्मज्झाणं झियायइ ॥४॥
अप्फोवमंडवंमि, झायइ खविआसवे ।
तस्सागए मिए पासं, वहेइ से नराहिवे ॥५॥ युग्मम् ॥

अथ केसरोद्याने, अनगारस्तपोधनः ।
स्वाध्यायध्यानसंसक्तो, धर्मध्यानं ध्यायति ॥४॥
अप्फोवमण्डपे ध्यायति, क्षपिताश्रवः ।
तस्यागतान् मृगान् पार्श्वे, हन्ति स नराधिपः ॥५॥
युग्मम् ॥

અર્થ—જ્યારે રાજા મૃગોનો શિકાર કરવા માંડ્યો, ત્યારે આ કેશર નામના ઉદ્યાનમાં સ્વાધ્યાયધ્યાનસંયુક્ત–તપરૂપી ધનવાળા એક મુનિરાજ ધર્મધ્યાન નામનું ધ્યાન કરી રહ્યા હતા. વૃક્ષ વિ.થી વ્યાપ્ત નાગરવેલ વિ.ના મંડપમાં આશ્રવોને દૂર કરનાર અને ધ્યાન કરનાર તે ગર્દભાલિ મુનિરાજની પાસે તે હરણો દોડી આવ્યા, છતાં તે મૃગોનો રાજાએ શિકાર કર્યો. (૪+૫, ૫૪૩+૫૪૪)

अह आसगओ राया, खिप्पमागम्म सो तहिं ।
हए मिए उ पासित्ता, अणगारं तत्थ पासई ॥६॥

अथ अश्वगतो राजा क्षिप्रमागम्य स तस्मिन्।
हतान् मृगांस्तु दृष्ट्वा, अनगारं तत्र पश्यति॥६॥

અર્થ—ત્યારબાદ ઘોડેસ્વાર બનેલા [illegible] ત્યાં જ આવીને શિકારના ભોગ બનેલા [illegible] આ જ સમયે ત્યાં રહેતા [illegible] મુનિરાજને તે જુએ છે (૬-૫૮૫)

अह राया तत्थ संभंतो, अणगारो मणाहओ।
मए उ मंदपुण्णेणं, रसगिद्धेण घन्तुणा॥७॥
आसं विसज्जइत्ताणं, अणगारस्स सो निवो।
विणएण वंदए पाए, भगवं एत्थ मे खमे॥८॥
अह मोणेण सो भगवं, अणगारो झाणमस्सिओ।
रायाणं न पडिमंतेइ, तओ राया भयद्दुओ॥९॥
संजओ अहमस्सीति, भगवं वाहराहि मे।
कुद्धे तेएण अणगारे, डहेज्ज नरकोडिओ॥१०॥
॥ चतुर्भिः कुलकम् ॥

अथ राजा तत्र संभ्रान्तः, अनगारो मनाग् हतः।
मया तु मन्दपुण्येन रसगृद्धेन घातुकेन [illegible]
अश्वं विसृज्य खलु अनगारस्य स नृपः
विनयेन वन्दते पादौ भगवन्नत्र मे क्षमस्व [illegible]
अथ मौनेन स भगवान् अनगारो ध्यानमाश्रितः
राजानं न प्रतिमन्त्रयति ततो राजा भयद्रुतः
संयतोऽहमस्मीति भगवन् व्याहर मे
क्रुद्धस्तेजसाऽनगारो दहेन्नरकोटीः [illegible]

આથી—જ્યારે રાજા, ત્યાં મુનિરાજની પાસે આવે, 'અહો! મંદભાગ્ય રસલોલુપ મેં આ મુનિરાજને નાહક હેરાન કરી છે' એમ જાણી, ભયભીત બની, ઘોડો ત્યજી, તે રાજા મુનિરાજના ચરણમાં સવિનય વંદના કરી બોલ્યો કે—'હે ભગવન્! મારા આ અપરાધની મને માફી આપો!' જ્યારે ધ્યાનસ્થ ભગવાન—મુનિપ્રવર કાંઈ જવાબ આપતા નથી, ત્યારે 'આ ક્રોધાયમાન થયેલ મુનિ શું કરશે તે ખબર પડતી નથી,'—એમ વિચારી, વધારે ભયગ્રસ્ત બની, રાજા પોતાનો પરિચય આપે છે કે—'ભગવન્! હું સંજય નામનો રાજા છું. માટે હે ભગવન્! મને જવાબ આપો! કેમ કે—ક્રોધિત મુનિરાજ તેજથી ક્રોડો મનુષ્યોને બાળી શકે છે, એથી મારુ મન ભયાક્રાન્ત થઈ રહ્યુ છે, માટે પ્રભો! મને બોલાવો અને નિર્ભય બનાવો! (૭ થી ૧૦, ૫૪૬ થી ૫૪૯)

अभओ पत्थिवा तुब्भं, अभयदाया भवाहि अ।
अणिच्चे जीवलोगंमि, किं हिंसाए पसज्जसि? ॥११॥

जया सव्वं परिच्चज्ज, गंतव्वमवसस्स ते!।
अणिच्चे जीवलोगंमि, किं रज्जंमि पसज्जसि? ॥१२॥

जीविअं चेव रूवं च, विज्जुसंपायचंचलं।
जत्थ तं मुज्झसी रायं, पेच्चत्थं नावबुज्झसे ॥१३॥

दाराणि अ सुआ चेव, मित्ता य तहा बंधवा।
जीवतंमणुजीवंति, मयं नाणुव्वयंति अ ॥१४॥

निरांनि मय पुत्ता, पिआ परमदुक्खिआ ।
पिआ[illegible]वि महापुत्त, मधु गाय मत्र धर ॥[illegible]॥
गआ [illegible] [illegible], [illegible] अ परिधि[illegible] ।
[illegible] न मग गाय, [illegible] [illegible] ॥[illegible]॥
मणावि जं पय पम्म, गुरु पा [illegible] ।
[illegible] मग मगुणा, [illegible] उ [illegible] मत्र ॥ [illegible] ॥
॥ [illegible] ॥

अभय [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]

અર્થ—[illegible] મુનિને [illegible]
[illegible] રાજાનો [illegible]
[illegible] શ્રી [illegible]
[illegible] આ પ્રમાણે દીક્ષાને
[illegible] મુનિ ગીતાર્થ બની ગયા અને આનુ-
[illegible] નગરીમાં પધાર્યા.
[illegible] વૈમાનિક દેવ હતો, [illegible] તે નગરીમાં
[illegible] પરંતુ કોઈ પણ નિમિત્તથી તે
[illegible] વૈરાગી બની તેણે દીક્ષા ગ્રહણ
કરી. વિહાર કરતા [illegible] મુનિ સંજય મુનિને જોઈ, તેમની
પરીક્ષા માટે [illegible]—જેવું આપનું પ્રસન્નરૂપ છે તેવું
જ મન પણ પ્રસન્ન વર્તતું લાગે છે, તો આપનું નામ
અને ગોત્ર શું છે ?. ક્યા ઉદ્દેશથી આપ શ્રમણ બન્યા
છો ?, ક્યા પ્રકારથી આચાર્ય વિ.ની આપે સેવા કરી ? તથા
આપ કેવી રીતિએ આચાર્ય વિનીત કહેવાયા ? (૧૮ થી ૨૧,
૫૫૭ થી ૫૬૦)

संजयो नाम नामेणं, तहा गोत्तेण गोअमो ।
गद्दभाली ममायरिआ, विज्जाचरणपारगा ॥२२॥

सञ्जयोनाम नाम्ना, तथा गोत्रेण गौतमः ।
गर्दभाल्यो ममाऽऽचार्याः, विद्याचरणपारगाः ॥ २२ ॥

અર્થ—હું સંજય નામવાળો અને ગૌતમ ગોત્રવાળો
છું, તેમજ જ્ઞાન અને ચારિત્રમા પારંગત ગર્દભાલિ
નામના મારા આચાર્ય છે. આ આચાર્યશ્રીએ મને જીવ-

હિંસાથી અટકેલી અહુપદેના મારી મુનિઓથી [illegible] ને મુનિ માટે હું દીક્ષિત બન્યો છું [illegible] ઉપદેશ પ્રમાણે ગુરુની [illegible] અને [illegible] પાળનારો હોવાથી હું વિનીત બન્યો છું ([illegible] -૫ ૧)

किरिअं अकिरिअं विणअं, अन्नाणं च महामुणी।
एएहिं चउहिं ठाणेहिं, मेयन्ने किं पभासई? ॥ २३॥

क्रियां अक्रियां विनयं, अज्ञानं च महामुने
एतैश्चतुर्भिः स्थानैः [illegible] किं प्रभाषते ॥ २३

अर्थ–ક્રિયાવાદીઓ [illegible] [illegible] સર્વ પાપી [illegible] [illegible] આત્મા નથી એમ માનનારા અક્રિયાવાદી [illegible] [illegible] નમસ્કાર કરવાથી [illegible] વાદિઓ [illegible] મુનિ [illegible] ક્રિયા અક્રિયા-વિનય [illegible] [illegible] [illegible] (૨૩ ૫૬૮)

इइ पाउकरे बुद्धे, नायए परिनिव्वुए।
विज्जाचरण संपन्ने, सच्चे सच्चपरक्कमे ॥ २४॥

इति प्रादुरकार्षीत् बुद्धः [illegible] [illegible]
विद्याचरणसम्पन्नः [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

અનંતજ્ઞાની જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર પ્રભુએ જ 'આ ક્રિયાવાદી વિ. એકાંતવાદિતા અજ્ઞાન ભાખે છે.' વિ. પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ દર્શાવેલ છે. (૨૪-૫૬૩)

पडंति नरए घोरे, जे नरा पावकारिणो ।
दिव्वं च गइं गच्छन्ति, चरित्ता धम्ममारियं ॥२५॥

पतन्ति नरके घोरे, ये नराः पापकारिणः ।
दिव्यां च गतिं गच्छन्ति, चरित्वा धर्ममार्यम् ॥२५॥

અર્થ—જે ક્રિયાવાદી વિ. જીવો અસત્ પ્રરૂપણારૂપી પાપ કરે છે, તે પાપી જીવો ઘોર નરકમા પડે છે. જે પુણ્યવંત જીવો સત્પ્રરૂપણારૂપી ઉત્તમ ધર્મ કરે છે, તે સર્વગતિપ્રધાન સિદ્ધિગતિ અથવા દેવગતિમાં જાય છે; માટે અસત્પ્રરૂપણાને છોડી હે સંજય મુનિ! તમારે સત્પ્રરૂપણાપરાયણ બનવું જોઈએ. (૨૫-૫૬૪)

मायाचुइअमेअं तु, मुसाभासा निरत्थिआ ।
संजममाणो वि अहं, वसामि हरिआमि अ ॥२६॥

मायोक्तं एतद् तुः, मृषाभाषा निरर्थिका ।
संयच्छन्नेव अहं, वसामि ईरे च ॥२६॥

અર્થ—ક્રિયાવાદીઓએ જે પૂર્વે કહેલ છે તે સઘળું માયાપૂર્વકનું કથન છે તથા તેઓની જુઠ્ઠી વાણી, વાસ્તવિક-અર્થ વગરની છે. આથી હું ક્રિયાવાદીઓ વિ.ની વાણીશ્રવણ વિ.થી સર્વથા દૂર રહીને જ સ્વસ્થાનમાં રહું છું અને ગોચરી વિ.ના કારણે બહાર જાઉં છું. (૨૬-૫૬૫)

सुत्त य विज्जा मज्झ, मिच्छादिट्ठी अणारिया ।
विज्जमाण परलोए, सम्म जाणामि अप्पय ॥ [illegible]

[illegible] विज्जमान [illegible], मिथ्यादृष्टय [illegible]
विद्यमान परलोक, सम्यग् [illegible] । [illegible]

અર્થ-અધમ [illegible] ક્રિયાવાદીઓ [illegible] અનાર્ય કાર્ય કરનારા હોઈ અનાર્ય [illegible] નાંખી લીધા છે કેમ કે-બીજા ભવમાંથી આવતા [illegible] માન હું જાણું છું, અથાત્ [illegible] બાકીનું [illegible] કરી [illegible]

अहमासि महापाणे, जुइम वरिससओवमे ।
जा सा पाली महापाली, दिव्वा वरिससओवमा ॥ [illegible]

से चुए बंभलोगाओ, माणुसं भवमागए ।
अप्पणो य परेसि च आउ जाणे [illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

नाणारुइं च छंदं च, परिवज्जिज्ज संजए ।
अणट्ठा जे अ सव्वत्था, इइ विज्जामणु संचरे ॥३०॥

नानारुचिं च छन्दश्च, परिवर्जयेत संयतः ।
अनर्था ये च सर्वत्र, इति विद्यां अनुसञ्चरेः ॥३०॥

અર્થ–હે સંજય ! આત્માએ અનેક પ્રકારની અર્થાત્ ક્રિયાવાદી વિ.ના મતવિષયક ઈચ્છાનો તેમજ સ્વમતિ-કલ્પિત અભિપ્રાયનો પરિત્યાગ કરવો તથા સર્વત્ર અનર્થ વ્યાપારોનો પરિત્યાગ કરવો ! આ પ્રકારની સમ્યગ્જ્ઞાન-રૂપ વિદ્યાનું લક્ષ્ય કરીને સમ્યક્ સંયમમાર્ગમાં વિચરવું જોઈએ. (૩૦–૫૬૯)

पडिक्कमामि पसिणाणं, परमंतेहिं वा पुणो ।
अहो उट्ठिए अहोरायं, इइ विज्जा तवं चरे ॥३१॥

प्रतिक्रमामि प्रश्नेभ्यः, परमन्त्रेभ्यो वा पुनः ।
अहो उत्थितो अहोरात्रं, इति विद्वान् तपः चरेः ॥३१॥

અર્થ–શુભાશુભસૂચક અંગુષ્ઠ પ્રશ્ન વિ. પ્રશ્નોથી તથા ગૃહસ્થોના તે તે કાર્યના આલોચનરૂપ મંત્રોથી હું

[illegible] નિવૃત્ત થયેલ છુ જે સંયમ પ્રત્યે ઉદાસીન [illegible] ન અહો! ધર્મના પ્રત્યે ઉદાસીન છે આ પ્રમાણે [illegible] [illegible] જાણનારો તપનુ જે આચરણ [illegible] પણ [illegible] વિનુ આચરણ ન કર! (૭૧-૫૦૦)

अ घ म [illegible] पार, गम्म सुद्धण [illegible]।
[illegible] पाउरन पुढं, ग नाण जिणसासण ॥[illegible]॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible] पृष्ट [illegible] जिनशासन ॥[illegible]

અર્થ—તેમે મને જે કાલ વિષય [illegible] [illegible] [illegible] શુદ્ધ આત્માથી [illegible] [illegible] તેનો [illegible] [illegible] [illegible] વિષય [illegible] પ્રભુ થી [illegible] [illegible] [illegible] જેથી જે કાલ વિષય [illegible] થી [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેમે પણ [illegible] (૩[illegible])

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ॥[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

અર્થ—[illegible]

[illegible] સમ્યગ્દર્શન [illegible] ક્રિયાનું આચરણ [illegible] સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનવાળા [illegible] (૩૩-૫૭૨)

एअं पुण्णपयं सोच्चा, अत्थधम्मोवसोहिअं ।
भरहो वि भारहं वासं, चिच्चा कामाइं पव्वए ॥३४॥

एतत् पुण्यपदं श्रुत्वा, अर्थधर्मोपशोभितम् ।
भरतोऽपि भारतं वर्षं, त्यक्त्वा कामांश्च प्रव्रजितः ॥३४॥

હવે સંજય મુનિને મહાપુરુષોના દૃષ્ટાન્તોથી સ્થિર કરવા માટે કહે છે.

અર્થ–આ પૂર્વોક્ત, સ્વર્ગાપવર્ગ વિ. અર્થ અને તેના ઉપાયરૂપ શ્રુતધર્મ વિ.થી ઉપશોભિત તથા પુણ્યહેતુ હોઈ પુણ્ય એવા શબ્દ સંદર્ભરૂપ પદને સાંભળી. પ્રથમ ચક્રવતી ભરત મહારાજાએ ભારતવર્ષરૂપ ભરતક્ષેત્રનો અને સર્વ કામભોગોનો ત્યાગ કરી શ્રી ભાગવતી પ્રવ્રજ્યા સ્વીકારી હતી. (૩૪–૫૭૩)

सगरावि सागरंतं, भरहवासं नराहिवो ।
इस्सरिअं केवलं हिच्चा, दयाए परिनिव्वुए ॥३५॥

सगरोऽपि सागरान्तं, भरतवर्षं नराधिपः ।
ऐश्वर्यञ्च केवलं हित्वा, दयया परिनिर्वृतः ॥३५॥

અર્થ–પૂર્વ વિ. ત્રણ દિશામાં સમુદ્ર સુધીનું અને ઉત્તર દિશામાં હિમવંત પર્યંતનું ભરતક્ષેત્રનું સામ્રાજ્ય,

બીજા ચક્રવર્તી સગર મહારાજા [illegible] છોડીને તથા સંયમ [illegible] સંપૂર્ણ આરાધીને મુક્તિનગરમાં પધાર્યા (૩૫-૪૦૫)

चइत्ता भारहं वासं, चक्कवट्टी महिड्ढिओ ।
पव्वज्जमब्भुवगओ, मघवं नाम महायसो ॥३६॥

त्यक्त्वा भारतं वर्षं चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
प्रव्रज्यामभ्युपगतः मघवा नाम महायशाः ॥३६॥

અર્થ—મહા યશસ્વી મહર્દ્ધિક મઘવા [illegible] ચક્રવર્તી ભારતવર્ષની પૃથ્વીને છોડીને [illegible] પ્રવ્રજ્યાને સ્વીકારનાર થયા (૩૬-૪૦૬)

सणंकुमारो मणुस्सिंदो, चक्कवट्टी महिड्ढिओ ।
पुत्तं रज्जे ठवित्ताणं, सो वि राया तवं चरे ॥३७॥

सनत्कुमारो मनुष्येन्द्रः चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
पुत्रं राज्ये स्थापयित्वा सोऽपि राजा तपोऽचरत् ॥३७॥

અર્થ—મનુષ્યોના [illegible] પોતાના પુત્રને રાજ્યમાં [illegible] આરાધના કરી [illegible] (૩૭-[illegible])

चइत्ता भारहं वासं, चक्कवट्टी महिड्ढिओ ।
संती संतिकरे लोए, पत्तो गइमणुत्तरं ॥३८॥

त्यक्त्वा भारतं वर्षं चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
शान्तिः शान्तिकरो लोके प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥३८॥

[illegible]

ઋદ્ધિનો પરિત્યાગ કરી સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિરૂપ પંચમ ગતિ પ્રાપ્ત કરી. (૩૮-૫૭૭)

इक्खागरायवसभो, कुन्थू नाम नराहिवो ।
विक्खायकित्ती भगवं, पत्तो गइमणुत्तरं ॥३९॥

इक्ष्वाकुराजवृषभः, कुन्थुर्नाम नराधिपः ।
विख्यातकीर्तिर्भगवान्, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥३९॥

અર્થ-ઇક્ષ્વાકુ વંશના રાજાઓમાં શ્રેષ્ઠ શ્રી કુંથુનાથ નામના છઠ્ઠા ચક્રવર્તી અને પ્રસિદ્ધ કીર્તિસંપન્ન સત્તરમા તીર્થંકર તરીકે ભગવાન બની, સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિગતિ મેળવનાર થયા. (૩૯-૫૭૮)

सागरंतं चइत्ताणं, भरहं नरवरीसरो ।
अरोवि अरयंपत्तो गइमणुत्तरं ॥४०॥

सागरान्तं त्यक्त्वा खलु, भारतं नरवरेश्वरः ।
अरोऽपि अरजस्प्राप्तः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४०॥

અર્થ-મનુષ્યોના અધિપતિ અર નામના સાતમા ચક્રવર્તી પણ વૈરાગ્યને પ્રાપ્ત કરી સાગરાન્ત ભરતક્ષેત્રનો નિશ્ચયથી પરિત્યાગ કરીને, અઢારમા તીર્થંકર તરીકે ભગવાન બની સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિગતિ મેળવનાર થયા. (૪૦-૫૭૯)

चइत्ता भारहवासं, चक्कवट्टी महिड्ढीओ ।
चइत्ता उत्तमे भोए, महापउमो तवं चरे ॥४१॥

त्यक्त्वा भारतं वर्षं, चक्रवर्ती महर्द्धिकः ।
त्यक्त्वा उत्तमान् भोगान्, महापद्मस्तपोऽचरत् ॥४१॥

અર્થ-ચૌદ રત્ન અને નવ નિધિ આદિ મહા ઋદ્ધિના

[illegible] મહાપદ્મ નામના નવમા ચક્રવર્તી [illegible] ઉત્તમ ભોગોનો પરિત્યાગ [illegible] નિર્મળ તપ [illegible] ગતિમાં પધાર્યા (૪૨ [illegible])

एगच्छत्तं पसाहित्ता, महिं माणनिसूरणो।
हरिसेणो मणुस्सिंदो, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४३॥

एकच्छत्रं प्रसाध्य महीं मानिनिसूदनः
हरिषेणो मनुष्येन्द्रः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४३॥

અર્થ – અભિમાની [illegible] હરિષેણ નામના દસમા ચક્રવર્તી [illegible] વૈરાગી [illegible] સિદ્ધિગતિને [illegible] થયા (૪૩ [illegible])

अन्निओ राय सहस्सेहिं, सुपरिच्चाइ दमं चरे।
जय नामो जिणक्खायं, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४४॥

अन्वितो राजसहस्रैः सुपरित्यागी दमम् [illegible]
जयनामा जिनाख्यातं प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४४॥

અર્થ – [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (૪૪ [illegible])

दसण्ण रज्जं मुइयं, चइत्ताणं मुणी चरे।
दसण्णभद्दो निक्खंतो, सक्खं सक्केण चोइओ ॥४५॥

[illegible]
[illegible]

અર્થ-[illegible] દશાર્ણભદ્ર નામના રાજા, [illegible] દેશના રાજ્યનો ત્યાગ કરી [illegible] મુનિ[illegible] બન્યા. (૪૪-૫૮૩)

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ।
चइऊण गेहं वइदेही, सामण्णे पज्जुवट्ठिओ ॥४५॥

नमिर्नमयति आत्मानं, साक्षात् शक्रेण नोदितः।
त्यक्त्वा गेहं वैदेहिः, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥४५॥

અર્થ-વિદેહ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલા નમિ નામના રાજા, ઘરનો ત્યાગ કરી સાધુધર્મના પાલનમા પરાયણ બન્યા હતા. જો કે તેમની સાક્ષાત્ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધરીને ઈન્દ્રે જ્ઞાનચર્ચામા પરીક્ષા કરી હતી, તો પણ તેમણે પોતાના આત્માને ન્યાયમાર્ગમાં જે સ્થાપિત કર્યો તેથી જ તેઓ કર્મરહિત થયા હતા. (૪૫-૫૮૪)

करकंडु कलिंगेसु, पंचालेसु अ दुम्मुहो।
नमिराया विदेहेसु, गंधारेसु अ नग्गई ॥४६॥
एए नरिंदवसहा, निक्खंता जिणसासणे।
पुत्ते रज्जे उवेऊणं, सामण्णे पज्जुवट्ठिया ॥४७॥ युग्मम् ॥

करकण्डुः कलिङ्गेषु, पञ्चालेषु च द्विमुखः।
नमी राजा विदेहेषु, गन्धारेषु च नग्गतिः ॥४६॥
एते नरेन्द्रवृषभा, निष्क्रान्ता जिनशासने।
पुत्रान् राज्ये स्थापयित्वा, श्रामण्ये पर्युपस्थिताः ॥४७॥
॥ युग्मम् ॥

અર્થ-કલિંગ દેશમા કરકંડુ નામના, પંચાલ દેશમા દ્વિમુખ નામના, વિદેહ દેશમા નમિ નામના અને ગંધાર દેશમા નગ્ગતિ નામના ચાર ઉત્તમ રાજાઓએ, પોતપોતાના પુત્રને રાજગાદી સોંપીને, શ્રી જિનશાસનમા દીક્ષા અંગીકાર કરી અને તેની આરાધનાથી મુનિપદ પ્રાપ્ત કર્યું અર્થાત્ આ ચાર રાજાઓ પ્રત્યેકબુદ્ધો બની સિદ્ધ બન્યા (૪૫-૪૬-૪૭)

सोवीररायवसभो, चेच्चा रज्जं मुणी चरे ।
उद्दायणो पव्वइओ, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४८॥

सौवीरराजवृषभः, त्यक्त्वा राज्यं मुनिश्चरेत् ।
उद्रायणः प्रव्रजितः प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४८

અર્થ-સૌવીર દેશના સર્વોત્તમ રાજા ઉદાયને [illegible] રાજ્યનો ત્યાગ કરી જૈન શાસનનું પાલન કરી [illegible] અનુત્તર સિદ્ધિગતિ પ્રાપ્ત કરી (૪૮-૪૮)

तहेव कासीराया, सेओसच्चपरक्कमे ।
कामभोगे परिच्चज्ज, पहणे कम्ममहावणं ॥४९॥

तथैव काशीराजः श्रेयःसत्यपराक्रमः
कामभोगान् परित्यज्य प्राहन् कर्ममहावनम् ॥४९

અર્થ-[illegible]

૧૮

कथं धीरोऽहेतुभिः,
आत्मानं पर्यावसेत् ।
सर्वसङ्गविनिर्मुक्तः,
सिद्धो भवति नीरजा इति ब्रवीमि ॥५४॥

અર્થ—જે સ્વભાવથી ધીર આત્મા છે, તે ક્રિયા વિ. વાદીઓએ સહિત કુહેતુઓથી પોતે પોતાને કેવી રીતિએ વાસિત કરી શકે ? અર્થાત્ કદી પણ વાસિત કરી શકે નહીં. આથી આવો આત્મા, દ્રવ્યની અપેક્ષાએ ધન-સ્વજન વિ.ના સંગથી, ભાવની અપેક્ષાએ મિથ્યાત્વસ્વરૂપી ક્રિયા વિ. વાદોથી રહિત, અર્થાત્ સર્વ સંગથી રહિત બની-કર્મ-રહિત બની સિદ્ધ પરમાત્મા બને છે.

આ પ્રમાણે ક્ષત્રિય મુનિએ હિતોપદેશ આપી વિહાર કર્યો અને સંજય મુનિ પણ તે બોધને હૃદયસ્થ કરી, લાંબા કાળ સુધી વિચરી, કેવલી થઈ સિદ્ધ ભગવાન બન્યા. આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! હું તને શ્રી મહાવીર પ્રભુ પાસેથી સાંભળેલું કહું છું,—એમ શ્રી સુધર્માસ્વામી કહી રહ્યા છે. (૫૪-૫૯૩)

॥ અઢારમું શ્રી સંયતાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

卐 શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર–ભા. ૧ સમાપ્ત 卐

શ્રી મૃગાપુત્રીયાધ્યયન–૧૯

[illegible]

[illegible]

અર્થ– [illegible]

[illegible]

૧૮

तयोः पुत्रो बलश्रीर्मृगापुत्र इति विश्रुत ।
अम्बापित्रोर्दयितो, युवराजो दमीश्वरः ॥२॥

અર્થ-'બલશ્રી' એવા મા-બાપે પાડેલ નામવાળો, લોકમાં 'મૃગાપુત્ર' તરીકે પ્રસિદ્ધ, મા-બાપને ઘણો વહાલો અને યુવરાજ, ભવિષ્યમાં મુનીશ્વર થનારો તે બંનેનો પુત્ર છે. (૨-૫૯૫)

नन्दणे सोउ पासाए, कीलए सह इत्थीहिं ।
देवो दोगुंदगो चेव, निच्चं मुदितमाणसो ॥३॥
नन्दनः स तु प्रासादे, क्रीडति सह स्त्रीभिः ।
देवो दोगुन्दगश्चैव, नित्यम्मुदितमानस ॥३॥

અર્થ-તે મૃગાપુત્ર લક્ષણવંતો હોઈ સમૃદ્ધિજનક રાજમહાલયમાં સ્ત્રીવર્ગની સાથે દોગુંદક દેવની જેમ (નિત્ય ભોગપરાયણ ત્રાયસ્ત્રિંશ જાતિના દેવ 'દોગુંદક' કહેવાય છે.) નિરંતર પ્રસન્ન મનવાળો બની હંમેશા આનંદ-ક્રીડા કરે છે. (૩-૫૯૬)

मणिरयणकुट्टिमतले, पासायालोयणे ठिओ ।
आलोएइ नगरस्स, चउक्कतियचच्चरे ॥४॥
मणिरत्नकुट्टिमतले, प्रासादालोकने स्थितः ।
आलोकते नगरस्य, चतुष्कत्रिकचत्वराणि ॥४॥

અર્થ-ચંદ્રકાન્ત વગેરે મણિઓથી અને કર્કેતન વગેરે રત્નોથી મંડિત કુટ્ટિમ (ઘરની પત્થર વગેરેથી બાંધેલી ભૂમિ-ફરસબંધ જમીન) તલવાળા પ્રસાદના ગવાક્ષમાં (ગોખ-ઝરૂખામાં) ઉભા રહેલા તે મૃગાપુત્ર, નગરના

[illegible] (૪-૫ [illegible])

[illegible] ।

[illegible] । [illegible] ।

[illegible]

[illegible] । [illegible]

અર્થ- [illegible]

[illegible]

[illegible] (૫-૫ [illegible])

[illegible] ।

[illegible] । [illegible] ।

[illegible]

[illegible]

અર્થ- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ।

[illegible] ।

[illegible]

[illegible]

અર્થ- [illegible]

થતાં, 'ક્યાંક આ મેં જોયેલું છે.'—એવા ચિંતનરૂપ સુંદર ધ્યાનમાં મૂકાયેલા તે મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. (૭-૬૦૦)

जाईसरणे समुप्पन्ने, मियापुत्ते महिड्ढिए ।
सरइ पोराणियं जाइं, सामण्णं च पुरा कयं ॥ ८ ॥

जातिस्मरणे समुत्पन्ने, मृगापुत्रो महर्द्धिकः ।
स्मरति पौराणिकीं जातिं, श्रामण्यं च पुराकृतम् ॥ ८ ॥

અર્થ—જાતિસ્મરણ રૂપ જ્ઞાનને પામેલો મહર્દ્ધિક મૃગાપુત્ર, પૂર્વભવને યાદ કરે છે અને પહેલાં પાળેલ શ્રમણપણાનુ સ્મરણ કરે છે. (૮-૬૦૧)

विसएसु अरज्जन्तो, रज्जन्तो संजमंमि य ।
अम्मापियरं उवागम्म, इमं वयणमब्बवी ॥ ९ ॥

विषयेष्वरज्जन्, रज्जन्संयमे च ।
अम्बापितरावुपागम्येदं, वचनमब्रवीत् ॥ ९ ॥

અર્થ—વિષયોના વિષે રાગભાવ નહિ કરતો અને સંયમમાં અનુરાગ કરતો મૃગાપુત્ર, પોતાના મા-બાપની પાસે આવીને નીચે કહેવાતું વચન બોલ્યો. (૯-૬૦૨)

सुयाणि मे पंचमहव्वयाणि,
नरएसु दुक्खं च तिरिक्खजोणिसु ।
निव्विण्णकामो मि महण्णवाओ,
अणुजाणह पव्वइस्सामि अम्मो ॥ १० ॥

धम्मानि मया पच्चमानानि, [illegible] [illegible] ।
[illegible]

અર્થ—હે મા—બાપ ! [illegible]
[illegible] મહાભયની બાબત [illegible] અનુભવ્યા [illegible]
[illegible] તથા [illegible]
[illegible] અનુભવ્યું [illegible]
[illegible] શુભ [illegible]
[illegible] નથી માટે [illegible]
[illegible] પ્રવ્રજ્યા [illegible] (૧૯ [illegible])

अम्मताय ! [illegible], [illegible] ।
[illegible] [illegible], [illegible] ॥
[illegible]
[illegible]

અર્થ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

શરીરમાં જીવનું અવસ્થાન અશાશ્વત-અનિત્ય છે. આ શરીર દુઃખના હેતુ, ક્લેશરૂપ જ્વર વગેરે રોગોનું પાત્ર છે. (૧૨-૬૦૫)

असासए सरीरंमि, रइं नोवलभामहं ।
पच्छा पुरा व चइयव्वे, फेणबुब्बुयसन्निभे ॥१३॥

अशाश्वते शरीरे, रतिं नोपलभेऽहं ।
पश्चात्पुरा वा त्यक्तव्ये, फेनबुद्बुदसन्निभे ॥१३॥

અર્થ-પછી કે (ભુક્તભોગવાળી અવસ્થા) પહેલાં (ભુક્તભોગ વગરની અવસ્થા) છોડવાને યોગ્ય; પાણીના પરપોટા જેવા અર્થાત્ કોઈ પણ અવસ્થામાં મૃત્યુનું આગમન શક્ય છે, એવા પ્રકારના અનિત્ય શરીરમાં હું રાગ ધારણ કરતો નથી. (૧૩-૬૦૬)

माणुसत्ते असारम्मि, वाहीरोगाण आलए ।
जरामरणघत्थंमि, खणंपि न रमामहं ॥१४॥

मानुषत्वेऽसारे, व्याधिरोगानामालये ।
जरामरणग्रस्ते, क्षणमपि, न रमेऽहम् ॥१४॥

અર્થ-અગાધ પીડાના હેતુ કોઢ વગેરે વ્યાધિઓના અને જ્વર વગેરે રોગોના ઘર રૂપ તેમજ જરા અને મરણથી ગ્રસ્ત, અસાર એવા મનુષ્યજીવનમાં ક્ષણ વાર પણ હું રમણતા-રાગ કરતો નથી. (૧૪-૬૦૭)

जम्म दुक्खं जरा दुक्खं, रोगा य मरणाणि य ।
अहो दुक्खो हु संसारो, जत्थ कीसन्ति जंतुणो ॥१५॥

(૧૫-૧૦૮)

एवं धम्मं अकाऊणं, जो गच्छइ परं भवं ।
गच्छंतो सो दुही होइ, वाहिरोगेहिं पीडिओ ॥१९॥
॥ युग्मम् ॥

अध्वानं यो महान्तं, अपाथेयः प्रपद्यते ।
गच्छन् स दुःखी भवति, क्षुधा तृषा च पीडितः ॥१८॥
एवं धर्ममकृत्वा, यो गच्छति परं भवम् ।
गच्छन् स दुःखी भवति, व्याधिरोगैः पीडितः ॥१९॥
॥ युग्मम् ॥

અર્થ-જેમ ભાતા વગરનો મુસાફર મોટા માર્ગની મુસાફરી કરતો ભૂખ-તરસથી પીડિત બનેલો અત્યંત દુઃખી થાય છે, તેમ અહીં ધર્મ વગરનો જ્યારે પરલોકમાં જાય છે ત્યારે વ્યાધિ આદિ રોગોથી પીડિત બનેલો અત્યંત દુઃખી થાય છે. (૧૮+૧૯-૬૧૧+૬૧૨)

अद्धाणं जो महंतं तु, सपाहेज्जो पवज्जई ।
गच्छंतो सो सुही होइ, छुहातण्हाविवज्जिओ ॥२०॥
एवं धम्मंपि काऊणं, जो गच्छइ परं भवं ।
गच्छंतो सो सुही होइ, अप्पकम्मे अवेयणे ॥२१॥

अध्वानं यो महान्तं तु, सपाथेयः प्रपद्यते ।
गच्छन् स सुखी भवति, क्षुधातृष्णाविवर्जित ॥२०॥
एवं धर्ममपि कृत्वा, यो गच्छति परं भवं ।
गच्छन् स सुखी भवति, अल्पकर्माऽवेदनः ॥२१॥
॥ युग्मम् ॥

અર્થ—જેમ ખાનારાઓ સુસ્વાદુ ભોગ નામની સુખ [illegible] છે ત્યાં ભૂખ અને તરસથી નિશ્ચિંત બનેલા [illegible] સુખી થાય છે, તેમ ધર્મ-પુણ્યશાળી જીવ જ્યાં પરલોકમાં જાય છે ત્યાં તે [illegible] [illegible] ધર્મ-[illegible] કરવાથી દુઃખના અનુભવ ન કરતાં [illegible] [illegible] છે (૨૦+૨૧-૧૧૭+૧૧૮)

जहा गेहे पलित्तम्मि, तस्स गेहस्स जो पहू ।
सारभंडाणि नीणेइ, असारं अवउज्झइ ॥२२॥
एवं लोए पलित्तम्मि, जराए मरणेण य ।
अप्पाणं तारइस्सामि, तुब्भेहिं अणुमन्निओ ॥२३॥
॥ युग्मम् ॥

[illegible]

[illegible]

तं बिंति अम्मापियरो, सामण्णं पुत्त! दुच्चरं ।
गुणाणं तु सहस्साइं, धारेयव्वाइं भिक्खुणो ॥२४॥

तं ब्रूतः अम्बापितरौ, श्रामण्यं पुत्र! दुश्चरं ।
गुणानां तु सहस्राणि, धारयितव्यानि भिक्षुणा ॥२४॥

હવે તેના મા બાપે આપેલો જવાબ વીસ શ્લોકોથી કહે છે.

અર્થ-તે મૃગાપુત્રને તેના મા-બાપ કહે છે કે-પુત્ર! શ્રમણપણાનું પાલન ઘણું કપરું છે. કેમ કે-ત્યાં સાધુના ઉપકારક શીલના અંગ રૂપ ગુણો હજારો પ્રમાણના કે પ્રકારના ધારણ કરવા પડે છે. (૨૪-૬૧૭)

समया सव्वभूएसु, सत्तुमित्तेसु वा जगे ।
पाणाइवायविरई, जावज्जीवाय दुक्करं ॥२५॥

समता सर्वभूतेषु, शत्रुमित्रेषु वा जगति ।
प्राणातिपातविरति, यावज्जीव दुष्करम् ॥२५॥

અર્થ-ત્યાં જગત ઉપર, શત્રુ-મિત્ર ઉપર કે સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર રાગ-દ્વેષના ત્યાગ દ્વારા સમતા રૂપ સામાયિક ધારવું પડે છે અને જીવનપર્યંત અહિંસાનું મહાવ્રત કે જે દુષ્કર છે તે પાળવું પડે છે. (૨૫-૬૧૮)

निच्चकालप्पमत्तेणं, मुसावायविवज्जणं ।
भासियव्वं हियं सच्चं, निच्चाउत्तेण दुक्करं ॥२६॥

नित्यकालाप्रमत्तेन, मृषावादविवर्जनम् ।
भाषितव्यं हितं सत्यं, नित्यायुक्तेन दुष्करम् ॥२

અર્થ—હે માતા ! ... બની મૃષાવાદનો ત્યાગ કરવો ... સદા ઉપયોગી બની હિતકારી સત્ય બોલવું દુષ્કર છે. (૬-૧૯૮) [illegible]

दंतसोहणमाइस्स अदत्तस्स विवज्जणं ।
अणवज्जेसणिज्जस्स, गिण्हणा अवि दुक्करं ॥ २७ ॥

[illegible] विवर्जनम् ।
[illegible] ग्रहणमपि दुष्करम् [illegible]

[illegible]

विरई अबंभचेरस्स कामभोगरसन्नुणा ।
उग्गं महव्वयं बंभं धारेयव्वं [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

धनधान्यप्रेष्यवर्गेषु, परिग्रहविवर्जनम् ।
सर्वारम्भपरित्यागो, निर्ममत्वं सुदुष्करम् ॥२९॥

અર્થ—ધન-ધાન્ય-નોકરચાકરોના સ્વીકાર રૂપ પરિગ્રહનો ત્યાગ, ખેતી ઉત્પાદન આદિના આરંભ આરંભ-વ્યાપારોનો ત્યાગ અર્થાત્ મમતાનો અભાવ અતિ દુષ્કર છે. (૨૯-૬૨૨)

चउव्विहे वि आहारे, राईभोयणवज्जणा ।
सन्निही संचओ चेव, वज्जेयव्वो सुदुक्करं ॥ ३० ॥

चतुर्विधेऽप्याहारे, रात्रिभोजनवर्जना ।
सन्निधिसंचयश्चैव, वर्जयितव्यः सुदुष्करः ॥३०॥

અર્થ—ચતુર્વિધ આહારના વિષયમાં પણ રાત્રિભોજનનો સર્વથા ત્યાગ, તેમજ ઉચિત કાલનો અતિક્રમ કરી ઘી વગેરેની સ્થાપના રૂપ સંનિધિ સંચયનો ત્યાગ અતિ દુષ્કર છે. (૩૦-૬૨૩)

छुहा तण्हा य सीउण्हं, दंसमसगा य वेयणा ।
अक्कोसा दुक्खसिज्जा य, तणफासा जल्लमेव य ॥ ३१ ॥

तालणा तज्जणा चेव वहबंधपरीसहा ।
दुक्खं भिक्खायरिया, जायणा य अलाभया ॥ ३२ ॥
॥ युग्मम् ॥

क्षुधा तृष्णा च शीतोष्णं, दंशमशकवेदना ।
आक्रोशा दुःखशय्या च, तृणस्पर्शो मल एव च ॥३१॥

ताडना तर्जना चैव, वधबन्धपरिषहौ ।
दुःखं भिक्षाचर्या, याचना चालाभता ॥३२॥
॥ युग्मम् ॥

અર્થ—[illegible]

[illegible]

અર્થ—[illegible]

[illegible]

અર્થ—[illegible]

जावज्जीवमविस्सामो, गुणाणं तु महब्भरो ।
गुरुओ लोहभारुव्व, जो पुत्ता ! होइ दुव्वहो ॥३५॥

यावज्जीवमविश्रामो, गुणानां तु महाभरः ।
गुरुको लोहभार इव, य पुत्र ! भवति दुर्वहः ॥३५॥

અર્થ-હે પુત્ર ! જાવજ્જીવ સુધી નિરંતર, ભારે [illegible]-લોઢાના ભારની માફક અને દુઃખે કરી વહી શકાય એવો મુનિગુણોનો મોટો ભાર તારે વહન કરવો પડશે. (૩૫-૬૨૮)

आगासे गंगसोउव्व, पडिसोउव्व दुत्तरो ।
बाहाहिं सागरो चेव, तरियव्वो य गुणोदही ॥३६॥

आकाशे गंगास्रोत इव, प्रतिस्रोत इव दुस्तर ।
बाहुभ्यां च सागर इव, तरितव्यो गुणोदधि ॥३६॥

અર્થ-લોકરૂઢિથી આકાશીય ગંગાસ્રોતની માફક શેષ નદી વગેરેમાં ઉલટો જલપ્રવાહ જેમ દુસ્તર છે અને બે બાહુથી સાગર જેમ દુસ્તર છે, તેમ જ્ઞાનાદિ ગુણોનો સાગર તરવો દુસ્તર છે. (૩૬-૬૨૯)

वालुयाकवले चेव, निरस्साए उ संजमे ।
असिधारागमणं चेव, दुक्करं चरिउं तवो ॥३७॥

वालुकाकवल इव च, निरास्वादस्तु संयमः ।
असिधारागमनमिव च, दुष्करं चरितुं तपः ॥३७॥

અર્થ-રેતીના કોળીયાની માફક (વિષયાસક્તોને નિરસતાનો હેતુ હોઇ) સંયમ, રસ વગરનો છે તલવારની ધાર ઉપર ચાલવાની માફક ચારિત્રનું આચરણ દુષ્કર છે. (૩૭-૬૩૦)

अहीणगत्तणिग्गहो, ... पुत्त ! दुक्करं ।
जहा ..... [illegible] ॥३८॥

[illegible]
[illegible] ॥३८॥

[illegible]

जहा अग्गिसिहा दित्ता, पाउं होइ सुदुक्करा ।
तहा दुक्करं करेउं जे, तारुण्णे समणत्तणं ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

जहा तुलाए तोलेउं, दुक्करो मंदरो गिरी ।
तहा निहुयनीसंकं, दुक्करं समणत्तणं ॥४१॥

यथा तुलया तोलयितुं, दुष्करो मन्दरो गिरिः ।
तथा निभृत निःशंकं, दुष्करं श्रमणत्वम् ॥४१॥

અર્થ–જેમ ત્રાજવા-કાંટાથી મેરૂપર્વતને તોલવો દુષ્કર છે, તેમ નિશ્ચલ અને શરીરનિરપેક્ષ બની શ્રમણપણું પાળવું એ દુષ્કર છે. (૪૧–૬૩૪)

जहा भुयाहिं तरिउं, दुक्करो रयणायरो ।
तहा अणुवसंतेणं, दुक्करो दमसागरो ॥४२॥

यथा भुजाभ्यां तरितुं, दुष्करो रत्नाकरः ।
तथानुपशान्तेन, दुष्करो दमसागरः ॥४२॥

અર્થ–જેમ ભુજાઓથી સમુદ્ર તરવો અતિ કઠિન છે, તેમ ઉત્કટ કષાયવાળા પુરૂષથી ઉપશમના સમુદ્ર રૂપ સંયમ પાળવો એ દુષ્કર છે. (૪૨–૬૩૫)

भुंज माणुस्सए भोए, पंचलक्खणए तुमं ।
भुत्तभोगी तओ जाया, पच्छा धम्मं चरिस्ससि ॥४३॥

भुङ्क्ष्व मानुष्यकान् भोगान्, पञ्चलक्षणकांस्त्वम् ।
भुक्तभोगी ततो जात !, पश्चाद्धर्मं चरे ॥४३॥

અર્થ–હે પુત્ર ! આ ભોગયોગ્ય વયમાં પ્રથમ પાંચ વિષયોના સ્વરૂપવાળા મનુષ્ય સંબંધી ભોગોને તું ભોગવી, ભુક્તભોગી બન્યા બાદ પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં ચારિત્રધર્મને પાળજે ! (૪૩–૬૩૬)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભયંકર અરણ્ય જેવા, ભયની ખાણ રૂપ ચાર ગતિ રૂપ સંસારમાં મેં અનંતી વાર જન્મ અને મરણો સહન કરેલા છે. (૪૬-૬૩૯)

जहा इहं अगणी उण्हो, इत्तो णन्तगुणो तहिं ।
नरएसु वेयणा उण्हा, अस्साया वेइया मए ॥४७॥

यथेहाग्निरुष्णो, इतोऽनंतगुणस्तेषु ।
नरकेषु वेदनोष्णाऽसाता वेदिता मया ॥४७॥

અર્થ-જેમ અહીં અગ્નિ ગરમ છે, તેના કરતાં અનંત ગુણી (જે નરકોમાં ઉત્પન્ન થયો તેમાં જો કે અહીં બાદર અગ્નિનો અભાવ હોવાથી પૃથ્વીનો તથાવિધ સ્પર્શ સમજવો) અને દુઃખ રૂપ ઉષ્ણતાના અનુભવ રૂપે વેદનાઓ મેં અનુભવેલી છે. (૪૭-૬૪૦)

जहा इहं इमं सीयं, इत्तो णन्तगुणं तहिं ।
नरएसु वेयणा सीया, अस्साया वेइया मए ॥४८॥

यथेहेदं शीतमितोऽनंतगुणं तेषु ।
नरकेषु वेदना शीताऽसाता वेदिता मया ॥४८॥

અર્થ-જેમ અહીં ઠંડી છે, તેના કરતાં અનંત ગુણી તે નરકોમાં દુઃખરૂપ ઠંડીના અનુભવ રૂપે વેદનાઓ મેં સહન કરેલી છે. (૪૮-૬૪૧)

कंदतो कंदुकुम्भीसु, उड्ढपाओ अहोसिरो ।
हुयासणे जलन्तम्मि, पक्कपुव्वो अणंतसो ॥४९॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अतितीक्ष्णकंटकाकीर्णे, तुङ्गे शाल्मलिपादपे ।
क्षिप्तं पाशबद्धेन, कर्षापकर्षणैर्दुष्करम् ॥५२॥

અર્થ-અત્યંત તીક્ષ્ણ કાંટાઓથી વ્યાપ્ત ઉંચા શાલ્મલી વૃક્ષ ઉપર, પાશથી બંધાએલ મારા વડે, પરમાધામીઓએ કરેલ આકર્ષણ-પ્રકર્ષણ દ્વારા દુઃસહ દુઃખ-ખેદનો અનુભવ કરાયો હતો. (પર-૬૪૫)

महाजंतेसु उच्छूवा, आरसन्तो सुभेरवं ।
पीलिओमि सकम्मेहिं, पावकम्मो अणंतसो ॥५३॥
महायंत्रेष्विक्षुरिवारसन्नतिभैरवम ।
पीडितोस्मि स्वकर्मभि, पापकर्माऽनंतश. ॥५३॥

અર્થ-મહાયંત્રોમાં શેરડીની માફક પીલાતાં, પાપ-કર્મ કરનાર હું સ્વકર્મોથી અનંતી વાર મહા ભયંકર ચીસ પાડતો દુઃખને અનુભવતો હતો. (૫૩-૬૪૬)

कूवंतो कोलसुणएहिं, सामेहिं सबलेहिं य ।
पाडिओ फालिअ छिन्नो, विप्फुरन्तो अणेगसो ॥५४॥
कूजन्कोलशुनकैश्श्यामैश्शबलैश्च ।
पातितः स्फाटितः छिन्न, विस्फुरन्ननेकश ॥५४॥

અર્થ-રડતાં એવા મને ભૂંડ-શ્વાનરૂપધારી શ્યામ અને શંબલ નામના પરમાધામીઓએ ભૂમિ પર પટક્યો, જૂના વસ્ત્રની માફક મને ફાડયો અને અનેક વાર આમ-તેમ ફરતા મને કાપી નાખ્યો હતો. (૫૪-૬૪૭)

असीहिं अयसिवण्णेहिं, भल्लीहिं पट्टिसेहिं य ।
छिन्नो भिन्नो विभिन्नोय, उववन्नो पावकम्मुणा ॥५५॥

भक्तिविरक्ति [illegible]
नित्य नियम नियामक [illegible]

अर्थ — [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अर्थ — [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

बला संडासतुंडेहिं, लोहतुंडेहिं पक्खिहिं ।
विलुत्तो विलवंतोऽहं, ढंकगिद्धेहिऽणंतसो ॥ ५८ ॥
बलात् संदंशतुण्डैः लोहतुण्डैः पक्षिभिः ।
विलुप्तो विलपन्नहं, ढङ्कगृध्रैरनन्तशः ॥५८॥

અર્થ-બલાત્કારથી સાણસાના આકારના મુખવાળા અને લોઢાના મુખવાળા ઢંક-ગૃધ્ર પંખીઓએ અનંતી વાર (અહીં પંખીઓ વૈક્રિય સમજવા. કેમ કે-ત્યાં તિર્યંચો નથી) રડતા એવા મને પીંખી નાખ્યો-છેદી નાખ્યો હતો. (૫૮-૬૫૧)

तण्हाकिलंतो धावंतो, पत्तो वेयरणिं नइं ।
जलं पाहं ति चिंततो, खुरधाराहिं विवाइओ ॥ ५९ ॥
तृष्णया क्लाम्यन् धावन्, प्राप्तो वैतरणीं नदीम् ।
जलं पास्यामीति चिन्तयन्, क्षुरधाराभिर्व्यापादित ॥५९॥

અર્થ-'હું પાણીનું પાન કરીશ'-એવું વિચારીને, તૃષાતુર બનેલો દોડતો દોડતો હું જ્યારે વૈતરણી નદીએ આવ્યો, ત્યારે મને છરાની ધારથી માર્યો હતો. (૫૯-૬૫૨)

उण्हाभितत्तो संपत्तो, असिपत्तं महावणं ।
असिपत्तेहि पडंतेहिं, छिन्नपुव्वो अणेगसो ॥ ६० ॥
उष्णाभितप्तः संप्राप्तोऽसिपत्रं महावनम् ।
असिपत्रैः पतद्भिः, छिन्नपूर्वोऽनेकशः ॥६०॥

અર્થ-વજ્રવાલુકા વગેરેના તાપથી તપેલો હું જ્યારે ખડ્ગોની માફક ભેદનાર પત્રોવાળા મહાવનમાં આવ્યો, ત્યારે નીચે પડતા અસિપત્રોથી અનેક વાર પહેલાં છેદાયો હતો. (૬૦-૬૫૩)

[illegible]

[illegible]

अर्थ–[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अर्थ–[illegible]

गलेहिं मगरजालेहिं, मच्छो वा अवसो अहं ।
उल्लिओ फालिओ गहिओ, मारिओ य अणंतसो ॥६४॥
गलैर्मकरजालैः, मत्स्य इवावशोऽहम् ।
उल्लिखितः पाटितो गृहीतो, मारितश्चानन्तशः ॥६४॥

અર્થ–માછલાં પકડવાના આંકડાઓથી અને જાળોથી મત્સ્યની માફક પકડેલા મને આંકડાઓથી ખેંચ્યો અને મગર રૂપી મગરમચ્છોએ મને પકડ્યો વળી તેઓએ બનાવેલ જાળોથી મને બાંધ્યો અને ઘણાએ માર્યો. (૬૪-૬૫૭)

विदंसएहिं जालेहिं, लिप्पाहिं सउणो विव ।
गहिओ लग्गो य बद्धो य, मारिओ य अणंतसो ॥६५॥
विदशकैर्जालैर्लेप्याभि , शकुनिरिव ।
गृहीतो लगितश्च बद्धश्च, मारितश्चानन्तशः ॥६५॥

અર્થ–તથાવિધ બંધન રૂપ શ્યેન–સીંચાણા–બાજપક્ષી વગેરેથી પક્ષીની માફક પકડાયેલો અને વજ્રલેપ આદિ લેપોથી સંયોગવાળો બનેલો હું બધાથી મરાયો હતો (૬૫-૬૫૮)

कुहाडपरसुमाईहिं, वड्ढईहिं दुमो विव ।
कुट्टिओ फालिओ छिन्नो, तच्छियो य अणंतसो ॥६६॥
कुठारपर्श्वादिकैर्वर्द्धकिभिर्द्रुम इव ।
कुट्टितः स्फाटितश्छिन्न , तक्षितश्चानन्तशः ॥६६॥

અર્થ–પરશુ, કુહાડો વગેરેથી સુથારો જેમ વૃક્ષને પ્રહાર કરે, છેદે, ફાડે કે છોલે, તેમ હું અનંતી વાર કપાયો, છેદાયો, ફડાયો અને છોલાયો હતો. (૬૬-૬૫૯)

परमहिमाईहि, इमाणं अथ जिण।
पाडिच्छ वुड्डिआ मित्ता, वुडि [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

तुहं पिया सुरा सीहू, मेरओ य महूणि य।
पज्जिओ मि जलंतीओ, वसाओ रुहिराणि य॥७०॥

तव प्रिया सुरा सीधुः, मैरेयं च मधूनि च।
पायितोऽस्मि ज्वलन्तीः, वसा रुधिराणि च॥७०॥

અર્થ-તેમ, તને સુરા, સીધુ, મૈરેય અને મધુ (દારૂના પ્રકારવિશેષો) પ્યારું હતું ને?-એમ યાદ દેવડાવીને ગરમાગરમ ચરબી-લોહી-દારૂ આદિ મને પીવડાવવામાં આવ્યું હતું. (૭૦-૬૬૩)

निच्चं भीएण तत्थेण, दुहिएण वहिएण य।
परमा दुहसंबद्धा, वेयणा वेइया मए॥ ७१॥

नित्यं भीतेन त्रस्तेन, दुःखितेन व्यथितेन च।
परमा दुःखसम्बद्धा, वेदना वेदिता मया॥७१॥

અર્થ-હંમેશાં ઉત્પન્ન ભયવાળા અને ત્રાસવાળા, ઉત્પન્ન વિવિધ દુઃખના સમૂહવાળા અને થરથરતા સઘળા શરીરવાળા મેં દુઃખસબંધવાળી પરમ વેદનાઓ સહેલી છે. (૭૧-૬૬૪)

तिव्वं चण्डप्पगाढाओ घोराओ अइदुस्सहा।
महब्भयाओ भीमाओ, नरएसु वेइया मए॥७२॥

तीव्रचण्डप्रगाढा, घोरा अतिदुस्सहाः।
महाभया भीमा, नरकेषु वेदिता मया॥७२॥

અર્થ-રસની અપેક્ષાએ તીવ્ર, ઉત્કટ, મોટી સ્થિતિવાળી, રૌદ્ર, અતિદુઃસહ, મહાભયંકર અને સાંભળ્યા

[illegible] (२–११४)

[illegible]
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] (२ १११)

[illegible]
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

खाइत्ता पाणियं पाउं, वल्लरेहिं सरेहि य ।
मिगचारियं चरित्ताणं, गच्छई मिगचारियं ॥८१॥
खादित्वा पानीयं पीत्वा वल्लरेषु सरःसु च ।
मृगचर्यां चरित्वा, गच्छति मृगचर्याम् ॥८१॥

અર્થ—જંગલમાં ઘાસાદિનું ભક્ષણ કરી, સરોવરોમાં પાણીનું પાન કરી અને આમ-તેમ કૂદાકૂદ કરવા રૂપ મૃગચર્યાનું આચરણ કરી, વૃક્ષોની છાયા વગેરે જેવા રૂપ ચર્યાવાળી આશ્રયભૂમિને પામે છે. (૮૧-૬૭૪)

एवं समुट्ठिए भिक्खू, एवमेव अणेगए ।
मिगचारियं चरित्ताणं उड्ढं पक्कमई दिसिं ॥८२॥
एवं समुत्थितो भिक्षुरेवमेवानेकगः ।
मृगचर्यां चरित्वोर्ध्वं प्रक्रामति दिशम् ॥८२॥

અર્થ—આ પ્રમાણે મૃગની માફક સંયમાનુષ્ઠાનમાં પ્રયત્નશીલ બનેલો સાધુ તથાવિધ રોગની ઉત્પત્તિ થવા છતાંય ચિકિત્સા સન્મુખ થતો નથી. આ પ્રમાણે એક જ વૃક્ષતલમાં જેમ હરણ રહેતું નથી, તેમ મુનિ પણ અનિયત સ્થાન હોવાથી અનેક સ્થાનોમાં રહે છે. તે મુનિ ચિકિત્સા નહિ કરાવવા વગેરે રૂપ મૃગચર્યાનું આચરણ કરી, સમસ્ત કર્મોનો સર્વથા નાશ કરી સર્વોપરિ સ્થાન રૂપ સિદ્ધિગતિમા શાશ્વત સ્થાયી બને છે (૮૨-૬૭૫)

जहा मिए एग अणेगचारी, अणेगवासे धुवगोयरे य ।
एवं मुणी गोयरियं पविट्ठे, नो हीलए नो विय खिंसइज्जा ॥८३॥

[illegible]

[illegible] (૮૫-૬૭૮)

एवं सो अम्मापियरो, अणुमाणित्ताण बहुविहं ।
ममत्तं छिन्दई ताहे, महानागुव्व कंचुयं ॥ ८६ ॥
एवं स अम्बापितरावनुमान्य बहुविधम् ।
ममत्वं छिनत्ति तदा, महानाग इव कञ्चुकम् ॥८६॥

અર્થ-આ પ્રમાણે તે મૃગાપુત્ર, મા-બાપની રજા મેળવી, મહાનાગ જેમ કાંચળીને ફેંકી દે છે, તેમ અનાદિ ભવોની અભ્યાસવાળી ઘણા પ્રકારની મમતાને છોડે છે (૮૬-૬૭૯)

इड्ढी वित्तं च मित्ते य, पुत्तदारं च नायओ ।
रेणुयं व पडे लग्गं, निद्धुणित्ताण निग्गओ ॥ ८७ ॥
ऋद्धिं वित्तं च मित्राणि च, पुत्रदारांश्च ज्ञातीन् ।
रेणुमिव पटे लग्नं, निर्धूय निर्गतः ॥८७॥

અર્થ-જેમ વસ્ત્ર ઉપર લાગેલી ધૂળને ફેંકી દેવામાં આવે છે, તેમ ઘોડા-હાથી વગેરે ઋદ્ધિ, ધન, મિત્રો, પુત્ર, સ્ત્રીઓ અને સ્વજનોને છોડી, ઘરમાંથી નીકળી મૃગાપુત્ર દીક્ષિત થાય છે. (૮૭-૬૮૦)

पंचमहव्वयजुत्तो, पंचसमिओ तिगुत्तिगुत्तो य ।
सब्भिंतरबाहिरिए, तवोवहाणंमि उज्जुओ ॥ ८८ ॥
पञ्चमहाव्रतयुक्त , पञ्चसमित त्रिगुप्तिगुप्तश्च ।
साभ्यन्तरबाह्ये, तपउपधाने उद्युक्तः ॥८८॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આદિ ત્રણ શલ્યો અને [illegible] અટકેલા, દુઃખથી [illegible] સંબંધી [illegible] રૂપ નિયાણા વગરના અને રાગ આદિ બંધન વગરના તે મૃગાપુત્ર બન્યા. (૮૯ થી ૯૧– ૬૮૨ થી ૬૮૪)

अणिस्सिओ इह लोए, परलोए अणिस्सितो।
वासीचंदणकप्पो य, असणे अणसणे तहा ॥९२॥
अनिश्रित इह लोके, परलोकेऽनिश्रितः।
वासीचन्दनकल्पश्चाशनेऽनशने तथा ॥९२॥

અર્થ–આ લોકના ફળ કે પરલોકના ફળની નિશ્રાએ–અપેક્ષાએ તપનું અનુષ્ઠાન નહિ કરનારા, વાંસલા સરખા નિંદક પુરૂષ અને ચંદન સરખા સ્તુતિ કરનાર પુરૂષ ઉપર સમદર્શી તથા આહાર આપનાર કે નહિ આપનાર પુરૂષ ઉપર આશીર્વાદ અને શાપ–એમ બન્નેથી રહિત સમભાવવાળા તે મૃગાપુત્ર મુનિ બન્યા. (૯૨–૬૮૫)

अप्पसत्थेहिं दारेहिं, सव्वओ पिहियासवे।
अज्झप्पज्झाणजोगेहिं, पसत्थे दमसासणे ॥९३॥
अप्रशस्तेभ्यो द्वारेभ्यस्सर्वतः पिहिताश्रवः।
अध्यात्मध्यानयोगैः, प्रशस्तो दमशासन ॥९३॥

અર્થ–કર્મ ઉપાર્જનના ઉપાયભૂત હિંસા આદિ અપ્રશસ્ત દ્વારોથી સર્વથા નિવૃત્ત, તેથી જ કર્મના આગમનને રોકનાર, આત્મા વિષે શુભ ધ્યાનવ્યાપાર રૂપ ધ્યાનયોગોથી પ્રશસ્ત, ઉપશમ અને જિનાગમ રૂપ શાસનના સાધક તે મૃગાપુત્ર મુનિ થયા (૯૩–૬૮૬)

[illegible] माणग [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] गुदाहि [illegible] [illegible] ।
[illegible] उ [illegible] [illegible] ।
[illegible] उ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

महप्पभावस्स महाजसस्स, मियाइपुत्तस्स निसम्म भासियं ।
तवप्पहाणं चरियं च उत्तमं, गइप्पहाणं च तिलोगविस्सुतं ॥९७॥
वियाणिया दुक्खविवद्धणं धणं, ममत्तबंधं च महाभयावहं ।
सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं, धारेज्ज निव्वाणगुणावहं महं ॥९८॥
॥ युग्मम् ॥

महाप्रभावस्य महायशसः, मृगापुत्रस्य निशम्य भाषितम् ।
तपःप्रधानं चरित्रं चोत्तमं, प्रधानगतिं च त्रिलोकविश्रुताम् ॥९७॥
विज्ञाय दुःखविवर्धनं धनं, ममत्वबन्धं च महाभयावहम् ।
सुखावहां धर्मधुरामनुत्तरां धारयत निर्वाणगुणावहां महतीम् ॥९८॥
इति ब्रवीमि ॥ युग्मम् ॥

અર્થ—મહાપ્રભાવસંપન્ન અને મહાયશસ્વી શ્રી મૃગાપુત્રનું સંસારની અસારતાનું તથા દુઃખપ્રચુરતાનું જ્ઞાપક વચન, તપપ્રધાન ઉત્તમ ચારિત્ર અને ત્રણ લોકમાં પ્રસિદ્ધ સિદ્ધિગતિ રૂપ પ્રધાન ગતિ સાંભળી, તેમજ દુઃખની વૃદ્ધિ કરનારૂં ધન, સ્વજન વગેરે વિષયક મમતાનો પાશ, કે જે મહાભયંકર છે અને તેનાથી જ આ લોક કે પરલોકના ભયો મેળવાય છે—એમ જાણી, હે ભવ્યો ! અનંત જ્ઞાન-દર્શન આદિ નિર્વાણ ગુણોને કરનારી, સુખને આપનારી, ઉત્કૃષ્ટ અને અમિત મહિમાથી ભરપૂર મોટી ધર્મધુરાને ધારણ કરો ! આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! હું કહું છું. (૯૭+૯૮-૬૯૦+૬૯૧)

ઓગણીસમું શ્રી મૃગાપુત્રીયાધ્યયન સંપૂર્ણ.

શ્રી વિજયભુવનતિલકસૂરીશ્વર જૈન ગ્રંથમાલા–

હાલમાં ખાસ પ્રાપ્ય પ્રકાશનો

卐

[illegible]

[illegible]

[illegible] (પદ્ય)

[illegible] (હિંદી)

નવપદ આરાધના વિધિ (ગુજ.)

લલિતવિસ્તરા ભાગ ૧–૨

આત્મ નિદર્શન

દશવૈકાલિક સૂત્ર

અંતરિક્ષ તીર્થ માહાત્મ્ય (સં.)

લબ્ધિસૂરીશ્વર મૃત્યુક્ષણ કાવ્ય(સં.)

[illegible] ભા. ૧–૨

[illegible]

[illegible]

કસોટી

અરિહંત આરાધના (હિંદી)

ભુવન કાવ્યકેલિ (સં.)

વિવિધ ભાષામાં નવકાર મંત્ર

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧–૨

ભગવદ્ ભક્તિ

તત્ત્વ ન્યાય વિભાકર ટીકાનું
ગુજરાતી ભાષાંતર (પ્રેસમાં)

卐

–: પ્રાપ્તિસ્થાન :–

ભુવન–ભદ્રંકર સાહિત્ય પ્રકાશન

વી. વી. વોરા

C/o. ૬૦, કૃષ્ણપ્પા નાયકન સ્ટ્રીટ,

મદ્રાસ–૬૦૦૦૦૧